

Ugdymo organizavimo
9–12 klasėse modelio
gairių įgyvendinimo
METODINĖS
REKOMENDACIJOS

Ugdymo plėtotės centras
Vilnius, 2012

Leidinyiis parengtas ir iŖleistas iŖgyvendinant projektą

**Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams, II etapas:
gilesnis mokymosi diferencijavimas ir individualizavimas, siekiant ugdymo kokybės,
reikalingos Ŗiuolaikiniam darbo pasauliui**

Projektas finansuojamas Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos pagal
Bendrojo programavimo priemonę dokumento 2.4 priemonę „Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtra“

Redakcinė grupė:

Ŗarūnas Gerulaitis, Genovaitė Kynė, Sonata Likienė, Aldona Mačiūnienė, dr. Alvyda Pacevičiūtė,
Irena Ramoškaitė, dr. Loreta Statauskienė, Dalia Ŗvelnienė, Liuda Venciuvienė

Mokyklų patirtį pristatė mokyklų komandų koordinatoriai:

Alytaus profesinio rengimo centro – Julija Augutytė;
Druskininkų „Atgimimo“ vidurinės mokyklos – Loreta Ŗilanskienė;
KaiŖiadorių rajono Algirdo Brazausko gimnazijos – Stanislavas Bernikas ir Aldona Bradulskienė;
Kauno Kovo 11-osios vidurinės mokyklos – Vlada Laima LukŖienė;
Kelmės Jono Graičiūno gimnazijos – Lijana Vaičiulytė;
Klaipėdos „Ažuolyno“ gimnazijos – Virgenija Valaitienė;
Klaipėdos „Varpo“ gimnazijos – Irena PluŖkienė;
Marijampolės „Sūduvos“ gimnazijos – Audronė Vaičiulienė;
Mažeikių Merkelio Račkausko gimnazijos – Lena Krigelienė;
Molėtų gimnazijos – Vilija Dubauskienė;
Panevėžio „Verdenės“ pagrindinės mokyklos – Margarita Drilingienė;
Ŗiaulių „Romuvos“ gimnazijos – Kristina Gerčaitė, Vanda Martina Sitnikienė, Tatjana Tekorienė;
Ŗiaulių Sauliaus Sondeckio menų mokyklos – Irida Motekaitienė;
Ŗiaulių profesinio rengimo centro – Diana BaltruŖaitytė Ŗukutienė;
Ŗvenčionių r. Pabradės „Ryto“ gimnazijos – Jonas Kavaliūnas;
Tauragės „Ŗalgirių“ gimnazijos – Edita Skarbalienė;
Varėnos „Ažuolo“ gimnazijos – Milda Padegimaitė;
Vilniaus Salomėjos Neries gimnazijos – Jolita Marcinkevičienė;
VŖi Kauno Juozo UrbŖio katalikiŖkos vidurinės mokyklos – Dalia Krasauskienė;
VŖi Panevėžio profesinio rengimo centro – Dominykas Mulevičius.

Turinyiis

Vietoj pratarmės	4
Ŗvietimo dokumentų analizė	9
Ugdymo organizavimo modelio tobulinimas	13
UŖsienio Ŗalių patirties apŖvalga ir apibendrinimas	33
Projekto mokyklų patirtis. Ugdymo organizavimo pavyzdŖiai	49
Naudoti ir rekomenduojami informacijos Ŗaltiniai	119

Vietoj pratarmės

Nacionalinio projekto, skirto inovacijų švietimo sistemoje diegimui, sukūrimas ir įgyvendinimas – sudėtingas ir atsakingas darbas, kuriam sutelkiama daug žmoniškųjų išteklių intelektualinio potencialo, laiko ir tinkamo finansų paskirstymo. 2004 metais Švietimo plėtotės centre (dabar Ugdymo plėtotės centras) suburta projekto komanda išryškino aktualias Lietuvos švietimo modernizavimo problemas, atitinkančias ugdymo turinio kaitos kryptis, reformų plėtros išvargas, inovacijų ugdymo sistemoje poreikį, ugdymo kokybės reikmes ir galimybes. Sprendžiant iškeltas problemas, buvo atsižvelgta į šiuos ugdymo turinio atnaujinimo siekius:

- bendrųjų, dalykinių ir profesinių asmens kompetencijų ugdymą;
- ugdymo turinio individualizavimą ir diferencijavimą;
- šiuolaikinių mokymo ir mokymosi metodų taikymą;
- besimokančiųjų pasiekimų vertinimą ir įsivertinimą.

Projekto tikslai ir įgyvendinamos veiklos skirtos ugdymo kokybės plėtrai, mokinių mokymosi motyvacijos stiprinimui, ugdymo sistemos lankstumo didinimui, orientuojantis į mokinių polinkius, poreikius ir galimybes, norint išvengti mokinių ankstyvo „iškritimo“ iš švietimo sistemos bei siekiant bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo dermės.

Mokymosi krypties pasirinkimas, ugdymas profesinei karjerai ir profesinis veiklinimas, modulinis mokymas, bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo suartinimas, ugdymo turinio planavimo tobulinimas tapo projekto veiklų prioritetais. Vadovaujantis galiojančiais teisės aktais, remiantis atliktų švietimo sistemos tyrimų rezultatais ir išvargomis, Ugdymo plėtotės centras pateikė projektą, kurio pagrindinis iššūkis buvo ugdymo proceso modernizavimas, jo kokybės pokyčių ir iškritusiųjų mokinių iš švietimo sistemos skaičiaus sumažinimas.

Atsižvelgus į švietimo sistemos situaciją (specialistų turimas kompetencijas, politinę, sociokultūrinę ekonominę ir technologinę situaciją, mokinių, mokytojų ir tėvų bei darbdavių lūkesčius ir pageidavimus), buvo kuriamas modelis, kuris padėtų atsirasti naujam požiūriui į ugdymo proceso planavimą, organizavimą, jo turinio formavimą.

Išryškėjusios kliūtys ir problemos, kylančios dėl esamos švietimo sistemos linijinės struktūros, jos uždarumo ir atotrūkio nuo verslo pasaulio, lanksčiomis programomis ir moduliais paremtos sistemos

nebuvo, bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo suartinimo dermės stokos, reikalavo ryžtingų sprendimų, siekiant veiksmingos ir darnios švietimo sistemos, grindžiamos atsakingu valdymu, tikslingu finansavimu ir racionalių išteklių naudojimu. Projekto komanda suformulavo esmines problemas ir inovacijų diegimo idėjas.

Šio projekto planavimo procesas turėjo daugybę atspalvių. Siūlomų inovacijų diegimo problemos buvo sprendžiamos atsižvelgus į projekto iššūkius išbandančias mokyklų komandas. Dėmesys buvo kreipiamas į jų mokėjimą mokytis, savarankiškumą ieškant žinių ir jas vertinant, pilietiškumo, verslumo, lyderystės, skaitmeninio raštingumo bei pasirengimo gyventi, mokytis ir dirbti šiuolaikinėje visuomenėje sąlygas, atsakomybės už pateiktus siūlymus Lietuvos švietimo bendruomenei prisiėmimą.

Skaitymo gidas

Leidinio tikslas – apibendrinti projekto „*Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams, II etapas: gilesnis mokymosi diferencijavimas ir individualizavimas, siekiant ugdymo kokybės, reikalingos šiuolaikiniam darbo pasauliui*“ metu atliktus darbus, pristatyti jo idėjas išbandžiusių mokyklų patirtį.

Tikimės, *Ugdymo organizavimo 9–12 (I–IV gimnazijų) klasėse modelio gairių įgyvendinimo metodinės rekomendacijos* (toliau – Modelio metodinės rekomendacijos) padės atskleisti ugdymo turinio organizavimo platesnes galimybes 9–10 ir 11–12 klasėse, taip pat paskatins mokyklas keistis, kurti ir ieškoti savito kelio, didinant mokinių mokymosi krypties pasirinkimo galimybes.

Modelio metodines rekomendacijas sudaro keturios dalys:

- I. Švietimo dokumentų analizė.
- II. Ugdymo organizavimo modelio tobulinimas.
- III. Užsienio šalių patirties apžvalga ir apibendrinimas.
- IV. Projekto mokyklų patirtis. Ugdymo organizavimo pavyzdžiai.

Toliau pateikiami paaiškinimai, padėsiantys skaitytojui orientuotis medžiagoje.

Iliustracijoms panaudota seminaruose parengta projekto dalyvių medžiaga	Pagrindinis tekstas	Pagrindinė mintis, susijusi su projekto idėja
	<p>Dokumentų analizei pasirinkti pagrindiniai teisės aktai, kuriuose apibrėžiama ar reglamentuojama mokinio galimybė rinktis mokymosi kryptį, modulinis mokymas, ugdymo turinio individualizavimas ir diferencijavimas, ugdymas karjerai, bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo suartinimas.</p> <p>Teisės aktai mokykloms suteikia galimybę siūlyti mokiniams rinktis mokymosi kryptį, ją atitinkančius modulius, mokytojai turi teisę priimti sprendimus dėl ugdymo proceso planavimo, orientuojantis į mokinių ugdymosi poreikius, dėl dalykų modulių programų rengimo, jų pasiūlos mokykloje, dėl mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo, mokantis pagal dalykų modulius ir kt. Tačiau būtina pastebėti, kad teisės aktuose nėra vieningos modulinio mokymo sampratos.</p>	<p>Valstybinės 2003–2012 metų švietimo strategijos nuostatose yra numatyta, kad sukuriama lanksti ir atvira švietimo struktūra, jungianti bendrąjį ugdymą, profesinį mokymą, studijas, formalaus, neformalaus mokymosi ir savišvietos formas į bendrą švietimo erdvę. Numatyta pereiti prie švietimo struktūros, grindžiamos ne uždarais mokyklų tipais, bet lanksčiomis programomis: mokyklose įgyvendinamos įvairios bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo programos. Sudaromos sąlygos mokytis visą gyvenimą: laipsniškai pereinama prie kreditinio, modulinio, kaupiamojo mokymosi.</p>
Platesnė informacija prieduose		

IV skyriuje pateikiama projekto mokyklų patirtis ir ugdymo organizavimo pavyzdžiai.

Marijampolės Sūduvos gimnazija apie patirtį Projekte	Projekto mokyklos patirties pavyzdžiai	Iliustracijos
<p>Kas išbandyta projekte</p> <p>9–10 (I–II gimnazijos) klasėse</p> <ul style="list-style-type: none"> Lietuvių kalbos Matematikos Istorijos Biologijos Chemijos Fizikos <p>11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse</p> <ul style="list-style-type: none"> Lietuvių kalbos Matematikos Istorijos Biologijos Chemijos Fizikos <p>Dorinio ugdymo</p> <p>Kitos veiklos:</p> <ul style="list-style-type: none"> Užsienio kalbų programų įgyvendinimo organizavimas Verslumo gebėjimų ugdymas Dalykų intensyvinimas Dalykų integravimas Profesinis veiklinimas Mokinių pasiekimų vertinimas mokant moduliais 	<p>Sūduvos gimnazija – tai kiekvieno vaiko sėkmės mokykla, suteikianti galimybę jam rinktis savo kelią (ne standartinė kokybė visiems, o kiekvieno vaiko matymas individualiai). Tai inovatyvi, gebanti atremti švietimo ir gyvenimo iššūkius, atvira pokyčiams gimnazija, kurios komanda dalyvavo projekte „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams“ I etape: išbandė ir sėkmingai taiko lietuvių kalbos, matematikos, biologijos, fizikos, chemijos, geografijos, dailės programas. Galimybės mokytis kitaip tęsiasi yra II projekto etapas.</p> <div style="margin-top: 20px;"> <p>pilka spalva – mokykla neišbandė</p> <p>žalia spalva – mokykla išbandė</p> </div>	

Leidinyje naudojamas iliustracijas parengė projekto dalyviai seminarų metu arba jas pateikė savo patirtį pristačiusios mokyklos.

Kodėl atsirado kitokie ugdymo organizavimo modeliai?

Pirmajame projekto etape dalyvavusios mokyklos išbandė mokymosi kryptį pasirinkimą 9–10 klasėse (gimnazijų I–II klasė). Buvo siekiama sudaryti sąlygas mokiniams patirti mokymosi sėkmę, gerinti pasiekimus, pažinti savo stiprybes ir tikslingiau pasirinkti tolesnio mokymosi kryptis.

Parengtas 9–10 klasių (lietuvių kalbos, matematikos, gamtos mokslų dalykų, geografijos, meninio ugdymo, technologijų) ir 11–12 klasių (meninio ugdymo ir technologijų) mokomųjų programų turinys, atitinkantis įvairius mokinių mokymosi stilius, polinkius ir poreikius, susietas su gyvenimo praktika, tolesnio mokymosi kryptimi, darbo rinkoje paklausia profesine kvalifikacija. Mokytojai mokėsi taikyti šiuolaikinius mokymo(si) metodus ir priemones, padedančias diferencijuoti ir individualizuoti mokymąsi. Ieškota galimybių lanksčiai panaudoti turimus ir virtualioje aplinkoje esančius mokymosi išteklius. Projekto mokyklose sukurta moderni, patraukli technologinio ir meninio ugdymo mokymosi aplinka.

Projekto idėjas įgyvendinančios mokyklos susidūrė ribotomis mokymosi krypties pasirinkimo galimybėmis, pritrūko būdų, kaip pritaikyti bendrojo lavinimo ugdymo programas, kad jos būtų patrauklesnės mokiniams ir atitiktų jų polinkius, darbo rinkos bei visuomenės poreikius.

Ką rodo tyrimai?

Išanalizavus ir apibendrinus nacionalinius bei tarptautinius tyrimų rezultatus aiškėja, kad mokiniai nepakankamai įtraukiami į aktyvų darbą, mokykloje vyrauja tradicinė pamoka, o mokytojas vis dar yra pagrindinis pamokos veikėjas. Ugdymo procese dominuoja žinių kaupimas ir atgaminimas, todėl mokiniai susiduria su problema, kaip jas panaudoti praktiniuose užsiėmimuose. Nors tik maža dalis mokinių nepasiekia bendrosiose programose numatytų minimalių pasie-

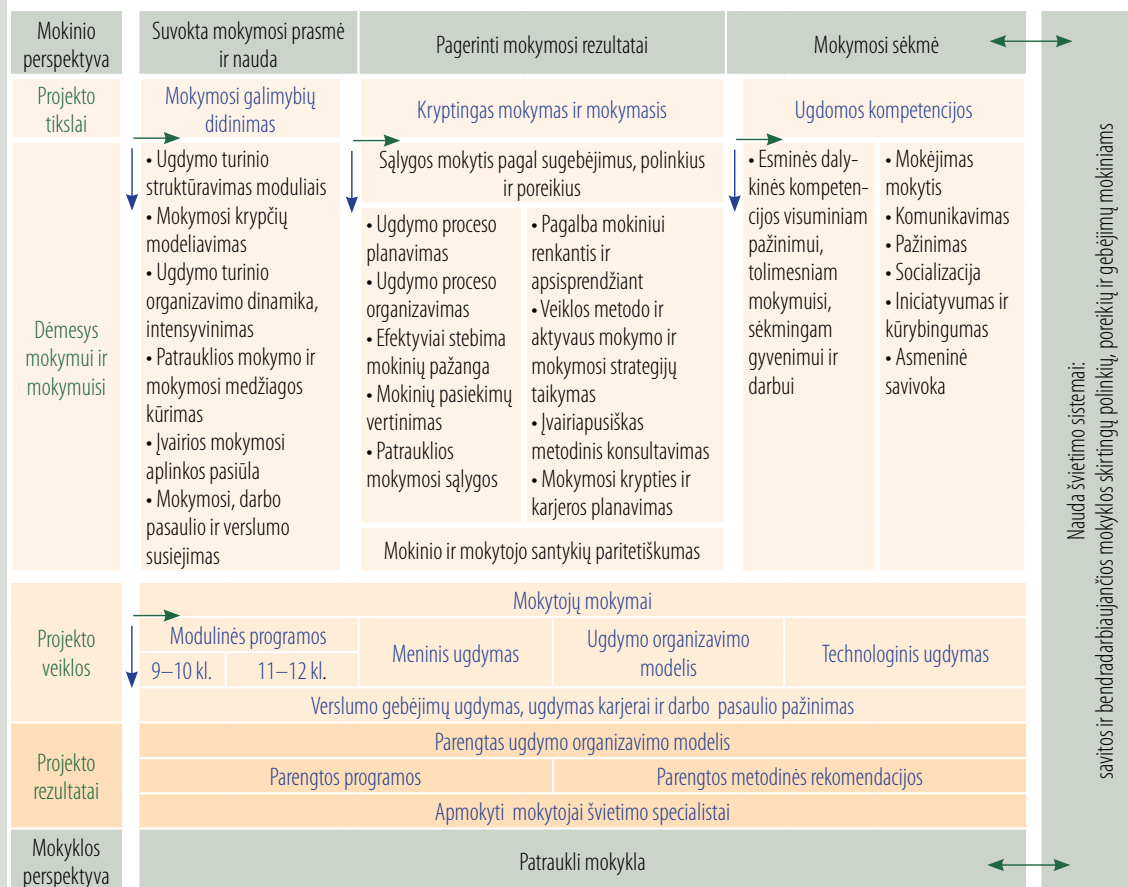
„Kokia šiandienos mokykla, tokia bus rytojaus Lietuva. O mūsų mokykla tikrai turi šviesių, savo darbui atsidavusių žmonių, skleidžiančių tikrąsias vertybes“ – Lietuvos Respublikos prezidentas Valdas Adamkus.

kimų, tačiau ir patį aukščiausią pasiekimų lygį pasiekia nedaug mokinių. Mažai dėmesio skiriama ugdymo turinio sąsajoms su gyvenimo praktika, naujų, šiuolaikinėje visuomenėje būtinų kompetencijų plėtojimui, visapusiškam mokinio asmenybės, jo tautinės ir pilietinės savimonės ugdymui.

Atsižvelgusi į projekto I etapo dalyvių lūkesčius ir įvertinusi nacionalinių ir tarptautinių tyrimų rekomendacijas, projekto komanda pasiūlė išbandyti kitokius ugdymo turinio organizavimo būdus bei skatinti mokyklų poreikį būti savitoms ir savarankiškom, didinant mokymosi krypčių pasirinkimo galimybes 14–19 metų mokiniams, stiprinant mokyklos bendruomeninius ryšius, artinant bendrąjį ugdymą ir profesinį mokymą, tobulinant ugdymo turinio planavimą

Pav. Projekto veiklų žemėlapis

ŠŪKIS: RENKUOSI ATSAKINGAI, MOKAUSI TIKSLINGAI

ŠVIETIMO DOKUMENTŲ ANALIZĖ

Europos Tarybos rekomendacijos. Vienas svarbiausių Europos Sąjungos prioritetų – turėti labiausiai konkurencingą ir labiausiai pasaulyje dinamišką žiniomis grindžiamą ekonomiką, gebėti palaikyti tvarų jos augimą, kuriant daugiau ir geresnių darbo vietų bei didesnę socialinę sanglaudą. Europos Sąjungos šalių švietimui keliami tokie uždaviniai:

- Pagerinti švietimo ir mokymo sistemų kokybę ir efektyvumą.
- Užtikrinti, kad švietimas būtų prieinamas visiems.
- Atverti švietimą ir mokymą platesniam pasauliui.

Tam, kad būtų pasiekti šie tikslai, švietimo ministrai susitarė dėl konkrečių uždavinių, apimančių įvairius švietimo ir mokymo tipus bei lygius (formalųjį bei neformalųjį švietimą), kurie skirti mokymosi visą gyvenimą principui įgyvendinti. Sutarta šalių švietimo sistemas gerinti visomis kryptimis: mokytojų profesinio rengimo; pagrindinių įgūdžių ugdymo; informacinių ir komunikacinių technologijų integravimo; investicijų efektyvumo; kalbų mokymosi; konsultavimo visą gyvenimą; sistemų lankstumo, kad mokymasis būtų prieinamas visiems; mobilumo, piliečių švietimo.

Susitarime pabrėžiama, kad reikia palaikyti investicijas į švietimą ir mokymą, siekiant modernizuoti jų sistemas ir skatinti žinių ekonomiką ir visuomenę, nes globalizacijos procese labai svarbios tampa žinios, užtikrinančios pokyčius, ir švietimas, darantis juos priimtinus. Siekiama, kad šių šalių švietimo sistemos padėtų užtikrinti vienodą išsilavinimo lygį, sudaryti kuo platesnes galimybes mokiniui rinktis pagal savo gebėjimus bei poreikius, supažindinti jį su darbo pasauliu bei įgyti reikiamų profesinių kompetencijų. Tačiau švietimo sistema yra neatsiejama nuo konkrečios šalies istorijos, kultūros, religijos ir kalbos ištakų, kurias mūsų piliečiai visuotinės globalizacijos procese, bijodami netekti savo identiteto, turi suvokti kaip būtinus dalykus.

Lietuvos švietimo dokumentų analizei pasirinkti pagrindiniai teisės aktai, kuriuose apibrėžiama ar reglamentuojama mokinio galimybė rinktis *mokymosi kryptį, modulinis mokymas, ugdymo turinio individualizavimas ir diferencijavimas, ugdymas karjerai, bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo suartinimas.*

Valstybinės 2003–2012 metų švietimo strategijos nuostatose yra numatyta, kad sukuriama lanksti ir atvira švietimo struktūra, jungianti bendrąjį ugdymą, profesinį mokymą, studijas, formalus, neformalus mokymosi ir savišvietos formas į bendrą švietimo erdvę. Numatyta pereiti prie švietimo struktūros, grindžiamos ne uždarais mokyklų tipais, bet lanksčiomis programomis: mokyklose įgyvendinamos įvairios bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo programos. Sudaromos sąlygos mokytis visą gyvenimą: laipsniškai pereinama prie kreditinio, modulinio, kaupiamojo mokymosi.

Teisės aktai (žr. į literatūros sąrašą) mokykloms suteikia teisę siūlyti mokiniams rinktis mokymosi kryptį, rinktis ją atitinkančius modulius. Mokytojai turi teisę priimti sprendimus dėl ugdymo proceso planavimo, orientuojantis į mokinių ugdymosi poreikius, dėl dalykų modulių programų rengimo, jų pasiūlos mokykloje, dėl mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo, mokantis pagal dalykų modulius ir kt. *Tačiau būtina pastebėti, kad teisės aktuose nėra vieningos modulinio mokymo sampratos.*

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011), Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatyme (2007) apibrėžiama modulio sąvoka. Modulis suprantamas kaip savarankiška formaliojo švietimo programos dalis. *Mokymosi kryptių pasirinkimo galimybių didinimo 14–19 metų mokiniams modelio apraše*, kuris parengtas įgyvendinant Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategiją, yra įteisintos ESF projekto *Mokymosi pasirinkimo galimybių didinimo 14–19 metų mokiniams* (I etapas) idėjos.

Jaunimo mokyklų koncepcijos (2005) įgyvendinimo veiksmų plane buvo numatyta parengti modulines dalykų programas 5–10 klasėms ir jaunimo mokyklų ugdymo organizavimo tvarką, kuri pateisintų modulinį mokymą ir mokyklos pasirinktą ugdymo kryptį, tačiau šie dokumentai dar neparengti.

Modulinis mokymas profesiniame mokyme suprantamas kitaip negu bendrajame ugdyme. Tai lemia kitoks profesinio mokymo programų rengimo principas, kvalifikacijai reikalingų kompetencijų vertinimas ir pan., tačiau ir profesinio mokymo programos dar neren-giamos modulinio principu.

Analizuotuose teisės aktuose pastebėta, kad modulinis mokymas ir / ar modulis traktuojami skirtingai.

2009–2011 m. pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendruosiuose ugdymo planuose (toliau 2009–2011 m. bendrieji ugdymo planai) buvo nustatytos ugdymo proceso trimestrų ir pusmečių **trukmės**, o *2011–2013 m. pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendruosiuose ugdymo planuose* (toliau 2011–2013 m. bendrieji ugdymo planai) numatyta galimybė ugdymo procesą skirstyti ir trumpesniais negu trimestrai laikotarpiais.

Įgyvendinant modulines programas, turėtų keistis vertinimo planavimas ugdymo procese ir dabar esančio *metinio pažymio supratimas*, kuris, kaip galutinis dalyko įvertinimas, įrašomas į išsilavinimo dokumentą. Reiktų atsisakyti griežto (nurodant datas) ugdymo proceso skirstymo laikotarpiais (trimestrais, pusmečiais).

Smulkmenišką reglamentavimą, nustatant ugdymo proceso laikotarpius, atima mokyklai galimybę ne tik kitaip planuoti ugdymo procesą, bet jis visiškai nedera, jeigu yra organizuojamas modulinis mokymas: modulio pabaiga nebūtinai turi sutapti su trimestro ar pusmečio pabaiga.

Diferencijavimas ir individualizavimas. Vienas iš strateginių švietimo dokumentų yra *Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategija, 2007 m.* (toliau – Ugdymo turinio strategija), kurioje apibrėžiami ugdymo turinio ir ugdymo proceso tikslai ir principai. Čia numatyti principai įteisinti *2009–2011 m. ir 2011–2013 m. pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendruosiuose ugdymo planų* atitinkamuose skirsniuose: mokyklos ugdymo plano rengimas, formuojant ir įgyvendinant mokyklos ugdymo turinį; mokinio individualaus ugdymo plano sudarymas; ugdymo diferencijavimas; mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimas; ugdymo karjerai organizavimas.

Mokyklos lygmeniu yra numatytos galimybės formuoti ugdymo turinį, tačiau mokykloms ir mokytojams reikalinga metodinė, organizacinė ir finansinė parama.

Ugdymo turinio strategijoje numatyta, kad 9–10 klasių mokiniams turi būti sudarytos galimybės pasirinkti dalykus iš visų bendrųjų programų ugdymo sričių. Jie gali išbandyti savo galimybes įvairiose mokymosi ir veiklos srityse, susipažinti su realiomis darbo vietomis. Tačiau nesant bendro sutarimo dėl pagrindinio ugdymo programos, ypač antrosios jos dalies įgyvendinimo, Bendruosiuose ugdymo planuose tokia galimybė nenumatyta. Ugdymo turinio individualizavimui ir diferencijavimui daugiausia dėmesio skiriama ir galimybių suteikiama viduriniame ugdyme.

Projektui aktuali spręstina problema susijusi su modulinio mokymu, yra bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo suartinimas. Pagal Lietuvos teisinę bazę, formaliojo profesinio mokymo programos gali būti vykdomos kartu su bendrojo ugdymo programomis, t. y., mokinys turi galimybę kartu su kvalifikacija siekti įgyti pagrindinį ir / ar vidurinį išsilavinimą. Įgyvendinant tokias profesinio mokymo programas, bendrojo ugdymo dalykai mokomi pagal *Bendrąsias programas*, o ugdymo procesas organizuojamas vadovaujantis *Bendraisiais ugdymo ir bendraisiais profesinio mokymo planais*. Lietuvoje veikia dvi atskiros – profesinio mokymo ir bendrojo ugdymo sistemos, kurias reikėtų stiprinti vienodai bei užtikrinti galimybę vieną mokymo sistemą papildyti kitos sistemos elementais.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas įteisina galimybę į pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį ir vidurinio ugdymo programą įtraukti profesinio mokymo programos modulius, kurie būtų užskaitomi tęsiant mokymąsi pagal atitinkamą profesinio mokymo

Sprendimus dėl ugdymo turinio diferencijavimo ir individualizavimo (jo pritaikymo įvairių poreikių mokiniams, jų turimai patirčiai, gebėjimų lygiams, mokymosi stiliams) priima mokykla ir mokytojas, remdamiesi mokinio pažinimu.

programą. Nuo 2008 m. bendrojo ugdymo mokykloms suteikiama galimybė siūlyti savo mokiniams įvairesnes vidurinio ugdymo programas, tačiau *Bendrojo lavinimo technologijų dalykų ir profesinio mokymo programos modulių užskaitymo tvarkos aprašu* iki 2011 m. rugsėjo mėnesio pasinaudojo tik trys bendrojo ugdymo mokyklos (Jurbarko r. Eržvilko gimnazija, Jurbarko r. Veliuonos Antano ir Jono Juškų vidurinė mokykla, Širvintų r. Musninkų Alfonso Petručio gimnazija). Šia tema atliktų tyrimų nėra, tačiau, analizuojant minėtą tvarkos aprašą, formuojasi nuomonė, kad bendrojo ugdymo mokyklos galimai vengia siūlyti mokiniams rinktis profesinio mokymo programos modulius dėl numatytų ilgų ir sudėtingų procedūrų. Pagal dabar galiojančius teisės aktus (*Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklės (2011)*, *Bendrojo lavinimo technologijų dalykų ir profesinio mokymo programos modulių užskaitymo tvarkos aprašas (2008)*) profesinio mokymo programos moduliai turi būti įgyvendinami tik profesinio mokymo bazėje – tai ne tik mokymo kryptių, bet ir mokymo įstaigų suartinimas. Kai kurių įstatyminių nuostatų, pvz., į pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį, mokykla kol kas negali įtraukti profesinio mokymo programos modulių, nes 9–10 klasių mokiniams nėra sudarytos galimybės pasirinkti dalykus iš bendrųjų programų ugdymo sričių.

Bendrosios technologijų programos orientuotos į ūkio šakas ir parengtos modulinio principu, todėl su konkrečia profesinio mokymo programa derinant atskirus modulius ir juos įgyvendinant profesinio mokymo bazėje, bendrasis ugdymas priartinamas prie darbo aplinkos. Bendrojo ugdymo mokyklos 11–12 klasių mokiniams gali siūlyti ir kitas technologijų kryptis, nenumatytas bendrosiose programose, jas derinant su konkrečia profesinio mokymo programa. Kai pagal profesinio mokymo programą mokiniai mokosi kartu su pagrindinio ugdymo programos antrąją dalimi, ar tik pagal pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį profesinio mokymo įstaigoje technologijų jie nesimoko, tai šiam dalykui skirtos valandos gali būti panaudojamos profesiniam, o kitu atveju – ikiprofesiniam mokymui. Dar nėra pasiręngta tam, kad bendrojo ugdymo mokykloje ir profesinio mokymo įstaigoje įgytos kompetencijos būtų tarpusavyje palyginamos.

Analizuojant teisės aktus pastebėta, kad iki 2011 m. liepos 1 d. galiojusiame *Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme* profesinis informavimas ir konsultavimas buvo pateikiami kaip paslauga – informacija apie

Vidurinio ugdymo programos apraše (2011) ir 2011–2013 metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendruose planuose yra numatyta galimybė integruoti bendrojo ugdymo turinį su profesiniu mokymu – tai technologijų dalyko programų įgyvendinimas.

profesinio mokymo ar studijų programas, įsidarbinimo galimybes. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme* yra įvardintas ugdymas karjerai, *2011–2013 metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendruosiuose planuose* ugdymo karjerai organizavimui skirtas skirsnis. Taigi ugdymas karjerai – viena iš profesinio orientavimo sudėtinių dalių. Teisės aktuose (iki 2011 m.), reglamentuojančiuose bendrąjį ugdymą ir profesinį mokymą, jis nebuvo aptariamas. Nesant įteisintų nuostatų dėl ugdymo karjerai ir profesinio veiklinimo, šių paslaugų mokiniai negaudavo arba tai vyko tik pavienėse mokyklose.

Nepakankamam profesinio orientavimo sistemos veiklumui įtakos turi skirtingas profesinio orientavimo sąvokų ir paslaugų interpretavimas bei įgyvendinimas, veiksmų koordinavimas tarp atsakingų institucijų ir paslaugų teikėjų, dialogo nebuvimas tarp švietimo ir darbo rinkos bei asocijuotų verslo struktūrų.

UGDYMO ORGANIZAVIMO MODELIO TOBULINIMAS

Modelių paieškos kelias

Antrajame projekto etape buvo parengtos ugdymo organizavimo gairės, kuriomis remiantis mokyklos galėjo kurti ir išbandyti savitą ugdymo organizavimo modelį. Gairėse numatyti tokie pagrindiniai principai:

- mokinių skirtingų ugdymosi poreikių pripažinimas;
- vienodų sąlygų mokiniams sudarymas, mokantis pagal sugebėjimus ir ugdymosi poreikius;
- bendradarbiavimas su mokiniu, jo tėvais (globėjais, rūpintojais), vietos bendruomene, socialiniais partneriais;

- mokymosi krypties pasirinkimas ir karjeros planavimas siejamas su praktiniu bandymu, veiklos darbo vietoje gebėjimų ugdymu;
- ugdymo diferencijavimas pagal akademinis ir praktinius mokinių gebėjimus ir ugdymosi poreikius siejamas su tolesniu mokinio karjeros planavimu;
- bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo, formaliojo ir neformaliojo ugdymo tikslų ir programų suartinimas;
- mokymosi krūvių mažinimas, taikant tarpdalykinę integraciją, intensyvinant ugdymo procesą, priartinant mokymąsi prie gyvenimo aktualijų.

Kartu su mokyklomis buvo siekiama pritaikyti ugdymo organizavimą taip, kad ne tik 11–12, bet ir 9–10 klasių mokiniai pagal savo ugdymosi poreikius, galias ir polinkius turėtų didesnę dalykų programų, jų modulių pasirinkimą. Projekte dalyvavusios mokyklos, atsižvelgdamos į turimas sąlygas, turėjo galimybę išbandyti:

- kelių dalykų mokymą privalomais ir pasirenkamaisiais moduliais;
- mokymo(si) intensyvinimą;
- dalykų integravimą;
- įvairių mokymosi periodų mokymo(si) pasirinkimą.

Projekte ugdymo organizavimo modelis suprantamas kaip ugdymo turinio planavimo ir įgyvendinimo būdas, priemonės, finansiniai ir žmogiškieji išteklių mokymosi kryptis ir įgyvendinti.

Projekte susitarta, kad mokymosi kryptis – tai pasirinktų formaliojo švietimo dalykų programų, modulių, kursų, laisvai pasirenkamųjų dalykų modulių, neformaliojo švietimo programų visuma, padedanti atsiskleisti mokinio asmeninoms stiprybėms, pagerinti pasiekimus, išsikelti tolesnio mokymosi, profesijos ir darbo siekius.

Modulinis mokymas. Atsižvelgiant į Projekto veiklas ir mokyklų patirtį, organizuojant mokymą pagal modulines programas, į 2011–2013 metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendruosius ugdymo planus yra įtrauktos Projekte pasiteisinusios idėjos (žiūrėti prieduose 30 psl.).

Projekto mokyklos, kurdamos savo ugdymo organizavimo modelį, rengdamos 2010–2011, 2011–2012 mokslo metų ugdymo planus, vadovavosi projekte parengtais ir švietimo ir mokslo ministro patvirtintais dokumentais: *Ekspertiniu vidurinio ugdymo programos aprašu; 2010–2012 metų ekspertiniais bendraisiais ugdymo planais; Ekspertiniu nuosekliojo mokymosi pagal bendrojo lavinimo programas tvarkos aprašu* (žiūrėti prieduose 21 psl.).

Projekto mokyklos, vykdančios pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį ar profesinio mokymo programą kartu su pagrindinio ugdymo programos antrąja dalimi, išbandė ekspertų parengtus lietuvių kalbos, matematikos, istorijos, biologijos, chemijos, fizikos dalykų branduolio privalomai pasirenkamuosius akademinis ar praktinius ir laisvai pasirenkamųjų modulių projektus, neviršydamos maksimalaus privalomų pamokų skaičiaus per savaitę.

Mokytojų mintys, kaip keičiasi mokymasis, įgyvendinant praktinius ir akademinis dalykų modulinius:

- didėja mokymosi motyvacija, mokiniams patiriant sėkmę;
- optimizuojasi mokinio mokymosi krūvis;
- sudaromos mažesnės mokinių grupės ir mokiniai geriau mokosi vieni iš kitų;
- gerėja mokinių dalykinės žinios ir praktiniai gebėjimai (gerėja asmeninis rezultatas);
- sudaromos sąlygos mokiniams tobulėti.

Mokytojų mintys, kaip keičiasi mokymas:

- mokytojai geriau (laisviau) išmoko planuoti ugdymo turinį;
- ugdymo turinys individualizuojamas – priartintas prie mokinio ugdymosi galimybių: parinktos pamokų temos yra aktualesnės, suprantamai ir aiškiai išdėstoma medžiaga;
- pagerėjo pamokos kokybė, suteikta įvairė ugdymo turiniui;
- mokytojai prisideda prie ugdymo organizavimo modelio gairių, programų ir metodinių rekomendacijų rengimo, koregavimo ir jų išbandymo.

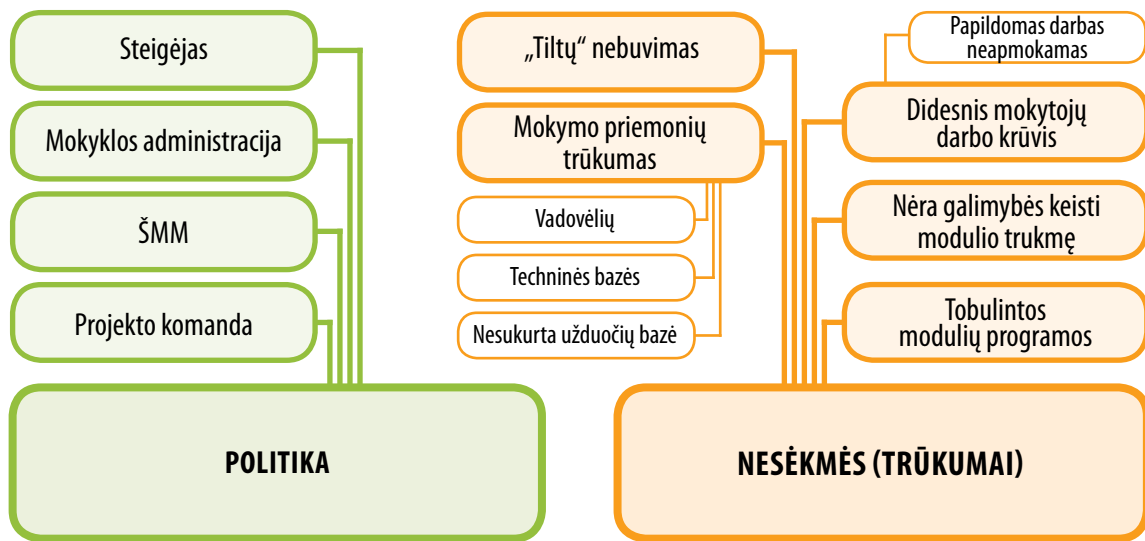
2011 m. gruodžio 5–6 d., seminaras „Ugdymo organizavimo pokyčiai. Ką pasakysime kitiems?“

Mokytojų nuomonė apie modulinį mokymą viduriniame ugdyme:

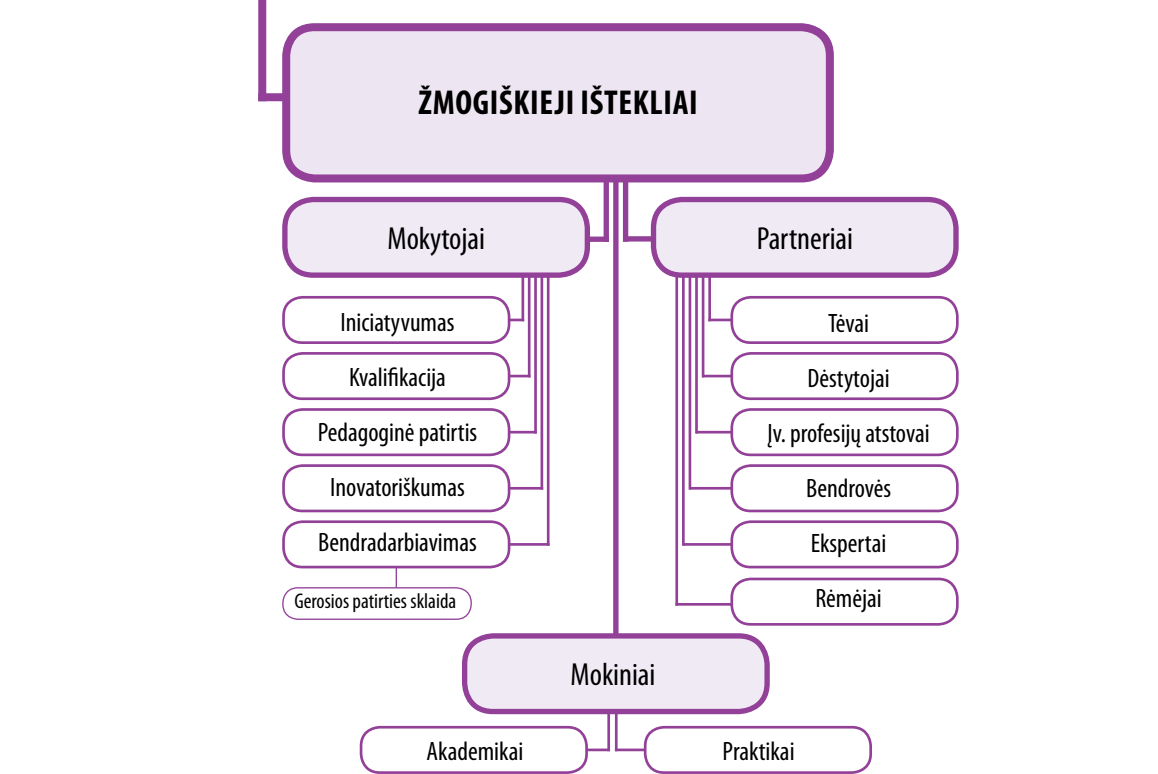
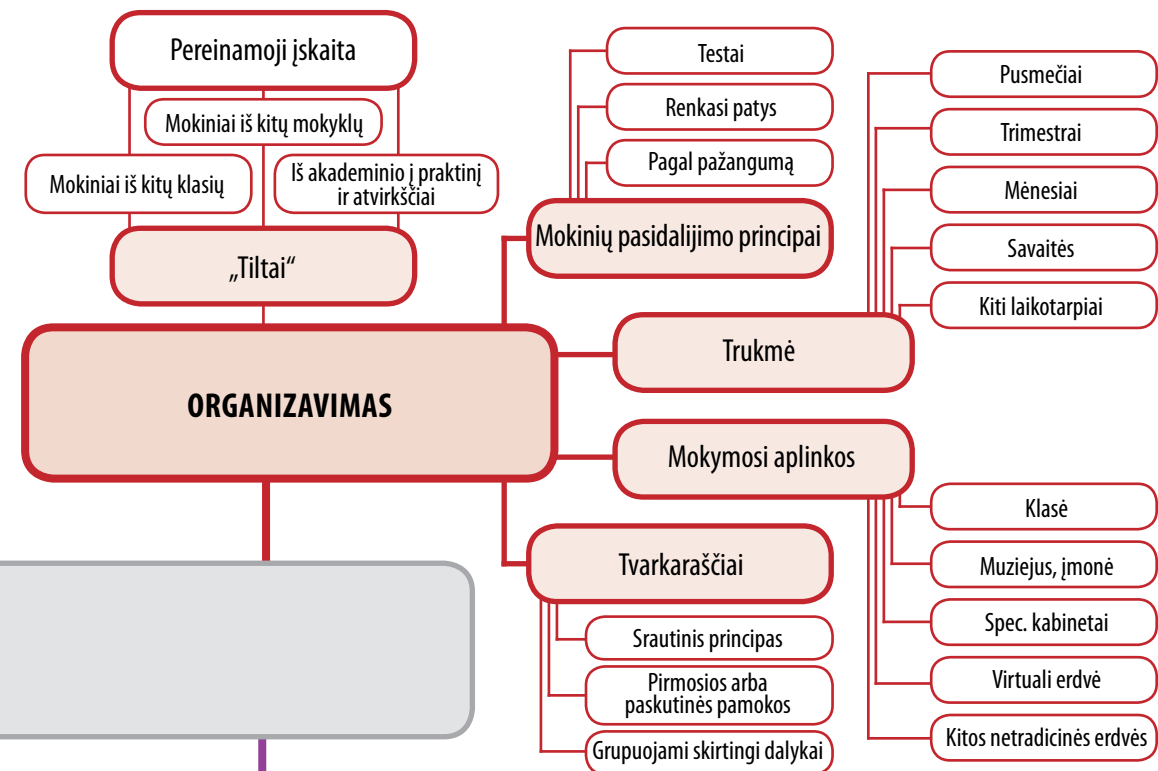
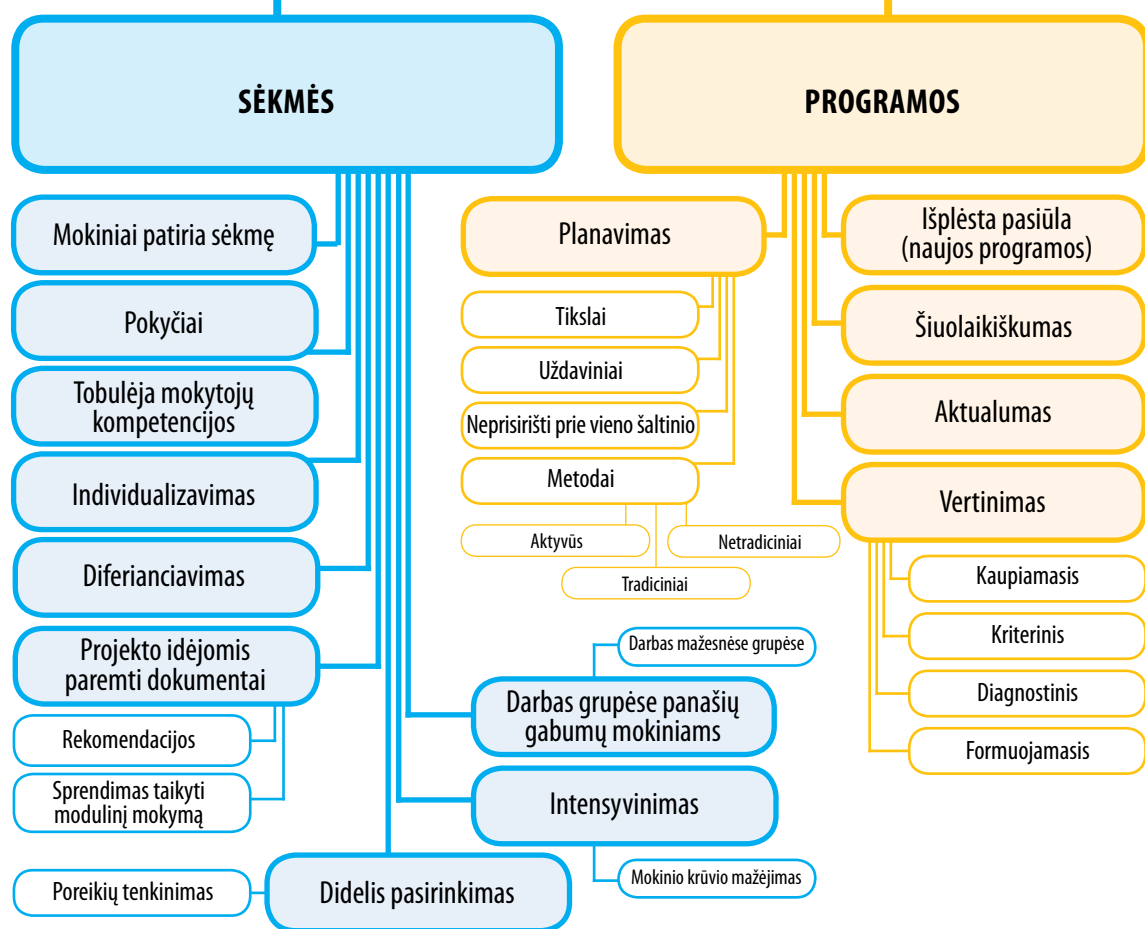
- taikant modulinį mokymą(si), ypač stiprinama mokinių motyvacija mokytis, savireguliacija;
- mokiniai mokosi tolygiai ir sistemingai;
- mokiniai įsigilina į dalyką, mokymasis yra kokybiškesnis, neapkraunamas nereikalinga informacija;
- ugdomas mokinio savarankiškumas, nes jis gali pats pasirinkti naujos informacijos įsisavinimo būdą ir tempą;
- mokiniui lengviau pasiruošti atsiskaitymams.

2011 m. gruodžio 5–6 d., seminaras „Ugdymo organizavimo pokyčiai. Ką pasakysime kitiems?“

Mokyklos, vykdančios vidurinio ugdymo programą, profesinio mokymo programą kartu su vidurinio ugdymo programa, vidurinio ir muzikinio ugdymo programą, išbandė projekte parengtus lietuvių kalbos, matematikos, istorijos, biologijos, chemijos, fizikos dalykų bendrojo, išplėstinio kurso ir laisvai pasirenkamuosius modulius, neviršydamos maksimalaus privalomų pamokų skaičiaus per savaitę. Taip pat buvo išbandyti projekte parengti dorinio ugdymo (tikybos, etikos) bendrojo kurso ir laisvai pasirenkamieji moduliai.

AKADEMINIAI IR PRAKTINIAI MODULIAI

Pav. Projekto dalyvių minčių žemėlapis apie modulinį mokymą

Projekte dalyvaujančios mokyklos, vadovaudamosi eksperimentiniais dokumentais ir „Ugdymo organizavimo 9–12 (gimnazijų I–IV klasėse) metmenimis“ galėjo pasirinkti ugdymo proceso organizavimo laikotarpius: pusmečius, trimestrus arba trumpesnius nei trimestrai. Laikotarpio trukmė derinama su dalykų branduolio, privalomai pasirenkamųjų akademinių ar praktinių modulių trukme. Mokykla galėjo sudaryti visų dalykų vienodos arba skirtingos trukmės modulių programas ir mokymosi etapus. Pasirinktų mokymosi laikotarpių datas tvirtino direktorius (žiūrėti prieduose 21–24 psl.).

Vertinimas yra neatskiriama ugdymo proceso dalis. Jo paskirtis padėti mokiniui mokytis ir susumuoti pasiekimus. Tam tikrais mokymosi etapais būtina susumuoti pasiekimus nustatant, ką pagal labai aiškius kriterijus mokinyš jau moka arba palyginti mokinių pasiekimus ir nustatyti geriausius (pavyzdžiui, stojant į aukštąją mokyklą). Tačiau didžiausią poveikį mokymuisi ir pažangai daro mokymosi proceso vertinimas, kai mokytojas stebi mokinio darbą, klausia ir padeda suprasti, ką šis jau išmoko ir ką dar turėtų išmokti, kai moko įsivertinti pažangą ir tuo remiantis numatyti tolesnius mokymosi žingsnius, aptaria su mokiniu kylančius sunkumus ir sprendžia, kaip juos pašalinti. Mokymasis ir įsivertinimas yra neatsiejami procesai. Mokiniui svarbu nuolat pasitikrinti, ar teisinga linkme jis eina. Mokytis padedantis vertinimas yra būtina sąlyga individualizuojant ugdymą ir padedant mokiniui įgyti bendrąsias kompetencijas, ypač mokėjimo mokytis kompetenciją.

Pagrindiniai pamokos požymiai, kurioje naudojamas mokytis padedančio vertinimo metodas, yra šie (Geoff Petty. Įrodymais pagrįstas mokymas, 2008):

- aiškūs mokymo ir mokymosi tikslai bei uždaviniai. Mokytojas aptaria su mokiniais, ką jie išmoks pamokoje ir įsitikina, ar visi suprato užduotį;
- aiškūs vertinimo kriterijai. Mokytojas su mokiniais išsiaiškina, ką reišia gerai atlikti užduotis;
- pagyrimas – teigiamas grįžtamasis ryšys. Mokiniams pasakoma, ką jie atliko gerai ir kodėl tai yra gerai. Toks grįžtamasis ryšys gali būti susijęs ir su rezultatais, ir su procesu;
- tolesni mokymosi uždaviniai – konstruktyvus grįžtamasis ryšys. Su mokiniais išsiaiškinama, kas yra negerai ir ką reikia patobulinti, kaip tai padaryti.

Eksperimentiniuose dokumentuose taip pat buvo numatyta galimybė keisti mokinio pasiekimų ir pažangos vertinimą taip, kad jis

atitiktų modulinio mokymo logiką. **Metinis dalyko įvertinimas** (t. y., dalyko programos vienerių mokslo metų mokinio pasiekimų įvertinimas) apibendrinamas ir išvedamas iš mokyklos nustatyto ugdymo laikotarpio (trumpesniu nei trimestras, trimestras, pusmetis, toliau – ugdymo laikotarpiai) gautų įvertinimų, vadovaujantis mokyklos susitarimais dėl mokinio mokymosi pasiekimų vertinimo. **Galutinis dalyko įvertinimas** išvedamas iš visų mokyklos numatytų ugdymo laikotarpių įvertinimų, baigus atitinkamos ugdymo programos dalyko programą.

Mokytojų nuomonė apie modulinį mokymą ir naujas vertinimo galimybes

Modulio vertinimas iš anksto suplanuotas už trumpesnę kurso dalį (greitesnis atgalinis ryšys ir savalaikė galimybė likviduoti spragas), o galutinis – baigus visą pagrindinio ir vidurinio ugdymo dalyko programą iš visų modulių įvertinimų.

2011 m. gruodžio 5–6 d., seminaras „Ugdymo organizavimo pokyčiai. Ką pasakysime kitiems?“

Integravimas. Projekte buvo siūlyta, kaip integruoti ugdymo turinio dalykus:

- 9–10 klasėse lietuvių kalbos, matematikos, istorijos, biologijos, chemijos, fizikos dalyko privalomai pasirenkamuosius praktinius modulius siūloma integruoti su technologijų, menų, kūno kultūros programomis tais atvejais, kai mokinyš yra silpnesnės motyvacijos, susiduria su dideliais mokymosi sunkumais ar numato toliau mokytis tik pagal profesinio mokymo programą;
- kita numatyta galimybė buvo integruoti lietuvių kalbos, matematikos, istorijos, fizikos, chemijos, biologijos privalomai pasirenkamuosius praktinius modulius į neformaliojo ugdymo programas ir / ar į atitinkamus profesinio mokymo dalykus;
- profesinių mokymo įstaigų menų dalykų pamokas integruoti į profesinį mokymą, kai mokinio pasirinkta profesinio mokymo programa yra priskiriama arba yra artima meno sričiai;
- technologijų dalyko pamokas skirti profesinio mokymo programos dalykams, į kuriuos integruojamos technologijų bendrojoje programoje numatytos mokinių veiklos sritys, ir / ar mokiniui susipažinti su siekiama įgyti kvalifikacija ar jai artima technologijų programa, ir / ar ugdymui profesinei karjerai.

Intensyvinimas. Intensyvinant mokymo procesą, rekomenduojama mažinti dalykų skaičių per savaitę, organizuoti mokymą didinant dalykų pamokų skaičių (per dieną / savaitę), mažinant dalykų skaičių (per dieną / savaitę) – pavyzdžiui iki keturių.

Mokytojų nuomonė apie ugdymo turinio integravimą:

- sumažėja mokinių mokymosi krūvis;
- formuojamas mokinių visuminis ugdymo turinio suvokimas;
- mokiniams atsiranda galimybės pasirinkti kitą jų pomėgius atitinkantį dalyką.

Mokytojų nuomonė apie ugdymo turinio intensyvinimą:

- sumažėja mokinių namų darbų krūvis ir apimtys;
- abiturientams sumažėja dalykų skaičius;
- galimybė daugiau dėmesio skirti pasirengti egzaminams.

Mokyklai, priimant sprendimus dėl integravimo ir intensyvinimo, svarbu:

- apmąstyti mokyklos galimybes;
- aptarti tai su mokyklos bendruomene;
- nepamiršti, kad prioritetas – mokinys, jo ugdymosi sėkmė, o ne mokytojo darbo krūvis;
- įvertinti „užmiršimo efekto“ aspektą.

2011 m. gruodžio 5–6 d., seminaras „Ugdymo organizavimo pokyčiai. Ką pasakysime kitiems?“

Pav. Projekto dalyvių įžvalgos apie ugdymo turinio intensyvinimą ir integravimą

Ugdymas karjerai. Projekto mokyklos mokinių ugdymą profesinei karjerai galėjo organizuoti kaip integruoto technologijų kurso, ekonomikos ir verslumo ar kitų dalykų programų, profesinio mokymo programų dalį, mokinių mokomosiose bendrovėse, neformaliojo švietimo programose ar pagal mokyklos parengtą atskirą modulį. Tikslingai pasirinkti mokymosi kryptį, dalykus, modulių programas, susidaryti individualų ugdymo planą mokiniams padeda mokyklos psichologas, socialinis pedagogas, profesijos patarėjas, mokytojai, klasės vadovas. Tai jie atlieka remdamiesi surinkta informacija apie mokinio stiprybes, poreikius, polinkius, mokymosi pasiekimus, stilius, profesinius siekius, tardamiesi su mokiniu, jo tėvais (globėjais, rūpintojais).

SKYRIAUS PRIEDAI

1 priedas

2010–2012 metų eksperimentinis vidurinio ugdymo programos aprašas

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. 2010–2012 metų eksperimentinis vidurinio ugdymo programos aprašas (toliau – Aprašas) nustato Aprašo įgyvendinimo tikslą ir uždavinius, vidurinio ugdymo programos sandarą ir jos vykdymo principus mokyklose, dalyvaujančiose projekte „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams, II etapas: gilesnis mokymosi diferencijavimas ir individualizavimas, siekiant ugdymo kokybės, reikalingos šiuolaikiniam darbo pasauliui“ (toliau – Projektas).
2. Aprašo įgyvendinimo pagrindas yra ugdymo diferencijavimas ir individualizavimas atsižvelgiant į mokinių siekius, polinkius ir gebėjimus, sudarant jiems galimybes planuoti profesinę karjerą, pasirinkti mokymosi kryptį atitinkančius dalykus ir skirtingus jų kursus.
3. Apraše vidurinio ugdymo programa suprantama kaip vidurinio ugdymo, vidurinio ir muzikinio ugdymo, vidurinio ir dailės ugdymo, vidurinio ir meninio ugdymo (11–12 (gimnazijos III–IV) klasėse) programa.
4. Vidurinio ugdymo programos įgyvendinimo ypatumus Projekte dalyvaujančiose mokyklose nustato 2010–2012 metų eksperimentiniai bendrieji ugdymo planai, tvirtinami Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro.

II. APRAŠO ĮGYVENDINIMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

5. Aprašo įgyvendinimo tikslas – nustatyti lankstesnės, daugiau ugdymo turinio pasirinkimo galimybių mokiniams ir mokyklai teikiančios vidurinio ugdymo programos sandarą bei mokinio individualaus ugdymo plano sudarymo principus.
6. Aprašo įgyvendinimo uždaviniai:
 - 6.1. individualizuojant ir diferencijuojant ugdymą, gerinti vidurinio ugdymo kokybę;
 - 6.2. sudaryti galimybę kiekvienam mokiniui rinktis jo gabumus, polinkius ir poreikius atitinkantį mokymosi kelią, padidinti vidurinio ugdymo prieinamumą;
 - 6.3. priartinant akademinį mokymo turinį prie gyvenimo poreikių, suartinant bendrąjį lavinimą ir profesinį mokymą, sudaryti platesnes galimybes skirtingus mokymosi kelius pasirinkusiems mokiniams;
 - 6.4. skatinti mokyklų savarankiškumą ir atsakomybę, kuriant mokyklų ugdymo turinį ir tobulinant jo organizavimą, bendradarbiavimą ir partnerystę tarp įvairių tipų mokyklų ir tarp mokyklų bei verslo įmonių.

III. VIDURINIO UGDYMO PROGRAMOS SANDARA

7. Vidurinio ugdymo programos turinį sudaro dalykai (jų kursai), pasirenkamieji dalyko moduliai, pasirenkamieji dalykai, Projekte parengti etikos, tikybos, lietuvių kalbos, matematikos, istorijos, biologijos, chemijos, fizikos dalykų bendrojo ir išplėstinio kursų moduliai.
8. Dalyko programos kursas suprantamas kaip tam tikra logiškai vientisa dalyko turinio visuma, reikalinga konkretiems ugdymo uždaviniams įgyvendinti. Projekte išbandomų dalykų programos kursas suprantamas kaip tam tikra logiškai vientisa dalyko modulių visuma. Galimi du skirtingi to paties dalyko kursai – bendrasis ir išplėstinis:

- 8.1. bendrasis kursas gilina bendrą kultūrinį mokinių išprusimą, patirtį ir kompetencijas, būtinas šiuolaikinio gyvenimo praktikoje, perteikia dalyko pagrindus, apima plačiai vartojamas dalyko sąvokas, pagrindinius dėsningumus, svarbiausias idėjas, jų kontekstą ir praktinį taikymą, veiklos kompetenciją, vertybines nuostatas;
- 8.2. išplėstinis kursas savo turiniu padeda įgyti platesnes ir gilesnes kompetencijas nei to paties dalyko bendrasis kursas, apima žinių, gebėjimų ir nuostatų visumą, orientuotą į nuodugnesnes tam tikros srities studijas. Jis skiriamas mokiniams savarankiško mokymosi gebėjimams ugdyti, mokymuisi operuoti dalyko žiniomis ir metodais, sprendžiant praktinio ir teorinio pobūdžio užduotis.
9. Vidurinio ugdymo programos dalykus, dalykų kursus, jų apimtį (valandų skaičių) ir modulių skaičių reglamentuoja Aprašo priedas (toliau – priedas).
10. Mokiniai mokomi pagal individualius ugdymo planus, kurie gali skirtis dalykais, dalykų kursais ir pasirenkamaisiais dalykų moduliais.
11. Mokinio mokymosi turinį sudaro:
- 11.1. privalomasis ugdymo turinys;
 - 11.2. pasirenkamasis ugdymo turinys.
12. Privalomojo ugdymo turinio paskirtis – suteikti vidurinio išsilavinimo pagrindus. Privalomąjį ugdymo turinį sudaro šių dalykų bendrieji kursai:
- 12.1. mokinio pasirinkto vieno iš dorinio ugdymo srities dalykų: tikybos arba etikos;
 - 12.2. lietuvių kalbos;
 - 12.3. užsienio kalbos;
 - 12.4. matematikos;
 - 12.5. mokinio pasirinkto vieno iš socialinio ugdymo srities dalykų: istorijos, geografijos arba integruoto socialinių mokslų kurso;
 - 12.6. mokinio pasirinkto vieno iš gamtamokslinio ugdymo srities dalykų: biologijos, chemijos, fizikos arba integruoto gamtos mokslų kurso;
 - 12.7. mokinio pasirinkto vieno iš meninio ugdymo srities arba technologinio ugdymo srities dalykų;
 - 12.8. kūno kultūros (bendrosios kūno kultūros arba pasirinktos sporto šakos).
13. Mokinui, kuris mokosi pagal profesinio mokymo programą kartu su vidurinio ugdymo programa, į privalomąjį ugdymo turinį neįtraukiami 12.7 punkte nurodyti dalykai.
14. Mokinui, kuris mokosi pagal vidurinio ir muzikinio, vidurinio ir dailės ugdymo programą, į privalomąjį ugdymo turinį neįtraukiami 12.5–12.7 punktuose nurodyti dalykai.
15. Mokinio pasirenkamąjį ugdymo turinį sudaro:
- 15.1 privalomojo ugdymo turinio dalykų, pasirinktų mokinio, išplėstiniai kursai;
 - 15.2. privalomojo ugdymo turinio dalykų, pasirinktų mokinio, bendrieji ir / arba išplėstiniai kursai;
 - 15.3. pasirenkamieji dalykai ir pasirenkamieji dalykų moduliai, kurių programos parengtos nacionaliniu lygiu, ir / ar parengti ir siūlomi mokyklos.

IV. VIDURINIO UGDYMO PROGRAMOS VYKDYMO PRINCIPAI

16. Maksimalus mokinio savaitinių pamokų skaičius – 32, minimalus privalomas mokinio pamokų skaičius – 28 savaitinės pamokos. Profesinės mokyklos, konservatorijos mokiniui, kuris mokosi pagal vidurinio ugdymo programą, privalomos 34 savaitinės pamokos.
17. Mokinys per dvejus metus turi mokytis ne mažiau kaip devynių (kai mokosi pagal profesinio mokymo programą kartu su vidurinio ugdymo programa – ne mažiau kaip 7, konservatorijos mokinys – 4) bendrojo lavinimo skirtingų dalykų. Pasirenkamieji dalyko moduliai nėra skaičiuojami kaip atskiri dalykai.
18. Mokykla turi sudaryti galimybę mokiniui keisti dalykus, dalykų kursus, pasirenkamuosius dalyko modulius, pasirenkamuosius dalykus, laiduoti mokymosi tęstinumą, pereinant iš vienos mokyklos į kitą.
19. Mokinys bendruosius ir išplėstinius dalyko kursus renkasi savo nuožiūra, tačiau bendras savaitinių pamokų skaičius neturi viršyti mokinio maksimalaus savaitinių pamokų skaičiaus.

20. Mokiniam tikslingai pasirinkti mokymosi kryptį, dalykus, dalykų kursus, pasirenkamuosius dalykų modulius ir susidaryti individualų ugdymo planą padeda mokyklos psichologas, socialinis pedagogas, profesijos patarėjai, mokytojai, vadovaujantys klasei mokytojai ir kt., remdamiesi surinkta informacija apie mokinio stiprybes, polinkius, mokymosi pasiekimus, mokymosi stilių, profesinius siekius ir tardamiesi su mokiniu, jo tėvais (globėjais, rūpintojais).
21. Mokinio pageidavimu, esant galimybei, dalyko kursui mokytis gali būti skiriama ir daugiau pamokų nei nurodyta Aprašo priede.
22. Vidurinio ugdymo programą įgyvendinanti mokykla privalo mokiniams pasiūlyti:
- 22.1. dalykų bendruosius ir išplėstinius kursus (pagal Aprašo priedą);
 - 22.2. ne mažiau kaip trijų užsienio kalbų bendruosius ir išplėstinius kursus;
 - 22.3. ne mažiau kaip du meninio ugdymo dalykus ir ne mažiau kaip dvi technologijų dalyko programas (išskyrus mokyklas, kurios vykdo vidurinio ir muzikinio ugdymo, vidurinio ir dailės ugdymo, vidurinio ir meninio ugdymo, profesinio mokymo programą kartu su vidurinio ugdymo programa);
 - 22.4. ne mažiau kaip tris tam tikros sporto šakos programas;
 - 22.5. ne mažiau kaip keturias pasirenkamųjų dalykų ir keturias pasirenkamųjų modulių programas;
 - 22.6. ugdymą profesinei karjerai, t. y., mokyklos parengtą ugdymo profesinei karjerai modulį; integruotą į dalykų programas kursą; profesinio mokymo programų dalį; neformaliojo švietimo programą.
23. Mokykla gali rekomenduoti mokiniams rinktis tam tikros mokymosi krypties dalykus, reikalingus renkantis humanitarinių mokslų, menų, socialinių, fizinių, biomedicinos, technologijų mokslų ar kitų studijų sritis.
24. Mokyklos mokiniams gali siūlyti projekte parengtus etikos, tikybos, lietuvių kalbos, matematikos, istorijos, biologijos, chemijos, fizikos dalykų bendrojo, išplėstinio kurso ir laisvai pasirenkamuosius modulius, neviršydamos maksimalaus privalomų pamokų skaičiaus per savaitę.
25. Mokykla, atsižvelgdama į mokinių poreikius, sprendžia, ar toje pačioje mobiliojoje grupėje (klasėje) mokosi tik bendrąjį dalyko kursą pasirinkę mokiniai, ir / ar tie mokiniai, kurie mokosi išplėstinį kursą.
26. Sudarant bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams galimybes rinktis praktinės veiklos dalykus: menus, technologijas ar jų integruotus kursus, rekomenduojama bendradarbiauti su netoli esančiomis profesinėmis ir kitomis mokyklomis, centrais, vykdančiais profesinio mokymo programas.
27. Menus ir kūno kultūrą, technologijas rekomenduojama integruoti ir / ar derinti su neformaliojo mokymosi ugdymu.
28. Pasirenkamųjų dalykų, dalykų modulių, integruotų kursų programas, nesant švietimo ir mokslo ministro patvirtintųjų, mokyklos rengia Eksperimentinių ugdymo planų nustatyta tvarka.
29. Siekdama, kad ugdymo organizavimas padėtų gerinti ugdymo kokybę, mokykla gali mažinti dalykų skaičių per savaitę ir intensyvinti mokymą (mokyti trumpesniais nei pusmetis mokymo etapais).
30. Savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija, savininkas (dalyvių susirinkimas) padeda sukurti:
- 30.1. galimybes mokytis mokinio norimo dalyko kitoje bendrojo lavinimo ar profesinėje mokykloje tais atvejais, kai mokinys negali mokytis norimų dalykų programų toje mokykloje, kurioje mokosi;
 - 30.2. ryšius su darbdavių atstovais, kad mokiniai galėtų atlikti veiklas darbo vietose.

V. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

31. Pasibaigus Projektui, jame dalyvaujančios mokyklos Švietimo ir mokslo ministerijai, savininko teises ir pareigas įgyvendinančiai institucijai, savininkui (dalyvių susirinkimui), teikia išvadas ir siūlymus tobulinti Vidurinio ugdymo programą.

VIDURINIO UGDYMO PROGRAMOS DALYKAI, DALYKŲ KURSAI IR JŲ MODULIAI

Dalykų sričių / dalykų pavadinimai	Programos apimtis (valandų skaičius)	
	bendrasis kursas (Projekte išbandomų modulių skaičius)	išplėstinis kursas (Projekte išbandomų modulių skaičius)
Dorinis ugdymas:		
Tikyba*	70 (2)	-
Etika*	70 (2)	-
Kalbos:		
Lietuvių kalba (gimtoji)*	280 (8)	350 (8)
Užsienio kalba (1-oji)	210	280
Užsienio kalba (2-oji)	140	210
Socialinis ugdymas:		
Istorija*	140 (4)	210 (6)
Geografija	140	210
Integruotas socialinių mokslų kursas	140	-
Matematika*	210 (6)	310 (9)
Informacinės technologijos	70	140
Gamtamokslinis ugdymas:		
Biologija*	140 (6)	210 (6)
Fizika *	140 (4)	245 (7)
Chemija*	140 (4)	210 (6)
Integruotas gamtos mokslų kursas	140	-
Meninis ir technologinis ugdymas:		
Menai	140	210
Technologijos	140	210
Integruotas menų ir technologijų kursas	140	210
Kūno kultūra:		
Bendroji kūno kultūra	140-210	280
Pasirinkta sporto šaka	140-210	-
Pasirenkamieji dalykai	-	-
Projektai	-	-

PASTABA

* Projekte parengtų vidurinio ugdymo programos dalykų modulių programų apimtis atitinka dalyko programų apimtį valandomis, nustatytoms Vidurinio ugdymo bendrosioms programoms įgyvendinti.

2 priedas

Eksperimentinis nuosekliojo mokymosi pagal bendrojo lavinimo programas tvarkos aprašas

I. BENDROSIS NUOSTATOS

1. Eksperimentinis nuosekliojo mokymosi pagal bendrojo lavinimo programas tvarkos aprašas (toliau – Nuosekliojo mokymosi tvarka) nustato asmenų nuoseklyjį mokymąsi: priėmimą mokytis pagal bendrojo lavinimo programas, kėlimą į aukštesnę klasę, perėjimą prie aukštesnio lygmens ugdymo programos, ugdymo programos kartojimą ir jos baigimą.
2. Nuosekliojo mokymosi tvarkoje vartojamos sąvokos atitinka Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. 63-2853) ir kituose švietimą reglamentuojančiuose teisės aktuose vartojamas sąvokas.

II. PRIĖMIMAS MOKYTIS

3. Asmuo, pageidaujantis mokytis pagal pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį ar vidurinio ugdymo programą (toliau – Ugdymo programa), mokyklos direktoriui teikia prašymą. Vaikas nuo 14 iki 18 metų prašymą teikia turėdamas vieno iš tėvų (rūpintojų) rašytinį sutikimą.
 - 3.1. Asmuo, pageidaujantis pradėti mokytis pagal Ugdymo programą, kartu su prašymu teikia mokymosi pasiekimus patvirtinančią dokumentą (išsilavinimo pažymėjimą), pageidaujantis tęsti mokymąsi – mokymosi pasiekimų pažymėjimą arba pažymą apie mokymosi pasiekimus ankstesnėje mokykloje.
 - 3.1.1. Asmuo, neturintis išsilavinimo ar mokymosi pasiekimus patvirtinančio dokumento, priimamas mokytis tik mokyklos nustatyta tvarka patikrinus jo žinias bei gebėjimus ir nustačius, kurios klasės programą jie atitinka.
 - 3.1.2. Asmuo, baigęs užsienio šalies pagrindinio ugdymo programą ar jos dalį, vidurinio ugdymo programos dalį, priimamas mokytis bendra tvarka.
 - 3.2. Mokiniai, baigę pagrindinio ugdymo programą, įgiję atitinkamą išsilavinimą arba baigę pritaikytą (adaptuotą) pagrindinio ugdymo programą ir pageidaujantys tęsti mokymąsi pagal vidurinio ugdymo programą arba pritaikytą (adaptuotą) vidurinio ugdymo programą toje pačioje mokykloje, mokyklos direktoriui teikia tik prašymą.
4. Mokytis pagal vidurinio ugdymo programą priimamas asmuo, įgijęs pagrindinį išsilavinimą.
 - 4.1. Asmuo, baigęs specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams pritaikytą (adaptuotą) pagrindinio ugdymo programą ir pateikęs mokyklos direktoriui pagrindinio ugdymo pasiekimų pažymėjimą, priimamas mokytis tik pagal specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams pritaikytą (adaptuotą) vidurinio ugdymo programą. Asmuo, atvykęs iš kitos mokyklos, taip pat pateikia pažymą apie pagrindinio ugdymo programos dalykų turinio pritaikymą (adaptavimą) ir mokymosi pasiekimus.
5. Asmuo, perkeltas į aukštesnę klasę su nepatenkinamais metiniais įvertinimais – kai mokinio pasiekimai įvertinti įrašu „neįskaityta“, nėra pasiekęs patenkinamo pasiekimų lygio, nustatyto Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose, patvirtintose Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2433 (Žin., 2008, Nr. 99-3848), ir Vidurinio ugdymo bendrosiose programose, patvirtintose Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. vasario 21 d. įsakymu Nr. V-269 (Žin., 2011, Nr. 26-1283), ir vadovaujantis Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiomis programomis ir bendrojo išsilavinimo standartais XI–XII klasėms, patvirtintais Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2002 m. rugpjūčio 21 d. įsakymu Nr. 1465 (toliau – Bendrosios programos), priimamas mokytis į tą klasę, į kurią yra perkeltas.
6. Asmens priėmimas mokytis įforminamas mokyklos direktoriaus įsakymu ir sudaroma mokymo sutartimi.
 - 6.1. Mokymo sutartis su kiekvienu naujai atvykusi mokiniu ir tos mokyklos mokiniu, pradedančiu mokytis pagal aukštesnio lygmens ugdymo programą, sudaroma jo mokymosi pagal tą ugdymo programą laikotarpiui.
 - 6.2. Abu sutarties egzempliorius pasirašo mokyklos direktorius ar jo įgaliotas asmuo ir prašymą pateikęs asmuo. Vienas sutarties egzempliorius įteikiamas prašymą pateikusiam asmeniui, sutarties kopija segama į asmens bylą.
 - 6.3. Vaikas nuo 14 iki 18 metų pasirašo sutartį tik turėdamas vieno iš tėvų (rūpintojų) raštišką sutikimą.
 - 6.4. Mokymo sutartis registruojama Mokymo sutarčių registracijos žurnale.
7. Sudarius mokymo sutartį, asmuo įrašomas į Mokinių abėcėlinį žurnalą ir įtraukiamas į mokinių registrą, formuojama jo asmens byla, kurioje saugoma mokymosi pasiekimus patvirtinančio dokumento kopija. Originalas grąžinamas jo pateikėjui.
 - 7.1. Mokiniui išvykus iš mokyklos, jo asmens byla lieka mokykloje. Gavus mokyklos, kurioje mokinytis tęsia mokymąsi, prašymą, mokyklai išsiunčiamos prašomų dokumentų kopijos arba pateikiama Dokumentų rengimo ir įforminimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos archyvų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2001 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. 19 (Žin., 2001, Nr. 30-1009; 2006, Nr. 60-2169), pavyzdžio pažyma apie mokymosi rezultatus.
 - 7.2. Laikinas mokinio išvykimas gydytis ir mokytis įforminamas direktoriaus įsakymu, jame nurodoma laikino išvykimo priežastis.

III. UGDYMO LAIKOTARPIŲ ĮVERTINIMAI

8. Mokiniui dalyko metinis įvertinimas, t. y. dalyko programos vienu mokymo metų mokinio pasiekimų įvertinimas, apibendrinamas ir išvedamas iš mokyklos nustatytų ugdymo laikotarpių (trumpesni nei trimestras, trimestras, pusmetis, toliau – ugdymo laikotarpiai) įvertinimų, vadovaujantis mokyklos susitarimais dėl mokinio mokymosi pasiekimų vertinimo.

9. Mokiniai, kurio dalyko mokymosi pasiekimai per mokyklos nustatytą ugdymo laikotarpį yra neįvertinti („neatestuota“), metinis įvertinimas išvedamas, kai jis yra atsiskaitęs už to laikotarpio dalyko programoje numatytus mokymosi pasiekimus iki tų mokslo metų ugdymo proceso pabaigos arba per mokytojų tarybos (mokytojų susirinkimo) nustatytą laikotarpį.
10. Mokiniai dalyko galutinis įvertinimas išvedamas baigus atitinkamos ugdymo programos dalyko programą iš visų mokyklos numatytų mokiniui ugdymo laikotarpių įvertinimų.
11. Mokiniai keičiant mokyklą, pažymoje įrašomi visi dalykų pasiekimų įvertinimai. Kitoje mokykloje jo mokymosi pasiekimai išvedami pagal toje mokykloje nustatytus ugdymo laikotarpius.
12. Mokiniai, kuris mokosi pagal vidurinio ugdymo programą, pakeitus dalyko bendrojo kurso programą į išplėstinio kurso programą, ugdymo laikotarpio dalyko pasiekimų įvertinimu laikomas atsiskaitymo iš kursų skirtumo įvertinimas.
13. Mokiniai, pagal gydytojo ar gydytojų konsultacinės komisijos pažymą atleistam nuo dalyko pamokų, ugdymo laikotarpių, metinių ar galutinių įvertinimų skiltyje rašoma „atl.“.
14. Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčio mokinio, besimokančio pagal individualų ugdymo planą, ugdymo laikotarpių įvertinimai išvedami pagal jo individualiame plane numatytą laikotarpį.

IV. KĖLIMAS Į AUKŠTESNĘ KLASĘ. UGDYMO PROGRAMOS BAIGIMAS

15. Mokinys, turintis patenkinamus ugdymo turinio dalykų metinius pasiekimų įvertinimus (4–10 balų) arba įvertintas įrašų „įskaityta“, „atleista“, keliamas į aukštesnę klasę.
16. Dėl mokinio, turinčio nepatenkinamą dalyko(-ų) metinį įvertinimą ar neįvertintų (neatestuotų) dalyko(-ų) mokymosi pasiekimų, kėlimo į aukštesnę klasę svarsto mokytojų taryba arba mokytojų susirinkimas (toliau – mokytojų taryba).
17. Mokytojų taryba:
 - 17.1. išnaginėjusi mokinio nepatenkinamo(-ų) įvertinimo(-ų) ar neatestavimo priežastis, atsižvelgusi į mokytojų, klasei vadovaujančio mokytojo/klasės kuratoriaus (toliau – klasės vadovo) darbą su juo per mokslo metus:
 - 17.1.1. aptaria mokinių konsultavimo galimybes, skiria papildomų darbų, nustato atsiskaitymo datą;
 - 17.1.2. nustato kėlimo į aukštesnę klasę sąlygas, jeigu nusprendžiama, kad aukštesnėje klasėje mokinys bus pajėgus mokytis;
 - 17.1.3. palieka kartoti Ugdymo programos tų mokslo metų dalykų programos(-ų);
 - 17.2. atsižvelgusi į vieno iš tėvų (rūpintojų) pateiktą pageidavimą (raštu) bei klasės vadovo siūlymą, priima nutarimą siūlyti mokyklos direktoriui mokinį kelti į aukštesnę klasę arba palikti kartoti vienų mokslo metų Ugdymo programos dalies;
 - 17.3. mokytojų ir tėvų (rūpintojų) nuomonėms išsiskyrus, priima nutarimą siūlyti mokyklos direktoriui išklausti direktoriaus pavaduotojo ugdymui informaciją apie dalyko mokytojo ir klasės vadovo darbą ir priimti galutinį sprendimą.
18. Mokinys keliamas į aukštesnę klasę ar paliekamas kartoti vienų mokslo metų Ugdymo programos dalies:
 - 18.1. mokyklos, kurioje jis nuolat mokosi, direktoriaus įsakymu;
 - 18.2. gydymo įstaigos mokykloje – tos įstaigos mokyklos direktoriaus įsakymu (kai šioje mokykloje yra sudaryta mokymo sutartis).
19. Ugdymo programos baigiamosios klasės mokinys, gaunantis išsilavinimo pažymėjimą, į aukštesnę klasę nekeliamas, jis yra laikomas baigusiu Ugdymo programą.
20. Įsakyme dėl mokinių kėlimo į aukštesnę klasę įrašomas į aukštesnę klasę keliamų mokinių skaičius pagal dieną (pvz., 22, 24, 30 ir pan.), mokiniams, kuriems yra skirti papildomi darbai (nurodomi dalykai), paliekamų kartoti programos dalies mokinių vardai ir pavardės ir nurodomas pagrindas „Mokytojų tarybos ... m. ... d. posėdžio protokolas Nr. ...“.
21. Su direktoriaus įsakymu dėl mokinių kėlimo į aukštesnę klasę, Ugdymo programos baigimo, papildomų darbų skyrimo ar palikimo kartoti programos dalies nustatyta tvarka klasės vadovas per 3 dienas supažindina mokinio tėvus (rūpintojus).
22. Mokinio, kuris kartuoja Ugdymo programos vienų mokslo metų dalį, kartojamo laikotarpio pasiekimų įvertinimai laikomi negaliojančiais.

V. PROGRAMOS KARTOJIMAS

23. Nepatenkinamą dalyko(-ų) galutinį įvertinimą turintis pagrindinio ugdymo programos baigiamosios klasės mokinys po papildomo darbo, jeigu jis buvo skirtas, direktoriaus įsakymu paliekamas kartoti vienų mokslo metų Ugdymo programos dalies. Nenorintis kartoti visų Ugdymo programos dalykų mokinys nepatenkinamus pasiekimų įvertinimus gali likviduoti savarankiškai ar kitais būdais mokydamasis ir atsiskaitydamas.
24. Vidurinio ugdymo programos baigiamosios klasės mokinys, dėl objektyvių priežasčių einamaisiais mokslo metais nutraukęs mokymąsi ir nebaigęs mokslo metų, kitais mokslo metais gali kartoti tos klasės programą arba tęsti nutrauktą mokymąsi.
25. Vidurinio ugdymo programos baigiamosios klasės mokinys, po papildomų darbų turintis nepatenkinamą(-ų) dalyko(-ų) galutinį(-ių) įvertinimą(-ių), nepaliekamam kartoti programos. Nepatenkinamus dalykų įvertinimus mokinys gali likviduoti savarankiškai ar kitais būdais mokydamasis ir atsiskaityti toje pačioje arba atitinkamą vidurinio ugdymo programą vykdančioje mokykloje.

VI. MOKINIO PASIEKIMŲ GILINIMAS

26. Asmuo, baigęs vidurinio ugdymo programą, turintis brandos atestatą ir pageidaujantis geriau pasirengti mokytis toliau, gali laikyti pasirinktų dalykų egzaminus ar perlaikyti ankstesniais metais išlaikytus brandos egzaminus ir mokytis pageidaujamų bendrojo lavinimo dalykų.
 - 26.1. Buvęs mokinys, siekiantis įgyti vidurinį išsilavinimą ir norintis geriau pasirengti brandos egzaminui, gali savarankiškai mokydamasis kartoti dalyko, kurio galutinis įvertinimas buvo patenkinamas, programą. Ankstesniais metais klasės dienyne fiksuotas šio dalyko metinis / galutinis įvertinimas negali būti keičiamas.

VII. PERĖJIMAS PRIE AUKŠTESNIO LYGMENS UGDYMO PROGRAMOS

27. Pagrindinio ugdymo programos baigiamosios klasės mokinys, turintis visų Ugdymo programos dalykų patenkinamus galutinius įvertinimus, laikomas baigusiu pagrindinio ugdymo programą, įgijusiu pagrindinį išsilavinimą ir teisę tęsti mokymąsi pagal vidurinio ugdymo programą.
- 27.1. Mokinys, baigęs pagrindinio ugdymo programą, pritaikytą (adaptuotą) specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, turi teisę mokytis tik pagal vidurinio ugdymo programą, pritaikytą (adaptuotą) specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams.
28. Mokinių ugdymo programų baigimas įforminamas direktoriaus įsakymu, kuriame pažymima, kokią Ugdymo programą mokinys yra baigęs ir koks išsilavinimo pažymėjimas jam yra išduotas.

VIII. MOKINIŲ UGDYMO APSKAITOS TVARKYMAS

29. Į aukštesnę klasę perkeltos mokinio ugdymo apskaita pradeda tvarkyti nuo priėmimo į šią klasę dienos.
30. Mokyklos, vykdančios bendrojo lavinimo programas, mokinių ugdymo apskaitą tvarko dienyne, kurių formos tvirtina Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras. Mokyklos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka dienyne gali sudaryti elektroninių dienynų duomenų pagrindu;
- 30.1. dienyne esančio skyriaus „Mokinių mokymosi pasiekimų apskaitos suvestinė“ mokykla gali nepildyti, jei pildoma Nuosekliojo mokymosi tvarkos 31 punkte nustatytos formos suvestinė.
31. Mokykla „Mokinių mokymosi pasiekimų apskaitos suvestinė“ gali tvarkyti pagal Nuosekliojo mokymosi tvarkos 1 ir 2 prieduose nurodytą formą. Formos pildymo pavyzdžiai pateikti Nuosekliojo mokymosi tvarkos 3 ir 4 prieduose. Forma saugoma vadovaujantis Bendrojo lavinimo mokyklų dokumentų saugojimo terminų rodyklėje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos archyvų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2005 m. rugpjūčio 29 d. įsakymu Nr. ISAK-1776/V-83 (Žin., 2005, Nr. 105-3907), nustatytą laiką.
32. Mokinių mokymosi pasiekimų apskaitos suvestinėje tvarkomi šie duomenys: mokinio vardas ir pavardė, klasė, kurioje mokinys mokosi, dalykų pavadinimai, ugdymo laikotarpių dalykų pasiekimų įvertinimai, metiniai dalykų įvertinimai, papildomų darbų įvertinimai, galutiniai Ugdymo programos dalykų įvertinimai, į pagrindinio išsilavinimo pažymėjimą/brandos atestatą įrašomi įvertinimai, pagrindinio ugdymo pasiekimų įvertinimai, įskaityt, mokyklinių ir valstybinių brandos egzaminų pavadinimai ir įvertinimai, direktoriaus įsakymo dėl kėlimo į aukštesnę klasę ar išsilavinimo pažymėjimo išdavimo data ir numeris.

Eil. Nr.	Mokinio vardas ir pavardė	Klasė	Dalykas Ugdymo laikotarpis**	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
														4
1.		9/ I gimn.	Modulis***											
			Modulis											
			Modulis											
			Modulis											
			Modulis											
			1 trimestras / pusmetis											
			2 trimestras / pusmetis											
			3 trimestras											
			Metinis											
		Papildomas darbas****												
		10/ II gimn.	Modulis											
			Modulis											
			Modulis											
			Modulis											
			Modulis											
			1 trimestras / pusmetis											
			2 trimestras / pusmetis											
		3 trimestras												
		Papildomas darbas												
		Galutinis												
		Pagrindinio ugdymo pasiekimai												
		2.		11/ III gimn.	Modulis***									
Modulis														
Modulis														
Modulis														
Modulis														
Modulis														
I pusmetis														
II pusmetis														
Metinis														
Papildomas darbas****														
12/ IV gimn.	Modulis													
	Modulis													
	Modulis													
	Modulis													
	Modulis													
	Modulis													
	I pusmetis													
	II pusmetis													
	Galutinis													
Papildomas darbas														
Įrašoma į brandos atestatą														
Valstybiniai egzaminai														
Mokykliniai egzaminai														

Pastaba:

* „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniam, II etapas: gilesnis mokymosi diferencijavimas ir individualizavimas, siekiant ugdymo kokybės, reikalingos šiuolaikiniam darbo pasauliui“;

** ugdymo laikotarpiai: trumpesni nei pusmečiai (moduliai, pvz., modulis 1; 2; kt.), trimestrai, pusmečiai;

*** dalyko modulio numeris;

15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28 (28–33)	Direktoriaus įsakymo dėl kėlimo į aukštesnę klasę ar išsilavinimo pažymėjimo išdavimo data ir numeris

**** papildomas darbas – užduotys, skiriamos bet kurios klasės mokiniui, išvedus nepatenkinamą dalyko metinį įvertinimą, suteikiančios galimybę gauti patenkinamą dalyko įvertinimą;

***** skiltys, kurios nepildomos, nes mokinytų tų dalykų nesimoko, žymimos brūkšniu „-“.

Modulinis mokymas

Modulinio mokymo idėjų ištakos siejamos su XX amžiaus pabaigoje suaktyvėjusiu visuomenės, kaip *žinių, informacijos* visuomenės susitapatiniu (Drucker, 1992, 1993) bei mokymosi visą gyvenimą, tęstinio mokymo(si) ir mokymo(si) proceso – kaip svarbiausio ugdymo proceso sando – populiarėjančių koncepcijų sklaida (Jucevičienė, 1998). Tokio mokymo(si) proceso organizavimas suponavo sąlygas ir pagrindinėms mokymo(si) nuostatoms atsirasti:

- tikslingas mokymo(si) medžiagos parengimas: sistemingumas, aiškumas, suprantamumas bei aktualumas, mokymo(si) reikšmingumo, patrauklumo ir efektyvumo siekis;
- kryptingas mokymo(si) proceso organizavimas: kontekstualumas, sistemingumas, mokymo(si) būdų pasiūlos įvairovė ir individualaus pasirinkimo galimybių praktika;
- besimokančiųjų ir mokinčiųjų vaidmenų kaita: savarankiškų, sąmoningų ir atsakančių už savo mokymo(si) rezultatus mokinių bei pedagogo – mokymo(si) proceso organizatoriaus, konsultanto – efektyvaus bendradarbiavimo pozicijos.

Modulinio mokymo idėjos pradininkai S. Postlethwaite ir J. Russellas (1971) modulinį mokymą apibūdino kaip mokymo metodą, kurį realizuojant taikoma savarankiško mokymosi priemonė – modulis, leidžianti mokomąją medžiagą pateikti baigtinėmis porcijomis ir besimokančiajam suteikianti galimybę pasirinkti jos įsisavinimo būdus, tempą. Taigi pagrindiniai modulinio mokymo(si) siekiai yra aktualaus, sistemingo, efektyvaus mokymo(si) pasiūlos sąlygų sudarymas besimokantiesiems, kurie patys individualiai galėtų patirti pasirengimo mokytis, mokymo(si) ir išmokimo sėkmę.

Pradinės modulinio mokymo idėjos Lietuvoje buvo plėtojamoms, gilinamos, tikrinamos KTU profesorės Palmiros Jucevičienės jos vadovaujamų mokslininkų teoriniuose ir praktiniuose tiriamuosiuose darbuose 1983–1997 m., kol pasiektos pagrindinės mokslinio lygmens išvados:

- Modulinis mokymas(is) remiasi kognityvine psichologija ir aktyvia besimokančiojo veikla.
- Modulinio mokymo(si) idėja iš esmės yra integrali, tačiau nusakoma esminiu modalumo (lot. *modulus* – matas: *komp.*, funkcinis mazgas – įtaiso arba kompiuterio programos autonominė dalis) principu, kuris gali būti suprantamas keleriopai:
 - modulinis mokymas kaip mokomosios informacijos organizavimo idėja – tai paprasčiausias variantas;
 - modulinis mokymas kaip metodas – tai informacijos įsisavinimo įvairių kelių būdų pasiūla ir sąlygų sudarymas individualaus pasirinkimo galimybės;
 - modulinis mokymas kaip priemonė – tai profesionaliai parengta informacijos pateikimo ir įsisavinimo būdų pasiūlos priemonė (spausdinti ar elektroniniai variantai);
 - modulinis mokymas kaip forma – tai įvairius mokymo(si) poreikius patenkinti parengta optimaliai mokymo(si) procesą organizuojančių ugdytojų komanda;
 - modulinis mokymas kaip didaktinė sistema – tai labiausiai integralus modulinio mokymo(si) principo supratimas, jungiantis modulinio mokymo(si) tikslus, formas, metodus, realizuojamų besimokančiųjų ir pedagogų paritetinės sąveikos procese, visumą (Jucevičienė, 1998).

Modulinį mokymą galima pagrįsti:

- Ugdymo turinio struktūrizavimo į savarankiškus elementus* principas reikalauja į siūlomą įsisavinti informaciją žiūrėti kaip į struktūrizuojamą pagal didaktinius mokymosi tikslus visumą. Tai pabrėžiama, siekiant išsaugoti teikiamos ir įsisavinamos informacijos sisteminį pobūdį, nes kitaip iškiltų informacijos fragmentiškumo pavojus.
- Dinamiškumo principas užtikrina* modulinį programų, modulių, jų elementų nesudėtingas transformavimo galimybes, keičiantis informacijos turiniui. Modulinis mokymas, pagrįstas dinamiškumo principu, leidžia turimų modulių ar mokymo elementų banką papildyti naujais moduliais ar elementais, taip formuoti transformuotas ar naujas modulines programas bei modulius. To neįmanoma padaryti, mokantis iš tradicinių vadovėlių.
- Veiklos metodo principas reikalauja*, jog modulinio mokymo procese besimokantys mokytųsi veiklos metodų. Gali iškilti klausimas: aišku, kad šia teorija galima ir reikia grįžti operacinio tipo modulius, tačiau ar galima ją taikyti pažinimo tipo moduliams? Pirmiausia būtina pažymėti, jog veikla grindžiama mokymo teorija yra pasirenkama kaip taktika, norint įvykdyti veiklos metodų mokymo strategiją, kuri šiuolaikiniame informacijos gausa ir dinamiškumu pasižymin-

čiame gyvenime yra pagrindinė žmogaus gebėjimo veikti, nepasimetant toje informacijoje, ugdymo sąlyga. Igyvendinant dinamiškumo principą modulinio mokymo tikslus būtina formuluoti kaip veiklos metodų ir būdų išmokimo siekius. Siekiant šių tikslų, galimas tiek dalykinis, tiek tarpdalykinis, tiek multidisciplininis informacijos pateikimo būdas, akcentuojant mokomosios medžiagos probleminį pobūdį bei žinių panaudojimo įvairiose veiklos sferose galimybes.

4. *Lankstumo principas reikalauja modulinėse programose*, moduluose pateikiamą informaciją organizuoti taip, kad mokomąją medžiagą ir jos įsisavinimo kelius ir būdus būtų lengva individualizuoti, t. y., pritaikyti prie kiekvieno besimokančiojo poreikių ir galimybių. Remiantis atliktų tyrimų rezultatais, šio principo realizavimas sudaro sąlygas racionalizuoti mokymo procesą, individualizuojant ugdymo turinį, metodus ir įsisavinimo tempą, tačiau nemažinant besimokančiųjų skaičiaus grupėje (Jucevičienė, 1989, p. 244–249). Pats modulinės programos ar modulio individualizavimas paprastai yra dviejų pakopų procesas: pirmiausiai, atliekant bazinių žinių ir mokėjimo bei įgūdžių kontrolę, nustatomas bazinis besimokančiojo pasirengimo lygis; antrajame etape išsiaiškinami individualūs mokymosi poreikiai. Integruojant šių dviejų etapų rezultatus, individualizuojamas modulinės programos ar modulio turinys.

5. *Suvoktos perspektyvos principas pagrįstas* besimokančiojo sąmoningumu ir aktyvumu, kaip būtina modulinio mokymo sąlyga. Tam būtina mokymosi pradžioje besimokančiajam sudaryti pedagogines sąlygas suvokti galimos ir reikalingos įsisavinti informacijos visumą. Šis principas reikalauja, kad besimokantysis galėtų susipažinti su tolimosiomis, vidutinėmis ir artimosiomis mokymosi perspektyvomis, gilindamasis į kompleksinius (modulinės programos), integruotus (modulio) ir dalinius (mokymo elemento) mokymosi tikslus. Būtent įvairios perspektyvos mokymosi tikslų (kurie moduliniam mokyme paprastai formuluojami veiklos rezultatų pavidalu) supratimas yra galingas mokymosi stimulus bei šio proceso savarankiškumo galimybė.

6. *Įvairiapusiško metodinio konsultavimo principas* išreiškia metodinių sąlygų, padedančių besimokančiajam efektyviai įsisavinti informaciją modulinio mokymo procese, sudarymą. Modeliuojant besimokančiųjų problemas, galinčias kilti konkrečiau moduliui įsisavinimo procese, šis principas reikalauja numatyti tokią modulyje pateikiamą metodinio aprūpinimo sistemą, kuri leistų besimokančiajam rasti atsakymus į galimus klausimus. Pavyzdžiui, kokį optimalų modulinės programos ar modulio turinį pasirinkti? Kokie mokymo, mokymosi metodai, būdai labiausiai tiks, siekiant konkrečiau lygio žinių? Ar verta pasitikrinti įsisavinimo kokybę? Ar jau reikia pradėti mokytis kitą? Ar nepaliekama išmokimo spragų? Jeigu taip, tai kokių? Taigi atsakymai į šiuos ir kitus metodinio pobūdžio klausimus ir sudaro moduliui aprūpinimo sistemą. Svarbu yra tai, kad metodinio konsultavimo medžiaga būtų pateikiama šalia pagrindinės mokomosios medžiagos. Todėl dažniausiai moduliui *lapas* yra sudarytas iš dviejų puslapių: *kairiojo*, skirto metodiniam konsultavimui, ir *dešiniojo* – mokomosios informacijos. Atlikti tyrimai įrodė šios informacijos organizavimo formos efektyvumą.

7. *Pariteto principas*. Modulinis mokymas yra ta didaktinė sistema, kuri pedagoginiame procese sudaro sąlygas realizuoti demokratiškumo principą. Visa tai leidžia pakankamai savarankiškai iki tam tikro lygio įsisavinti mokomąją medžiagą. Paprastai besimokantysis susitinka su pedagogu, jau išryškinęs pakankamai fundamentalią dalykinę problemą ir apmąstęs galimus jos sprendimo būdus.

4 priedas

Tvarkaraščio sudarymo galimybės, išnaudojant modulinį programų mokymą bei dalykų intensyvinimą

(Parengė Marijampolės Sūduvos gimnazijos direktoriaus pavaduotoja Liuda Venciuviene)

I variantas, kai nėra paralelinių klasių

Tvarkaraštyje parodytas tik tų dalykų intensyvinimas, kurių programos buvo išbandomos (fizika / chemija, biologija / istorija). Kai nėra parengtų dalykų modulių programų, intensyvuoti mokymą galima pagal vidutinės trukmės (9 savaičių dalykų planus), kaip pvz.: dailė ir muzika, pilietiško pagrindai ir geografija arba informacinės technologijos ir ekonomika (10 klasėje). Moduliai privalomai pasirenkamieji ir laisvai pasirenkamieji sudėti į tvarkaraštį

taip, kad, periodui pasibaigus, mokinys galėtų pereiti, pvz., iš akademinio į taikomąjį ar iš laisvai pasirenkamojo matematikos į lietuvių kalbos laisvai pasirenkamąjį dalyką. Todėl periodui pasibaigus, tvarkaraščio keisti nereikia, keičiamos tik modulio programos. Tvarkaraštis keičiamas pasibaigus dalyko intensyvinimo laikotarpiui.

Pamokų tvarkaraštis 10 klasei (I variantas)

	PIRMADIENIS	ANTRADIENIS	TREČIADIENIS	KETVIRTADIENIS	PENKTADIENIS
1	Lietuvių kalba C / Matematika L (laisvai pasirenkami moduliai)	Matematika A3 (akademini)	Lietuvių kalba B1 (akademini)	Užsienio k. (I-oji)	Užsienio k. (II-oji)
2	Chemija / fizika	Užsienio k. (II-oji)	Matematika B5 (privalomas)	Lietuvių kalba A1 (privalomas)	Istorija / pilietiško pagr.
3	Chemija / fizika	Istorija / biologija	Chemija / fizika	Dailė	Istorija / pilietiško pagr.
4	Geografija	Istorija / biologija	Chemija / fizika	Matematika B5 (privalomas)	Užsienio k. (I-oji)
5	Užsienio k. (I-oji)	Muzika	Dorinis	Inform. technologijos	Lietuvių kalba A1 (privalomas)
6	Matematika B5 (privalomas)	Lietuvių kalba A1 (privalomas)	Geografija	Kūno kultūra	Technologijos
7	Kūno kultūra	Matematika P3 (praktinis)	Lietuvių kalba B2 (praktinis)	Ekonomika	

II variantas, kai yra paralelinės klasės

Jeigu intensyvinimo laikotarpis trumpas, tam, kad nereikėtų dažnai keisti tvarkaraščio, tikslinga gretinti paralelines klases, pvz.: 9a klasėje pirmajame periode intensyvinama chemija, 9b – fizika, antrajame periode atvirkščiai – 9a – fizika, 9b – chemija. Mažos pagrindinės mokyklos galėtų gretinti devintas klases su dešimtomis klasėmis.

Privalumas: mokytojas per visus mokslo metus turėtų vienodą pamokų skaičių, t. y., vidurkį. Nereikia keisti tvarkaraščio, intensyvinant dalykų mokymą.

Pamokų tvarkaraštis 9 klasėms (II variantas)

	PIRMADIENIS		ANTRADIENIS		TREČIADIENIS		KETVIRTADIENIS		PENKTADIENIS	
	9a	9b	9a	9b	9a	9b	9a	9b	9a	9b
1	Užsienio k. (I-oji)	Matematika B modulis	Lietuvių kalba B1 modulis	Matematika P modulis	Matematika A modulis	Lietuvių kalba B1 modulis	Užsienio k. (II-oji)	Lietuvių kalba C modulis / Matematika L modulis	Užsienio k. (I-oji)	Dorinis ugdymas
2	Lietuvių kalba A1 modulis	Užsienio k. (II-oji)	Fizika / chemija	Chemija / fizika	Biologija / istorija	Istorija / biologija	Fizika / chemija	Chemija / fizika	Lietuvių kalba A1 modulis	Užsienio k. (I-oji)
3	Lietuvių kalba A1 modulis	Geografija	Fizika / chemija	Chemija / fizika	Biologija / istorija	Istorija / biologija	Fizika / chemija	Chemija / fizika	Dailė	Kūno kultūra
4	Geografija	Lietuvių kalba A1 modulis	Kūno kultūra	Užsienio k. (II-oji)	Muzika	Matematika B modulis	Dorinis ugdymas	Užsienio k. (I-oji)	Biologija / istorija	Istorija / biologija
5	Matematika B modulis	Lietuvių kalba A1 modulis	Užsienio k. (II-oji)	Lietuvių kalba A1 modulis	Lietuvių kalba A1 modulis	Pilietinis ugdymas	Matematika B modulis	Lietuvių kalba A1 modulis	Biologija / istorija	Istorija / biologija
6	Technologijos	Kūno kultūra	Pilietinis ugdymas	Technologijos	Inform. technologijos	Muzika	Užsienio k. (I-oji)	Užsienio k. (II-oji)	Kūno kultūra	Inform. technologijos
7	Žmogaus s. I pusr. / Technolog. II pusr.	Dailė	Lietuvių kalba B2 modulis	Žmogaus s. I pusr. / Technolog. II pusr.	Matematika P modulis	Lietuvių kalba B2 modulis	Lietuvių kalba C modulis / Matematika L modulis	Matematika A modulis		

III variantas – intensyvinimo galimybės trumpesniais nei trimestras laikotarpiais, dvigubinant pamokas

Kaip panaudoti „užmiršimo“ efektą – prie dalyko mokymosi grįžtant po kelių savaičių. Kuo jis yra naudingas? Atsiranda naujas supratimo lygmuo, pritaikomos ir gilamos kompetencijos įvairiuose naujuose kontekstuose, veiksmingiau panaudojamas vertinimas. Tvarkaraštis sudarytas taip, kad galima organizuoti mokymą trumpesniais nei pusmetis, trimestras etapais, dvigubinti dalykų pamokas, kaitaloti dalykų mokymą koncentre, išnaudoti intensyvinimo galimybes nekeičiant tvarkaraščio.

Pamokų tvarkaraštis 9 klasėms (III variantas)

	PIRMADIENIS		ANTRADIENIS		TREČIADIENIS		KETVIRTADIENIS		PENKTADIENIS	
	9a	9b	9a	9b	9a	9b	9a	9b	9a	9b
1	Lietuvių kalba A1 modulis	Matematika B modulis	Lietuvių kalba B1 modulis	Matematika P modulis	Matematika A modulis	Lietuvių kalba B1 modulis	Užsienio k. (II-oji)	Lietuvių kalba C modulis / Matematika L modulis	Užsienio k. (I-oji)	Dorinis ugdymas
2	Lietuvių kalba A1 modulis	Užsienio k. (I-oji)	Fizika / chemija	Chemija / fizika	Biologija / istorija	Istorija / biologija	Fizika / chemija	Chemija / fizika	Lietuvių kalba A1 modulis	Užsienio k. (I-oji)
3	Pilietinis ugdymas	Geografija	Fizika / chemija	Chemija / fizika	Biologija / istorija	Istorija / biologija	Fizika / chemija	Chemija / fizika	Matematika B modulis	
4	Geografija	Pilietinis ugdymas	Kūno kultūra	Užsienio k. (II-oji)	Lietuvių kalba A1 modulis	Matematika B modulis	Dorinis ugdymas	Užsienio k. (I-oji)	Biologija / istorija	Istorija / biologija
5	Užsienio k. (I-oji)	Lietuvių kalba A1 modulis	Užsienio k. (II-oji)	Lietuvių kalba A1 modulis	Dailė	Muzika	Matematika B modulis	Lietuvių kalba A1 modulis	Biologija / istorija	Istorija / biologija
6	Technologijos	Lietuvių kalba A1 modulis	Inform. technologijos	Užsienio k. (II-oji)	Muzika	Dailė	Užsienio k. (I-oji)	Technologijos	Kūno kultūra	Inform. technologijos
7	Žmogaus s. I pusr. / Technolog. II pusr.	Dailė / Kūno kultūra	Lietuvių kalba B2 modulis	Matematika A modulis	Matematika P modulis	Lietuvių kalba B2 modulis	Lietuvių kalba C modulis / Matematika L modulis	Žmogaus s. I pusr. / Technolog. II pusr.		

UŽSIENIO ŠALIŲ PATIRTIES APŽVALGA IR APIBENDRINIMAS

Siekiant sukurti naują lankstesnę ugdymo turinį, svarbu atsižvelgti į egzistuojančias struktūras ir sistemas. Projekto įgyvendinimo metu dalintasi gerąja patirtimi su ekspertais iš Didžiosios Britanijos. Projekto darbuotojai susipažino su Suomijos ir Škotijos švietimo sistemomis, lankėsi bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo įstaigose. Taip pat buvo analizuoti Estijos, Suomijos, Didžiosios Britanijos (Anglijos) ir Kanados (Ontario) pagrindinio ir vidurinio ugdymo organizavimo pavyzdžiai (ugdymo dalykai, jiems skiriamos valandos, organizavimo ypatumai) bei mokinių ugdymosi krypties pasirinkimo galimybės (ugdymas karjerai; profesinis ugdymas).

Toliau pateikiami užsienio šalių patirties pavyzdžiai, organizuojant ugdymo procesą. (Žiūrėti prieduose 34 psl.)

Susipažinus su Estijos, Suomijos, Didžiosios Britanijos (Anglijos) ir Kanados (Ontario) švietimo sistemomis, formuluojamos tokios išvados, kad šiose šalyse:

- daug diskutuojama dėl mokymosi krypties ir / arba laisvai pasirenkamųjų dalykų pasirinkimo 14–16 m. mokiniams (Lietuvoje atitinkamai 9–10 klasių mokiniams) galimybių padidinimo;
- tariamasi dėl privalomųjų dalykų branduolio padidinimo tiek 14–16 m. mokiniams, tiek 16 – 19 m. mokiniams (Lietuvoje atitinkamai 11–12 klasių mokiniams), kad būtų sudaromos mokiniams pasirinkimo, atitinkančio jų poreikius, pomėgius, interesus, sąlygos;
- skiriamas didelis dėmesys ugdymui ir privalomam lankomumui pagrindinėje mokykloje;
- akcentuojamas išsilavinimas, kuris leistų mokiniams toliau tęsti vidurinėje mokykloje ir studijas aukštosiose mokyklose arba profesinio mokymo įstaigose;
- pagrindinėje mokykloje daugiau dėmesio skiriama bendrųjų kompetencijų ugdymui, o ne vien tik bendrojo ugdymo dalykų turinio išdėstymui, tuo tarpu vidurinėje mokykloje siūlomos dalykų programos, kurios leistų mokiniams tęsti tolimesnį mokymąsi aukštosiose mokyklose arba profesinio mokymo įstaigose;
- didelis dėmesys skiriamas karjeros ugdymui, kad mokiniai rinktųsi dalykus atsakingai, atsižvelgdami į savo pomėgius, poreikius, interesus, savo galimybes ir planuojamą karjerą. Mokinių karjeros ugdymui taikomos įvairios formos – nuo privalomo dalyko iki individualių konsultacijų.

Ugdymo organizavimo patirtis Estijoje

Estijoje sudarytos vienodos mokymosi ir interesų siekimo visą gyvenimą galimybės. Pagrindinis išsilavinimas įgyjamas pagrindinėje mokykloje (*põhikool*) arba vidurinėje mokykloje (*gümnaasium*), kuri turi (*põhikool*) klases. Po pagrindinės mokyklos galimi du pasirinkimo keliai: 3 metų vidurinė mokykla / gimnazija (tiems mokiniams, kurie ateityje nori studijuoti aukštojoje mokykloje) arba 3 metų profesinio mokymo mokykla.

Nacionalinėse pagrindinio ir vidurinio ugdymo programose (2010) mokykloms sudaryta galimybė, pritarus mokyklos tarybai, keisti privalomus dalykus ir integruojamas temas, tvarkaraščius su sąlyga, kad iki mokslo metų pabaigos bus pasiekti mokinių mokymosi rezultatai, tikslai, įgytos bendrosios kompetencijos.

Nacionalinės pagrindinio ir vidurinio ugdymo programos nustato privalomus dalykus ir minimalią jų įgyvendinimo apimtį (privalomus kursus ir privalomas temas). Yra galimybė mokyklos ugdymo plane sustiprinti privalomų dalykų mokymą, įtraukiant temas arba pasiūlant pasirenkamuosius dalykus (kursus). Pasirenkamųjų dalykų ir kursų skaičius yra apibrėžtas nacionalinėse ugdymo programose, tačiau mokykla, atsižvelgdama į mokinių pageidavimus ir mokyklos galimybes, nustato jų turinį. Mokyklos pačios gali siūlyti mokymosi kryptį per pasirenkamuosius dalykus ir kursus ir / arba intensyvindamos kai kurių dalykų mokymą. Mokykla gali siūlyti daugiau nei vieną mokymosi kryptį. Pagrindinės mokyklų siūlomos mokymosi kryptys yra humanitarinė, tikslųjų mokslų, gamtos mokslų, ekonomikos, menų, muzikos ir technologijų. Keletas mokyklų intensyvina kalbų mokymą (anglų, vokiečių, prancūzų, švedų ir pan.). Profesinis mokymas, kaip pasirinkta mokymosi kryptis, tampa vis labiau populiarus (pvz., jūreivystė, gynyba mokoma bendradarbiaujant su profesinėmis mokyklomis) vidurinėje mokykloje. Mokiniai gali keisti pasirinktą mokymosi kryptį, tuomet daugeliu atveju reikalaujamas papildomas mokinio įvertinimas arba egzaminas.

Perėjimas iš vienos mokyklos į kitą rekomenduojamas tik pasibaigus mokslo metams (vasaros atostogų metu). Dėl svarbių priežasčių perėjimas galimas ir mokslo metų eigoje. Perėjimas iš vienos vidurinio ugdymo mokyklos į kitą galimas tik tuomet, jei yra laisvų vietų ir mokinys atitinka priėmimo į vidurinio ugdymo mokyklos reikalavimus. Mokinys, nutraukęs mokymąsi vidurinio ugdymo mokykloje, turi teisę tęsti mokymąsi profesinio mokymo įstaigoje, tokiu atveju įskaitomi mokinio išklaustyti kursai.

Nacionalinės pagrindinio ir vidurinio ugdymo programos (toliau – Nacionalinė programa), kurios įgyvendinamos nuo 2011 metų, vertinimo principai yra aprašyti išsamiau, taip pat pateiktos formuojamojo vertinimo, vertinimo mokymuisi, kaupiamojo vertinimo sampratos. Jei mokinys įvertinamas nepatenkinamai arba jam neparasomas pažymys, jam turi būti sudarytos galimybės atsiskaityti dar kartą. Trimestro pradžioje arba prieš kursą / modulį mokytojai informuoja mokinius, kokias žinias ir gebėjimus jie įgis, taip pat apie vertinimo laiką ir formas. Apibendrinamasis vertinimas pagrindinėje mokykloje yra dalykų trimestrų ir metinių pažymiai. Bent vieną kartą per mokslo metus vyksta mokinio pažangos aptarimas, kuriame dalyvauja ir jo tėvai.

Pagrindinės ir vidurinės mokyklos įstatyme apibrėžtas mokinių išorinis vertinimas – tai mokinių pasiekimų vertinimas nacionaliniu lygmeniu, vadovaujantis nacionalinėmis pagrindinio ir vidurinio ugdymo programomis. Išorinis vertinimas atliekamas remiantis pagrindinės mokyklos baigiamaisiais egzaminais, vidurinės mokyklos valstybiniais egzaminais ir nacionalinių standartizuotų testų rezultatais. Baigdamas pagrindinę mokyklą, mokinys turi išlaikyti tris egzaminus: estų kalbos ir literatūros arba estų kaip antrosios kalbos ir matematikos. Trečiąjį egzaminą mokinys renkasi laikyti iš šių dalykų: rusų kalbos ir literatūros, anglų kalbos, vokiečių kalbos, prancūzų kalbos, rusų kalbos, biologijos, chemijos, fizikos, geografijos, istorijos arba socialinių mokslų.

Visų tipų mokyklos pasirenčia savo ugdymo planą, vadovaujantis atitinkama Nacionaline programa. Atsižvelgiant į Pagrindinės ir vidurinės mokyklos įstatyme aprašytą mokslo metų trukmę ir didžiausią leidžiamą savaitinį mokymosi krūvį, mokyklos ugdymo plane aprašomas laikas, skirtas pagrindiniam / viduriniam / profesiniam mokymuisi (tame tarpe ir projektiniams darbams, mokymuisi ne mokyklos aplinkoje, muziejų lankymui, ekskursijoms ir pan.).

Pagrindinis ugdymas. Organizuojant pagrindinį ugdymą svarbu sukurti ugdymo planą, kuris sudarytų galimybę sumažinti privalomų dalykų skaičių ir sudaryti padėtų mokiniams pasirinkti jų gebėjimus ir polinkius atspindinčius dalykus.

Ugdymo organizavimas, mokymo metodai ir medžiaga. Ugdymas pagrindinėje mokykloje gali būti organizuojamas skirtingai:

- tradiciniu būdu (visi dalykai mokomi visus mokslo metus);
- ciklais (dalyko mokymas yra sukoncentruotas į tam tikrą mokymosi laikotarpį);
- kursais / moduliais (mokymas organizuojamas grupėmis, kurios sudaromos pagal mokinių pasirinktas mokymosi sritis arba kursus / modulius; kursų / modulių seka priklauso nuo dalyko logikos, kartais mokinys pasirenka kursų / modulių seką;
- mokymas temomis (mokymas organizuojamas daugeliui dalykų bendromis temomis, tradicinės dalykų pamokos neišskiriamos).

Trečioje pagrindinės mokyklos mokymosi pakopoje (7–9 mokymosi metai) svarbus mokinių profesinis pasirinkimas. Mokiniai išmoka pasirinkti ir suprasti pasirinkimo svarbą jų tolimesniame gyvenime. Naudojamos skirtingos mokymosi strategijos, įtraukiamos tyrimų užduotys. Tam, kad būtų sužadinta (išlaikyta) motyvacija mokytis, kuriamos individualios užduotys, atitinkančios skirtingus mokinių polinkius. Mokinių vertybės ugdomos tam, kad ateityje jie taptų tikrais piliečiais, dirbančiais visuomenės labui.

Pagrindinės mokyklos mokymosi savaitę sudaro penkios mokymosi dienos. Mokyklos ugdymo planas nustato mokinių savaitinius mokymosi krūvius. Tuo tarpu didžiausią leidžiamą savaitės pamokų skaičių nustato Pagrindinės ir vidurinės mokyklos įstatymas: 8 klasėje – 32, 9 klasėje – 34 pamokos per savaitę.

1 lentelė. Pagrindinio ugdymo programos (III mokymosi etapo) dalykai ir jiems skiriamų valandų skaičius

Dalykas	Valandų skaičius	Dalykas	Valandų skaičius
Estų (Rusų) kalba	–	Biologija	5
Estų (Rusų) kalba ir literatūra	12	Chemija	4
Estų kalba mokyklose, kuriose mokymosi kalba kita nei estų kalba	12*	Fizika	4
Užsienio kalba A	9	Socialiniai mokslai	2
Užsienio kalba B	9	Muzika	3
Matematika	13	Taikomoji dailė ir buitinis darbas	–
Gamtos mokslai	2	Dailė	3
Geografija	5	Kūno kultūra	6
Istorija	6	Darbinis ugdymas	5
Pilietinis ugdymas	1	Pasirenkamieji dalykai	7 / 4*

* Mokykloms, kuriose mokymosi kalba kita nei estų kalba.

Įgijęs pagrindinį išsilavinimą, mokinys renkasi mokyklą, kuri siūlo jo poreikius atitinkančias mokymosi kryptis. Dauguma jas formuojančių kursų / modulių yra įtraukti į pagrindinius dalykus.

Vidurinis ugdymas. Kaip ir pagrindiniame ugdyme, vidurinio ugdymo dalykų programos yra pateiktos nacionalinėse ugdymo programose. Tame tarpe ir mokymo tikslai, veiklos jiems pasiekti, dalykų turinys ir mokymosi reikalavimai, pabaigus vidurinio ugdymo programą. Privalomų dalykų specifikaciją, pasirenkamųjų dalykų sąrašą ir jų pasirinkimo sąlygas mokykla pateikia savo ugdymo plane. Mokymo kryptys nustatomos pasirenkamųjų dalykų ir kursų pagalba ir / arba intensyvinant kai kurių dalykų mokymą. Mokinio ugdymo programa sudaryta iš privalomų ir pasirenkamųjų dalykų (kursų), priklausomai nuo to, kokią mokymosi kryptį jis pasirenka.

Pagal Nacionalinę programą, priklausomai nuo siūlomų mokymosi kryptų, mokyklos sudaro ugdymo planą, kuriame nurodo pasirenkamuosius dalykus ir jų apimtį. Vidurinės mokyklos dalykų programos yra parengtos pagal kursų / modulių principą. Šiuo atveju „kursas“ arba „modulis“ apima 35 mokymosi valandas. Nacionalinė ugdymo programa apibrėžia privalomų dalykų sąrašą ir privalomų kursų / modulių skaičių dalykui. Mokyklose, kuriose mokymo kalba yra estų, privalomi yra 72 kursai / moduliai. Tuo tarpu mokyklose, kuriose mokymo kalba yra rusų ar kita, dėl privalomo estų klabos mokymosi yra privalomas 81 kursas / modulis. Tai reiškia, privalomų kursų mokymuisi yra skirta atitinkamai 75 proc. ir 84 proc. mokymosi laiko. Mažiausias privalomas vidurinės mokyklos mokinių savaitės pamokų skaičius yra 32 pamokos. Maksimalus mokymosi krūvis vidurinėje mokykloje nėra apibrėžtas.

2 lentelė. Vidurinio ugdymo dalykų programų privalomi kursai

Dalykas	Kursų skaičius	Dalykas	Kursų skaičius
Estų kalba	6	Biologija	4
Literatūra	6	Chemija	4
Rusų kalba mokykloje, kurioje mokymo kalba yra rusų	3	Fizika	6
Literatūra mokykloje, kurioje mokymo kalba yra rusų*	9	Istorija	7
Estų kalba mokykloje, kurioje mokymo kalba yra kita*	9	Pilietinis ugdymas	1
Užsienio kalba A	6	Socialiniai mokslai	2
Užsienio kalba B	6	Muzika	3
Matematika	9	Menai	3
Geografija	3	Kūno kultūra	6

Iš viso: mokyklose, kuriose mokymo kalba yra estų – 72; mokyklose, kuriose mokymo kalba yra kita – 81.

Pastabos:

* Tik mokyklose, kuriose mokymo kalba yra rusų.

** Tik mokyklose, kuriose mokymo kalba yra rusų arba kita.

Profesinis ugdymas. Įgijus pagrindinį išsilavinimą ir pasirinkus profesinę mokyklą, mokomasi 3 metus ir įgyjamas vidurinis bei profesinis išsilavinimas. Įgijus vidurinį išsilavinimą ir pasirinkus profesinę mokyklą, mokomasi nuo 1 iki 2,5 metų (nuo 40 iki 100 mokymosi savaičių). Mokiniai, baigę profesinę mokyklą ir norintys tęsti mokslus bei įgyti aukštąjį išsilavinimą, privalo laikyti tokius pat valstybinius egzaminus, kaip ir baigusieji vidurinę mokyklą.

Profesinė mokykla parengia savo ugdymo planą, atsižvelgdama į profesijų specifiką ir į Nacionalines programas, kurios apibrėžia privalomą profesinio mokymo turinį. Mokyklos turi teisę nustatyti pasirenkamuosius modulius (pagal profesinio mokymo standartą pasirenkamieji moduliai sudaro 5–30 proc. ugdymo turinio).

Profesinėse mokyklose yra siūlomos tos mokymosi kryptys, į kurias kreipiamas didelis dėmesys darbo rinkoje – techninė sritis (statyba, mechanika, metalo ir medžiagų pramonė, mechatronika ir pan.), paslaugų sritis (maitinimas, turizmas, viešbučių vadyba, prekyba), logistika (transportas, komunikacijos, sandėliavimo valdymas), informacinių technologijų, autoelektronikos ir elektromechanikos sritys. Jei yra laisvų vietų, mokiniai turi teisę pradėti mokslus tęsti kitoje mokykloje. Tam reikia išlaikyti visus egzaminus, kurie nebuvo įtraukti į jo pasirinktos profesijos ugdymo programą, ir gauti profesinio mokymo programoje nustatytus įvertinimus. Mokiniai, nutraukę mokymąsi profesinėje mokykloje, turi teisę tęsti mokslus vidurinio ugdymo mokykloje ir atvirkščiai.

Profesinės mokyklos ugdymo plane siūlomi pasirenkamieji moduliai. Jie skirti mokinio asmeniniam tobulėjimui arba profesinės specializacijos plėtrai. Siauresnė profesinė specializacija paprastai įgyjama praktikos metu arba dirbant. Vis daugiau siūloma programų, kurios sudarytos siejant specializaciją arba kvalifikacijos kėlimą su vidurinio ugdymo programa.

Mokyklos ugdymo programa apibrėžia: temų ir modulių sąrašą, jų apimtį ir bendrą turinio aprašymą, modulių pasirinkimo galimybes ir sąlygas, vertinimą ir reikalavimus mokymuisi pradėti bei mokyklai baigti, į juos įtraukiant baigiamųjų egzaminų reikalavimus. Profesinio mokymo turinys yra suskaidytas moduliais. Modulis yra baigtinis turinio vienetas, orientuotas į mokymo(si) rezultatus ir apibūdinantis žinias, gebėjimus ir vertybes, atitinkančias profesinių įgūdžių reikalavimus, kurie apima vieną ar kelis mokymosi dalykus/temas. Modulo apimtį priklauso nuo jo uždavinių ir turinio. Ji skaičiuojama mokymosi savaitėmis. Mažiausia modulių apimtį yra 1 akademinė savaitė, t. y., 40 valandų. Praktinis mokymas verslo įmonėje ar kitoje organizacijoje yra integrali ugdymo turinio dalis. Trišalė sutartis yra pasirašoma tarp mokinio, įmonės, kurioje mokins atliks praktinį mokymąsi, ir profesinės mokyklos. Ji turi būti pasirašyta ne vėliau kaip dešimt dienų iki praktikos pradžios. Mokykla yra atsakinga už praktinio mokymosi įmonės suradimą mokiniui, už jo pasirengimą praktiniam mokymuisi, konsultavimą ir įvertinimą. Praktikos metu mokiniai yra apdrausti Darbuotojų sveikatos ir saugos įstatymo nustatyta tvarka.

Standartinis profesinis ir vidurinis ugdymas (kai yra įgytas pagrindinis išsilavinimas) trunka mažiausiai 3 metus, t. y., 120 mokymosi savaičių. Mažiausiai 50 proc. ugdymo turinio turi būti skirta profesijos mokymui(si). Praktinis mokymas(is) turi sudaryti ne mažiau kaip 50 proc. ugdymo(si) turinio, skirto profesiniam mokymui(si). Ugdymo turinyje ne mažiau kaip 40 mokymosi savaičių skiriama bendrojo lavinimo dalykams. Iš jų 32 (mokyklose, kuriose

mokymo kalba yra ne estų – 33) mokymosi savaitės yra privalomos ir bendros visoms profesijoms. Likusios 8 (7) savaitės yra skirtos privalomiems dalykams, susijusiems su profesijos specializacija. Papildomai bendrojo lavinimo dalykai, reikalingi pasirinktai profesijai, gali būti įtraukti į profesinio mokymosi modulius.

Profesinė mokykla pati sudaro savaitės ir dienos tvarkaraštį – nėra nustatyta vienodų, bendrų visoms profesinėms mokykloms reikalavimų. Čia mokinių mokymosi savaitė sudaro 40 akademinį valandų. Paskaitoms skiriamų valandų skaičius priklauso nuo mokyklos specifikos. Vadovaujantis profesinio mokymo standartu, savarankiškas mokinių darbas turi sudaryti ne mažiau kaip 10 % studijų laiko.

Karjeros ugdymas. Profesinio informavimo ir konsultavimo mokykloje tikslas – padėti mokiniams įgyti žinių apie save, darbo pasaulį, profesijas, mokymosi galimybes ir plėtoti požiūrį bei gyvenimo įgūdžius, kurie reikalingi šiuolaikinei darbo rinkai, renkantis karjerą. Karjeros planavimas suprantamas kaip mokymosi visą gyvenimą ir pokyčių procesas, sprendimų priėmimas. Mokiniais suteikiama informacija apie profesijoms keliamus skirtingus reikalavimus, mokymosi ir studijų galimybes Estijoje ir užsienyje. Daugiau tiesioginių ryšių su darbo pasauliu mokiniai pamato profesinio informavimo ir konsultavimo bei profesinio mokymosi pagrindinėje ir vidurinėje mokykloje metu. Mokiniai, kurie vidurinėje mokykloje baigė profesinio mokymo mokymosi kryptį, gali ją tęsti profesinėje mokykloje. Tai sudaro geresnes galimybes rasti darbą. Vidurinių mokyklų mokiniams kaip pasirenkamasis dalykas gali būti siūlomi profesinio mokymo moduliai. Toks mokymas vykdomas ciklais ir gali būti organizuojamas vidurinėje mokykloje, o jei ši neturi tinkamos bazės – profesinėje mokykloje.

Profesinio mokymo vidurinėje mokykloje tikslas – supažindinti mokinius su skirtingomis profesijomis, profesinio mokymosi galimybėmis ir suteikti mokiniams pradinių profesinių žinių ir įgūdžių. Mokinys, baigęs profesinio mokymo programą vidurinėje mokykloje, turi galimybę profesinės mokyklos programą baigti per trumpesnę laiką.

Ugdymas karjerai pagrindinėje mokykloje vyksta pasitelkiant integruojamąją temą (programą) „profesinės karjeros planavimas“, kuri yra įtraukta į nacionalinę pagrindinio ugdymo programą. Pagrindiniai šios programos uždaviniai yra:

- supažindinti mokinius su įvairiomis profesijomis; gauti informacijos apie pokyčius darbo rinkoje ir, remiantis šia informacija, kurti prognozes;
- pažinti savo pomėgius, gebėjimus, įgūdžius, kurie padeda adekvačiai save vertinti ir planuoti karjerą;
- plėtoti savo mokymosi, bendravimo, komandinio darbo, sprendimų priėmimo įgūdžius, susijusius su jo karjera, informacijos apdorojimo gebėjimus, formuoti pasirengimą darbo pasauliui, mokymuisi visą gyvenimą.

Tikimasi, kad baigęs pagrindinę mokyklą mokinys:

- pažins savo polinkius, gebėjimus, asmenybę, vertybes, įgūdžius;
- galės įvertinti savo gebėjimus, norus ir galimybes renkantis ateities karjerą;
- domėsis galimybėmis tęsti mokslus, gebės rinkti, sisteminti ir analizuoti studijoms reikalingą informaciją;
- turės žinių apie vietinę darbo rinką;
- gebės pamatyti ryšius tarp išsilavinimo, profesijų ir įsidarbinimo galimybių;
- gebės pamatyti ryšius tarp įsidarbinimo ir gyvenimo būdo;
- gebės suprasti darbo rinkos pokyčių ir mokymosi visą gyvenimą sąvokas;
- gebės pamatyti, kaip priimti sprendimai daro poveikį karjerai.

Mokyklos dažniausiai turi specialistą, atsakingą už karjeros ugdymo veiklas. Daugeliu atvejų šioje srityje padeda ir mokyklos psichologas. Karjeros ugdymas gali būti pasiūlytas mokiniams kaip pasirenkamasis dalykas.

Organizuojant profesinį mokymą, sėkmingai bendradarbiaujama su verslo įmonėmis. Praktinis mokymasis darbo vietose yra privaloma profesinio mokymosi dalis. Mokykla yra atsakinga už šios praktikos organizavimą. Daugeliu atvejų, verslas palankiai žiūri į praktinio mokymo organizavimą. Kai kada iškyla problemų organizuojant tam tikrų profesijų sričių praktinį mokymą tam tikruose regionuose. Taip pat kyla problemų ir su praktinio mokymo darbo vietose rezultatų vertinimu.

Ugdymo organizavimo patirtis Suomijoje

Pagrindinis ugdymas. Pagrindinis išsilavinimas Suomijoje trunka devynerius metus ir beveik visi mokiniai jį įgyja lankdami mokyklą (suomių: *peruskoulu*, švedų: *grundskola*). Baigęs pagrindinio ugdymo programą, mokinys gali tęsti mokymąsi arba pradėti dirbti. Tačiau šalyje nėra skatinama iškart įsijungti į darbo rinką. Siekiama, kad kuo daugiau jaunuolių įgytų nemokamą vidurinį išsilavinimą. Suomijoje vyksta diskusijos dėl laiko, skiriamo pagrindinio ugdymo dalykams. Vyksta pamokų valandų paskirstymo ir perskirstymo dalykams reforma.

Pagrindinio ugdymo mokslo metų trukmė, maksimalus mokyklos dienos ilgis ir minimalus pamokų skaičius per savaitę yra nustatytas Pagrindinio išsilavinimo įstatyme ir dekrete. Minimalus skirtingų dalykų pamokų skaičius per devynis metus yra nustatytas Vyriausybės. Pagrindinio ugdymo mokslo metai prasideda rugpjūčio viduryje ir baigiasi paskutinę 22 savaitės darbo dieną. Mokslo metus sudaro 190 mokymosi dienų. Įprastai mokinių atostogos numatomos vasarą ir Kalėdų laikotarpiu. Viena savaitė sporto atostogų skiriama pavasarį. Mokykla turi teisę nustatyti tikslią mokslo metų pradžios datą, gali būti įtraukiamos ir papildomos atostogos, pavyzdžiui rudens. Mokomasi penkias dienas per savaitę, tačiau mokykla gali padaryti išimtis. Pavyzdžiui, jeigu darbo diena yra valstybinė šventė, gali būti priimtas sprendimas mokytis šeštadienį. Savaitinis pamokų skaičius svyruoja nuo 19 iki 30, priklausomai nuo to, kurioje klasėje mokosi mokinys, ir nuo mokinio pasirinktų dalykų pamokų skaičiaus.

Papildomai dar gali būti skiriamas laikas mokymosi spragų taisymui. Pamokos trukmė yra 60 minučių, iš kurių mokymui skiriama ne mažiau kaip 45 minutės. Mokymas yra suskirstytas į atitinkamus laikotarpius, todėl įmanoma organizuoti mokymą sesijomis po 90 minučių. Savivaldybės ir mokyklos pačios nusprendžia, kaip mokymo valandos paskirstomos savaitės ir dienos pamokų tvarkaraščiuose.

3 lentelė. Pagrindinio ugdymo programos dalykai ir jiems skiriamų valandų skaičius

Dalykas	Klasė (mokymosi metai)	1–2	3–5	6–9	Iš viso
Gimtoji kalba ir literatūra		14	14	14	42
Matematika		6	12	14	32
Užsienio kalba A ¹			8	8	16
Užsienio kalba B ²			6		6
Biologija ir geografija	9*		3	7	31
Fizika ir chemija			2	7	
Sveikatos ugdymas				3	10
Istorija ir pilietinis ugdymas			3	7	
Dorinis ugdymas		6		5	11
Muzika		4-		3-	56
Dailė		4-		4-	
Technologijos		4-		7-	
Kūno kultūra		8-		10-	
Namų ekonomika				3	3
Mokinių konsultavimas ir informavimas				2	2
Pasirenkamieji dalykai			(13)		(13)
	Klasė (mokymosi metai)	1–3	4–6	7–9	Iš viso
Minimalus pamokų skaičius		19 19 23	23 24 24	30 30 30	222
Pasirenkamoji užsienio kalba A			(6)	(6)	(12)

Pastabos:

¹ – A kalba pradeda mokytis 1–6 klasėje;

² – B kalba pradeda mokytis 7–9 klasėje;

* – 1–4 klasėse biologija, geografija, fizika, chemija ir sveikatos ugdymas yra integruoti į dalyką, vadinamą aplinkos ir gamtos mokslais;

() – šie dalykai mokomi kaip pasirenkamieji.

Nacionalinėje pagrindinio ugdymo programoje yra pateiktos vertinimo gairės ir principai. Mokinių vertinimas suskirstytas į vertinimą mokymosi metu ir baigiamąjį mokinių vertinimą. Vertinimas mokymosi metu yra skirtas nukreipti mokinius, skatinti jų mokymąsi ir padėti jiems šiame procese. Vertindamas ir suteikdamas grįžtamąjį ryšį mokytojas vadovauja mokinių mokymuisi, kad jie taptų savarankiškai mąstančiomis ir veikiančiomis asmenybėmis, padeda suprasti, ką jie mokosi. Vienas iš būdų suteikti grįžtamąjį ryšį yra pažymėjimai ir ataskaitos. Kiekvienų mokslo metų pabaigoje mokiniai gauna ataskaitas. Papildomai jie gali gauti vieną ar daugiau tarpinių ataskaitų apie savo mokymąsi ir pažangą. Vėliau mokinių žinios turi būti vertinamos pažymiais, kurie gali būti papildyti aprašomojo pobūdžio ataskaita. Joje mokytojas aprašo mokinio pažangą ir mokymosi procesą skirtingose dalyko srityse. Vertinimas pažymiais (skalėje nuo 4 iki 10) atspindi tik mokinio pasiekimų lygį, atitinkantį programose išskeltus tikslus. Ataskaitose pateiktas vertinimas turi remtis skirtingais kriterijais, o ne tik egzaminų rezultatais. Nacionalinėse privalomų dalykų programose yra aprašoma, ką reiškia gerai besimokantis mokinys (pažymys „gerai“ arba 8). Šie aprašai yra pagalba mokytojams, taip pat ir vertinimo įrankis.

Baigiamojo pagrindinio išsilavinimo vertinimo rezultatais remiamasi priimant sprendimą, kur mokinys toliau mokysis, įgijęs pagrindinį išsilavinimą. Šis vertinimas lyginamas nacionaliniu lygmeniu ir turi būti vienodas visiems mokiniams. Pažymiais nuo 5 iki 10 mokiniai yra vertinami teigiamai, pažymys 4 reiškia, kad mokinys neišlaikė. Mokinį vertina atitinkamo dalyko mokytojas.

Mokinys, kurio visų dalykų įvertinimai yra teigiami (ne mažesniu pažymiu kaip 5), keliamas į kitą klasę. Mokinys, turėdamas nepatenkinamų pažymių, gali būti perkeltas į kitą klasę, jei nusprendžiama, kad jis gebės mokytis pagal kitų metų mokymo programą. Mokinys gali būti paliktas kartoti programą, jei jis gavo neigiamus įvertinimus (pažymys 4) iš vieno ar daugiau dalykų. Tačiau jam turi būti suteikta galimybė įrodyti, kad jis pasiekė tam tikrą žinių ir gebėjimų lygį.

Už pažymėjimų išdavimą dažniausiai atsakinga mokykla.

Vidurinis ugdymas. Vidurinis išsilavinimas įgyjamas per trejus metus. Maksimalus laikotarpis, per kurį jį galima įgyti, yra ketveri metai. Baigę vidurinio ugdymo programą mokiniai paprastai laiko nacionalinius egzaminus, kurių rezultatai naudojami priėmimui į aukštąją mokyklą. Vidurinį išsilavinimą teikiančios mokyklos mokinius atirenka savarankiškai, vadovaujantis Švietimo ministerijos nustatytais kriterijais.

Vidurinio ugdymo pakopoje nacionaliniu lygiu nėra nustatyta reikalavimų mokslo metams ir mokymosi dienoms, mokinių atostogoms. Mokslo metų pradžią ir pabaigą, atostogų laiką nustato švietimo tiekėjas. Tačiau yra reikalavimas, kad ugdymas būtų organizuojamas taip, jog mokiniai galėtų baigti vidurinio ugdymo programą per trejus metus.

Vyriausybė priima sprendimą dėl nacionalinių vidurinio ugdymo tikslų, skirtingų dalykų arba dalykų grupių mokymui ir mokinių konsultavimui skiriamo laiko. Suomijos Nacionalinė švietimo taryba priima sprendimą dėl dalykų, dalykų grupių tikslų ir turinio, dalykų modulių tematikos ir mokinių konsultavimo. Nacionalinė vidurinio ugdymo programa patvirtinta 2003 metais. Vadovaujantis ja vietos valdžia ir mokyklos parengė savo ugdymo programą, kuri įgyvendinama nuo 2005 metų rugpjūčio 1 dienos. Ugdymo turinys sudarytas taip, kad sukurtų galimybes individualiam mokinio pasirinkimui, o jeigu reikia – ir galimybę mokytis kitų švietimo tiekėjų siūlomas programas.

Vidurinėje mokykloje ugdymo programą sudaro privalomi, specializuoti ir taikomieji kursai / moduliai. Vidutiniškai vieno kurso / modulio apimtis yra 38 pamokos (mažiausia pamokos trukmė turi būti bent 45 minutės).

Mokslo metai viduriniame ugdyme suskirstyti į du semestrus: rudens ir pavasario. Pastarasis prasideda kalendorinių metų pradžioje. Mokslo metai ir ugdymo procesas dažniausiai prasideda rugpjūtį, ugdymo procesas pasibaigia gegužės pabaigoje arba birželio pradžioje, mokslo metai pasibaigia liepos pabaigoje.

Vidurinės mokyklos organizuoja ugdymą penkiais arba šešiais laikotarpiais, o tai reiškia, kad šiose mokyklose per mokslo metus yra sudaromi penki arba šeši skirtingi pamokų tvarkaraščiai. Mokiniai renkasi kursus / modulius iš tam laikotarpiui siūlomų kursų / modulių sąrašo, todėl jų savaitės pamokų tvarkaraštis priklauso nuo jų individualaus pasirinkimo.

Mokyklos savo ugdymo plane mokiniams pateikia siūlomus laisvai pasirenkamus taikomuosius kursus / modulius.

4 lentelė. Vidurinio ugdymo programos dalykai ir jiems skiriamų valandų skaičius

Dalykas arba dalykų grupė	Privalomi kursai / moduliai	Nacionaliniai specializuoti kursai / moduliai
Gimtoji kalba ir literatūra	6	3
A kalba, kurią mokinyi pradėjo 1–6 pagrindinės mokyklos klasėje	6	2
B kalba, kurią mokinyi pradėjo 7–9 pagrindinės mokyklos klasėje	5	2
Kitos kalbos		16
Matematika: • matematikos pagrindai • aukštesnio lygio (angl. – <i>advanced</i>)	6	2
	10	3
Biologija	2	3
Geografija	2	2
Fizika	1	7
Chemija	1	4
Religija arba etika	3	2
Filosofija	1	3
Psichologija	1	4
Istorija	4	2
Socialiniai mokslai	2	2
Menai ir kūno kultūra	5	
Kūno kultūra	2	3
Muzika	1 – 2	3
Vizualiniai menai	1 – 2	3
Sveikatos ugdymas	1	2
Karjeros projektavimas ir tolimesnio ugdymo gairės	1	1
Privalomi kursai / moduliai	47–51	
Minimalus specializuotų kursų / modulių skaičius	10	
Taikomieji kursai / moduliai		
Minimalus kursų / modulių skaičius iš viso	75	

Minimalus valandų skaičius reglamentuojamas nacionaliniu lygmeniu. Be šių kursų / modulių mokyklos gali siūlyti specializuotus ir taikomuosius kursus / modulius.

Kiekvienas kursas / modulis yra įvertinamas jį baigus. Vertinimo tikslas yra suteikti mokiniui grįžtamąjį ryšį apie tai, kaip jis pasiekė tikslus ir kokią padarė pažangą. Dalyko pažymys yra apibrėžiamas kaip to dalyko kursų / modulių pažymių matematinis vidurkis. Mokiniui, kuris nori pasigerinti pažymį, turi būti sudaryta galimybė laikyti atskirą egzaminą. Mokinio žinias ir gebėjimus atskiruose dalykuose vertina to dalyko mokytojas, o jeigu jį mokė keli pedagogai – jungtinė mokytojų grupė. Baigiamuosius egzaminus sudaro mažiausiai keturi egzaminai, gimtosios kalbos egzaminas yra privalomas. Kitus tris galima rinktis iš: valstybinės kalbos, užsienio kalbos, matematikos, ir vieną iš bendrųjų mokslų (gamtos arba humanitarinių mokslų). Taip pat mokiniai gali pasirinkti ir daugiau egzaminų. Iš pradžių egzaminą patikrina ir įvertina vidurinės mokyklos dalyko mokytojas, galiausiai – Suomijos brandos egzaminų taryba.

Mokiniui, kuris nebaigė privalomų dalykų arba dalykų grupės kursų/modulių, turi būti sudaryta galimybė įrodyti, kad jis yra įgijęs pakankamai žinių bei įgūdžių ir galėtų siekti tolimesnės mokymosi pažangos.

Mokinyi, kuris baigė visą vidurinio ugdymo programą, gauna baigimo pažymėjimą. Mokinyi, kuris palieka mokyklą nebaigęs vidurinio ugdymo programos, gauna sertifikatą, kuriame surašyti baigtų kursų / modulių pažymiai.

Vidurinėje mokykloje naudojami tokie pažymėjimai:

- bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimas išduodamas mokiniui, kuris baigė visą vidurinio ugdymo programą;
- mokymo programos baigimo pažymėjimas išduodamas asmeniui, kuris baigė vieno ar kelių vidurinės mokyklos dalykų mokymo programas;
- sertifikatas išduodamas mokiniui, kuris paliko mokyklą nepabaigęs visos vidurinio ugdymo programos.

Mokymosi specializacija / kryptys. Vidurinėje mokykloje ugdymo programą sudaro privalomi, specializuoti ir taikomieji kursai / moduliai. Specializuoti yra pasirenkamieji to paties privalomo dalyko kursai / moduliai. Vidurinėje mokykloje mokiniai privalo baigti privalomus ir tam tikrą skaičių papildomų specializuotų kursų / modulių. Tokius specializuotus kursus / modulius mokiniai gali rinktis iš nacionaliniu lygmeniu arba mokyklos parengtų kursų / modulių. Mokyklos gali siūlyti ir taikomuosius kursus / modulius. Mokiniai taip pat gali pasirinkti kitų institucijų siūlomus kursus / modulius. Ypatingas dėmesys mokiniams skiriamas renkant specializuotus ir taikomuosius kursus / modulius.

Profesinis ugdymas. Profesinį išsilavinimą galima įgyti ir po vidurinio išsilavinimo. Profesinio mokymo tikslas yra suteikti mokiniui žinių ir įgūdžių, reikalingų profesinei kompetencijai, ir plėtoti tolimesnio mokymosi ir įsidarbinimo potencialą. Profesinėse mokyklose yra šios mokymo sritys: humanitarinė ir edukologijos, kultūros, socialinių mokslų, verslo ir administravimo, gamtos mokslų, technologijų, komunikacijos ir transporto, gamtinių išteklių ir aplinkos, socialinių paslaugų, sveikatos ir sporto, turizmo, maitinimo ir namų ūkio paslaugų.

Profesinėje mokykloje mokiniai renkasi siūlomus modulius arba kursus. Pamokų tvarkaraštis sudaromas priklausomai nuo individualaus jų pasirinkimo. Kaip ir vidurinės mokyklos, taip ir profesinio mokymo įstaigos, ugdymą organizuoja laikotarpiais.

Suomijos Nacionalinė švietimo taryba tvirtina nacionalinę ugdymo programą kiekvienai profesinei kvalifikacijai, nustato mokslo struktūrą ir tikslus, turinį ir modulių vertinimo kriterijus. Vadovaujantis šia programa, profesinio mokymo įstaiga pasirengia ir pasitvirtina savo ugdymo programą ir individualius mokinių ugdymo planus. Tačiau mokyklos ugdymo programos turinys yra apibrėžtas ir nacionalinėje ugdymo programoje.

Profesinės mokyklos ugdymo planą sudaro šie pagrindiniai dalykai:

- profesinis mokymas ir mokymasis darbo vietoje, kurio apimtis gali skirtis priklausomai nuo kvalifikacijos (90 kreditų);
- pagrindiniai dalykai, bendri visoms kvalifikacijoms (20 kreditų, iš kurių 16 yra privalomi ir 4 yra pasirenkamieji): gimtoji kalba, kita gimtoji kalba ir užsienio kalba, matematika, fizika ir chemija, socialiniai mokslai, verslo ir darbo rinkos dalykai, sveikatos ugdymas, kūno kultūra, menai ir kultūra, aplinkos mokslai, psichologija ir verslumas, laisvai pasirenkamieji dalykai (10 kreditų).

Mokiniai gali rinktis mokymąsi iš laisvai pasirenkamųjų dalykų pagal savo poreikius. Tai jie gali daryti tiek savo mokymo įstaigoje, tiek pasirinkti kitų įstaigų siūlomas programas. Laisvai pasirenkamieji dalykai gali būti tiek iš profesijos, tiek iš bendrojo lavinimo sričių. Pasirinkę bendrojo lavinimo dalykus ir baigę jų programas, mokiniai gali įgyti vidurinį išsilavinimą kartu su profesine kvalifikacija, laikyti baigiamuosius egzaminus, kurie skirti stojimui į aukštąsias mokyklas. Profesinio mokymo dalis skirta mokymuisi darbo vietoje. Jo metu mokinyi susipažįsta su konkrečiam darbui keliamais reikalavimais ir pasiekia šios profesijos ugdymo programoje iškeltus tikslus. Iš viso mokinyi turi surinkti 120 kreditų, iš kurių ne mažiau kaip 20 turi būti gauti už mokymąsi darbo vietoje. Profesinės mokymo įstaigos mokiniai turi parengti baigiamąjį projektą. Jis turi būti pateiktas kaip rašto darbas, ataskaita, produktas, projekto užduotis ar ekvivalentiškas darbas. Minimalus baigiamojo projekto įvertinimas yra 2 kreditai.

Profesinio ugdymo įstaigoje mokiniai vertinami reguliariai gaunant grįžtamąjį ryšį mokymosi metu, taip pat baigę mokslus. Mokinio pasiekimus vertina mokytojas, o praktikos metu – mokytojas kartu su darbdavio paskirtu instruktorium. Mokinyi praktinėse ir autentiškose darbo situacijose demonstruoja, kaip jis pasiekė ugdymo programoje iškeltus tikslus ir įgijo profesines kompetencijas. Įgūdžių demonstravimas yra visų profesinių modulių dalis. Ji buvo įtraukta į programas siekiant užtikrinti profesinio mokymo kokybę bei pagerinti mokinių vertinimo kokybę. Vertinimas yra pagrįstas stebėjimu, teorinių žinių ir praktinių gebėjimų patikrinimais, portfelio, mokinio įsivertinimu ir grupės vertinimu ir pan.

Karjeros ugdymas. Ugdymo karjerai / profesinio orientavimo paslaugų ir ypač konsultavimo tikslas yra suteikti pagalbą mokiniams, konsultuoti juos, kad kiekvienas mokinyi pasiektų kuo geresnės asmeninės mokymosi pažangos ir gebėtų priimti teisingus ir tinkamus sprendimus dėl savo mokymosi ir karjeros, ugdyti atitinkamus gebėjimus (susijusius su pasirinkimu, darbo rinka ar tolesniu mokymusi).

Aukštesnėse pagrindinio ugdymo klasėse į ugdymo turinį yra įtrauktas karjeros ugdymo dalykas, kuriam skiriamas atskiras valandos. Iš pradžių šiose pamokose supažindinama su įvairiais mokymosi metodais, dalyvaujama mokyklos veiklose, vėliau dėmesys sutelkiamas į karjeros planavimą ir tolimesnes mokymosi galimybes. Mokiniam suteikiama informacija apie vidurinį ir profesinį mokymą teikiančias mokyklas ir įstaigas. Karjeros ugdymo pamokų metu susitelkiama ties bendrais, aktualiais visiems mokiniams klausimais, o ne individualiu konsultavimu. Mokyklose vykdomas ir individualus konsultavimas, kurio metu mokiniai konsultuojami mokymosi ir karjeros pasirinkimo klausimais. Tokios konsultacijos ypač naudingos mokiniams, kurie turi problemų mokymesi arba kuriems yra rizika „iškristi“ iš mokymosi sistemos ir / arba darbo rinkos, įgijus privalomą išsilavinimą.

Vidurinėje mokykloje karjeros planavimui yra skiriamas atskiras kursas / modulis, taip pat organizuojamos individualios ir grupių sesijos. Visi vidurinės mokyklos švietimo ir konsultavimo personalo nariai privalo dalyvauti konsultavimo veiklose. Profesijos konsultantas atsakingas už mokinio profesinį konsultavimą ir karjeros planavimo veiklą apskritai, už mokinio mokymosi ir karjeros planavimą ir įgyvendinimą.

Profesiniame ugdyme 1,5 kredito skiriama karjeros ugdymui. Mokinių karjeros ugdymas turi būti įgyvendinamas taip, kad būtų užtikrinta, jog mokiny:

- gautų pakankamai informacijos apie savo studijas prieš jas ir jų metu;
- gautų informacijos apie darbo pasaulį, verslumą, profesijas ir įgytų atitinkamos patirties;
- susipažintų ir gautų informacijos apie mokymosi ir darbo galimybes užsienyje;
- sudarytų asmeninių studijų planą;
- gautų visą reikiamą paramą, iškilus mokymosi ir gyvenimo problemoms.

Kaip ir vidurinėje mokykloje, taip ir profesinio mokymo įstaigoje, vykdamas karjeros ugdymo (profesinio informavimo ir karjeros planavimo) veiklą, bendradarbiaujama su tėvais, kitomis įstaigomis, išoriniais ekspertais, taip pat su įdarbinimo agentūromis, darbo biržomis. Skatinama mokinių galimybė įsidarbinti ar siekti tolesnio išsilavinimo, siekiama palengvinti mokinių perėjimą iš mokymo(si) aplinkos į darbo rinką.

3 priedas

Ugdymo organizavimo patirtis Didžiojoje Britanijoje (Anglija)

Skirtingų Didžiosios Britanijos istorinių geografinių dalių (Anglijos, Velso, Škotijos ir Šiaurės Airijos) švietimo sistemos valdo skirtingos įstaigos. Aukščiausia švietimo sistemos valdžia – *Vaikų, mokyklų ir šeimų ministerija*. Ji suteikia vaikams galimybę mokytis, ruošia mokytojus, išlaiko tam tikrus standartus, tikrina mokymo programas ir egzaminus, taip pat reguliuoja mokyklų finansavimą valstybiniu mastu.

Vienas iš svarbiausių Didžiosios Britanijos švietimo reformos tikslų – skatinti mokyklas bendradarbiauti tarpusavyje, dirbti išvien su tėvais ir kitomis vaikų reikalais besirūpinančiomis institucijomis, kad būtų panaikinti visi barjerai, trukdantys kokybiškesniam švietimui. Mokykla privalo ugdyti vaikų troškimą mokytis, siekį tobulėti visą gyvenimą, pritaikyti savo įgūdžius visuomenės poreikiams. Kiekvienas vaikas turi teisę lankyti mokyklą, kurioje bus pasiūlyta turininga, subalansuota ir lanksti programa, o pamokų sąrašas ne paskutinę vietą turi užimti mokymosi ir gyvenimo kompetencijų pagrindai. Pagal naują planą, kiekvienam vaikui bus skirtas asmeninis globėjas, kurio užduotis ir bus prižiūrėti vaiko pažangą. Jei paaiškės, kad vaikui trūksta žinių, jam bus skiriama iki 10 akademinis valandų privačių pamokų.

Pagrindinis ugdymas. Anglijoje privalomas mokslas yra nuo 5 iki 16 metų. Švietimo įstatyme parašyta, kad visi mokiniai privalo gauti jų amžių, galimybes, gebėjimus ir bet kuriuos specialiuosius poreikius atitinkančią ugdymą. Privalomas mokslas Anglijoje suskirstytas į keturis mokymosi etapus:

- pirmasis mokymosi etapas (*key stage 1*) vaikams nuo penkių iki septynių metų;
- antrasis mokymosi etapas (*key stage 2*) nuo septynių iki vienuolikos metų;
- trečiasis mokymosi etapas (*key stage 3*) nuo vienuolikos iki keturiolikos metų;
- ketvirtasis mokymosi etapas (*key stage 4*) nuo keturiolikos iki šešiolikos metų.

Nuo 16 metų, kai mokymasis nėra privalomas, dauguma Anglijos mokinių jį tęsia mokykloje arba šešių klasių koledže, ar kitoje mokymosi institucijoje. Šiuo metu mokiniai dažniausiai renka profesinį mokymąsi, nors dauguma bendrojo lavinimo mokyklų taip pat siūlo kai kuriuos profesinio mokymo kursus. Dauguma tolesnio mokymosi institucijų (*Most further education institutions offer*) siūlo ir profesinį mokymo, ir bendrojo išsilavinimo kursus. 18 metų ir vyresni asmenys, norintys tęsti mokslus, renka įstaigas, siūlančias aukštąjį išsilavinimą.

Pamokų tvarkaraštis, ugdymo turinys, dalykai, valandų skaičius. Anglijoje mokyklos įprastai dirba nuo 9 val. iki 15.30 / 16.00 val., tame tarpe viena valanda skiriama pietų pertraukai. Minimalus savaitinių pamokų skaičius yra apibrėžtas nacionalinėje ugdymo programoje. 14–16 metų mokiniams minimalus pamokų skaičius per savaitę yra 25. Dauguma mokyklų siūlo daugiau pamokų nei reikalaujamas minimumas. Pamokos dažniausiai vyksta nuo pirmadienio iki penktadienio, tačiau pasirenkamo sporto užsiėmimai gali būti organizuojami ir šeštadieniais. Per mokslo metus mokiniai privalo mokytis 190 dienų (38 savaites), todėl minimalus mokymosi valandų per mokslo metus skaičius 14–16 metų mokiniams yra 950.

Visos pagrindinį išsilavinimą teikiančios mokyklos privalo vadovautis nacionaline ugdymo programa.

Švietimo įstatyme (1996) trečiajam (11–14 metų mokiniai) ir ketvirtajam (14–16 metų mokiniai) mokymosi etapams nėra numatytas konkretus valandų skaičius dalykams. Anglijos švietimo dokumentuose pabrėžiama, kad nacionalinė ugdymo programa naudojama kaip gairės, kuriomis vadovaujantis mokyklos kuria savo individualią ugdymo programą. Todėl mokyklos pačios nusprendžia, kiek laiko skirti dalykams.

Nuo 2004 metų ketvirtajam mokymosi etapui skirtoje ugdymo programoje įsigaliojo kai kurie pakeitimai:

- sumažintas privalomų branduolio dalykų skaičius. Branduolį sudaro šie dalykai: anglų kalba, IKT, matematika, gamtos mokslai, pilietiškumas, kūno kultūra ir tikyba;
- privalomas karjeros ugdymas ir lytinis švietimas;
- mokyklos privalo pasiūlyti mokiniams keletą su darbo pasauliu susijusių mokymosi galimybių;
- mokyklos be branduolio dalykų privalo pasiūlyti bent po vieną pasirenkamąjį kursą iš šių sričių: menų, dizaino ir technologijų, humanitarinių mokslų, šiuolaikinių užsienio kalbų.

Yra skatinamas mokyklų sudaromų tvarkaraščių lankstumas, kad 14–16 metų mokiniams be nacionalinėse ugdymo programose nurodytų privalomų dalykų būtų sudarytos galimybės pasirinkti ir kitus laisvai pasirenkamus dalykus. Mokykloms siūlant su darbo pasauliu susijusius kursus, Vyriausybė skatina bendradarbiavimą tarp mokyklų, koledžų ir darbdavių.

Mokymosi specializacija / kryptys. Įgiję privalomąjį išsilavinimą (pagrindinį išsilavinimą), mokiniai gali rinktis profesinio mokymo arba akademinis kursus, arba šių kursų kombinaciją. Vis daugiau profesinio mokymo dalykų (taikomųjų / praktinių) yra siūloma jau pagrindinio ugdymo mokykloje, kur įgyjamas privalomas išsilavinimas.

Personalizuotas mokymas yra vienas iš Vyriausybės tikslų: efektyviai pritaikyti mokymą prie individualių mokinių poreikių, pomėgių ir gebėjimų, siekiant sudaryti sąlygas kiekvienam jaunam žmogui išnaudoti savo potencialą.

Ugdymo organizavimas Anglijoje. Vyriausybė nustato mokyklos darbo dienų skaičių. Tačiau akademinį kalendorių nusistato vietinė arba mokyklos valdžia, savaitės ir dienos tvarkaraščius sudaro mokykla.

Dauguma mokymo institucijų ugdymo procesą organizuoja trimestrais, tačiau trimestrų ilgis gali skirtis, priklausomai nuo mokinių amžiaus. Anglijoje yra nustatyta, kad mokyklos kiekvienais metais privalo dirbti ne mažiau kaip 380 pusdienių. Mokslo metai prasideda rugsėjo 1-ąją ir tęsiasi iki rugpjūčio 31-os dienos. Įprasta, kad vasarą mokiniai turi apie 6 savaites atostogų, taip pat trumpesnes atostogas per Kalėdas, Velykas ir rudenį. Vietinės valdžios asociacijos sudaryta komisija pasiūlė reformuoti mokslo metų organizavimą – juos suskaidyti į šešis vienos trukmės mokymosi laikotarpius.

Mokinių vertinimas pagrindinėje mokykloje. Naudojami formuojamasis (vertinimas mokymuisi), apibendrinamasis (mokymosi vertinimas), vertinamasis (*evaluative*) ir informatyvusis (informuojamasis) vertinimai, skirti įvairiais būdais padėti tiek mokiniams, tiek mokytojams.

Vidurinis ugdymas. Anglijoje jis skirstomas į dvi pagrindines pakopas: 3 pakopa skirta 11–14 metų amžiaus mokiniams, 4 pakopa – 14–16 metų amžiaus mokiniams. Visos valstybinės mokyklos Anglijoje turi teikti bendrąjį ugdymą mokiniams pagal Nacionalinį mokymo turinį. Tai yra gairės, kurias mokyklos privalo įtraukti į savo mokymo turinį. Nacionalinis mokymo turinys apibrėžia, kokių dalykų turi būti mokoma, tačiau nenumato, kiek laiko reikia skirti kiekvienam iš jų.

Baigdami mokslus, 4 pagrindinės pakopos pabaigoje mokiniai gauna Bendrąjį vidurinio išsilavinimo sertifikatą (angl. *General Certificate of Secondary Education* – GCSE) (būdami 16 metų). Kiekvieno dalyko GCSE egzaminai laikomi atskirai, juos vertina nepriklausomos egzaminuotojų komisijos. Mokiniai paprastai laiko iki dešimties skirtingų dalykų GCSE egzaminų, įskaitant matematiką ir anglų kalbą. Fiksuotas GCSE egzaminų skaičius nenustatytas. Egzaminai vertinami raidėmis A*, A, B, C, D, E, F ir G, tarp kurių A* yra aukščiausias įvertinimas. Mokiniais, kuriems nepavyko pasiekti G, rašomas įvertinimas U (angl. *unclassified* – neįvertinta), sertifikato jie negauna. Greta egzamino, GCSE įvertinimas gali būti suteikiamas už per paskutinius dvejus metus baigtus dalykus. Įvairių dalykų studijų darbo įvertinimų procentas skiriasi. Neseniai atsirado galimybė laikyti GCSE egzaminus iš aštuonių profesinių dalykų (taikomųjų menų ir verslo, verslo praktikos, inžinerijos, sveikatos ir socialinės apsaugos, informacinių technologijų taikymo, laisvalaikio ir turizmo, gamybos ir taikomųjų mokslų). Svarstoma galimybė įtraukti naujų GCSE profesinių mokomųjų dalykų ateityje. Profesinis GCSE prilygsta dviems (bendriems / akademiniams) GCSE pagal apimtį ir reikalavimus.

Šioje pakopoje ugdymą teikia daugelio tipų mokyklos: bendrojo lavinimo mokyklos (angl. *comprehensive schools*), bendrosios klasikinės mokyklos (angl. *grammar schools*), specialiosios mokyklos (angl. *specialist schools*), miestų technologinės kolegijos (angl. *city technology colleges*) ir akademijos (angl. *academies*).

Daugiausia – 90 % mokinių lanko bendrojo lavinimo mokyklas. Jos nevykdo atrankos ir priima mokinius nepriklausomai nuo jų gabumų. Bendrosios klasikinės mokyklos (Anglijoje jų yra 164) atsirenka mokinius pagal jų gabumus. Stojantieji į jas paprastai laiko stojamąjį egzaminą.

Daugiau nei pusė visų vidurinių mokyklų turi specialiosios mokyklos statusą. Specialiosios mokyklos programa galioja tik Anglijai. Tokios mokyklos specializuojasi atskirose mokymo turinio srityse, tačiau taip pat vykdo Nacionalinį mokymo turinį ir teikia universalų subalansuotą ugdymą. Iš viso yra 10 dalykinių sričių, kuriose specializuojasi šios mokyklos: menai, verslas ir verslininkystė, inžinerija, humanitariniai mokslai (istorija, geografija ar anglų kalba), kalbos, matematika ir informatika, muzika, mokslas, sportas ir technologija. Mokyklos gali derinti bet kurias dvi iš šių sričių ir turi atnaujinti savo specializaciją kas ketverius metus. Specialiosios mokyklos gali atrinkti iki 10 % savo mokinių pagal gabumus, ir jie turi gauti išorinę paramą.

Kokius mokymo metodus taikyti ir kokią mokomąją medžiagą naudoti, nusprendžia pats mokytojas, pasitardamas su vyresniuoju mokytoju ir departamento vadovu (mokytoju, kuris atsakingas už atitinkamo dalyko sritį ir kuris padeda mokytojams bei juos kuruoja). Kiekvienas mokytojas yra atsakingas už savo dalyko ugdymo planavimą ir darbo organizavimą, kad būtų pasiekti ugdymo turinio reikalavimai. Mokytojas taip pat yra atsakingas už diferencijavimo pagal mokinių gebėjimus galimybių sudarymą. Diferencijavimas suprantamas kaip mokymo proceso organizavimas, kai yra atsižvelgiama į individualius mokinių poreikius, galimybes ir ankstesnę mokymosi patirtį. Vidurinėje mokykloje mokoma atskirų dalykų, tačiau kai kurie dalykai yra mokomi integruotai, naudojant temų pjūvius, taip mokoma kelių dalykų iš karto. Nors Anglijos mokytojai patys renkasi metodus ir mokomąją medžiagą, tačiau yra parengtas dokumentas „Nacionalinė strategija, vidurinis išsilavinimas“ („*National Strategy, Secondary*“), kuriame yra pateikiamos neprivalomos anglų kalbos, matematikos, gamtos mokslų, IKT, dizaino ir technologijų, šiuolaikinės užsienio kalbos ir muzikos mokymo rekomendacijos. Šio dokumento tikslas – pagerinti mokymo ir mokymosi kokybę, standartų pasiekimo rezultatus. 2009 metais vyriausybė atspausdino baltąją knygą „Mano vaikas, mūsų mokyklos, mūsų ateitis“, kurioje numatoma, kad nuo 2011 m. bus panaikintos nacionalinės strategijos. Siūloma vietoj centralizuotų programų finansuoti nacionalines strategijas, tas mokyklas, kurios siektų gerinti savo prioritetus.

Karjeros ugdymas. Mokymosi ir darbo pasaulio ryšiai. Karjeros ugdymo paslaugos teikiamos visiems mokiniams, bet ypatingas dėmesys skiriamas 13–19 metų moksleiviams, linkusiems iškristi iš švietimo sistemos. Mokyklose dirba asmeniniai konsultantai, kurie, bendradarbiaudami su kitais mokyklos darbuotojais, tame tarpe švietimo pagalbos specialistais, sveikatos darbuotojais, mokymo(si) kuratoriais, darbo patirties koordinatojais, vykdo tokias veiklas:

- informuoja apie asmeninio tobulėjimo galimybes, kurios per įvairias sporto, kultūros, savanorystės veiklas ugdo jauno žmogaus gebėjimus dirbti kartu su kitais, prisiimti lyderiavimo atsakomybę;
- vertina mokymo ir mokymosi kokybę ir įtaką ateičiai;
- duoda nešališkus patarimus ir konsultuoja mokinius apie mokymosi ir profesijos įgijimo galimybes;
- skatina dalyvavimą, vykdo iškritimo prevenciją, skatina mokinius pasiekti geresnių rezultatų ir daryti pažangą.

Ugdymo organizavimo patirtis Kanadoje (Ontario provincija)

Kanados švietimo sistema apima pradinį, vidurinį ir povidurinį ugdymą. Švietimą Kanadoje reglamentuoja kiekvienos provincijos ir teritorijos vyriausybės. Švietimas yra privalomas 15–18 metų jaunuoliams, priklausomai nuo provincijos. Kanados švietimo sistemos ugdymo turinys labai individualizuotas. Jis padeda pamatus tolimesniam vaiko mokymuisi, skatina naudotis ne jau sukurtu turiniu, o patiems kurti turinį, pagrįstą gebėjimu mąstyti ir apžvelgti daug skirtingos informacijos, pasinaudojant medijų galimybėmis. Mokiniai turi būti pasiruošę priimti švietimo iššūkius ir išmolti pasiruošti gyvenimo pokyčiams bei darbo rinkos pasiūlai.

Švietimo sistema Kanadoje paremta britiškuoju pagrindu. Tie patys metodai, lygiai, moksliniai laipsniai, dėl to ir diplomai, gautas Kanadoje, suteikia galimybę dirbti beveik bet kurioje šalyje, įskaitant JAV ir Didžiąją Britaniją. Pasirinkta nagrinėti viena didžiausių Kanados, Ontario provincijos švietimo sistema.

Pagrindinis ugdymas (*elementary*) apima 8 mokymosi metus, t. y., 6–14 m. amžiaus mokinių mokymą. Mokyklas steigia savivaldybė.

Vidurinis ugdymas. Vidurinis ugdymas (*secondary*) apima 4 mokymosi metus, t. y., 9–12 klases (*grade*). Vidurinės mokyklos programa yra pagrįsta kreditų sistema. Norint baigti mokyklą reikia surinkti 30 kreditų. 18 kreditų mokiniai gauna iš privalomų kursų. 12 kreditų mokiniams gali rinktis iš mokyklos siūlomų kursų. Mokiniams taip pat privalo 40 valandų dalyvauti bendruomenės veiklose ir išlaikyti raštingumo testą. Siūlomi kursai, kurie atitinka mokinių poreikius ir interesus, taip pat išsilavinimą po vidurinio ugdymo teikiančių mokymosi institucijų ir darbdavių reikalavimus. 9–10 klasėse visi kursai yra skirti mokinių pagrindinių žinių ir įgūdžių įgijimui, tuo pačiu leidžiant susikoncentruoti ties savo stiprybėmis ir interesais. 11–12 klasėse programos sudarytos taip, kad mokiniai galėtų rinktis tuos kursus, kurie jiems bus reikalingi baigus vidurinę mokyklą.

Vidurinio ugdymo programoje yra įtraukta karjeros ugdymo programa, skatinanti mokinius ir padedanti jiems sužinoti apie karjeros galimybes, padaryti motyvuotą ir pagrįstą sprendimą, kokius kursus pasirinkti vidurinėje mokykloje ir ko prireiks baigus mokyklą.

Privalomus kreditus (iš viso 18) sudaro: 4 anglų kalbos (1 kreditas kiekvienoje klasėje), 1 prancūzų kaip antrą kalbą, 3 matematikos (ne mažiau kaip 1 kreditas turi būti įgytas 11–12 klasėse), 2 gamtos mokslų, 1 Kanados istorijos, 1 Kanados geografijos, 1 menų, 1 sveikatos ugdymas ir kūno kultūra, 0,5 pilietinis ugdymas, 0,5 karjeros ugdymas, Papildomai:

- 1 kreditas anglų kalbos arba trečios kalbos, arba socialinių ir humanitarinių mokslų, arba Kanados ir pasaulio mokslų;
- 1 kreditas sveikatos ugdymo ir kūno kultūros arba menų, arba verslo;
- 1 kreditas gamtos mokslų (11–12 klasėse) arba technologinio ugdymo (9–12 klasėse).

Norint gauti vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimą, taip pat reikia įsitraukti į bendruomenės veiklą. Privaloma yra mažiausiai 40 val. aktyvios visuomeninės veiklos. Ji įtraukta į vidurinės mokyklos programą ir gali būti vykdoma bent kuriuo mokslo metų laiku. Visuomeninė veikla skirta ugdyti mokinių pilietinę atsakomybę, jų įsitraukimą stiprinant ir remiant bendruomenę. Nors turi būti padaryta nauda bendruomenei, tačiau pirminis tikslas yra mokinio tobulėjimas. Visuomeninė veikla sudaro galimybes mokiniams suprasti, kokie naudingi jie gali būti bendruomenei. Mokiniai turi pateikti savo užrašus apie visuomeninę veiklą. 40 val. visuomeninės veiklos trukmę turi patvirtinti organizacija arba veiklai vadovaujantis asmuo.

Dar vienas reikalavimas vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimui gauti yra Otario provincijos raštingumo testo išlaikymas. Testas dažniausiai laikomas baigus 10 klasę. Jis parengiamas vadovaujantis Ontario bendrąja kalbos ir komunikavimo ugdymo programa, konkrečiau – skaitymo ir rašymo gebėjimais.

Privalomų kursų pakeitimas. Siekiant lankstumo, sudarant mokinių programas ir užtikrinant, kad visi vidurinės mokyklos mokiniai gautų baigimo pažymėjimą, ribotą skaičių privalomų kreditų programų galima pakeisti mokyklos siūlomomis programomis, jeigu jos atitinka privalomiems kursams keliamus reikalavimus. Mokyklos vadovas

gali pakeisti iki trijų kursų. Bent koku atveju privalomų ir pasirenkamų kreditų suma mokiniui negali būti mažesnė nei 30 kreditų. Pakeisti kursų galima norint paskatinti ir sustiprinti mokinių mokymąsi arba sudarant galimybes pasirinkti programas, atitinkančias specialiuosius mokinių poreikius ir interesus. Kiekvienas pakeitimas bus įrašomas į mokinio dokumentus.

Ontario vidurinės mokyklos sertifikatas. Ontario vidurinės mokyklos sertifikatas išduodamas mokiniui, kuris palieka vidurinę mokyklą negavęs Ontario vidurinės mokyklos pažymėjimo. Norėdamas gauti sertifikatą, mokinys privalo turėti 14 kreditų: 7 privalomus kreditus (2 anglų kalbos, 1 Kanados geografijos arba Kanados istorijos, 1 matematikos, 1 gamtos mokslų, 1 sveikatos ugdymo ir kūno kultūros, 1 menų arba technologijų) ir 7 mokinio pasirinktų kreditus iš mokyklos siūlomų kursų. Jei privalomų kreditų kursai buvo pakeisti, tai jie taip pat įrašomi į vidurinės mokyklos sertifikatą.

Pasiekimų sertifikatas. Mokiniai, kurie palieka mokyklą neįvykdę vidurinės mokyklos reikalavimų, gali gauti pasiekimų sertifikatą. Šis sertifikatas gali būti naudingas mokiniams, kurie planuoja toliau mokytis profesinėje mokykloje arba kitoje mokymosi įstaigoje, arba kurie palikę mokyklą planuoja dirbti.

Vidurinės mokyklos ugdymo organizavimas. Visos mokyklos turi pasiūlyti pakankamą skaičių kursų, kurie atitiktų reikalavimus vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimui gauti. Nesitikima, kad mokyklos pasiūlys visus kursus visuose kursų tipuose. Žemiau aprašomi vidurinės mokyklos kursai:

- 9–10 klasėse yra siūlomi trys kursų tipai: akademiniai, taikomieji ir laisvieji. Akademinuose kursuose akcentuojama teorija ir abstrakčios problemos. Taikomieji kursai koncentruojasi į praktines programas ir konkrečius pavyzdžius. Abu kursų tipai atitinka aukštus mokinių lūkesčius ir rengia juos tolimesniam mokymuisi.
- 11–12 klasėse yra siūlomi kursai, kurie rengia mokinius studijoms po vidurinės mokyklos: universiteto parengiamieji kursai, kurie rengiami bendradarbiaujant su universitetais, universiteto / koledžo parengiamieji kursai, kurie rengiami bendradarbiaujant su universitetais ir koledžais, koledžo parengiamieji kursai, kurie rengiami bendradarbiaujant su koledžais, ir parengimo darbui kursai, kurie rengiami bendradarbiaujant su įvairių darbdavių atstovais.
- Laisvieji kursai siūlomi visose vidurinės mokyklos klasėse ir yra skirti parengti mokinius tolimesnėms tam tikro dalyko studijoms, taip pat suteikti jiems platesnę bendrąją išsilavinimą. Kaip ir kitų tipų kursai, laisvieji kursai skaičiuojami kreditais ir, norint gauti baigimo pažymėjimą, privaloma surinkti 30 kreditų.
- 10–12 klasėse siūlomi ir keliamieji kursai, kuriuos gali pasirinkti iš vieno kursų tipo į kitą norintys pereiti mokiniai, jeigu pasikeitė jų interesai ir tikslai vidurinėje mokykloje. Kaip ir kitų tipų kursai, keliamieji kursai skaičiuojami kreditais.

Individualaus mokinio plano sudarymas. Plano tikslas yra sudaryti mokiniui tinkamą programą, atitinkančią jo poreikius ir tikslus, atskleidžiant jo stiprybes ir interesus, tai pat kuri būtų subalansuota ir lanksti, pasikeitus mokinio poreikiams, tikslams ir interesams. Ypač pirmaisiais vidurinės mokyklos metais mokiniams reikia padėti nusistatyti jų individualius, mokymosi ir karjeros tikslus, pasirinkti kursus ir galimybes, kurios padės juos įgyvendinti. Atsakomybę už mokinio individualaus plano sudarymą dalinasi mokinys, jo tėvai, karjeros konsultantas, mokytojas patarėjas ir mokyklos administracija. Siekiant sudaryti kuo efektyvesnę programą, mokinys, karjeros konsultantas ir mokytojas patarėjas bendradarbiauja parinkdami privalomus ir pasirenkamuosius kursus, atsižvelgiant į mokinio stiprybes, poreikius ir interesus, taip pat leidžiant jam apsvaistyti įvairias mokymosi ir karjeros galimybes.

Mokytojo patarėjo programa. Mokyklos vadovas patvirtina mokytojo patarėjo programą 9–11 klasių mokiniams. Mokytojas patarėjas:

- padeda mokiniui susidaryti ir atnaujinti metinį mokymosi planą;
- stebi mokinio akademinę pažangą visų dalykų srityse ir pasiekimus, ar jie atitinka metiniame mokymosi plane numatytus tikslus;
- komunikuoja su tėvais ir nuolat juos informuoja apie mokinio pažangą.

Metinis mokymosi planas. Visi mokiniai nuo 7 iki 12 klasės susidaro metinį mokymosi planą. Jame jie nusistato ilgalaikius ir trumpalaikius tikslus ir kiekvienais metais juos peržiūri bei atnaujina. 9–12 klasių mokinių metiniame plane yra:

- mokinio tikslai akademiniam pasiekimams;
- mokinio kursų pasirinkimas akademiniam metams;
- neformalaus ugdymo veiklos, kitos švietimo programos ir darbo patirties galimybės, kuriose mokinys dalyvaus tiek mokykloje, tiek už jos ribų;
- galimų tikslų, pabaigus vidurinę mokyklą, sąrašas.

Kursų pasirinkimas. Tėvai ir mokiniai kursus renka pasitardami su karjeros konsultantu, mokytoju patarėju ir dalykų mokytojais. Mokinių iki 18 metų kursų pasirinkimą turi patvirtinti tėvai. 9–10 klasėse mokiniai gali rinktis visus akademinis kursus arba visus taikomuosius kursus, arba šių kursų kombinaciją. 11–12 klasėse mokiniai renka tuos kursus, kurių jiems reikia norint pasiekti išsikeltus tikslus, baigus vidurinę mokyklą.

Mokinių pasiekimai, pasiekimų vertinimas. Kreditų sistema. Kreditas yra skiriamas už sėkmingą 110 valandų kurso pabaigimą. Kreditą vadovas suteikia už kursus, kurie yra sukurti arba patvirtinti Švietimo ir mokslo ministerijos. Pusė kredito gali būti skiriama už 55 valandų kurso dalį. Pusės kredito kursai privalo atitikti bendrosios ugdymo programos dokumentuose ministro patvirtintus reikalavimus. Kreditui gauti skiriamos valandos – tai tvarkaraštyje įrašytos valandos, skirtos mokinio mokymuisi mokykloje arba dalyvavimui visuomeninėje veikloje.

Mokinių pasiekimų vertinimas. Pirminis pasiekimų vertinimo ir įvertinimo tikslas yra pagerinti mokinių mokymąsi. Vertinimo ir įvertinimo metu gauta informacija padeda mokytojui nustatyti, kur mokiniui iškyla sunkumų, taip pat rasti ir programos silpnąsias vietas. Vertinimas ir įvertinimas yra labai svarbus įrankis pritaikant mokymo programą ir mokymo(si) metodus mokinių poreikiams ir nustatant bendrą programos bei klasėje vykstančių užsiėmimų efektyvumą.

Provincijos ataskaitos kortelė (*The Provincial Report Card*), 9–12 klasė. Formaliai mokiniai ir jų tėvai informuojami, pateikiant mokinių pasiekimus Provincijos ataskaitos kortelėje. Joje procentine išraiška pateikti kiekvieno kurso mokinių pasiekimai už atitinkamą laikotarpį arba semestrą. Kortelėje taip pat yra mokytojų komentarai apie mokinio stiprybes ir silpnąsias vietas, detalizuojama, kurias sritis ir kokiais būdais mokiniui reikia tobulinti. Kortelėje yra atskiros dalys mokinių lankomumo įrašams ir mokinių įgūdžių kiekviename kurse įvertinimui. Kiekvieno kurso pabaigoje yra įrašomas galutinis pažymys ir suteikiamas kreditas už kiekvieną kursą, kurio pažymys yra 50 proc. ar daugiau.

Programų planavimas ir įgyvendinimas. Atsakomybę už mokyklos programų planavimą neša mokyklos vadovas ir mokytojai. Planuojant ir įgyvendinant mokyklos programas, vadovas ir mokytojai dirba bendradarbiaudami su kitais mokyklos bendruomenės nariais, įskaitant ir mokyklos tarybos narius, kitus įdarbintus pedagogus, švietimo pagalbos specialistus ir pan. Kadangi programos turi atitikti įvairius mokinių poreikius (pavyzdžiui, parengimo universitetui arba koledžiui programa, mokyklos ir perėjimo į darbo rinką programa ir pan.), tai mokyklos ir jų tarybos į programos sudarymą ir kūrimo procesą turi įtraukti bendruomenės partnerius, tame tarpe ir universitetus, koledžus, vietos verslo įmonių atstovus ir kt. Partnerių įtraukimas yra neįkainojamas, norint užtikrinti programų aktualumą ir tinkamumą. Platesnės bendruomenės dalyvavimas yra labai svarbus įgyvendinant kai kurias programas. Pavyzdžiui, vietos darbdavių ir mokyklos bendradarbiavimas, įgyvendinant mokyklos ir perėjimo į darbo rinką programą.

Kursų parengimas. Mokyklos taryba siūlo kursus, kurie yra nustatyti ministerijos patvirtintuose bendrųjų programų dokumentuose, taip pat gali pasiūlyti savo parengtus pasiūlymus. Iki nustatytos datos mokyklos vadovas paskelbia siūlomų kursų aprašus, su kuriais gali susipažinti tėvai ir mokiniai. Mokinių, dar neturinčių aštuoniolikos metų, tėvams reikia susipažinti su šia informacija, nes jie turi patvirtinti savo vaiko kursų pasirinkimą. Kursų aprašuose turi būti pateikiama tokia informacija:

- ministro patvirtintas politinis dokumentas(ai), kuriuo(ais) remiantis siūlomas kursas;
- tarybos, mokyklos ir departamento pavadinimai, departamento vadovo ir kurso programos rengėjų vardai ir pavardės, taip pat kurso programos parengimo ir atnaujinimo datos;
- kurso pavadinimas, kurso tipas, kurso kodas, kredito vertė;
- bendri programos reikalavimai (*overall curriculum expectations*);
- kurso turinio detalizavimas, įskaitant skyrių pavadinimus;
- kurso tipui tinkančios mokymo strategijos (pavyzdžiui, atspindinčios tinkamą pusiausvyrą tarp teorijos ir praktikos konkrečiame kurso tipe) ir mokymo strategijos, atsižvelgiant į mokinių mokymosi poreikius;

- apibūdinimas, kaip kursas integruoja kitas ugdomas veiklas, aprašytas švietimo politikos dokumentuose (pavyzdžiui, specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių ugdymas, IKT taikymas, karjeros ugdymas, darbo patirtis ir pan.);
- vadovėlių(io) ir medžiagos šaltinių sąrašas.

Mokyklos parengti kursai. Mokyklos rengia kursus, reikalingus skirtingiems mokinių ugdymosi poreikiams patenkinti, jeigu jų nesūlo bendrosios, politiniuose švietimo dokumentuose patvirtintos programos. Mokyklos rengiamos kursų programos turi atitikti ministerijos nustatytus kriterijus ir privalo būti patvirtintos ministro (išskyrus tikybės kursus Romos katalikų mokyklose). Mokyklos taryba nusprendžia, kokius kursus siūlys. Atsižvelgiant į mokinių poreikius, mokyklos parengtas kursas gali suteikti privalomą arba pasirenkamąjį kreditą, kuriem taikomi tokie reikalavimai:

- Privalomo kredito kursas. Mokyklos taryba gali parengti vieną anglų kalbos, vieną matematikos ir / arba vieną gamtos mokslų kursą, kuris gali būti užskaitomas kaip privalomo kurso kreditas. Ministro patvirtinimas tokiam kursui galioja tik vienerius metus. Mokinys gali pasirinkti ne daugiau nei tris tokius kursus. Mokyklos sukurti kursai negali pakeisti jokių kitų privalomų kursų.
- Pasirenkamojo kredito kursas. Mokyklos taryba gali parengti pasirenkamuosius kursus visiems kitiems dalykams. Tokių ministro patvirtintų kursų galiojimas yra trys metai. Tačiau mokykla privalo peržiūrėti šiuos kursus kiekvienais metais.
- Mokiniai turi aiškiai žinoti, kad kai kurios mokymosi institucijos po vidurinės mokyklos arba darbdaviai gali nepripažinti mokyklos parengto kurso.

Profesinis ugdymas. Profesinio orientavimo ir karjeros ugdymo programa. Profesinio orientavimo ir karjeros ugdymo programa yra esminė ir integrali vidurinės mokyklos programos dalis. Jos metu mokiniai įgyja jiems reikalingas žinias ir įgūdžius, kaip efektyviai ir produktyviai mokytis, gyventi ir dirbti, bendradarbiaujant su įvairiais žmonėmis, kaip nusistatyti ir siekti mokymosi ir karjeros tikslų, prisiimti socialinę atsakomybę. Programa įgyvendinama įvairiais būdais, įskaitant mokymąsi pamokų metu, mokytojo patarėjo programoje, rengiant metinį mokymosi planą, karjeros tyrimų veiklos metu, individualių konsultacijų metu ir pan. Karjeros ugdymo programos tikslai yra apibrėžti ministro patvirtintame dokumente „Profesinio orientavimo ir karjeros ugdymo programos politika pradinėje, pagrindinėje ir vidurinėje mokykloje, 1999“ (*Choices Into Action: Guidance and Career Education Program Policy for Elementary and Secondary Schools, 1999*). Dokumente teigiama, kad mokiniai:

- supras mokymosi visą gyvenimą sąvokas, tarpasmeninius santykius (įskaitant atsakingą pilietiškumą) ir karjeros planavimą;
- ugdysis mokymosi ir socialinius įgūdžius, socialinės atsakomybės jausmą, gebėjimą formuluoti ir įgyvendinti mokymosi ir karjeros tikslus;
- galės taikyti šį mokymąsi kasdieniniame mokyklos ir bendruomenės gyvenime.

Siekiant šių tikslų, profesinio orientavimo ir karjeros ugdymo programos turinys suskirstytas į tris dalis: savęs pažinimas ir įtvirtinimas (pavyzdžiui, mokymuisi reikalingų įpročių ir įgūdžių formavimasis), tarpasmeninis vystymasis (pavyzdžiui, žinių ir įgūdžių reikalingų gyventi ir veikti kartu su kitais formavimasis), karjeros vystymas (pavyzdžiui, žinių ir įgūdžių, reikalingų ateities planavimui, taip pat trumpalaikių ir ilgalaikių tikslų nusistatymas).

Vadovaujant mokyklos vadovui, kiekviena mokykla pasirenkia ir įgyvendina profesinio orientavimo ir karjeros ugdymo programos planą ir užtikrina, kad kiekvienas mokinys turėtų galimybę įgyti mokymosi patirties, gauti asmeninę pagalbą ir reikalingą informaciją.

PROJEKTO MOKYKLŲ PATIRTIS UGDYMO ORGANIZAVIMO PAVYZDŽIAI

Alytaus profesinio rengimo centras

Alytaus profesinio rengimo centras, tai daugiavfunkcinė mokymo institucija, vykdanči pirminio profesinio mokymo, pagrindinio, vidurinio ugdymo, suaugusių tęstinio profesinio mokymo bei kvalifikacijos tobulinimo programas.

Projekto vertingumas mūsų mokyklai:

- Susipažinimas su esminėmis šio projekto nuostatomis ir pirmajame projekto etape dalyvavusių mokytojų pristatymai paskatino toliau dalyvauti projekte.
- Aktyvus projekto dalyvių įsitraukimas į pagrindinių švietimo dokumentų svarstymą ir aptarimą sustiprino dalyvių nusiteikimą pokyčiams bei išryškino kiekvieno dalyvio svarbą bei atsakomybę.
- Dalyvavimas pagrindinio ir vidurinio ugdymo modulių programų kūrimo ir analizėje leido tinkamai parengti savo mokyklos dalykų modulių planus ir pradėti juos taikyti.
- Metodinės medžiagos bei metodinių rekomendacijų pateikimas ypač palengvino mokytojų darbą.
- Bendradarbiavimo tinklo sukūrimas tarp projektų dalyvių sudarė sąlygas konsultuotis bei dalintis idėjomis ir turima bei kuriama metodine medžiaga. Šiuo metu mokykloje išbandomos dorinio ugdymo (etikos ir tikybės), lietuvių kalbos, matematikos, istorijos ir gamtos mokslų (biologijos, chemijos, fizikos) bendrosios programos, suskirstytos moduliais, atitinkančiais 9–10 ir 11–12 klasių mokinių pasiekimų lygį, jų polinkius ir poreikius. Tai padeda mokiniams pasiekti geresnių mokymosi rezultatų, priartinti mokymąsi prie pasirinktos profesijos.
- Pirmoje gimnazijos klasėje išbandomas karjeros planavimo modelis, integruojamas su technologijomis. Taip sudaromos sąlygos praktiškai susipažinti su visomis mūsų mokykloje vykdomomis mokymo programomis.
- Meninio ugdymo modernios metodikos ir IKT taikomos menų pamokose (I, II gimnazijos klasės).

IŠBANDOMOS MODULIŲ PROGRAMOS	9–10 (I–II gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
	Chemijos
	Fizikos
	11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
Istorijos	
Biologijos	
Chemijos	
Fizikos	
Dorinio ugdymo	
Kitos veiklos:	
Verslumo gebėjimų ugdymas	
Dalykų intensyvinimas	
Dalykų integravimas	
Profesinis veiklinimas	
Integruotas menų kursas	
Mokinių pasiekimų vertinimas mokant moduliais	

Pastarųjų metų pagrindinės mokyklos veiklos orientuotos į ugdymo(si) aplinkos modernizavimą, ugdymo turinio ir darbo pasaulio dermės bei ugdymo kokybės užtikrinimą.

- Verslumo gebėjimų ugdymo metodinės rekomendacijos taikomos derinant formalųjį ugdymą su neformaliuoju švietimu.
- Integruojamas informacinių technologijų, kompiuterio ir organizacinės technikos mokymo programos programavimo kursas. Tai leidžia mokiniams, nedidinant krūvio, sėkmingai įsisavinti IT išplėstinio kurso programą ir pasirengti egzaminui.
- I ir II gimnazijos klasėse intensyvinamas dailės ir muzikos, istorijos ir chemijos dalykų mokymasis. Tai leidžia mokytojams taikyti įvairesnes mokymo formas bei mažinamas dėstomų dalykų skaičius.
- Projekto dalyvių veiklos rezultatai bei projekto veiklų sklaida ir kolegų bendras darbas sukūrė sąlygas modulinio mokymo plėtrai ir tęstinumui. Antraisiais projekto vykdymo metais prisijungė daugiau mokytojų ir naujos mokinių grupės siekiančios, kad ugdymo procese būtų taikomas modulinis mokymas.
- Profesijos mokytojai, bendradarbiaudami su projekto dalyviais, aktyviai domisi modulinio mokymo metodika, nes ir profesinio mokymo ateitis siejama su modulinio mokymu.
- Šis projektas paskatino mokytojus ieškoti naujų mokymo formų, efektyvesnių mokymo metodų, suteikė pasitikėjimo savo jėgomis ir inicijavo tolimesnius veiksmus. Pastaraisiais metais mokytojai įsijungė dar į tris MTP+ projektus, kurių metu bus sukurta nuotolinio mokymosi aplinka, pradėtas taikyti integruotas užsienio bei dalyko mokymosi modelis bei sukurta veiksminga mokyklos veiklos kokybės vertinimo sistema.

Modulinio mokymo taikymas vidurinio ugdymo programoje

Planavimas

Modulinis mokymas sudaro palankias sąlygas lanksčiai planuoti, organizuoti bei modeliuoti ugdymo procesą atsižvelgiant į mokinių gebėjimus, poreikius bei situaciją konkrečioje grupėje. Planuojant ugdymo turinį moduliais, išgryninami tikslai ir uždaviniai, konkretizuojamas ugdymo turinys. Sisteminant ir grupuojant temas mokiniui lengviau suvokti esmę, o mokytojui atsiranda galimybė nuolat akcentuoti svarbiausius dalykus. Modulinio pradžioje su mokiniais aptariami jo uždaviniai ir priemonės jam įgyvendinti, susitariama dėl darbo for-

Mokykla išbando daugelį projekto veiklų, tačiau daugiausia lūkesčių yra siejama su modulinio mokymo taikymu vidurinio ugdymo programoje, nes vidurinio ugdymo kokybės užtikrinimas yra viena iš prioritetinių mokyklos veiklos krypčių.

mų ir metodų. Kiekvienam mokiniui pateikiamas jo žinių supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašas, kuriame numatyti pasiekimų vertinimo kriterijai trimis lygiais. Mokiniai patys nusprendžia, koku lygiu dirbs pamokoje, kokio lygio namų darbus pasirinks, ar reikalinga papildoma mokytojo pagalba (konsultacijos), siekiant aukštesnio lygio.

Vertinimas

Modulinio vertinimą sudaro formuojamasis, diagnostinis ir apibendrinamasis vertinimas. Mokiniui svarbu žinoti, ką jis geba, kaip lengviau įgyti ar praplėsti turimus gebėjimus ir kodėl jam to reikės dabar ar ateityje. Mokytojui svarbu vertinimą naudoti kaip priemonę mokinių poreikių pažinimui bei tolimesnių veiklų planavimui. Tam naudojamas formuojamasis vertinimas. Baigus modulio temą taikomas diagnostinis vertinimas: kontrolinis darbas, laboratorinis darbas, projektinio darbo gynimas ar kita atsiskaitymo forma. Baigus modulį organizuojamas apibendrinamasis vertinimas. Galutinį modulio pažymį sudaro modulio mokymosi eigoje gautų pažymių vidurkis ir apibendrinamojo darbo vertinimo aritmetinis vidurkis. Nepasiekęs minimalių reikalavimų, mokinys turi galimybę lankyti konsultacijas ir atsiskaityti iki kito modulio pabaigos. Toks vertinimo modelis užtikrina nuoseklų mokymąsi, orientuotą į mokinio sėkmę.

Galutinis dalyko vidurinio ugdymo programos vertinimas bus formuojamas iš visų modulių aritmetinio vidurkio. Taip bus užtikrinamas teisingas dalyko viso vidurinio ugdymo koncentro vertinimas.

Mokymasis

Dirbant moduliais siekiama mokiniams sukurti kuo palankesnes sąlygas mokytis, atsižvelgiant į jų lūkesčius. Dauguma mokinių linkę į praktinę veiklą, todėl mokymas orientuotas į užduočių priartinimą prie tikrovės, įvairių objektų ir reiškinių ryšių supratimą, skatinimą pasitikėti savimi, į suvokimą, kad tik gerai suprastas žinias galima pritaikyti praktiškai.

Projektiniai darbai, tiriamieji darbai, įgytų teorinių žinių taikymas realiose situacijose ir praktiniame mokyme, individualios ir grupinės užduotys tampa ne tik epizodine, bet nuoseklia ir planinga veikla.

Jau pirmieji žingsniai dirbant projekte atskleidė, kad modulių programos teikia nemažai erdvės ryšiams su profesiniu mokymu ir tai teigiamai veikia mokinių motyvaciją. Tai ir grupinio darbo užduočių

sudarymas, kūrybinių darbų, diskusijų, pokalbių temų ir vaizdinės medžiagos parinkimas, savarankiškų klasių ir namų darbų diferencijavimas atsižvelgiant į pasirinktą specialybę. Tikimasi, kad tikslinga gamtos mokslų, matematikos ir lietuvių kalbos integracija su profesiniu mokymu padės mokiniams sėkmingiau pasirengti technologijų egzaminui (kurį renkasi apie 90 proc. mokinių) ir jų darbuose labiau atsispindės teorinis pagrindimas.

Integracinio pobūdžio užduotys yra vienas iš būdų ugdyti mokinių kūrybiškumą. Jis nesibaigia pamokoje, o pratęsimas neformaliojo švietimo formomis. Mokiniai įgytas žinias pritaiko kurdami ir maketuodami laikraštėlius, reklamas, rengdami parodas ir prezentacijas, išreiškdami save įvairiuose konkursuose, ruošdami minėjimus, šventes ir popietes.

Mokiniams pateikiama ir tiriamojo pobūdžio kūrybinių darbų: gamtos mokslų, matematikos, istorijos ir lietuvių kalbos teorinės žinios sėkmingai taikomos technologinių procesų modeliavimui, socialinių projektų kūrimui.

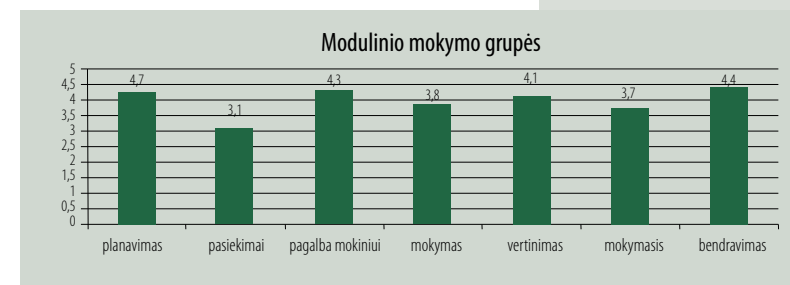
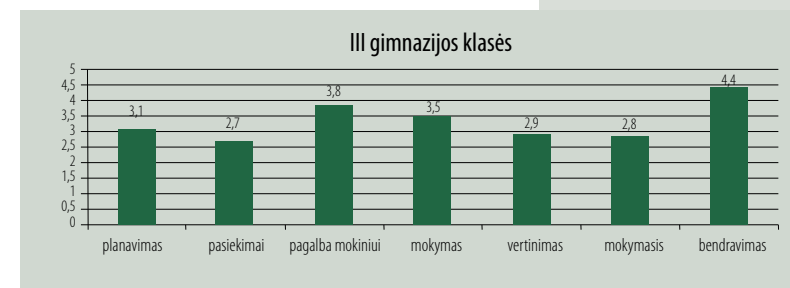
Pamokų metu pagrindinis mokytojų uždavinys yra taikyti į mokymąsi orientuotus ir mokinius aktyvinančius metodus. Tai nėra paprasta ir ne visada viskas pavyksta. Nėra lengva keisti mokytojo veiklos įpročius. Reikalingas didelis ir nuoseklus mokytojo darbas planuojant, organizuojant ir modeliuojant veiklą. Tačiau žinojimas, kaip tai padaryti ir noras tai daryti, teikia vilčių, kad pagrindiniai modulinio mokymo principai bus įgyvendinti.

Projekto metu sukaupta nemažai metodinės medžiagos, parengti kokybiški modulių planai. Parengta 11 klasių (pagal galiojančias mokymo programas) lietuvių kalbos, gamtos mokslų, užsienio kalbų, istorijos, geografijos, matematikos ir dorinio ugdymo praktinių užduočių ir teorinė medžiaga, kuri yra atspausdinta, o ateityje mokiniams bus prieinama ir virtualioje mokymosi erdvėje. Tai pirmasis žingsnis, siekiant mokinius aprūpinti ugdymo turinį atitinkančia kokybiška ir patrauklia mokomąja medžiaga.

Projekto veiklos vertinimas

2010–2011 m. pabaigoje buvo atliktas pamokų kokybės vertinimas III ir IV gimnazijos klasėse ir atskirose grupėse, kurios išbandė modulinį mokymą. Penkių balų skalėje vertintos septynios pagrindinės sritys: planavimas, pasiekimai, pagalba mokiniui, mokymas, mokymasis, bendravimas, vertinimas.

Šis tyrimas nėra visiškai reprezentatyvus (projekte dalyvauja aukščiausią kvalifikaciją turintys mokytojai, modulinis mokymas išbandomas grupėse, kurių pradiniai ugdymosi pasiekimai yra aukštesni už mokyklos vidurkį), todėl gilesnių išvalgų pateikti negalima. Vis dėlto bendros tendencijos yra aiškios. Vertinimo rezultatai leidžia daryti išvadą, kad modulinis mokymas didžiausią postūmį davė ugdymo turinio planavimo, vertinimo ir mokinių mokymosi kokybei. Tad teigiami pokyčiai vienoje ar keliuose ugdymo srityse lemia teigiamus pokyčius visame ugdymo procese. Ir svarbiausia – teigiami projekte dalyvaujančių mokinių mokymosi proceso vertinimai ir 100 proc. jų mokymosi pažangumas 2010–2011 m. teikia pagrindo manyti, kad modulinis mokymas yra dar vienas efektyvus metodas, padedantis pritaikyti ugdymo turinį taip, kad kiekvienas mokinys pajustų sėkmę, įgytų tolesniam mokymuisi ar darbui būtinų kompetencijų, skatintų poreikį ir norą tobulėti visą gyvenimą.

Druskininkų „Atgimimo“ vidurinė mokykla

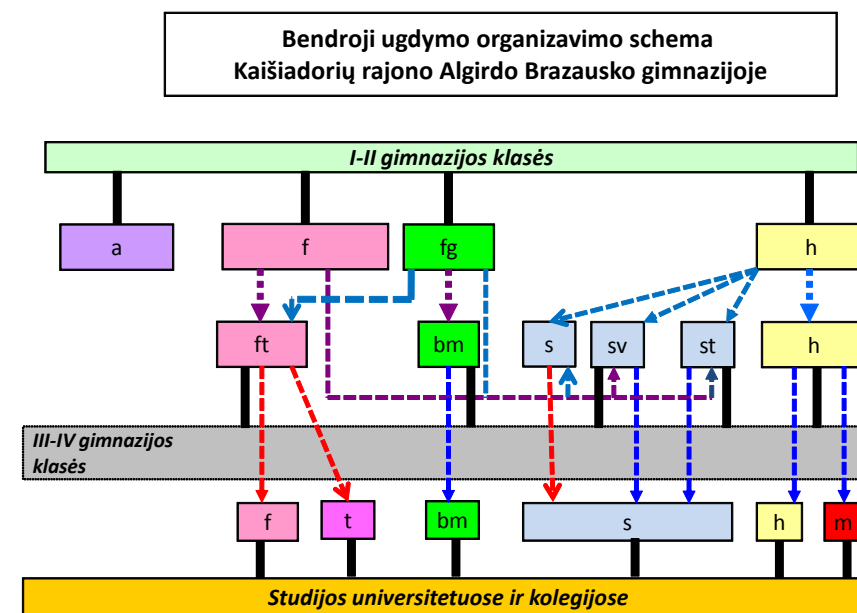
Didžiausią sėkmę devintokai patyrė mokydamiesi **karjeros planavimo**. Mokiniai susipažino su įvairiomis dabarties ir ateities profesijomis, jų populiarumu dabartinėje darbo rinkoje bei numatomais pokyčiais po 10–15 metų, kliūtimis į sėkmingą karjerą, analizavo artimąją ir tolimesniąją aplinką darbinių mainų sistemoje, nedarbo priežastis. Norime, kad prasidėjus dvylikties mokymosi metams, nereikėtų blaškytis kur stoti, nes susimąstyti apie mokslo studijas profesinėse ar aukštosiose mokyklose galima dabar, studijuojant darbo rinkos poreikį, naujas profesijas, pradedant nuo teorinio pasirengimo, o baigiant praktiniu susipažinimu su darbo pasauliu. Mokiniai pamokose dažnai bendravo su mokyklos psichologe, atliko profesijos tyrimą pagal Holando ir įvairius intelekto bei socialinius testus, sužinojo apie savo asmenybę ir kokio tipo profesijos jiems šiuo metu labiausiai tinka pagal asmeninius gebėjimus, charakterį. Kiekvienas mokys gavo asmeninį testų rezultatą, kad galėtų jį aptarti su tėvais. Žinoma, keičiamės mes, keičiasi darbo rinka, atsiranda naujų, iki šiol nebūtų ir nežinomų specialybių.

Taip pat karjeros planavimo pamokų metu dalyvavome netradicinėse pamokose-išvykose. Ypač naudinga buvo pamoka AB „Swedbank“ centrinėje būstinėje Vilniuje. Mokiniai susipažino su asmeniniu finansų valdymu, gavo atsakymus į daugybę klausimų, sužinojo, kokios specialybės paklausiausios dirbant banke ir ko reikia, kad taptum bankininku šiandien. Didelio susidomėjimo sulaukė pamoka-žvaigždžių valanda: mokiniai pirmiausia mokykloje susipažino su LNK projektų vadovais, sužinojo, ką reiškia dirbti televizijoje pagal sutartis, domėjosi veiklos užkulisiais. Vėliau buvo pakviesti dalyvauti LNK studijoje projekto „Supermiestas“ kūrime ir suprato, kad šis darbas pakankamai sunkus ir sudėtingas.

Daugiausia teorinių ir praktinių žinių apie darbo pasaulį davė bendradarbiavimas su SPA Vilniaus „Sana“ centro darbuotojais. Turėjome galimybę iš arčiau susipažinti su šiame gydomajame centre teikiamomis paslaugomis: ašurvedos masažo meistrių, restorano padavėjų darbais, rinkodaros vadybininko veikla, reikalavimais registratūros darbuotojams bei jų darbo specifika, vadovų dėmesiu, skatinimo sistema, bendradarbių pagalba vieni kitiems. Baigiantis mokslo metams dalis mokinių buvo pakviesti atlikti praktiką įvairiose darbų srityse SPA Vilniaus centre. Mokiniai suprato, kad darbas paslaugų sferoje reikalauja ne tik praktinių žinių ir įgūdžių, bet ir psichologinio pasirengimo ir tinka tikrai ne visiems.

Kaišiadorių rajono Algirdo Brazausko gimnazija

Ugdymo organizavimo sistema. Kaišiadorių Algirdo Brazausko gimnazijoje ugdymas organizuojamas pagal 2008 metais gimnazijos parengtą savitą I–IV gimnazijos klasių mokinių ugdymo organizavimo sistemą, kuri leidžia mokiniams kryptingai pasirinkti jų polinkius atitinkančią mokymosi kryptį ir giliau diferencijuoti, individualizuoti mokymąsi.

I–II fizinių (f), fizinių-gamtos (fg), humanitarinių (h) mokslų pakraipos gimnazijos klasėse sudaromos sąlygos mokiniui geriau pažinti savo gebėjimus. Jam siūloma pasirinkti jo polinkius atitinkančios mokymosi krypties dalykų modulius, kad III gimnazijos klasėje mokinys gebėtų apsispręsti ir pasirinkti mokymosi kryptį pagal planuojamas studijas. Humanitarinės pakraipos klasėse numatytas 34 valandų privalomas lietuvių kalbos modulis ir siūloma laisvai pasirinkti 17 valandų trukmės anglų kalbos arba istorijos modulius; fizinių mokslų – 34 valandų matematikos modulį ir siūloma laisvai pasirinkti 17 valandų matematikos ar informacinių technologijų modulius; fizinių-gamtos – 34 valandų matematikos modulį ir mokiniui siūloma

IŠBANDOMOS MODULIŲ PROGRAMOS	9–10 (I–II gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
	Chemijos
	Fizikos
	11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
Istorijos	
Biologijos	
Chemijos	
Fizikos	
Dorinio ugdymo	
Kitos veiklos:	
Užsienio kalbų programų įgyvendinimo organizavimas	
Verslumo gebėjimų ugdymas	
Dalykų intensyvinimas	
Dalykų integravimas	

IŠBANDOMOS MODULIŲ PROGRAMOS	9–10 (I–II gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
	Chemijos
	Fizikos
	11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
Istorijos	
Biologijos	
Chemijos	
Fizikos	
Dorinio ugdymo	
Užsienio kalbų programų įgyvendinimo organizavimas	
Kitos veiklos:	
Verslumo gebėjimų ugdymas	
Profesinis veiklinimas	
Mokinių pasiekimų vertinimas mokant moduliais	
Ekonomikos ir verslumo pagrindų programa	
Turizmo ir mitybos programa	
Ugdymo organizavimo sistema (I–IV gimnazijos klasių) pagal numatomas studijų kryptis	
Kitos pagal numatomas studijų kryptis mokyklos parengtos programos ir moduliai	

laisvai pasirinkti biologijos ir chemijos arba fizikos ir matematikos modulius. Ia ir Iia gimnazijos klasių mokiniai gali pasirinkti 34 valandų išlyginamuosius matematikos ar lietuvių kalbos modulius.

Trečių gimnazijos klasių mokiniai renka vieną iš siūlomų individualių mokymo planų variantų pagal numatomą studijų sritį. Individualūs ugdymo planai gali būti koreguojami, rengiami papildomai, atsižvelgiant į mokinių pageidavimus.

Nuo 2010 m. nusistovėjo šie baziniai individualių ugdymo planų variantai pagal numatomą studijų sritį: biomedicinos (bm), humanitarinių (h), fizinių-technologinių mokslų (ft), socialinių mokslų (sv – ketinantiems rinktis ekonomikos, vadybos krypties studijas, st – ketinantiems rinktis edukologijos, teisės, socialinio darbo krypties studijas). Atsižvelgiant į mokinių pasirinkimus, komplektuojamų mobilių grupių (klasių) kiekį, parengti socialinių mokslų (s), biomedicinos ir fizinių-technologinių (bm-ft) mokslų studijų kryptis.

Pagrindiniai ugdymo organizavimo pagal numatomą studijų sritį privalumai:

- minimalizuotas „langų“ skaičius (dauguma mokinių turi ne daugiau kaip vieną „langą“ arba jų išvis neturi);
- komplektuojamos 20-ties mokinių mobiliosios grupės (klasės);
- patogų organizuoti panašių interesų (pagal numatomą studijų kryptį) mokinių profesinį informavimą rengiant išvykas, susitikimus ir pan. visai mobiliam grupei (klasei);
- mokiniai mokosi pagal optimalų (vidutiniškai 29,2 pamokos per savaitę) krūvį, sutelkdami dėmesį į svarbiausius būsimoms studijoms dalykus.

Modulinis mokymas. Gimnazijos vadovų ir 13 mokytojų komanda, išbandydama modulinio mokymo galimybes, patobulino

vertinimo ir įsivertinimo užduočių kūrimo gebėjimus, suintensyvino aktyvių mokymo ir mokymosi metodų taikymą modulių pamokose, išanalizavo atnaujintas vidurinio ugdymo programas, pakoregavo ilgalaikius (teminius) planus ir mokinių pažangos bei pasiekimų vertinimo aprašus. Mokytojai ne tik naudojami ekspertų parengtomis modulinėmis programomis ir jų įgyvendinimo rekomendacijomis, bet

kūrybiškai taikė pasiteisinusius mokymo metodus ir kitose klasėse ar mobiliose grupėse. Komandos nariai suprato, kad mokymasis kartu – didžiulis potencialas ir jėga.

Kas patrauklu, dirbant pagal įvairių dalykų modulių programas?

Lituanistai džiaugiasi, kad modulinis mokymas skatina mokinius ieškoti, kurti, daugiau dirbti savarankiškai, poromis ar grupėse, o ieškojimais ir atradimo džiaugsmas išgyvenami kartu su mokiniais. Mokiniais buvo smagu stebėti įvairių filmų (meninių, dokumentinių), spektaklių, publicistinių laidų ištraukas, vykti į ekskursijas, lankyti parodas, dažnai mokymo(si) procese naudoti informacines technologijas. Modulinis mokymas mokiniams sudarė galimybę ilgesnį laiką koncentruotis kurioje nors vienoje srityje (pvz., viešasis kalbėjimas, negrožinių tekstų suvokimas ar lietuvių kalbos sintaksė). Pastebėta, kad kiekvienas modulis – tai išbaigtas, uždaras elementas, tačiau labai svarbi detalė visoje kalbos ir literatūros mokymo sistemoje. Ypač mokiniams ir mokytojams įsiminė modulis „Kultūros ištakos“ (lietuvių tautosaka, Antikos literatūra, Biblija, senovės Rytų poezija). Tai tarsi kelionė į žmogaus kultūros laikų pradžią. Mokiniai pildė šios kelionės dienoraštį, žinių žemėlapi. Buvo išbandytos apvaliojo stalo, dalykinio-vaidybinio žaidimo, kūrybinės laboratorijos, laisvojo rašymo metodai.

Matematikai džiaugiasi, kad dalyvavimas projekte sudarė galimybę pamokose dirbti su grafinėmis skaičiavimo mašinėlėmis „TI-84 Plus (Silver edition)“ ir vadovų paruoštais vertinimais mokytojui ir mokiniui. Galimybė motyvuoti mokinius, o mokiniams įsivertinti savo pasiekimų lygmenį, iš esmės pakeitė mokinių požiūrį į matematikos pamokas. Jie tapo aktyvesni, padidėjo uždavinių sprendimo greitis. Grafinės skaičiavimo mašinėlės naudojamos kaip paprasti skaičiuotuvai, aptariant funkcijų grafikų savybes, grafiškai sprendžiant lygtis ir lygčių sistemas, tiriant funkcijas pagal jos išvestinę (galima brėžiniu patikrinti, ar teisingai išspręsta, ar gerai apskaičiuoti ekstremumai ir pan.), grafiškai vaizduojami statistiniai duomenys, skaičiuojant imties skaitines charakteristikas ir kita. Projekto metu bendrauta su gerais matematikos dalyko žinovais, matematikos modulinio mokymo projekto vadovėmis, modulių kūrėjomis. Jų dėka visų modulių medžiaga (ugdymo turinys, vertinimo ypatumai mokytojui, vertinimas mokiniui su uždavinių pavyzdžiais) buvo gauta iš anksto. Mokiniai,

turėdami visą modulio medžiagą ir kiekvieno lygio (patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo) uždavinių pavyzdžius, galėjo patys įsivertinti savo pažangą ir pasiekimus. Tai ypač patogu tiems, kurie dėl ligos ar kitų priežasčių praleisdavo pamokas. Vienas didžiausių modulinio mokymo privalumų – visus modulio reikalavimus, mokėjimo lygių įvertinimus mokiniai sužinodavo pirmąją modulio pamoką.

Visi gimnazijos modulinio mokymo išbandyme dalyvavę mokytojai daugiausia dėmesio skyrė modulio vertinimo sistemos paieškai. Statistiniai duomenys pagrindžia daugumos projekte dalyvavusių mokytojų nuomonę, kad taikant modulinį mokymą(si), ypač stiprinama mokinių mokymosi motyvacija, savireguliacija. Sužinoję kontrolinio darbo rezultatus, mokiniai gali juos analizuoti, pasikonsultuoti ir siekti geresnio rezultato rašydami apibendrinamąjį modulio kontrolinį darbą. Dauguma mokinių sėkmingiau parašo modulio apibendrinamuosius kontrolinius darbus, nors jie būna sudaryti ir iš platesnio turinio. Mokiniai dirba tolygiai, sistemingai gilina savo žinias. Taikant apibendrinamąjį kontrolinį darbą modulio pabaigoje, mokinių motyvacija stiprėjo.

Nors projektas ambicingas, daugiaplanis, skatinantis keisti ugdymo kokybę, panaudoti geriausią mokytojų ir mokyklų ugdymo organizavimo patirtį, tačiau gali susilaukti nepritrimo kitame plėtos etape dėl vieno organizacinio aspekto – mokiniams buvo sunku rasti mokymosi šaltinį ar vadovėlį, pagal kurį būtų galima dirbti nuosekliai, todėl teko daugiau remtis konspektais, užrašais, ieškoti medžiagos internete (tai yra ir privalumas). Iš anksto neparengus mokymo priemonių komplekto (vadovėliai, pratybos ar bent konspektai ir prezentacijos), mokytojai turėjo rengtis pamokoms daug ilgiau.

Be to, siūlome moduliui skirtą valandų skaičių nurodyti intervale, nes skiriasi klasės pajėgumas, mokytojų požiūris ir patirtis. Moduliams skirtas valandų skaičius turėtų tapti pastovus per keletą metų, kai modulius išbandys daugiau mokyklų. Siūlome leisti moduliui numatytą valandų skaičių koreguoti bent 25 procentais, užtikrinant, kad per metus nebūtų sumažinamas ar padidinamas mokyklos ugdymo plane, parengtame pagal Bendruosius ugdymo planus, numatytas dalykui skiriamas pamokų skaičius.

Verslumo gebėjimų ugdymas. Dar prieš prisijungdama prie projekto gimnazija skyrė daug dėmesio mokinių ekonominiam mąsty-

Siekiant patikimo analitinio-statistinio apibendrinimo, susitarta, kad modulio pažymys yra modulio metu gautų pažymių (toliau – modulio) vidurkis ir modulio apibendrinamojo pažymio vidurkis.

mui, finansinio raštingumo skatinimui, verslumo įgūdžių ugdymui. Buvo skiriama viena valanda per savaitę ekonomikos mokymui I gimnazijos klasėse, po 2 valandas ekonomikai ir verslumui IIIsv gimnazijos klasėje, 1 valanda vadybos pagrindams IIIst gimnazijos klasėje. 2009–2010 m. veikė 2 mokinių mokomosios bendrovės (toliau –MMB) „Kaktus“ ir „Petriukas“, kurios respublikiniame geriausios MMB konkurse-mugėje apdovanotos VŠĮ „Lietuvos Junior Achievement“ diplomais ir paskatinamaisiais prizais. 2010–2011 m. įkurtos 3 MMB: „Beauty Body Design“, „Happy Days“ ir „Burbulai“ bei antrųjų gimnazijos klasių mokinių eksperimentinė mokinių mokomoji bendrovė „IMK“. 2011 m. MMB „Beauty Body Design“ tarptautinėje MMB mugėje Rygoje, kurioje rungėsi 65 komandos iš 11 Europos šalių, laimėjo vieną iš penkių nominacijų – „Geriausia pardavimų komanda“ („The best sales team“).

2011 m. gimnazija pasirašė bendradarbiavimo sutartį su ISM Vadybos ir Ekonomikos universitetu. Universitetas pakvietė gimnazistus į seminarų ciklą Kaune ir Vilniuje, kur mokiniai turės galimybę išklausti paskaitas verslo, finansų, personalo vadybos bei organizacijų psichologijos srityse. Be to, mokiniai dalyvaus ISM studentų socialiai atsakingo verslo kūrimo tematikos projekte „Kodas: verslas žaliems“. Šis edukacinis ciklas skatina mokinius aktyviai dalyvauti organizuojamose paskaitose, plėtoti verslo idėjas ir rašyti verslo planus, varžytis dėl nugalėtojo vardo ir pagrindinio prizo.

Efektyviausias būdas ugdyti mokinių verslumą – įvairūs ekonominiai žaidimai, praktinė veikla (ypač MMB), susitikimai su verslo atstovais, išvykos į įmones, dalyvavimas įvairiuose projektuose. Šių veiklų metu gimnazistai įgyja platesnį mąstymą, drąsiai reiškia savo nuomonę, išmoka bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais, sprendžia įvairius klausimus. Mūsų gimnazijos praktika parodė, kad mokiniai, kurie antroje gimnazijos klasėje buvo įkūrę MMB (pagal Projekto verslumo ugdymo rekomendacijas), trečioje gimnazijos klasėje rinkosi IIIsv socialinių mokslų pakraipos klasę (mobilią grupę), kurioje mokoma ekonomikos ir verslumo bei vadybos pagrindų.

Kauno Kovo 11-osios vidurinė mokykla

Mokykloje sudarytos galimybės ugdyti įvairių ugdymosi poreikių turinčius mokinius. Stiprus mokyklos mokytojų intelektualinis potencialas, imlus naujovėms, smalsus, norintis mokytis ir keistis mokytojų kolektyvas sudaro prielaidas suformuoti vertybių ir normų sistemą, skatinančią nuolatinę mokymąsi, įvairių poreikių mokinių ugdymą. Mokytojai ugdymo(si) procese naudoja kritinio mąstymo, aktyvaus mokymosi darbo būdus ir metodus, grupinį, projektinį darbą ir kt. Tai sudaro sąlygas visiems mokytojams gauti besimokančioje organizacijoje reikalingų kompetencijų ir keisti ugdymo turinį, kad būtų atspindėti įvairūs mokinių ugdymosi poreikiai. Mokykloje yra sukurta bendrojo ekonominio raštingumo mokymams tinkanti bazė (ekonomikos disciplinos ir praktinio ekonominio mokymo firma, suteikianti progą imituojant tikros firmos veiklą, praktiškai išbandyti savo galimybes versle). Tai sudaro prielaidas šią paslaugą pasiūlyti verslubiems mokiniams.

2010–2011 m. m. mokykloje buvo įkurta ir sėkmingai savo veiklą organizavo 10-tų klasių mokinių mokomoji bendrovė UNIQUE. MMB veikla: aksesuarų ir interjero detalių gamyba bei pardavimas.

Mokykloje yra teikiama kompleksinė profesinio orientavimo ir konsultavimo pagalba, apimanti mokinio asmenybės pažinimą, situacijos darbo rinkoje žinojimą. Mokykloje yra kaupiama informacija apie Lietuvos bei užsienio aukštąsias mokyklas, profesijas ir joms keliamus reikalavimus. Taip pat yra interneto adresų katalogas, padedantis mokiniui lengviau surasti visą reikiamą informaciją. Visa ši veikla vykdoma Profesinio informavimo taške (toliau – PIT), kuriame mokiniai yra konsultuojami įvairiais karjeros planavimo ir profesijos pasirinkimo klausimais. Mokykloje leidžiami lankstinukai 10–12 klasių mokiniams. Mokslo metų pabaigoje surenkama medžiaga apie tolesnį 10 klasių mokinių mokymąsi. Taip pat renkama informacija apie abiturientų įstojimus į aukštąsias mokyklas. Ji pristatoma mokyklos bendruomenei.

Mokykloje veikia neformalaus ugdymo būrelis „Žvilgsnis į ateitį“. Lankydami šį būrelį mokiniai gali save išbandyti, susipažinti su darbo rinka ir keliamais reikalavimais, norint į ją patekti, su įgūdžiais,

kurių reikia ieškant darbo. Išmoksta rašyti gyvenimo aprašymą, motyvacinį laišką, prašymą priimti į darbą. Atlikdami įvairias užduotis pagal pasirinktus metodus, mokiniai ugdo savo kūrybiškumą, stiprina motyvaciją, mokosi atskleisti pageidaujamos profesijos lūkesčius. Mokiniais organizuojami susitikimai su aukštųjų mokyklų, kolegijų atstovais. Tai ypač naudinga 10–12 klasių mokiniams. Dešimtokams tai padeda tikslingiau rinktis dalykus, kuriuos jie mokysis išplėstiniu kursu. Vienuoliktokai domisi profesijomis, dvyliktokai – stojimo sąlygomis, stojamojo balo skaičiavimu. Mokiniai vyksta į atvirų durų dienas aukštosiose mokyklose, į miesto įmones, organizacijas. Organizuojami susitikimai su įvairių profesijų atstovais ir aukštųjų mokyklų studentais.

Atsižvelgiant į 11–12 klasių mokinių poreikius, jiems siūlomi įvairūs pasirenkamieji dalykai. Išbandėme ir įgyvendiname grafinio dizaino programą. Grafinis dizainas, kaip pasirenkamasis dalykas, siūlomas įgyvendinant vidurinio ugdymo programą. Neformalaus ugdymo dailės būrelio programa apima taikomosios dailės, grafinio dizaino pradmenis. Abiturientai laiko dailės egzaminą, pasirenka dizaino sritį. Studijuoja kompiuterinę grafiką ir interjero dizainą.

Išbandėme ir įgyvendiname statybos ir medžio apdirbimo, tekstilės ir aprangos, turizmo ir mitybos, verslo ir vadybos programas. Įgyvendinant vidurinio ugdymo programą, siūlomi pasirenkamieji dalykai: turizmo ir mitybos programa, o nuo 2006–2007 m. 9–10 klasėse – mitybos, tekstilės, konstrukcinių medžiagų, elektronikos, 9 klasėse – integruota technologijų programa.

9 klasėje sudaromos galimybės mokiniams pažinti Lietuvos ūkio šakas, darbo ir verslo pasaulį bei motyvuotai pasirinkti technologinio ugdymo programą. Mokiniai vyksta į ekskursijas, kalbasi su verslo ir profesinių mokyklų atstovais, susipažįsta su Lietuvos ūkio šakomis. Renka, analizuoja informaciją apie profesijas, gaminamą produkciją, naudojamas medžiagas, gaminių gamybos procesus, atlieka projektinius darbus. Mokykla bendradarbiauja su: VšĮ Kauno mechanikos mokykla; Kauno maisto pramonės mokykla; Kauno prekybos ir verslo mokykla; Kauno buitinių paslaugų ir verslo mokykla. Maloniai priima mokinius mikrorajone esančios įmonės: klinika „Avevita“,

Norėdami pasiekti sėkmę projekte, vadovavomės principu: „Visi keliai geri, jeigu jie veda į tikrą sėkmę“.

IŠBANDOMOS MODULIŲ PROGRAMOS	9–10 (I–II gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
	Chemijos
	Fizikos
	11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
	Chemijos
	Fizikos
	Dorinio ugdymo
	Kitos veiklos:
	Verslumo gebėjimų ugdymas
	Užsienio kalbų programų įgyvendinimo organizavimas
	Profesinis veiklinimas
	Mokinių pasiekimų vertinimas mokant moduliais
Integruotas menų kursas	
Integruotas technologijų kursas	

MMB kūrimas ir veikla – unikali galimybė praktiškai susipažinti su verslo organizavimu, išmokti dirbti komandoje, bendradarbiauti, įgyti patirties ir pasitikėjimo savimi.

Taikoma originali 11–12 klasių mokinių projektinių darbų organizavimo sistema. Tai ypač palanki erdvė verslumui ugdyti. Didelė mokinių dalis renkasi ekonominės pakraipos projektinių darbų temas: rinkos tyrimus, reklamos analizę.

kirpykla-soliariumas „Grožio dėsnis“, vaistinė „Camelia“, į pamokas atvyksta tėvai ir papasakoja apie savo verslo paslaptis.

Mokiniai jau trečius metus renkasi turizmo ir mitybos programą. Ją renkasi tie, kurie domisi kelionėmis, jų organizavimu, patys mėgsta keliauti, kurie nori susipažinti su viešbučio teikiamomis paslaugomis, mitybos pagrindais, įvairių pasaulio kultūrų mitybos tradicijomis ir ypatumais, išmokti gaminti kai kuriuos nacionalinius kitų šalių patiekalus. Mokiniai aktyviai dalyvauja ekskursijose, lankosi turizmo agentūrose, turizmo informaciniuose centruose, viešbučiuose. 2010–2011 m. m. 18 mokinių laikė technologijų mokyklinį brandos egzaminą.

Tėvai ir mokiniai teigiamai vertina mokyklos aplinką, o tai sudaro galimybes ją dar labiau efektyvinti ir pritraukti vietos bendruomenės narius bendrai veiklai ir mokymuisi. Bendra mokytojų ir mokinių veikla ugdymo(si) procese kuriant ir naudojant informacines technologijas – prielaida išplėtoti pedagogų gebėjimą dirbti ir mokytis bendradarbiaujant, šią galimybę suteikiant gabiems mokiniams. Mokykloje kuriama ir įgyvendinama mokinių informacinių gebėjimų ugdymo programa. Jie gali naudotis moderniomis kompiuterių klasmėmis, informaciniu centru.

Fotografijos programa skirta ugdyti mokinių informacinę ir technologinę kompetencijas, gebėjimus ir įgūdžius tikslingai naudotis kompiuterinėmis priemonėmis, siekiant veiksmingo ir malonaus dalykų integravimo, aktyviai dalyvauti visuomeninėje-kultūrinėje-meninėje veikloje.

Aktyvus ir rezultatyvus mokyklos dalyvavimas šalies ir tarptautiniuose projektuose bei konkursuose sudaro prielaidas išplėtoti gebėjimą dirbti partnerystės tinkluose. Partnerystės ryšiai su Kauno aukštosiomis mokyklomis sudaro galimybę naudotis jų materialine baze ir intelektualiais resursais, bendradarbiavimas su „Girstos“ bendruomene sudaro sąlygas kartu spręsti socialines ir edukacines mikrorajono problemas.

Kelmės Jono Graičiūno gimnazija

Vykdydama šį projektą Kelmės Jono Graičiūno gimnazija turėjo galimybę prisidėti prie modernios ugdymo bei lavinimo sistemos kūrimo. Projekto veiklos įgyvendinimas suteikė daugiau savirealizacijos galimybių gabiems vaikams, gilesnis mokymosi diferencijavimas ir individualizavimas plėtojo kūrybines mokinių galias, kėlė mokytojų kompetencijas, būtinas rengiant mokinius tiriamajai veiklai.

Sėkmės pavyzdžiai.

Gerėja mokymo kokybė:

- optimalūs mokymosi krūviai;
- objektyvus mokinių mokymosi vertinimas;
- suprantamai ir aiškiai išdėstoma pamokų medžiaga;
- sudaromos sąlygos mokiniams tobulėti.

Pakankama mokytojų dalykinė kompetencija:

- prisideda prie ugdymo organizavimo modelio gairių, programų ir metodinių rekomendacijų rengimo, koregavimo;
- prisideda prie lietuvių kalbos, matematikos, istorijos, technologijų ir gamtos mokslų (biologijos, chemijos, fizikos) modulių kūrimo ir jų išbandymo.

Aukšti mokinių pasiekimai konkursuose, olimpiadose, varžybose.

Mokyklos bendruomenės nariai projektą vertina teigiamai.

Mokytojų nuomonė apie modulinį mokymą.

Fizika. III–IV gimnazijos klasėse fizikos kursas yra intensyvinamas. 4 bendrojo kurso moduliai mokomi III klasėje (4 savaitinės pamokos), o 3 išplėstinio kurso modulius pradėjome mokytis šiais metais (ketvirtoje klasėje). Bendrąjį kursą pasirinkę mokiniai IV klasėje fizikos nebesimoko. Vienas iš teigiamų dalykų yra tai, kad bendrojo kurso programą pasirinkę mokiniai galėjo baigti mokytis fizikos trečioje klasėje ir laikyti fizikos egzaminą tais pačiais metais. Nors galimybė buvo, bet šiais metais niekas ja nepasinaudojo. Populiarus ir laisvai pasirenkamas modulis „Fizika aplink mus“ – jį rinkosi mokiniai, kurie baigė fizikos kursą. Buvo ir tokių, kurie šį modulį rinkosi ir mokydami fiziką išplėstiniu kursu.

Biologija. Teigiama yra tai, kad galima tikslingiau išdėstyti temas, mokymas tapo nuoseklesnis, atsirado galimybė įterpti svarbesnes temas pakartojimui, kai reikia remtis jau žinoma, t. y., kito modulio, medžiaga. O tai reiškia, kad ir mokiniams suprasti ir įsiminti tapo lengviau.

IŠBANDOMOS MODULIŲ PROGRAMOS	9–10 (I–II gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
	Chemijos
	Fizikos
	11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
Istorijos	
Biologijos	
Chemijos	
Fizikos	
Dorinio ugdymo	
Kitos veiklos:	
Verslumo gebėjimų ugdymas	
Dalykų intensyvinimas	
Dalykų integravimas	
Profesinis veiklinimas	
Mokinių pasiekimų vertinimas mokant moduliais	
Integruotas technologinis ugdymas	

„Niekuomet žmogus nėra toks gražus, koks jis yra kurdamas.“
Vydūnas

Istorija. Privalumai: Lietuvos istorija glaudžiau integruojama su visuotine istorija. Suteikia daugiau galimybių kūrybiškiau dėstyti mokomąją medžiagą, „neprisirišant“ prie vadovėlio medžiagos. Mokiniais suteikiama daugiau saviraiškos galimybių. Nemaža dalis mokinių noriai atlieka įvairias individualias ar grupines užduotis, pristatant vieną ar kitą temą. Laisvai pasirinkdami pristatymo formas, jie realizuoja savo gebėjimus (pvz., piešimas, pateikčių pristatymas ir t. t.).

Trūkumai: į pirmas gimnazijos klases (išgrynintų gimnazijų problema) susirenka skirtingų gebėjimų mokiniai, todėl pirmosiose pamokose ypač didelę dėmesį reikia skirti praktinių gebėjimų ugdymui. Vietoj to, mokytojas didelę dėmesį turi skirti naujos medžiagos, kurios nėra vadovėliuose, dėstyti. Dalį svarbiausios temos informacijos mokinys turi pasižymėti sąsiuvinyje. Visa tai užima daug laiko. Norint suformuoti istorinius vaizdinius, mokytojas turi paruošti daug vaizdinių priemonių. Todėl pasiruošti vienai pamokai reikia daugiau laiko. Vadovėliai, pratybų sąsiuviniai tik iš dalies atitinka modulio mokymo temas. Pirmojo modulio temų nėra vadovėliuose, todėl mokytojui reikia daug laiko skirti naujos pamokos temų išdėstymui. Per vieną pamoką praktiškai neįmanoma išdėstyti temą ir gauti grįžtamąjį ryšį, kaip mokiniai įsisavino išdėstytą medžiagą. Tuo pat metu reikia dirbti su skirtingų gebėjimų mokiniais ir ugdyti gebėjimus, kurių kai kurie iš jų neįsisavino žemesnėse klasėse. Kai kurių temų neįmanoma išdėstyti atskiriant politiką ir ekonomiką. Vadovėlio temų neatitikimas kelia nepasitenkinimą ne tik mokiniams, bet ir jų tėvams (jiems kyla klausimų – negi gimnazija neturi vadovėlių, kad mokytojas temas dėstytų iš „lubų“, net ir naudodamas IKT).

Matematika. Mokiniais „mokymasis kitaip“ padėjo atrasti save. Labai svarbu, kad mokiniai turi galimybę skirstytis į modulius ir dirbti mažesnėse grupėse. Esant didelėms mokinių grupėms ir labai skirtingam mokymosi lygiui, mažiau motyvuoti arba žemesnių matematinių gebėjimų mokiniai ne visada nori išreikšti save, bijo pasirodyti nemokantys, nesuprantantys. Mažesnės grupės leidžia kiekvieną mokinį geriau pažinti, labiau individualizuoti užduotis.

Akademiame modulyje mokiniams sudaromos galimybės diskutuoti, gilinti žinias, įvairiais būdais ieškoti atsakymų į uždavinio klausimus ir patirti sėkmę juos radus. Taikomajame modulyje mokiniai atlieka projektinius darbus, sprendžia praktinio turinio uždavi-

nius, turi daugiau galimybių išreikšti save, patirti sėkmę mokomajame dalyke.

Yra ir sunkumų. Labai gaila, kad rinkdamiesi modulius, mokiniai ne visada daro tai teisingai. Tie, kurie puikiai galėtų mokytis akademiame, ateina į taikomąjį modulį ir atvirksčiai. Taip mokiniai nuskriaudžia save. Reikėtų apgalvoti, kaip mokiniams padėti rinktis modulius.

Technologijos. Projekte išbandomos technologijų kryptys – turizmas ir mityba, taikomasis menas, amatai ir dizainas.

Technologijų pamokų metu skatinamas mokinių kūrybiškumas, noras suvokti kasdienio gyvenimo problemas, mokoma jas racionaliai ir kūrybiškai spręsti, supažindinama su technologijų taikymu buityje bei šiuolaikinėje visuomenėje.

Gimnazija turi puikią mokymo bazę, kuri tikslingai panaudojama mokinių darbo individualizavimui ir diferencijavimui pamokose. Mokiniai, pamokų metu bendradarbiaudami tarpusavyje, aiškina problemas, pasirenka projektines užduotis ir jas praktiškai įgyvendina. Atlikdamas projektines užduotis, mokinys palengva pasirengia technologijų egzaminui.

Mokiniais suteikiama puiki galimybė laisvai rinktis, ką jie nori kurti, gaminti. Mokytojas pamokoje yra konsultantas, patarėjas, padedantis įgyvendinti mokinių idėjas. Ugdomi verslumo įgūdžiai – mokiniai dalyvauja mugėse.

Karjeros planavimo patirtis. Bendrosiose programose numatyta ugdyti aktyvų žmogų, kuris būtų savarankiškas, turintis gebėjimų formuoti savo profesinę karjerą, asmenybę. Todėl profesinis informavimas, mokinių karjeros planavimas yra vienos iš svarbių gimnazijos veiklos sričių. Mokykloje siekiama sukurti efektyvią, diferencijuotą profesinio informavimo sistemą, užtikrinti, kad mokiniams būtų lengvai prieinama informacija karjeros planavimo klausimais. Todėl 2007 m. spalio mėn. gimnazijoje įkurtas profesinio informavimo taškas (PIT). Jis akredituotas 2008 m. sausio mėn. Pagrindiniai PIT tikslai yra rinkti ir tvarkyti mokinių poreikius atitinkančią profesinio informavimo informaciją bei padėti jiems planuoti savo karjerą, įgyvendinant mokymosi visą gyvenimą principą.

PIT teikia informaciją apie mokymosi ir studijų galimybes, priėmimo sąlygas, įgyjamas specialybes profesinėse ir aukštesiose mokyklose; informuoja apie vidurinio ugdymo programas, specialybių, kvalifikacijų bei profesijų sąsajas; supažindina su profesijomis ir darbo rinka bei jos prognozėmis.

Čia kaupiama spausdinta medžiaga ir leidiniai apie mokymosi ir studijų galimybes, profesijas, kvalifikacijas, darbo rinką, mokymo įstaigų reklaminė medžiaga. Kaupiamos ir registruojamos elektroninės laikmenos, sisteminami interneto svetainių adresai ir t. t. Yra sukaupta nemažai vaizdo filmų apie profesijas, kuriuos kiekvienas norintis gali peržiūrėti PIT kompiuteriuose. Parengtas standas, kuriame moksleiviai gali rasti naujausią informaciją apie aukštąsias mokyklas, stojimo sąlygas.

Informacija mokiniams teikiama individualiai ir grupėmis. Rengiamos išvykos į profesines mokyklas, atvirų durų dienas, kurias rengia aukštosios mokyklos. Bendraujama su Šiaulių darbo rinkos mokymo centru, savivaldybės švietimo įstaigomis, mokyklų bibliotekomis, darbo birža, Verslo informacijos centru, Kelmėje įsteigtais bankais ir kitais PIT.

Kadangi nemažai gimnazijos abiturientų pasirenka teisininko profesiją, tai PIT konsultantė ir gimnazijos administracija surengė išvyką į Kelmės prokuratūrą. Gimnazistai buvo supažindinti su prokuroro profesija. Kelmės prokuratūros vyr. prokurorė Birutė Jankūnienė ir vyr. prokuroro padėjėja Ligita Barauskienė papasakojo apie savo darbo ypatumus, karjeros galimybes, kokio išsilavinimo, kokių asmeninių savybių reikia, norint būti prokuroru. Susitikimas buvo filmuojamas. Tai suteiks galimybę kitoms abiturientų laidoms pasinaudoti skaitmenine medžiaga ir susipažinti su šia profesija.

Nuo 2010 m. gimnazijoje organizuojama „Aukštųjų mokyklų mugė“ – mokiniams nereikia važiuoti į aukštųjų mokyklų mugę, organizuojamas didžiuosiuose Lietuvos miestuose. Visą informaciją jiems pateikia aukštųjų mokyklų atstovai.

Dalyvavimas projekte paskatino gimnazijoje sukurti neformaliojo ugdymo „Karjeros planavimas“ programą III klasės gimnazistams.

Klaipėdos „Ažuolyno“ gimnazija

Gimnazijoje siekiama sudaryti sąlygas pasiekti sėkmę visiems mokiniams. Dirbant mobilioje grupėje, jungiančioje panašių gebėjimų ir pasirengimo mokinius, galima pasiekti didesnio aktyvumo, pasitikėjimo savo jėgomis, saugumo, ryškesnio bendradarbiavimo, savarankiškumo. Įgyvendinant Projekto dalykų modulinio mokymo idėjas, gimnazijoje susidarė galimybės aktualizuoti mokymo(si) turinį, labiau jį sieti su visuomeninio gyvenimo ženklais, plačiau taikyti praktiniame gyvenime. Mokiniai teigiamai įvertino atsiskaitymus už visą modulio programą, nes tai leidžia susisteminti, pakartoti kurso medžiagą. Mokytojams suteikiama galimybė tobulėti seminaruose, aktyviau bendradarbiauti tarpusavyje.

Tačiau mokiniai ir mokytojai susiduria ir su sunkumais. Mokiniai ypač nelengva apsispręsti dalinantys į praktinių ir akademinį dalyko modulių grupes, įsivertinti savo galimybes, ateities lūkesčius. Mokytojams trūksta kompetencijų vykdyti mokinių įgūdžių, gebėjimų tiriamąją veiklą. Dar sudėtingiau organizuoti tas pamokas, kuriose reikia atlikti laboratorinius, praktinius darbus, nes tam stinga šiuolaikinių edukacinių priemonių.

Mokytojų nuomone, modulinis mokymas pagrindinio ugdymo koncentre būtų labai prasmingas, nes leidžia jiems labiau atsižvelgti į vaikų mokymosi stilius, organizuojant pamokos darbą. Susidarytų didesnės vidinės ir tarpdalykinės integracijos galimybės, kadangi nagrinėjant literatūrą modulių programa išsamiai nurodo galimybes sieti su daile, teatru, kino filmais, eseistika.

Modulinį mokymą III ir IV klasėse išbandė lietuvių kalbos mokytoja Johana Jovaišienė. Kiekvienais metais pagal ekspertų rekomendacijas buvo išbandomas vienas modulis: III klasėje – *Teksto samprata, poveikio, sąsajos su kontekstu suvokimas*, IV klasėje – *Žmogus istorijoje. Santykio variantai*.

Dirbant pagal lietuvių kalbos modulių programą, išryškėjo teigiamos pusės: medžiaga pamokoms atrenkama apie šiuolaikinį gyvenimą, jo aktualijas, praeities kultūros ženklai lyginami su nūdienu, taip aktualizuojamas ugdymo turinys. Pamokoje naudojami aktyvaus mokymo ir mokymosi metodai, taip ugdant dalykines ir bendravimo kompetencijas. Mokiniai, kiekvienas pagal savo galimybes, rinkosi projektinius darbus, dirbo poromis, bendradarbiavo su kitų dalykų mokytojais, tē-

9–10 (I–II gimnazijos) klasėse	
IŠBANDOMOS MODULIŲ PROGRAMOS	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
	Chemijos
Fizikos	
11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse	
IŠBANDOMOS MODULIŲ PROGRAMOS	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
	Chemijos
	Fizikos
	Dorinio ugdymo (tikybos)
Kitos veiklos:	
Užsienio kalbų programų įgyvendinimo organizavimas	
Verslumo gebėjimų ugdymas	
Mokinių pasiekimų vertinimas mokant moduliais	

Modulinio mokymo sistema mokiniams yra priimtina, patinka, nes, jų pačių nuomone, pagyvina sistemą, gaunama įvairesnė informacija, nereikia blaškytis, yra daug įdomiau mokytis. Netgi 95 % apklaustų antros klasės gimnazistų mielai pratęstų mokymąsi moduliais ir III gimnazijos klasėje, jiems tai priimtinau nei tradicinis lietuvių kalbos dėstymas.

vais, atliko tyrimus. Pavyzdžiui, įdomūs sukurti mokinių darbai tokio- mis modulio *Teksto samprata, poveikio, sąsajos su kontekstu suvokimas* temomis: „Interneto komentarai. Ką jie byloja apie žmogų?“, „Lietuvos televizijų veidas“, „Lietuviški serialai. Menas ar gyvenimo parodija?“, „Klaipėdos laikraščiai: „Vakarų ekspresas“ ir „Klaipėda“. Kurį rinktis?“. Pristatydami šiuos projektinius darbus, mokiniai atliko tyrimus, apklausė gimnazijos mokytojus, klasės draugus, domėjosi istorija, gilinosi į savo gimtojo miesto žiniasklaidą. IV klasėje išeitas modulis *Žmogus istorijoje. Santykio variantai*. Jo esmė – suprasti ir kritiškai vertinti, kokiomis vertybinėmis nuostatomis remiasi žmogaus santykis su istorija konkrečiu gyvenamuoju laiku; skatinti norą tapti atsakingais istorijos dalyviais ir kūrėjais. Modulio pamokose ypač svarbūs integraciniai dalykai (istorijos, dailės, kino meno, religijos). Mokiniai koncentravosi ties lietuvių rašytojų kūryba, sukurta tarpukariu, pokaryje ir sovietmečiu. Pamokose vyravo aktyvieji mokymo metodai, grupinis darbas, plačiai naudota multimedija, peržiūrėtos kino filmų, istorinių kronikų, susitikimų su rašytojais ištraukos, buvo diskutuojama apie praeities istorinio laiko ir dabarties sąsajas, poveikį mūsų laikams, jauno žmogaus brandai. Mokiniai atliko projektinius darbus tokiomis temomis:

1. Sukurti novelę (esė) iš savo vaikystės prisiminimų, susijusių su „seniai buvusiu mažmožiu“ (M. Martinaitis).
2. Sukurti pasakojimą apie savo tėvų (ir / ar) senelių pirmąjį susitikimą, nuo kurio prasidėjo šeimos (giminės) istorija.
3. Parašyti rašinį, parengti kalbą tema „Lietuvio namai karo, pokario ir laisvės metais“.
4. Parengti lentelę „Žmonių gyvenimas nepriklausomoje ir sovietinėje Lietuvoje“.

Apie modulio mokymo privalumus ir trūkumus pasisakyta „Gimtojo žodžio“ 2011 Nr. 10 puslapiuose; J. Jovaišienė: „Darbas pagal modulius man padėjo suprasti mokinius, priartino juos prie manęs. Mokiniais įdomu analizuoti jų pačių gyvenamą laiką, kritiškai vertinti ir savitai žvelgti į tai, kas aplink. Viskas arti, viskas šalia, tai ugdo supratimą, kas tu esi. Ir ateityje mes mokysimės įvairių temų ciklais. Esu tikra dėl to, kad senoviškai dirbti jau negalima, reikia mokytis su mokiniais diskutuoti, priimti jų nuomonę, padėti ugdytis vertybinį požiūrį.“

Projekto metu suaktyvėjo verslumo ugdymas. Gimnazijoje tai daroma užsiimant įvairiomis veiklomis, bet plačiausiai per technologijų ir

ekonomikos pamokas. Pagrindiniame ugdyme „Ekonomiką ir verslumą“ mokome II gimnazijos klasėje. Šalia dalyko mokiniams siūlome laisvai pasirenkamąjį modulį „Verslumo pradmenys“. Ekonomikos pamokose, taikant įvairias mokomas programas ir priemones, valdomos įmonės, bankai, vyksta investavimo pratybos. Viena aktyviausių verslumo ugdymo krypčių – MMB (moksleivių mokomųjų bendrovių) steigimas, t. y., mokiniai turi galimybę kurti savo nuosavą verslą ir jį vykdyti.

Technologijų mokytoja Nomeda Pamparienė kūrybiškai organizavo modulio „Viešasis maitinimas“ veiklas: „Minėto modulio pasirinkimą labiausiai lėmė mokinių noras išmokti ne tik skaniai gaminti, bet ir kūrybiškai serviuoti, susipažinti su įvairių šalių virtuvės tradicijomis, jų integravimo galimybėmis su mūsų nacionaline virtuve. Įdomiausia buvo integruoti modulio užduotis su turizmo programa (pvz., tam tikro regiono kulinarinis paveldas ir lankytinos vietos, turizmui patraukliausi objektai). Mokiniai noriai dirba pagal šią modulio programą, jiems patinka, kad gali savarankiškai rinktis, patys planuoti pamokos veiklas, pasirinkti patrauklias temas (iš Lietuvos ir pasaulio kultūrinio paveldo), numatyti netradicines atsiskaitymo formas. Per praktines pamokas mokiniai, dirbdami grupėse, gamina pasirinkto regiono patiekalus ir juos pristato visai grupei. Patiekalai degustuojami, nufotografuojami ir pateikiami skaidrėse pristatymo metu. Įgytas žinias mokiniai pritaiko praktiškai įvairių mokykloje vykstančių renginių, mugių metu. Vaizdžiai pristatyti grupių parengtą medžiagą leidžia turimos IKT priemonės. Mokytojas tokiose pamokose tampa konsultantu, padėjėju.“

Gimnazijos tradicijos, kultūrinė aplinka, renginiai, susitikimai su įžymiais žmonėmis padeda aktualinti ugdymo turinį. Mokiniai dalyvauja įvairiuose miesto, respublikos projektuose, gerinama materialinė bazė. Kūrybiškai ir lanksčiai mokytojų parengti dalykų modulių planai, metodinis pasiruošimas, organizuotumas užtikrina gimnazijoje vykdomo Projekto sėkmę – gimnazijos bendruomenė noriai priėmė naujus iššūkius, pakeitė požiūrį į ugdymo naujovių diegimo galimybes. Gimnazijoje siekiama sudaryti sąlygas pasiekti sėkmę visiems mokiniams.

Pasirinkome išbandyti dalykų modulines programas skirtingose pagrindinio ugdymo (lietuvių kalba – 1g, matematika – 1e, 1f, istorija – 1b, fizika – 1d, chemija – 1c) klasėse ir matematikos išplėstinio kurso bei fizikos ir chemijos bendrojo kurso, atskirus lietuvių kalbos modulius viduriniame ugdyme.

Lietuvių kalba. Eksperimento tvarka lietuvių kalbą I klasėje mokė dvi mokytojos – Violeta Dumčiuvienė ir Lina Daujotė. Toks dviejų

Susikūrė net penkios bendrovės: FOL – šiuokšliadėžių puošimas, DISKAP – diskų dėklų puošimas, VELTINUKAS – papuošalų iš veltinių gamyba, MŪZA – įvairių papuošalų gamyba ir aktyviausia MY GLOVE – pirštinių gamyba, kurioje dirbo net 12 mokinių. Moksleiviai ne tik kuria verslą, bet ir rengia muges, verslumo savaites gimnazijoje, dalyvauja miesto, šalies konkursuose, olimpiadose.

lituanistų darbas vienoje klasėje padeda labiau atskleisti vaikų gebėjimus, atsižvelgti į jų interesus, skatina domėjimąsi dalyku, nes tai, kas vienai mokytojai atrodo ne itin reikšminga ir neakcentuotina, kitai yra vienas iš reikšmingesnių dalykų, taigi mokymas tampa išsamesnis. Be to, iš karto gaunama objektyvesnė informacija apie vaiko gebėjimus ir pasiekimus, galima kartu apmąstyti efektyvias mokymo(si) ir tolesnio ugdymo strategijas (nereikia laukti egzamino rezultatų).

Mokytojos Violetos Dumčiuvienės nuomone, „modulinis mokymas pagrindinio ugdymo konkurencinėje srityje būtų labai prasmingas, nes leidžia mokytojui labiau atsižvelgti į vaikų mokymosi stilius, organizuojant pamokos darbą, didesnės vidinės ir tarpdalykinės integracijos galimybes, kadangi nagrinėjant literatūrą modulių programa labai išsamiai nurodo galimybes sieti su daile, teatru, kino filmais, eseistika. Programų rengėjai atliko milžinišką darbą, kuriuo bus galima naudotis net ir nedirbant moduline sistema. Parengti modulių trumpalaikiai planai labai palengvina mokytojų darbą, planuojant mokymosi veiklas, vertinimo formas. Tačiau yra ir trūkumų – pirmiausia moduliai nenumato sąsajų su raštingumo įtvirtinimu. Mokiniai tai įvardijo kaip didžiausią minusą, nes rašybos ir skyrybos įgūdžiai daugeliui dar nesusiformavę ir jie nori šiems dalykams skirti žymiai daugiau dėmesio nei siūlo modulių programos“.

Matematika. I ir II gimnazijos klasėje 1 valandą per savaitę mokiniai pagal savo polinkius mokėsi taikomąjį ar akademinį modulius. III–IV klasėje išbandomi išplėstinio kurso moduliai.

Privalumai

1. Labai gerai, kad mokiniai diferencijuojami pagal mokymosi galimybes ir pasiekimus. Tai suteikia jiems pasitikėjimą savimi, leidžia įveikti mokymosi sunkumus, tobulėti, gilinti žinias. Menkus dalyko pagrindus turėję mokiniai sugebėjo „atsiskleisti“ ir gauti gerus įvertinimus.
2. Mokymosi turinyje (ypač praktinio mokymosi), daug dėmesio skiriama praktiniam matematikos taikymui, integracijai.

3. Labai gerai paskirstytas mokymo turinys viduriniame ugdyme, puikiai išdėstytas modulių eiliškumas, pasiteisino skirtas valandų (34 val.) skaičius moduliams.

Problemos

1. Mokiniai nesugeba objektyviai savęs vertinti, todėl ne visada tinkamai pasirenka modulius (akademinį, taikomąjį).

Modulinio mokymo sistema mokiniams patinka: „gaunama įvairesnė informacija, nereikia blaškytis, daugiau domiu mokytis“. Net 95 % apklaustų II klasės gimnazistų mielai pratęstų mokymąsi moduliais ir III gimnazijos klasėje, jiems tai priimtinau nei tradicinis lietuvių kalbos dėstymas. Keletas mokinių buvo nepatenkinti šia sistema, nes stinga nuolatinio kartojimo, išėjus modulį daug kas pasimiršta.

2. Per mažai skiriama valandų moduliui (17 val.). Blogai, kad kiekvienam moduliui skiriamas vienodas valandų skaičius, pvz., 17 valandų geometrijai yra per mažai, o skaičiams ir skaičiavimui tiek laiko pakanka, gal net galima skirti mažiau.
3. Visiškai nėra literatūros (vadovėlių), skirtos tokiam mokymui(si) (mokytojas turi rinkti medžiagą kiekvienam moduliui iš skirtingų vadovėlių, ją kopijuoti, dauginti). Nėra didaktinės literatūros (dabar 10 kl. mokiniai mokosi iš 4 vadovėlių, taip buvo ir 9-oje klasėje).

4. Nėra paruoštų planų akademiniam ir praktiniam moduliui.

Chemija ir fizika. Pirmoje gimnazijos klasėje mokiniai mokėsi 2 valandų branduolio modulius, o II gimnazijos klasėje – pagal modelį 1+1. Viena pamoka – bendra visai klasei (branduolio modulis), o kita skirstoma į 2 modulius – taikomąjį ir akademinį. Modulius mokiniai renkasi patys pagal savo polinkius. III–IV klasėje išbandomi fizikos ir chemijos bendrojo kurso moduliai.

Privalumai

1. Mokiniai mokosi savarankiškai rinktis, priimti sprendimus.
2. Mokiniai gali bendrauti ir bendradarbiauti mažesnėje grupėje.
3. Gera galimybė priartinti teoriją prie praktikos.
4. Taikomasis modulis patinka ypač tiems mokiniams, kurie tolesnio mokymo nežada sieti su fizika (chemija).

Problemos

1. Netolygiai paskirstytos temos (vieni moduliai labai suspausti, kiti – ištempti).
2. Dažnai reikia keisti vadovėlį.
3. Trūksta vadovėlių.
4. Tvarkaraščio problema.
5. Vertinimas, ypač taikomojo modulio.
6. Baigiamasis modulio darbas.

Siūlymai

- Į projekto vykdymą įtraukti mokytojus-entuziastus.
- Mokytojų komanda turi norėti tobulėti, keistis, tapti mokinių mokymosi patarėjais.
- Mokykla turėtų daugiau dėmesio skirti mokinių tėvų pedagoginiam švietimui, aiškinant projekto idėjas (tėvai ne visada objektyviai vertina vaiką, negali jam padėti pasirinkti, nenoriai priima siūlomus modulius).
- Tobulinti mokinių pasiekimų vertinimą.

Klaipėdos „Varpo“ gimnazija

Įgyvendindami projekto idėjas, atsižvelgėme į jo tikslus – skirti didesnę dėmesį gilesniam mokymosi diferencijavimui ir individualizavimui, siekti ugdymo kokybės, reikalingos šiuolaikiam pasauliui. Gimnazijos lietuvių kalbos, matematikos, fizikos, chemijos, biologijos, technologijų, etikos, ekonomikos ir menų mokytojai dalyvavo projekto II etape. Dalyvavimas projekte suteikė mokiniams daugiau galimybių pažinti save, išmokti analizuoti savo mokymosi būdus ir procesą, įvertinti savo galimybes ir jomis pasinaudoti, išvelgti sunkumus ir išmokti juos įveikti.

Gimnazijoje vykusio mokinių ir mokytojų diskusija apie šiuolaikinį mokymą(si) leido pasirinkti ir įvairesnius mokymo(si) metodus bei būdus: mokiniai išreiškė norą mokytis netradicinėje aplinkoje, pageidavo integruotų pamokų. Integruotos pamokos ir kelių dalykų integruoti projektai suteikė galimybę arba net pareikalavo iš mokinių didesnio aktyvumo, atsakomybės, bendradarbiavimo ir t. t. Dalyvaujančios projekte lietuvių kalbos mokytoja Dalė Bukevičienė ir matematikos mokytoja Jolanta Petrauskienė vedė integruotas pamokas „Simetrija matematikoje ir mene“, „Dažnis ir tikimybė įvairių stilių tekstuose“, tai paskatino ir kitus mokytojus ieškoti integravimo galimybių. Projekto metu taikytas grupinio tyrimo metodas leido įsitikinti, kad ugdymo sėkmę lemia bendradarbiavimas – tiek mokinių, tiek mokytojų. II gimnazijos klasių integruoto projekto tikslas buvo ugdyti mokinių dalykines kompetencijas, integruoti ugdymo turinį, ugdyti pažintinius gebėjimus, skatinti mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius, susipažinti su socialine kultūrine savo aplinka, gilinti žinias apie savo pasirinktą aplinkos objektą, išsamiai išnagrinėtą objektą pristatyti bendraamžiams gimnazijos konferencijoje „Mano kultūrinė ir socialinė aplinka“.

Projekto idėjos paskatino sukurti ir išbandyti Karjeros ugdymo modulį (socialinė pedagogė Jolanta Židickienė). Šis 17 valandų privalomas modulis II gimnazijos klasių mokiniams padėjo ugdyti mokinių karjeros planavimo įgūdžius, išsiaiškinti savo profesinius polinkius, profesinį kryptingumą bei tinkamumą, suprasti darbo rinkos pasaulį, išmokti teisingai pasirinkti mokomuosius dalykus ir sudaryti individualų ugdymo(si) planą. Įgytas teorines žinias mokiniai pasitikrino profesinių žinių konkurse „Pasirink profesiją“.

Grupelė jaunų entuziastų, kurie stengėsi save atrasti dekoracijų ir reklamos kūrybos veikloje, neįkainojamos verslo patirties sėmėsi MMB „Dekora“ (mokytojos Linara Urbonavičienė, Rima Stainienė), kiti verslumo gebėjimus ugdėsi MMB „Penktadienis“ (mokytoja Valentina Čiuvalova).

Šio projekto idėjų paskatinti, menų mokytojai Neolė Jucienė, Henrikas Šurkus, Jolanta Simaitienė išbandė integruotą menų kursą III–IV klasėse. Jį mokiniai rinkosi atsargiai, nes dažniausiai menų kursą jie įsivaizduoja kaip meninę rašiką – dainavimą, piešimą, šokį, vaidinimą. Dalis mokinių po pirmojo pusmečio grįžo prie įprastinio menų kurso, liko tie, kuriems patiko kultūrinio gyvenimo stebėjimas, tiriamieji darbai, refleksija.

Dalyvavimas Projekto seminaruose mokytojams suteikė galimybę dalintis gerąja patirtimi su kolegomis iš visos Lietuvos, o parsivežtos idėjos skatino mokytojus drąsiau išbandyti naujus, į aktyvų mokinių mokymąsi orientuotus mokymo būdus ir metodus. Modulinis mokymas leido giliau svarstyti savo aplinkos problemas, apie jas viešai kalbant(is) su savo mokytojais ir bendraamžiais. Tai prasminga ir įdomi ugdomoji veikla, duodanti puikių rezultatų. Integruota veikla vienijo mokyklos bendruomenę bendram tikslui, praplėtė mokinių akiratį, skatino juos kurti. Bendra mokytojų, dalyvavusių projekte, veikla praturtino ugdymo procesą, sutelkė kolektyvą naujų idėjų įgyvendinimui. Mokytojai ir mokiniai tapo drąsesni, atviresni, draugiškesni.

IŠBANDOMOS MODULIŲ PROGRAMOS	9–10 (I–II gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
	Chemijos
	Fizikos
	11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
	Chemijos
	Fizikos
	Dorinio ugdymo
	Kitos veiklos:
	Verslumo gebėjimų ugdymas
	Užsienio kalbų programų įgyvendinimo organizavimas
	Mokinių pasiekimų vertinimas mokant moduliais
	Integruotas menų kursas

Mokymasis moduliais leido lanksčiau įgyvendinti ugdymo procesą, didinti mokinių mokymosi krypties pasirinkimo galimybes bei ugdyti jų bendrąsias ir dalykines kompetencijas.

Marijampolės Sūduvos gimnazija

Sūduvos gimnazija – tai kiekvieno vaiko sėkmės mokykla, suteikianti galimybę jam rinktis savo kelią (ne standartinė kokybė visiems, o kiekvieno vaiko matymas individualiai).

Mokytojas pats turi tikėti tuo, ką sako, kad nauji, neįprasti dalykai būtų priimti – svarbu „užnorinti“ mokinius, paaiškinti, kodėl mokomės kitaip, kodėl turime išbandyti naujoves, kokią naudą jos atneš visų pirma vaikui. Gimnazijos pagrindinio ugdymo centre turime dvi eksperimentines klases, kurios dirba pagal modulines lietuvių kalbos programas, ir dvi jose dėstančias mokytojas. Nesunku palyginti, kiek sėkmė priklauso nuo mokinių gebėjimų, teorinio, praktinio pasiruošimo ir kiek nuo paties mokytojo užsidedimo, kūrybiškumo bei supratimo, kaip naujus dalykus patraukliai pateikti mokiniui.

„Modulinį mokymą 9–10 klasėse abi lietuvių kalbos mokytojos vertina teigiamai, nes susikoncentruojama į konkrečią temą, mokiniai lengviau įsimena ir ilgiau prisimena medžiagą, modulinis mokymas ciklais padeda geriau susikoncentruoti ir kryptingiau siekti numatyto tikslo. Tik negalima kol kas tvirtai teigti, ar mokiniai tikrai ciklo medžiagą įsiminė ilgam. Tai parodys tik laikas. Tačiau iš dabarties perspektyvos galima daryti išvadą, jog mokiniams, dėstant medžiagą „dalimis“, paprasčiau išaiškinti, ką jie turi išmokti, kaip žinias panaudoti, koks galutinis mokymosi tikslas ir atsiskaitymas – mokinyš pats yra įtraukiamas į veiklų planavimą, vertinimą, tampa aktyviu ugdymo dalyviu. Taigi mokiniams lyg ir geriau, o kaip mokytojui? O mokytojas, kaip dažniausiai ir atsitinka, atsiduria tarp girnų akmenų. Išbandant naujoves, dirbant kitaip, stengiantis į ugdymą įtraukti vaiką, kiekvienas mokytojas svajoja apie gerus, turinčius praktinę naudą vadovėlius, kurių nereikėtų keisti kas pora metų, apie mokytojo knygas, apie informacinę bazę, na, ir pagaliau apie gražų bendradarbiavimą su kolegomis. Taigi mokytojas suinteresuotas, kad jo pamokos būtų ne tik įdomios, patrauklios, bet ir perteiktų esmines žinias, mokinius nukreiptų tinkama linkme. Žinoma, dirbant pagal modulines programas, ruošimasis pamokoms tikrai nepalengvėjo, nes reikalauja medžiagos iš įvairių šaltinių susisteminimo, pateikimo naudojant multimediją, internetą.“

Žinoma, išbandant modulinį mokymą, teko apmąstyti ir **vertinimo** galimybes, ieškoti naujų, patrauklių būdų ir formų, leisiančių

ne tik objektyviai pamatuoti kiekvieno vaiko daromą pažangą, bet ir skatinančių mokinio mokymosi motyvaciją, įgalinančių jam patirti sėkmę bei atradimo džiaugsmą (motyvuojantis vertinimas). Gimnazijoje laikomasi tokio principo: mokiniai dar prieš pradėdami modulio programą supažindinami su vertinimo kriterijais, būdais ir formomis, tada dėstoma teorinė medžiaga, bandoma atlikti praktines užduotis ir tam, kad mokiniai žinotų, kiek išmokimo, įgūdžių formavimo kelyje pasistūmėjo į priekį, nuolat įsivertina patys arba yra vertinami klasės draugų. Tai reiškia, kad mokiniai įtraukiami į vertinimo sistemą, tampa sąmoningais vertinimo proceso partneriais. Galų gale paskutinis etapas – mokytojo vertinimas, rezultatų aptarimas bei, jei numatyta tokia galimybė, tobulinimasis.

Tiek mokinių, tiek mokytojų vertinimo būdai yra įvairūs. Svarbiausia, kad jie būtų suprantami ir sutarti iš anksto. Pateikiame keletą pavyzdžių, kurie buvo taikyti dėstant lietuvių kalbos modulinius I–II gimnazijos klasėse ir kuriuos galima sėkmingai pritaikyti bet kurio dalyko pamokoje:

- darbas tikrinamas pagal pateiktus atsakymus, skaičiuojami taškai ir rašomas balas (pvz., 67 % teisingų atsakymų – 7 balai);
- pagal vertinimo kriterijus tikrinama, ar darbas juos atitinka (pvz., rašinys turi įžangą, tris dėstymo pastraipas, pabaigą);
- darbas vertinamas pagal patirtą sėkmę ar sunkumus (pvz., dešimtbalėje sistemoje parašomas balas, nurodant, kas sekėsi, kas sunku, kokios to priežastys);
- dirbant grupėje ar poroje mokiniai patys sau rašo pažymius, pasidalindami taškus pagal nuopelnus ir įdėtą darbą (pvz., iš galimų 40 taškų (grupėje 4 mokiniai) darbas įvertinamas 37 taškais, tad mokiniai gali įsirašyti, tarkime, 9, 9, 9, 10 arba 7, 10, 10, 10);
- pliusai-minusai renkami kiekvieną pamoką kaip mokinių aktyvumo skatinimas;
- papildomi balai gaunami už papildomus, individualius, visiems neprivalomus darbus. Juos galima prisidėti prie bet kurio pažymio;
- trys neatlikti namų darbai – dvejetas;
- balai už savarankiškus, kontrolinius, kūrybinius darbus, testus; pažymiai už darbą bendradarbiaujančioje grupėje, poroje, kai grupės darbą kviečiamas pristatyti bet kuris jos narys, nežinant ir nesitarus iš anksto (pvz., atsakinėti kviečiamas tas, kuris turi šunį, tas, kurio mamos vardas trumpiausias ir t. t.). Tai skatina

„Esu įsitikinusi, kad modulinio mokymo išbandymas mokiniams – raktas į sėkmę“, – teigia lietuvių kalbos mokytoja Kristina Rudzevičienė.

IŠBANDOMOS MODULIŲ PROGRAMOS	9–10 (I–II gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
	Chemijos
	Fizikos
	11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
Istorijos	
Biologijos	
Chemijos	
Fizikos	
Dorinio ugdymo	
Kitos veiklos:	
Užsienio kalbų programų įgyvendinimo organizavimas	
Verslumo gebėjimų ugdymas	
Dalykų intensyvinimas	
Dalykų integravimas	
Profesinis veiklinimas	
Mokinių pasiekimų vertinimas mokant moduliais	

Modulinių programų išbandymas – kūrybiško ir motyvuojančio vertinimo galimybių paieška.

mokinius prisiimti atsakomybę už visos grupės darbą, ugdo bendradarbiavimo įgūdžius;

- darbas grupėje – pateikčių ruošimas ir pristatymas (pažymiu); interviu (pažymiu);
- pastraipų kūrimas, nuomonės argumentavimas, rašinio žangos kūrimas, rašinio teiginių formulavimas, įsivertinimo testas (pliusais, papildomais balais);
- apibendrinamasis modulio programos pažymys (50 %) už rašinį (kontrolinį darbą).

Klasėje mokosi 29 mokiniai. Didžioji dalis turi praktinių polinkių, yra silpnų gebėjimų. Klasės mokinių pasiekimai patenkinamo ir vidutinio lygmens, ypač didelė problema yra motyvacijos stoka, nes nuolat reikalingas „muštras“, stebėjimas, bendradarbiavimas su tėvais. Mokiniai neturi vieno, susisteminto vadovėlio, iš kurio galėtų mokytis. Todėl išeičių tenka ieškoti įvairiausiais įmanomais ir neįmanomais būdais. Kabinetuose įrengta stacionari multimedija, tad galima rodyti tekstinę, vaizdinę, animacinę, garsinę medžiagą. Taip pat mokiniai jau antrus metus įpratę naudotis elektroniniu paštu, kuriuo persiunčiama mokytojų paruošta įvairi medžiaga, bendraujama su nebuvusiais pamokoje.

Didelė atspirtis bendraujant su tėvais – elektroninis dienynas. O mokinių atsiliepimai apie modulinį mokymą gana teigiami: lygindami praėjusių ir šių metų rezultatus, mokiniai sako, kad 11 iš jų pagerėjo, 5 pablogėjo, 4 išliko tokie patys. Tačiau kai modulių vertinimo sistema buvo pristatyta pradžioje, nė vienas iš mokinių apie ją neatsiliepė palankiai, nes nenorėjo būti vertinami kitaip nei iki šiol. Dabar jie priprato ir netgi džiaugiasi, nes rezultatai, vedant pusmečius iš modulių pažymių, akivaizdžiai pagerėjo ir padidėjo mokinių motyvacija.

Štai keletas minčių iš mokinių įsivertinimų – laiškų mokytojais: „Šie mokslo metai išties buvo kitokie: neįprasta, kad mokėmės moduliais. Nors taip mokytis buvo sunku, bet kartu ir įdomu, kai žinai modulio trukmės ribas, atsiskaitymo formas. Išmokome daug naujų dalykų, buvo smagu mokytis, įdomūs darbai, įdomi informacija, reikėjo daug dirbti patiems. Keistai

atrodė vertinimas – kai nevienodą svorį turi gaunami pažymiai, kai jie dalijami ir rašomas apibendrinamasis darbas. Visus mokslo metus buvo ką veikti, kur tobulėti“ (Miglė, ID klasė). „Man buvo kur kas smagiau mokytis moduliais. Lengviau išmokau pateiktą medžiagą, aiškus įvertinimas, greičiau sužinai, išmokai tą temą ar nelabai. Mokytoja visada padeda, pataria, moko įdomiai net, rodos, neįdomias temas (...). Kai supratau modulinio mokymo esmę, lietuvių kalba pasidarė aiškesnė ir lengviau išmokau“ (Karolina, ID klasė).

Pradžioje ir mokytojui kilo techninių problemų: turime elektroninį dienyną, kuriame buvo nenumatyta, kaip rašyti skirtingo svorio pažymius, kaip atspindėti mokinių pasiekimus gimnazijoje, kai moduliai nesutampa su pusmečių laiku ir pan. Tačiau laikui bėgant šios problemos išspręstos, gimnazijoje susitarta dėl vertinimo, patobulinta elektroninio dienyno pildymo sistema.

Tad kokias „palūkanas“, įgyvendindama Projekto idėjas, gavo mūsų gimnazija? Sukūrėme patrauklų gimnazijos įvaizdį bendruomenėje:

- esame sėkmės mokykla kiekvienam vaikui; gebame lanksčiai įvairių gebėjimų mokiniams diferencijuoti ir individualizuoti ugdymo turinį; atveriamė dideles galimybes mokiniui rinktis;
- sukaupe didelę patirties bazę, kuria dalijamės ne tik mieste, bet ir respublikoje (gimnazijoje priėmėme Raseinių rajono mokyklų pavaduotojų ugdymui delegaciją, organizavome metodikos dieną Raseinių „Šaltinio“ vidurinės mokyklos mokytojams, skaitėme pranešimus Šiaulių „Romuvos“ gimnazijos bei Vilkaviškio „Aušros“ gimnazijos respublikinėse konferencijose);
- mus, kaip patrauklią vaikui, garantuojančią jam ateities perspektyvas ugdymo įstaigą, mielai renkasi ne tik mokiniai, bet ir tėvai (šiais mokslo metais surinkome daugiausia naujų mokinių visame mieste);
- esame stipri bendradarbiaujanti komanda, mokanti problemas paversti sėkmėmis.

„Žmogui nepakanka kaupti žinias, reikia iš jų išmolti gauti palūkanas.“
J. V. Gėtė

Mažeikių Merkelio Račkausko gimnazija

Mažeikių Merkelio Račkausko gimnazija – seniausia Telšių krašto ir Mažeikių miesto mokykla – yra sukaupusi turtingą pedagoginės veiklos patirtį. Išbandytas modulinio mokymo būdas, kaip aktyvus mokymas(is), kaip galimybė aktualizuoti bei plėtoti žinias ir praktinius arba akademinus gebėjimus, reikalingus asmenybei prisitaikyti prie kintančios aplinkos ir visuomenės.

Mokymosi savikontrolės galimybės: mokinio mokymosi pažangos bei pasiekimų įšivertinimo būdai ir formos. Ugdymo turinio diferencijavimas, individualizavimas – mokymosi motyvaciją tvirtinantys veiksniai.

Kiekvieno lietuvių kalbos (I–II kl.) branduolio modulio pradžioje ir pabaigoje nustatomas esamas lietuvių kalbos žinių ir gebėjimų lygis. Pavyzdžiui, taikomi tokie apklausos metodai, kaip anketa *Žinau – nežinau, atraskime, atpažinkime, apibūdinkime, prisiminkime...*; *Modulio pradžioje ir pabaigoje* ir kt. Praverčia ir mokymosi dienoraštis, pildomas kiekvieną pamoką (nurodoma, kas išmokta, kas neaišku, išsikeliami konkretūs mokymosi uždaviniai, netgi pasirenkamos veiklos), įvairūs tekstų skaitymo užrašai, pildomos rašybos ir skyrybos klaidų lentelės. Nuolatinis mokinių įšivertinimas sudaro galimybes mokytojui individualizuoti ir diferencijuoti ugdymo procesą, vis nuosekliai įtvirtinant gimtosios kalbos kompetencijas. Juolab, kad viena iš I gimnazijos klasių buvo skirstoma į dvi grupes: akademikus ir praktikus. Mokiniai tapo savarankiškesni, įgijo tiriamosios veiklos pagrindus bei patobulino skaitymo ir rašymo gebėjimus, mokėsi mokyti.

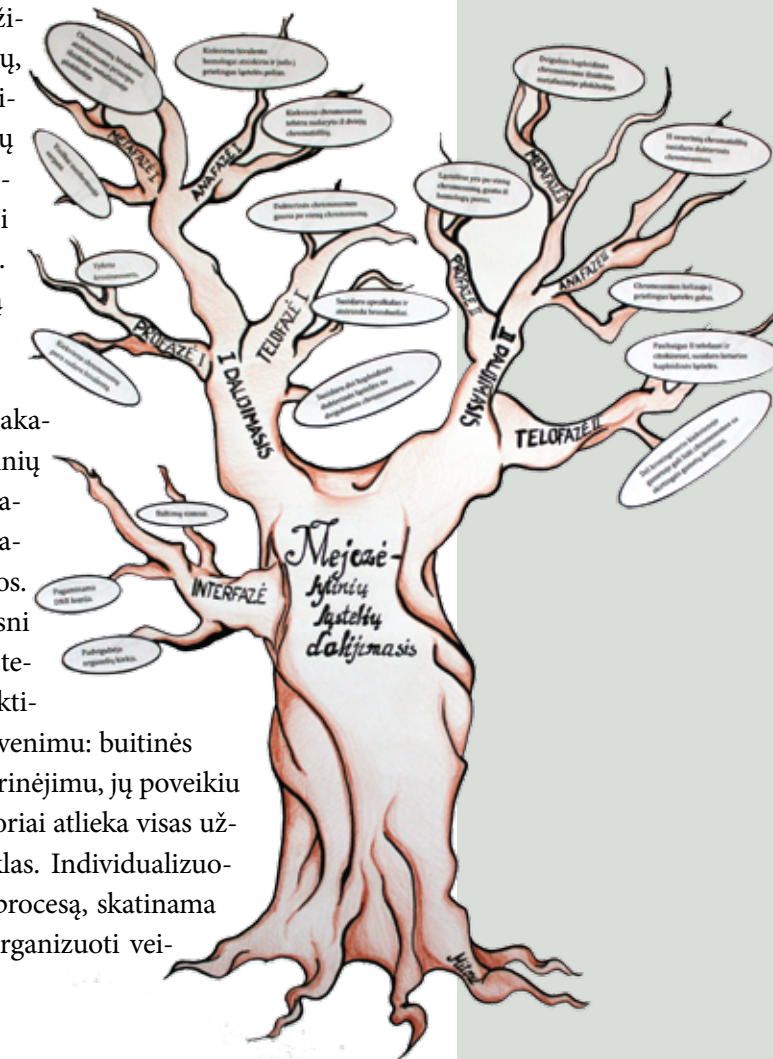
Istorijos pamokose atidžiai stebima, kokia yra žinių ir gebėjimų pažanga. Tarkime, baigiantis pamokai (arba pabaigus skyrių) mokytojas klasei išdailija lapelius, kuriuose kiekvienas mokinys įsirašo pažymį pagal šiuos kriterijus: savarankiškumas, išradingumas, domėjimasis, bendradarbiavimas, iniciatyvumas, reiklumas sau, supratimas. Klaseje esant skirtingų lygių gabumo mokiniams, pasitikėjimą, iniciatyvumą padeda stiprinti diferencijuotos užduotys. Pavyzdžiui, per pamoką „Didžioji Prancūzijos revoliucija“, remdamiesi pateikta literatūra, gabesnieji mokiniai atskleidžia jakobinų žiaurumo priežastis ir padarinius, vidutinių gabumų mokiniai ieško informacijos apie žymiausius jakobinų lyderius, o mažiau gabūs, remdamiesi vaizdine medžiaga, su-

sidaro bendrą vaizdą, kaip laisvės ir lygybės idėja virto teroru. Galiausiai pasidalijama įgytomis žiniomis ir reflektuojama. Mokytojas, gavęs grįžtamąjį ryšį, toliau planuoja veiklą, ją grįsdamas nurodant mokinio mokymosi pažangos ir stipriąsias vietas, nustatydamas sunkumus ir numatydamas galimybes jiems įveikti.

Biologijos pamokose, kaip įšivertinimo metodas, sėkmingai naudojamas *Žinių medis*. Jis padeda apibendrinti žinias bei gebėjimus, susieja loginį ir vaizdinį mąstymą. Mokiniai nuosekliai išdėsto naujas sąvokas, apibrėžimus, funkcijų ar sandaros ypatybes, susieja su analogiškais temomis. *Žinių medį* galima taikyti apibendrinant išeitą skyrių, ruošiantis kontroliniam darbui.

Matematikos privalomai pasirenkamuose moduluose (I kl.) susidaro galimybės individualizuoti užduotis. Tai leidžia mokiniams mokyti jiems priimtiniu stiliumi, tempu, siūlyti įdomią veiklą. Remiamasi turimomis žiniomis, sužinoma apie vaiko mokymosi stilių, domėjimosi sritis, sudaroma galimybė rinktis. Geresnių rezultatų pasiekama tuomet, kai privalomi ir privalomai pasirenkamieji moduliai derinami lygiagrečiai. Praktikai geriau išmoksta naują medžiagą, o akademikai pagilina jau įgytas žinias ir gebėjimus.

Pastebimai stiprėja chemijos akademinę modulį lankančių mokinių mokymosi motyvacija. Mat mažesnėje grupėje sėkmingiau organizuojamos sudėtingesnės veiklos. Pavyzdžiui, atliekami sudėtingesni bandymai, sprendžiamos įvairios teminės problemos. Tuo tarpu praktiškų veikla susijusi su praktiniu gyvenimu: buitinės chemijos priemonių sudėties nagrinėjimu, jų poveikiu aplinkai, naudojimu. Mokiniai noriai atlieka visas užduotis, aktyviai vertina kitų veiklas. Individualizuojant ir diferencijuojant ugdymo procesą, skatinama sukurti tokias situacijas ir taip organizuoti veiklą, kad mokinys mokytųsi pats.

IŠBANDOMOS MODULIŲ PROGRAMOS	9–10 (I–II gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
	Chemijos
	Fizikos
	11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
Istorijos	
Biologijos	
Chemijos	
Fizikos	
Dorinio ugdymo	
Užsienio kalbų programų įgyvendinimo organizavimo	
Kitos veiklos:	
Verslumo gebėjimų ugdymas	
Dalykų intensyvinimas	
Dalykų integravimas	
Profesinis veiklinimas	
Mokinių pasiekimų vertinimas mokant moduliais	

Projekto komandos moto – Senekos žodžiai: *Non scolae, sed vitae discimus* (Ne mokykla, bet gyvenimui mokomės).

Verslumas – tai ne tik asmeninė iniciatyva, aktyvumas, kūrybiškumas, naujų idėjų siekimas, projektų įgyvendinimas, bet ir gebėjimas sėkmingai organizuoti ir valdyti ne tik verslą, bet ir savo gyvenimą.

Verslumas gimnazijoje ugdomas per specialias verslumo ugdymo pamokas, integruojant jas į mokomuosius dalykus, per neformalųjį švietimą, projektinę veiklą.

Ekonomika ir verslumas. Integruojama su kitais dėstomais dalykais, ieškoma netradicinės aplinkos. Pvz., „Pinigų“ temai skiriamos 3 valandos: teorija pateikiama gimnazijoje, o pinigų istorija ir šiandiena aiškina masi Mažeikių muziejuje ir viename iš komercinių bankų Mažeikiuose.

Verslo ir vadybos pamokos rengiamos SEB, SNORO bankų Mažeikių filialuose. Darbuotojai supažindina mokinius su verslo aplinka, įvardija profesinius gebėjimus, kurių reikia organizuojant ir vadovaujant bankininkystės ir kitiems verslams. Bankininkai papasakoja apie konkurencingumą darbo rinkoje, banko ir verslo santykius, verslo finansavimą. Aptariami ir planai, jų įgyvendinimo galimybės ir finansavimas, profesinis pasirengimas. Mokiniai pristato ir analizuoja savo verslo planus su banko darbuotojais.

Turizmas ir mityba. Pamokos vyksta netradicinėje aplinkoje. Bendraujama ir bendradarbiaujama su įvairių sričių verslininkais. Išvykose į turizmo agentūrą „West Express“ bei į viešbutį „Astrum Palace“ susipažįstama su infrastruktūra, administratorių darbu. *Keturių gandrų* įvertinimą turinčioje sodyboje „Ašvos malūnas“ mokiniai sužinojo apie kaimo turizmo sodybos kūrimo ypatumus, o kavinėje „Laisvės 30“ išsiaiškinta įmonės struktūra, vadovo veiklos specifika.

Asmenybės ugdymas ir karjeros planavimas. Gimnazijoje sukurta mokinių profesinio informavimo ir konsultavimo sistema.

Gimnazijoje siekiama padėti mokiniams pasirinkti savo kelią švietimo, mokymo bei užimtumo srityse ir aktyviai kurti savo profesinę karjerą. Skaitomos paskaitos. Sudarytas klausimynas aukštesniųjų klasių paauglių interesams nustatyti. Iš Šiaulių atvyksta darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybos konsultantas.

Matematika. Rengdami interviu su verslininku, gimnazistai surado ir bendramžių, kuriančių savo verslą. Projekte integruoti lietuvių kalbos, matematikos, IT, technologijų, dailės dalykai.

Dailės pamokose sukurti papuošalai, panaudojant lietuviškas gamtines medžiagas. Kaip verslo dovanos šie darbai įteikti kitų šalių mokiniams. Bendradarbiaujama su socialiniais partneriais, tėvais, dailinin-

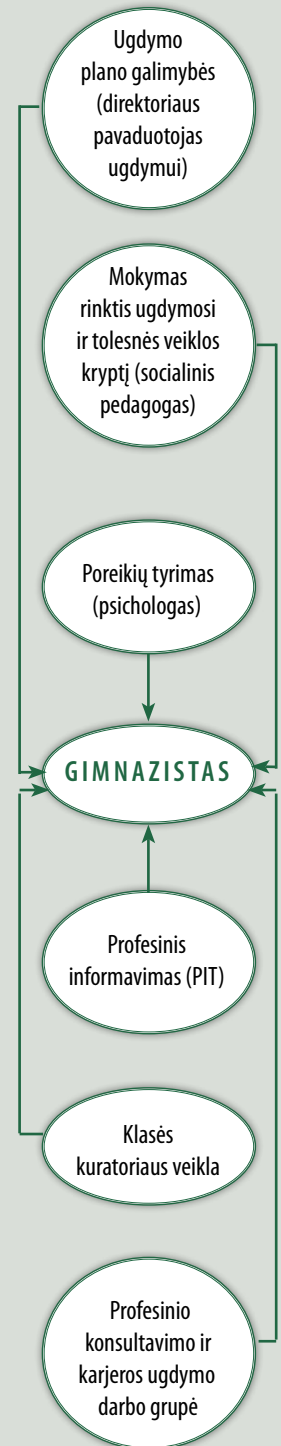
kais, amatininkais. Netradicinę dailės pamoką „Papuošalai iš tošies“ vedė muziejinkės Mažeikių miesto muziejuje. Iš antrinių žaliavų kurdami draugystės tilto projektą, antroki dirbo komandose. Susidomėta inžinerine architektūra, išryškėjusios iniciatyvos leido atskleisti lyderio savybėms, kūrybiškumui. Mokiniai išmoko pristatyti darbo idėją ir ją reklamuoti.

Technologijų pamokose nustatoma interesų sritis, formuojama idėja, planuojama, įgyvendinama. Mokiniai nusprendė, kad Mažeikiams reikalingas viadukas per geležinkelį. Šią idėją reikėjo įgyvendinti panaudojant 3D kompiuterinę projektavimo programą. I ir II klasių mokiniai kūrybines idėjas įgyvendino projektuodami ir konstruodami tiltų maketus. Pagamintas bei išreklamuotas ir ekologiško tilto prototipas.

Stiprinama verslo ir švietimo partnerystė, profesiskai veiklinant 14–19 metų mokinius. Bendradarbiaujama su Mažeikių verslininkų asociacija: vyksta verslininkų ir gimnazijos bendruomenės susitikimai gimnazijoje ir įmonėse, įsitraukta į VŠĮ „Versli karta“ veiklą. Pasirašyta gimnazijos bendradarbiavimo sutartis su Mažeikių miesto seniūnija dėl miesto apželdinimo. Gimnazistai įgyja veiklos organizavimo, bendradarbiavimo, strategiško ir kritinio mąstymo gebėjimų. Nuo 2011 m. rugsėjo gimnazija dalyvauja verslumą skatinančiame tarptautiniame projekte. Projekto partneriai: Mažeikių Merkelio Račkausko gimnazija (Lietuva), Commercial College of Iceland, Reikjavikas (Islandija) ir Sandnessjøen videregående skole (Norvegija).

Projekto reikšmė.

- Mažeikių Merkelio Račkausko gimnazija, stiprindama teorijos ryšį su gyvenimu, toliau kuria aktyvios mokyklos įvaizdį.
- Pagilintos ugdymo turinio planavimo, vertinimo, aktyviųjų mokymo metodų taikymo galimybės.
- Projektas prisidėjo prie mokymosi proceso demokratėjimo. Juk dabartinė mokykla turi ugdyti savarankišką, kūrybingą asmenybę, gebančią kritiškai mąstyti. Keičiasi ir šiuolaikinio mokytojo situacija: jis tampa proceso organizatoriumi, gidu, konsultantu.
- Projektas patvirtino, kad gimnazijoje ugdoma mokinių ir mokytojų tarpusavio pagarba. Mokymasis paverčiamas bendromis mokinių bei mokytojų pastangomis.
- Gimnazijos administracija, mokytojai turėjo puikią galimybę skleisti projekto idėjas, patirtį mokykloje, rajone, šalyje (Ugdymo plėtotės centro seminarai, Telšių apskrities gimnazijų forumas,

konferencijos Šiaulių „Romuvos“ ir Tauragės Žalgirių gimnazijose), užsienyje (*Comenius, Nordplus* projektai).

- Projektas sudarė sąlygas mokytojams bendradarbiauti su šalies pedagogais, modulinio mokymo ekspertais, pateikusiais vertingos metodinės medžiagos apie švietimo inovacijas.
- Gimnazijoje atidarytas menų ir technologijų centras. Jis padės įgyvendinti pradėto modulinio mokymo tikslus ir uždavinius.
- Mokytojai mano, kad tai perspektyvus projektas. Kūrybingo, iniciatyvaus piliečio ugdymas – nesibaigiantis procesas. Praeis dar keleri metai ir projekto idėjos taps akivaizdžia mokyklos realybe, padedančia jaunam žmogui gyventi visavertį gyvenimą.

Verta pamąstyti. Modulinio mokymo sistemai (ypač programoms) reikėtų būti lankstesnei. Ji turėtų leisti mokytojui savarankiškai atsirinkti ugdymo turinį ir modulius pateikti savo nuožiūra.

Pastebėta, kad ir modulinio ugdymo programose pateiktas turinys ne visada atitinka mokinių poreikius. Esama akivaizdžių problemų su akademiškai parengtais vadovėliais.

Projektas įrodė, kad reikia tobulinti ir egzaminų programas, kurios atspindėtų praktinį žinių taikymą, o ne akademinį žinių atkartojimą.

Molėtų gimnazija

Dalyvaudami projekto „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams, II etapas: gilesnis mokymosi diferencijavimas ir individualizavimas, siekiant ugdymo kokybės, reikalingos šiuolaikiniam darbo pasauliui“ II etape, įgijome didelės patirties, tapome išvalgesni kiekvieno vaiko poreikiams, įgijome drąsos tobulinti ugdymo procesą.

Įgyvendindami pagrindinę projekto idėją daugiausia dėmesio skyrėme ugdymo diferencijavimui I ir II gimnazijos klasėms. Vieną 2009–2010 m. pusmetį, per vieną savaitinę matematikos ir lietuvių kalbos pamoką, klasės mokiniai skirstėsi pagal pasiekimus ir pajėgumą. Šiose pamokose mokytojas ugdo tuos pačius gebėjimus, bet turi galimybę taikyti skirtingus ugdymo metodus, atsižvelgdamas į mokinių mokymosi stilius, jų pasiekimus.

2010–2011 mokslo metais II klasėse per vieną savaitinę lietuvių kalbos ir matematikos pamoką klasė buvo dalinama į mobiliąsias grupes. I klasėse lietuvių kalba ir matematika dėstoma mokiniams,

kurie į mobiliąsias grupes skirstomi pagal 8 klasės mokymosi rezultatus. 2011–2012 m. m. I ir II klasėse lietuvių kalbai ir matematikai dėstyti formuojamos mobilios grupės pagal mokinių gebėjimus ir pasiekimus. Gimnazijoje, esant penkioms pirmosioms klasėms, formuojamos šešios šių dalykų mobilios grupės. Tai suteikia mokytojams daugiau galimybių individualizuoti ir diferencijuoti ugdymo procesą. Mažiausias grupes sudaro mokiniai su pačiais žemiausiais pasiekimais, nes jų savarankiško darbo įgūdžiai yra silpniausi. Mokiniai turi galimybę keisti mobilią grupę, jei jų rezultatai pagerėja arba smarkiai pablogėja. Išbandę du ugdymo proceso organizavimo būdus nutarėme, kad produktyviau būtų mokiniams mokytis savo klasėje (t. y., grupėje su įvairių pasiekimų ir gebėjimų mokiniais), tačiau kartą per savaitę ją dalinant ir visus mokslo metus atskirai dirbant su akademikais bei praktikais. Tokiu būdu taikant jų gebėjimus atitinkančius metodus.

Didžiojamės dar viena naujovė – gimnazijoje įgyvendinta projekto komandos iniciatyva: viena savaitinė pamoka I ir II klasėse skiriama dalykų moduliams ir pasirenkamiesiems dalykams. Pavasarį I ir II gimnazijos klasių mokiniams pateikiamas keturiasdešimties modulių ir pasirenkamųjų dalykų sąrašas. Mokytojai siūlo akademinis dalykų modulius, eksperimentines programas, modulius linkusiems į meną mokiniams ar kūno kultūros pratybas. Visi mokiniai turi galimybę pasirinkti dalyką pagal savo poreikius. Jei iš visų klasių susidaro mobili grupė (modulį pasirenka bent septyni mokiniai iš visų paralelinių klasių), tam dalykui skiriamos valandos (viena savaitinė pamoka visus mokslo metus).

Ugdymo diferencijavimas vyko ir kitų dalykų pamokose, taikant aktyvius ugdymo metodus ir atsižvelgiant į dažnai atliekamos refleksijos rezultatus. Kasmet vyko mokinių mokymosi stilių tyrimas, su kurio rezultatais buvo supažindinti toje klasėje dirbantys mokytojai. Tai sudarė sąlygas didesnę dėmesį skirti informacijos perteikimo būdams įvairių mokymosi stilių mokiniams.

Problemos, su kuriomis susidūrėme minėtais metodais diferencijuodami ugdymo procesą:

- Tvarkaraščio sudarymas – sunku rasti vieną laiką visiems moduliams ir užtikrinti, kad nepasirinkę jų, mokiniai galėtų būti laisvi.

„Gyvenimas nėra stotis. Tai kelias, kuris niekada nebūna tiesus, kuriame pasitaiko duobių, slidžių atkarpų. Kelias, kuriame kiekvienas gali paslysti, pargriūti. Tuo keliu keliaujame mes, žmonės. Amžinai ieškantys tikslo, amžinai klausiantys savęs, kitų: „Kodėl? Kam?“ Tačiau keliaudami suvokiame, kad tik mes patys galime laviruoti tarp kelio kliūčių. Mes turime teisę, mes visada esame laisvi pasirinkimams.“
Rasa Ibelhauptaitė, IVb

9–10 (I–II gimnazijos) klasėse

Modulinis mokymas:

Lietuvių kalbos

Matematikos

Istorijos

Biologijos

Chemijos

Fizikos

11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse

Modulinis mokymas:

Lietuvių kalbos

Matematikos

Istorijos

Biologijos

Chemijos

Fizikos

Dorinio ugdymo

Kitos veiklos:

Verslumo gebėjimų ugdymas

Dalykų intensyvinimas

Mokinių pasiekimų vertinimas mokant moduliais

- Mokinių pasiskirstymas į mobilias grupes – mokiniai nori būti pamokose kartu su savo draugais, nežiūrint kokie yra jų pasiekimai.
- Labai skirtingas mokinių pasirinkimas – sunku patenkinti visų poreikius.
- Nemotyvuoti mokiniai visiškai nenori rinktis daugiau pamokų.
- Sudėtinga koordinuoti būsimų I gimnazijos klasių mokinių pasirinkimus prieš jiems stojant į gimnaziją.
- Silpnos motyvacijos mokinių grupėse sunku dirbti ne tik mokytojams, bet ir patiems mokiniams – nebelieka lyderių.
- Pamokose taikant aktyviusius ugdymo metodus, mokytojams reikia labai atsakingai pasiruošti šioms pamokoms, o tai pareikalauja daug laiko ir energijos.

Mokytojų patirtys, įgyvendinant projekto veiklas gimnazijoje

- Modulių programos ir taikomi metodai padeda ugdyti tiek mokytojo, tiek mokinių kūrybiškumą.
- Refleksijos pamokos pabaigoje padeda mokytojui geriau pažinti mokinius, o mokiniams – savo draugus.
- Planuojant ir dėstant, išvengiama nesvarbios, antraeilės informacijos.
- Diagnostinis vertinimas padeda nukreipti mokymąsi.
- Kadangi galutinis pažymys priklauso nuo visų modulių įvertinimų, tai mokymasis tampa nuoseklesnis.
- Lengviau dirbti ir planuoti pagal atnaujintas vidurinio ugdymo bendrąsias programas, nes mokytojai įgijo daugiau patirties.
- Puikus ir produktyvus darbas seminarų metu, kompetentingi lektoriai padėjo įgyti naujų kompetencijų.
- Didėjanti pasirenkamųjų modulių pasiūla teigiamai atsiliepia mokinių motyvacijai – mokinius kur kas lengviau sudominti, siūlant jiems įvairovę.
- Buvo puiki proga pasisemti patirties iš pačių geriausių respublikoje kolegų ir pateikti save, užsirekomenduoti.
- Įgijome drašos keistis patys ir keisti aplinką, kurioje geriau jautumėmės visi.
- Nors projektas baigiasi, tačiau mums lieka jo metu įgytos kompetencijos, draša keistis ir keisti, pasitikėjimas ir tikėjimas, kad viskas, ką darome, lemia brandesnių asmenybių ugdymą mūsų gimnazijoje.

Grupėse, kurios istorijos mokėsi pagal modulių programas, mokymosi pasiekimai buvo aukštesni nei tų, kurie mokėsi nuosekliai pagal Bendrąsias programas ir vadovėlius. Ypač pakilo silpnesnės motyvacijos mokinių rezultatai, nes įgyvendinant projekto veiklas, kiekvienam mokiniui sudaromos sąlygos patirti sėkmę.

Panevėžio „Verdenės“ pagrindinė mokykla

Mokykla projekte „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams“ dalyvauja nuo 2003 metų. Džiaugiamės, kad buvome pakviesti dalyvauti II šio projekto etape: gilesnis mokymosi diferencijavimas ir individualizavimas, siekiant ugdymo kokybės, reikalingos šiuolaikiniam darbo pasauliui. Pasirinkome išbandyti visų pagrindinių dalykų modulių programas. Mokytojai ir mokiniai buvo patenkinti galimybėmis rinktis modulius pagal gebėjimus, nes moduliai buvo paruošti kryptingai ir atitiko mokinių poreikius. Mokyklos mokiniams sudarytos palankios sąlygos mokytis lietuvių kalbos, matematikos, istorijos, biologijos, chemijos ir fizikos pagal savo gebėjimus. Mokiniai vykdė projektus, vyko į ekskursijas ir išvykas. Mokykla dalyvavo verslumo mugėje, vyko *apskritųjų stalių* susitikimai su įdomių profesijų žmonėmis, konferencijos, kuriose mokiniai praplėtė savo teorines žinias, įgytas pamokose. Didelis dėmesys buvo skiriamas kiekvieno mokinio asmeniniams gebėjimams, ugdoma mokinių verslumo kompetencija, jų darbinės veiklos gebėjimai. Pradėję vykdyti projekto II etapą, nusprendėme peržiūrėti mokyklos profesinio informavimo veiklą. Mokykloje buvo sudaryta profesinio informavimo ir konsultavimo darbo grupė, kuri tapo atsakinga už profesinio informavimo sistemos koregavimą. Mokykloje yra sudaryta šio darbo sistema (schema).

Technologijų mokytojų metodininkų Aldonos Grilauskienės ir Ramūno Locnio veikla projekte buvo nukreipta į darbinės veiklos gebėjimų ugdymą ir darbo pasaulio pažinimą. Išbandytos sritys: karjeros konsultavimas, ekskursijų ir išvykų organizavimas (lentelė).

Karjeros konsultantų veikla. Po projekto seminarų ir užsienio ekspertų paskaitų buvo nutarta savo veiklą praplėsti, pasikviečiant į talką darbui su mokiniams profesijos konsultantus. Konsultantais tapo kitų mokytojų mokytojai, tėvai, jų darbuotojų atstovai, savo profesija patenkinti įmonių ir įstaigų darbuotojai. Konsultantais tapo buhalterė, valgyklos virėjos, sveikatos priežiūros specialistė, socialinė pedagogė ir kiti.

Ekskursijų, išvykų organizavimas. Mokiniai turėjo galimybę daugiau sužinoti apie įvairias profesijas, specialybes, kurias galima

Modulinis mokymas:

Lietuvių kalbos

Matematikos

Istorijos

Biologijos

Chemijos

Fizikos

Kitos veiklos:

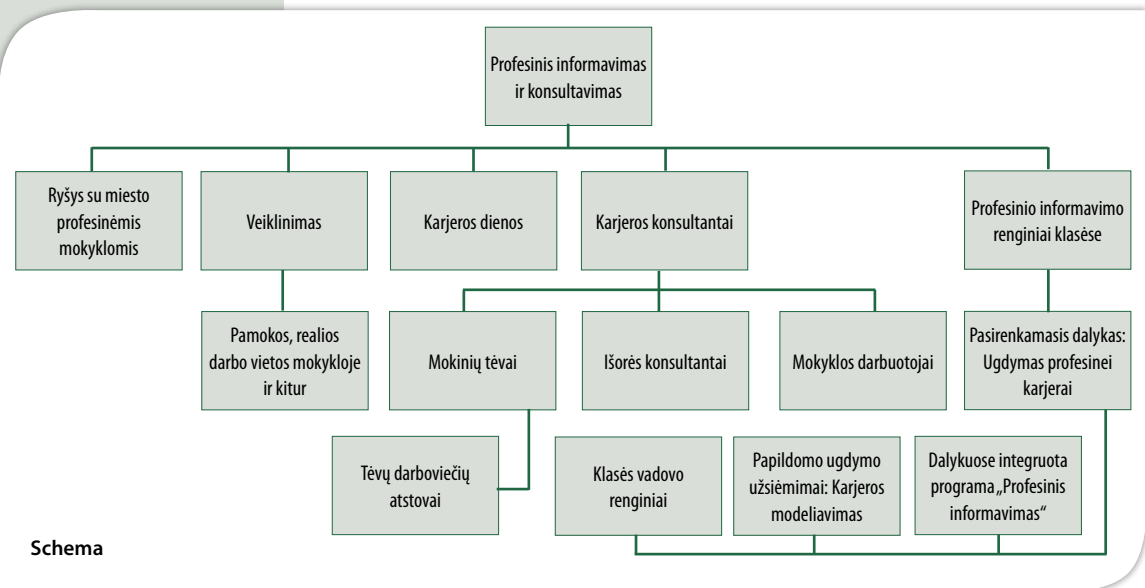
Verslumo gebėjimų ugdymas

Profesinis veiklinimas

Ugdymas profesinei karjerai

Mes pažįstam darbo pasaulį ir norime jame būti laimingi.

Schema

įgyti Panevėžio mieste. Galėjo pabendrauti su Panevėžio profesinių mokyklų ir universiteto atstovais, pateikti jiems klausimų. Karjeros dienoje dalyvavo Kauno technologijos universiteto Panevėžio instituto, Panevėžio profesinio rengimo centro, Margaritos Rimkevičaitės technologinės mokyklos, Prekybos ir paslaugų verslo mokyklos atstovai, kurie supažindino jaunimą su savo mokyklų programomis, stojimo galimybėmis bei kita informacija, kuo jų ugdymo įstaigos gali būti patrauklios šiandieninėje Lietuvoje. Mokykloje lankėsi karjeros konsultantai iš Pajuostės karaliaus Mindaugo bataliono, policijos, Panevėžio darbo rinkos centro, darbo biržos. Mokiniai, vykdami į ekskursijas ar išvykas, suskirstomi grupėmis, gauna užduotis susipažinti su profesijomis ir užpildyti profesijų lapą:

Klasė

Darbo grupės nariai:

Lankytas objektas: (įstaiga, įmonė, organizacija ir t. t.)

Veiklos sritys, kryptys (ką gamina, kokias teikia paslaugas):

Susipažinta su šiomis profesijomis:

Profesija	Reikalingi gebėjimai (asmens savybės, svarbiausios mokomųjų dalykų žinios)	Paklausa darbo rinkoje, perspektyva	Ruošia šios mokymo įstaigos

Lentelė. Mokinių profesinis veiklinimas ir darbo pasaulio pažinimas 9–10 klasėse

Klasė	Profesijos	Mokinių profesinis veiklinimas	Darbo pasaulio pažinimas	
			Ekskursijų, išvykų, kitų renginių vietos	Karjeros konsultantai
9	Floristas	Puokščių iš gamtinių medžiagų kūrimas	Gėlių salonas	Išvyka ir konsultacijos Panevėžio prekybos ir paslaugų mokykloje
	Pardavėjas	Mugės mokykloje	Prekybos centras	
	Barmenas	Arbatų degustacijos organizavimas mokykloje		
	Viešbučio darbuotojas		Viešbutis „Romantic“	
	Virėjas	Technologijos pamokos	Mokyklos valgykla	
	Konditeris	Technologijos pamokos	Konditerijos cechmas	
	Apskaitininkas	Namų biudžeto skaičiavimas (ekonomikos pamokos)	-	Mokyklos apskaitininkė
	Buhalteris	Šeimos buhalterijos vedimo pagrindai (ekonomikos pamokos)	-	Mokyklos buhalterė
	Dailininkas (meninis stiklas)	Meninio stiklo dirbiniai (dailės pamokos)	Stiklo įmonė „Glasremis“	
	Dailininkas tapytojas	Tapyba (dailės pamokos)	V. Mačiulio dailės dirbtuvės	Dailės mokytojai
	Panevėžio miesto reikalingiausios ir populiariausios profesijos	Miesto poreikių analizė	Panevėžio darbo rinkos mokymo centras	Panevėžio darbo rinkos mokymo centro konsultantai
	Kinologas	Šunų priežiūra ir dresūra (namuose)	Tarnybinių šunų paroda	Panevėžio policijos komisariato konsultantai
Kario profesija	Šaudymas, fizinis pasirengimas (karinio parengimo pamokos)	Karaliaus Mindaugo batalionas	Panevėžio Karaliaus Mindaugo bataliono konsultantai	
10	Virėjas, konditeris	Technologijų pamokos	M. Rimkevičaitės technologinė mokykla	Susitikimas konsultacinėje dienoje su konsultantais iš M. Rimkevičaitės mokyklos
	Daržininkas	Talkos mokyklos teritorijoje		
	Siuvėjas	Rūbų modeliavimas ir siuvimas technologijų pamokose ir neformalaus ugdymo būrelyje		
	Kompiuterio operatorius	Pagalba informacinių technologijų mokytojams		
	Apželdintojas	Talkos mokyklos teritorijoje, parke		
	Smulkusis verslas		Suvenyrų parduotuvė	
	Kirpėja	Susitikimas su konsultantais iš kirpyklos „Oranžinis stilius“	Panevėžio profesinio rengimo centras, susipažinimas su specialybėmis gamybinuose cechuose	Susitikimas su Panevėžio profesinio rengimo konsultantais mokykloje
	Higieninės kosmetikos kosmetikė			
	Kompiuterinės įrangos derintojas	Pagalba inžinieriui programuotojui		
	Automatinių sistemų eksploatavimo mechatronikas			
	Aplinkotvarkos darbuotojas	Talkos mokyklos teritorijoje, parke		
	Mūrininkas betonuotojas			
	Agroserviso darbuotojas			
	Stalius	Darbas technologijų pamokose		
	Baldžius	Technologijų pamokose nesudėtingų baldų gaminimas, remontas, priežiūra	Baldų gamybos įmonė	Susitikimas su įvairių profesijų atstovais
Pedagogas	Pamokų ir renginių vedimas pradinėse klasėse		Susitikimas su Panevėžio kolegijos dėstytojais studentais	
Audėja	Gobelėnų audimas	Ekskursijos, išvykos į tautodailininkų parodas	Tautodailininkų konsultacijos	
Pynėjas	Pynimas iš ruošinių			
Vilnos vėlėjas	Suvenyrų gamyba iš vilnos			
Siuvėjas	Skiautiniai			
Dizaineris	Papuošalų gamyba iš karoliukų, užtrauktukų, sutažo			
Medžio drožėjas	Technologijų pamokose: iš medžio pagaminami meno kūriniai, drožinėjimas, sudėtingesnių meno kūrinių gamyba naudojant stakles, medinių suvenyrų gaminimas, puošyba, gaminių lakavimas, vaškavimas ir poliravimas	Rokiškio krašto tyros muziejus, L. Šepkos drožinių ekspozicijos lankymas Vytauto Ulevičiaus drožinių ekspozicija Panevėžyje	Tautodailininkų konsultacijos	
9–10	Mokinius dominančios profesijos		Karjeros diena	

Pasirenkamasis dalykas *Ugdymas profesinei karjerai*. Į projekto veiklą aktyviai įsijungė mokyklos psichologas Tomas Plesnevičius. Jis sukūrė pasirenkamojo dalyko „Ugdymas profesinei karjerai“ programą 10-ų klasių mokiniams. Darbo rinkoje vykstantys procesai – ekonominės krizės, ūkio restruktūrizavimas, privataus sektoriaus augimas, rinkos santykių plėtra – daro įtaką gyventojų švietimo poreikiams, išsilavinimo lygiui, specialybių paklausai, galimybėms įgyti išsilavinimą. Turintis specialybę žmogus greičiau randa darbą, yra ne vien imantis, bet ir duodantis visuomenės narys. Dėl to yra svarbu skatinti moksleivius įgyti paklausią specialybę, tinkančią jiems pagal jų asmenines savybes ir galimybes.

Per susitikimus kuriame tam tikras išvalgas apie ateities poreikius, žiūrime filmus apie profesijas, atliekame testus, planuojame profesinę karjerą, rašome CV ir motyvacinį laišką, sudarome individualaus mokymosi planą. Vidinės motyvacijos, pasitikėjimo savimi ir atsakomybės už save stoka – esminė problema, kurią sprendžiame per šiuos užsiėmimus.

Programa turėtų padėti mokiniams atrasti ir pagrindinę gyvenimo kryptį. Šie užsiėmimai suteikia supratimą, kad „aš jau esu suaugęs ir atsakingas už ateities sprendimus“. Tai lyg pasiruošimas tam laikui, kai po dešimtos klasės turėsi pasirinkti savo kelią. Lankant užsiėmimus supranti, kad jau apsisprendei, arba suvoki, jog dar ne. Tai nutinka ne gavus pagrindinio išsilavinimo pažymėjimą, bet šiek tiek anksčiau. 17 valandų ir yra skirtos diskutuoti ir išsikalbėti, kad viskas susigulėtų paties mokinio viduje.

Mūsų sėkmės rezultatai:

- Visi 10 klasių baigę mokiniai pasirinko tolimesnį mokymosi kelią pagal poreikį ir galimybes.
- Mokykloje sukurta profesinio konsultavimo ir informavimo grupė bei paruošta darbo sistema.
- Naudojama nauja profesinio informavimo forma: konsultavimas.
- Užtikrintas geras ryšys su miesto profesinėmis mokyklomis, gimnazijomis.
- Planuojami ir vedami renginiai profesinio rengimo temomis.
- Ekskursijų, išvykų metu atkreipiamas dėmesys į įvairias profesijas.
- Tėvai įtraukiami į mokinių profesinį konsultavimą.
- Atkreiptas didelis dėmesys į profesinį veiklinimą; mokykloje rengiamos Karjeros dienos.

Dešimtokas klausia: „Pasakyk, kuo man būti?“ O atsakymas paprastas: „O kuo tu nori būti ir kaip savo apsisprendimą atsakingai įgyvendinsi?“ Mokinys gali rinktis vieną, o atmesti turi šimtus kitų pasirinkimų. Viduje kyla nerimas, kuris, ko gero, ir verčia kapstyti testų ir diskusijų labirintuose.

Dalyvaudami projekte mokiniai išmoksta daryti pasirinkimus, o mokytojai padeda juos įgyvendinti, todėl visi projekto dalyviai praturtino savo žinias ir veiklos patirtį.

Šiaulių „Romuvos“ gimnazija

Gimnazijos mokytojai, būdami atviri kaitai, naujų ugdymo metodų ir būdų paieškai, aktyviai įsijungė į projektą „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams, II etapas: gilesnis mokymosi diferencijavimas ir individualizavimas siekiant ugdymo kokybės, reikalingos šiuolaikiniam darbo pasauliui“, tikėdamiesi rasti atsakymus į daugelį klausimų ir išbandyti šias veiklas: modulinį mokymą, verslumo ugdymą, darbo pasaulio pažinimą, integravimą ir intensyvinimą.

Norėjome įgyvendinti modulinį dalykų mokymą kaip galimybę mokiniams plėtoti praktinius arba akademinus gebėjimus ir kiekvienam patirti sėkmę. Buvo nutarta išbandyti šių dalykų modulinę programą: lietuvių kalbos, matematikos, istorijos, chemijos, fizikos – pagrindinio ugdymo programoje; lietuvių kalbos, biologijos, fizikos, etikos – vidurinio ugdymo programoje.

Ugdymo individualizavimo ir diferencijavimo idėja jau buvo pradėta įgyvendinti gimnazijoje iki projekto, tačiau būtent jis suteikė teisinę bazę. Vadovaudamiesi eksperimentiniais ugdymo planais, sudarėme mobilias lietuvių kalbos ir matematikos mokymosi grupes. Pvz., iš šešių pirmų klasių sudaryta 10 mobilių lietuvių kalbos ir 10 mobilių matematikos mokymosi grupių, vidutiniškai po 18 mokinių. Grupės sudarytos pagal mokinių mokymosi pasiekimus. Mokytojai turi galimybę pamokoje efektyviau taikyti ugdymo metodus, atitinkančius mokinių pasirengimo lygį. Vienose grupėse mokiniai dirbo pagal akademinų modulių programas, kitose – pagal praktinių modulių programas. Toks ugdymo organizavimo būdas padėjo mokytojams veiksmingai tvarkytis su gabumų ir pasiekimų įvairove, o gimnazistams sudarė galimybę mokytis savo tempu, jiems tinkamu būdu. Skirtingų gebėjimų mokiniai mokėsi pagal jiems pritaikytas modulių programas.

Dalyvavimas projekte suteikė galimybę mūsų mokytojams bendrauti su kolegomis iš kitų projekte dalyvaujančių mokyklų, tartis su jais, dalintis patirtimi. Seminarai, atviros kolegų pamokos – visa tai padėjo mokytojams tobulinti savo kompetencijas.

Siekdami ugdymo turinį susieti su visuomeninio gyvenimo realijomis, mažinti mokymosi krūvius, išanalizavome dalykų programas ir priėmėme sprendimą integruoti dalykus, kurių ugdymo turinys yra

9–10 (I–II gimnazijos) klasėse
Lietuvių kalbos
Matematikos
Istorijos
Biologijos
Chemijos
Fizikos
11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse
Lietuvių kalbos
Matematikos
Istorijos
Biologijos
Chemijos
Fizikos
Dorinio ugdymo
Užsienio kalbų programų įgyvendinimo organizavimas
Kitos veiklos:
Verslumo gebėjimų ugdymas
Dalykų intensyvinimas
Dalykų integravimas
Profesinis veiklinimas
Mokinių pasiekimų vertinimas mokant moduliais

Mūsų pagrindinė eksperimentuojama idėja – įgyvendinti individualizuoto ir diferencijuoto ugdymo modelį, pritaikyti jį pagal mokinių pasiekimų lygį, polinkius ir poreikius.

susijęs. Į lietuvių kalbos, istorijos, etikos dalykų ugdymo turinį pirmose klasėse buvo integruotos kai kurios pilietinio ugdymo pagrindų temos ir taip išvengta panašių temų kartojimo. Į mokomuosius dalykus integruojami ir projektai.

2010–2011 m. m. I klasėse **intensyvinome** atskirų dalykų mokymą, t. y., muzikos, dailės programas nutarėme įgyvendinti per trumpesnį, pusės metų laikotarpį. Pirmąjį mokslo metų pusmetį dviem klasėms 2 savaitinės pamokos buvo skirtos mokytis dailei, antrąjį – muzikos pamokoms, o kitoms dviem klasėms atvirkščiai. Kitą pusmetį dalykai buvo sukeisti. Mūsų mokytojų nuomone, menų dalykų mokymo intensyvinimas sumažino tarpdalykinio integravimo galimybes: muzikos, dailės žinios reikalingos lietuvių kalbos ir literatūros, istorijos pamokose.

Kaip patys mokytojai vertina dalyvavimą projekte?

Giedrė Samalionienė, lietuvių kalbos mokytoja metodininkė: „Didžiausias uždavinys mokytojui – pritaikyti ugdymo turinį taip, kad kiekvienas mokinyš pajustų sėkmę, įgytų kompetencijų, būtinų tolesniam mokymuisi ir prasmingam gyvenimui besikeičiančioje visuomenėje, suteikti mokymui(si) prasmę, sudaryti sąlygas mokiniams būti aktyviais ugdymo proceso dalyviais. Modulinis lietuvių kalbos mokymas vyresnėse klasėse šį uždavinį padeda įgyvendinti sėkmingiau. Literatūros dėstymas pagal modulinę programą III–IV klasėse tapo kitoks: atsisakyta chronologinės sekos, mokinyš skatinamas suprasti grožinį kūrinį, atskleidžiant ankstesnės literatūros sąsajas su dabartimi. Akivaizdi teminio literatūros analizavimo nauda – mokomasi kritiškai vertinti, sieti, argumentuoti, lengviau suprantama asmenis ir tautos situacija, jos raiška skirtingų laikotarpių kūrinuose.

Mokantis pagal modulinę programą, svarbu ne tik suteikti žinių apie literatūros kitimą, aktualizuoti ankstesnių epochų literatūrą, bet ir sieti ją su mokinio patirtimi, padėti jam išmokyti reflektuoti save kaip asmenybę ir tą refleksiją išreikšti.“

Dana Streckienė, lietuvių kalbos vyresnioji mokytoja: „Modulinis mokymas I–II gimnazijos klasėse iš pradžių atrodė kaip nelengvas išbandymas ir mokytojams, ir mokiniams. Pirmų klasių mokiniai stebėjosi, kodėl 20 ir daugiau pamokų iš eilės reikės mokytis tik kalbos, o po to tik literatūros, mokytojams teko apgalvoti, kokie metodai geriausiai padėtų įgyvendinti modulinio mokymo idėjas, ieškoti papildomos literatūros, aktualizuoti klasikos kūrinių problemas

Šiandien mokytojas pats sprendžia, kokį aktualų ugdymo turinį atrinkti, kokius tinkamiausius mokymosi metodus ir būdus pasiūlyti, kaip mokinį išmokyti mokytis, savarankiškai ieškoti informacijos, gebėti ją panaudoti praktikoje. Šiame kontekste daug išmokyti turėjo ir pats mokytojas, tirdamas ir vertindamas mokinių pažangą, pažindamas individualias jų intelektines galias, ieškodamas tinkamiausių sprendimų. Mokytojai privalėjo labai daug padirbėti, kad modulių programų turinys būtų aktualus, patrauklus ir įveikiamas gimnazistams.

šiandienos socialiniame-kultūriniame kontekste. Vis dėlto sunkesnė buvo tik darbo pradžia. Jau po kelių pirmųjų mokslo metų savaičių mokiniai pastebėjo, kad yra siekiama mokymosi patrauklumo, išskiriant jiems aktualius aspektus. Aptarus modulinį mokymą paaiškėjo, kad gimnazistai labiausiai džiaugėsi tiriamaisiais darbais, bendradarbiavimu su kitų dalykų mokytojais, galimybėmis įtraukti draugus ir šeimos narius į atliekamas užduotis bei pritaikyti individualią patirtį, sistemingu temų pateikimu, mokymo(si) būdų įvairove.“

Mokytojų nuomone, itin motyvuotas yra privalomai pasirenkamųjų modulių skirstymas akademinį bei praktinių gebėjimų mokiniams. Mūsų gimnazijoje, kai mobiliose grupėse mokosi tik po 18 panašių gebėjimų mokinių, parinkti mobilieji grupei modulį nėra sudėtinga.

Romualdas Uža, fizikos mokytojas metodininkas: „Įdomu buvo dalyvauti šiame projekte ir išbandyti naujas galimybes, dėstant fiziką I–IV klasių gimnazistams. Tačiau yra labai sunku daryti apibendrinančias išvadas, nes dirbti pagal modulinę programą tenka tik antrus metus. Gerai, kad yra numatyta galimybė antroje gimnazijos klasėje pasirenkamųjų modulių pagalba diferencijuoti mokinius pagal jų gebėjimus ir poreikius. Trečiose ir ketvirtyse klasėse mokiniai turi įtemptai dirbti visų modulių metu, nes kiekvieno modulio pabaigoje yra numatyta įskaita iš išeitos medžiagos. Tačiau numatytas griežtas valandų skaičius kiekvienam moduliui sukėlė nemažai nepatogumų dėstant medžiagą. Pavyzdžiui, moduliui „Elektros srovė ir jos dėsniai“ yra skirta 17 val., kurių, mano nuomone, yra labai mažai, o moduliui „Elektros energijos gamyba ir jos panaudojimas buityje ir technikoje“ skirtos net 34 val. Aš pabandžiau dirbti su šiuo modulių valandas vietomis. Tai, mano nuomone, labiau atitinka dėstomos medžiagos apimtį.“

Dalia Alasauskienė, matematikos mokytoja metodininkė: „Ugdymo turinys akademinuose ir taikomuosiuose moduluose pritaikomas mokytis ir ugdytis, atsižvelgiant į atskiro mokinio poreikius, mokymosi pasiekimus, todėl mokiniai labiau gali patirti ugdymosi sėkmę. Modulinis mokymas suteikia daugiau galimybių mokymo individualizavimui, diferencijavimui, praktinių gyvenimiškų situacijų užduočių sprendimui, aktyviųjų mokymo metodų ir IKT taikymui.

Kiekvieno modulio pabaigoje mokinių žinios, gebėjimai ir įgūdžiai įvertinami, mokiniui paaiškinama, ką jis dar turi padaryti, kad pasiektų geresnį rezultatą.“

Verslumo ugdymas – dar vienas mūsų tikslas šiame projekte. Gimnazijoje verslumui ugdyti dar iki projekto buvo susiformavusios tvirtos tradicijos: vykdoma neformaliojo švietimo programa „Verslumo raktas“, organizuojamos Verslumo savaitės, mokiniai vyksta į įvairias darbo įmones, į gimnaziją kviečiami verslininkai, bendruomenė dalyvauja verslumą skatinančiuose projektuose. Tačiau vis nepavykdavo įkurti mokinių mokomosios bendrovės. Projektas paskatino užsibrėžti tokį tikslą ir siekti jo įgyvendinimo. Vadovaujami mokytojos Ingridos Saunorienės, mokiniai išbandė naują veiklą – buvo įkurta mokinių mokomoji bendrovė „Simple Art“.

Gimnazijoje veikia profesinio informavimo centras, kuriame kaupiama ir sisteminama profesinio informavimo ir konsultavimo medžiaga apie studijas Lietuvoje bei užsienyje, apie darbo ir profesijų pasaulį.

Mokiniams ir jų tėvams suteikiama galimybė naudotis įvairiais informacijos šaltiniais: leidiniais, knygomis, interneto resursais. Gimnazijoje atliekami įvairūs tyrimai, padedantys nustatyti mokinių poreikius, pasirinkti ateities profesiją, sėkmingai planuoti tolesnio mokymosi kelią. Organizuojami susitikimai, pokalbiai su Lietuvos ir užsienio šalių aukštųjų mokyklų atstovais. Įvairūs konkursai, klasės valandėlės, žaidimai, diskusijos profesijos pasirinkimo procesą daro įdomesnę ir produktyvesnę.

Ekskursija – svarbi profesinio informavimo ir karjeros ugdymo veiklos forma. Mūsų gimnazijos mokiniai kiekvienais metais vyksta į ekskursijas į įvairias mokymo įstaigas bei darbo įmones. Gimnazijos profesinio informavimo veikla glaudžiai siejasi su socialinių partnerių – Šiaulių universiteto, Kauno Vytauto Didžiojo universiteto, Šiaurės Lietuvos kolegijos, Šiaulių jaunimo darbo centro, Šiaulių profesinio rengimo centro ir kt. veikla.

Visos gimnazijos bendruomenės pastangos, vykdant mokinių profesinį informavimą, padeda gimnazistams kurti savo ateities viziją ir ją sėkmingai įgyvendinti.

Dalyvavimas projekte paskatino aktyviau veikti šioje srityje, turėjome galimybę dalintis darbo patirtimi su kolegomis iš kitų mokyklų, pristatyti savo patirtį.

Verslumui skatinti yra daugybė įvairiausių formų ir metodų. Mokomosios bendrovės veikla sudomino mokinius ir 2011–2012 m. m. jie tokią veiklą rinkosi iš pasirinkamųjų dalykų. Tam jau buvo sukurta ir atitinkama bazė: įrengtos kūrybinės taikomųjų amatų dirbtuvės.

Kuo mus praturtino dalyvavimas projekte:

1. Projekte dalyvaujantys mokytojai įgijo naujų kompetencijų, tobulino kvalifikaciją, mokėsi interpretacinės pedagogikos. Gimnazijoje surengta respublikinė metodinė-praktinė konferencija „Mokinių pasirinkimo galimybės ugdymo kaitos kontekste“ turėjo įtakos formuojant teigiamą mokytojų nuostatą pokyčiams.
2. Įgyvendintas dar iki dalyvavimo projekte numatytas ir pradėjęs veikti individualizuoto ir diferencijuoto ugdymo modelis – lietuvių kalbos, matematikos mokoma(si) mobiliuose grupėse, sudarytose atsižvelgiant į mokinių pasiekimus, galimybes ir poreikius.
3. Ugdymo turinio aktualizavimo siekiama plėtojant praktinius arba akademinus ugdytinių gebėjimus.
4. Mokinių gebėjimų lygį ir interesus atitinkančios užduotys, optimalus krūvis, užduočių atlikimas bendradarbiaujant su draugais, šeimos nariais, sistemingas temų pateikimas motyvuoja mokinius sėkmei.
5. Plačiau taikomi aktyvūs darbo metodai – tiriamieji ir kūrybiniai darbai, projektai, diskusijos, darbas grupėse, praktiniai, laboratoriniai darbai.
6. Pažangos ir sėkmės akcentavimas – pozityvaus vertinimo, skatinančio mokymosi motyvaciją, garantas.
7. Žinios siejamos su mokinio patirtimi, stengiamasi padėti jam išmokyti reflektuoti save kaip asmenybę ir tą refleksiją išreikšti.
8. Sukurta konsultavimo sistema – efektyvi pagalba mokiniui.
9. Tobulinamos mokymui(si) skirtos erdvės: įkurtos gamtos mokslų (biologijos, chemijos, fizikos) laboratorijos, kūrybinės dirbtuvės, garso vizualinė auditorija, individualizuoto darbo kabinetas.
10. Aktyviau naudojami skaitmeniniai ištekliai, prasmingesnė jų integracija pamokose.
11. Ugdymo turinį papildė naujas pasirenkamas dalykas „Mokomoji bendrovė“.

Modulinio mokymo idėją mokytojai palaiko ir pripažįsta kaip pažangią. Projekto metu nebuvo galimybės (trumpas laikas) parengti modulinę programą, kurios atitiktų skirtingus visų mokytojų reikalavimus, trūko mokymo priemonių, vadovėlių. Manome, kad atsiras mokytojų, kurie patys pagal dalyko ugdymo turinį parengs modulinę programą, arba patobulins esamas, pritaikys jas pagal savo mokinių poreikius ir sėkmingai dirbs individualizuodami bei diferencijuodami darbą pamokoje.

Šiaulių Sauliaus Sondeckio menų mokykla

Mokykloje vykdomos specializuoto ugdymo krypties programos: pagrindinio ir vidurinio ugdymo kartu su menų – muzika, dailė, šokis, teatras – ugdymu. Nuo 2012 m. planuojama pradėti įgyvendinti *pradinio ugdymo kartu su muzikos ugdymu* ir *pradinio ugdymo kartu su dailės ugdymu* programas. Šiaulių regione tai vienintelė tokios paskirties bendrojo ugdymo mokykla.

Į šį projektą, kurio dalyviai – 11–12 klasių muzikos ir dailės specializacijų mokiniai – įsitraukėme atsargiai rinkdamiesi tik su menais susijusias veiklas ir dorinio ugdymo mokymą moduliais. Įdomu buvo susipažinti su siūloma nauja *menų pažinimo* programa, įtraukti į laisvai pasirenkamųjų dalykų pasiūlą *fotografiją, filmų kūrimą, kompiuterines muzikos technologijas*, patrauklios pasirodė *Ekspertinio Vidurinio ugdymo aprašo* siūlomos idėjos dėl kitokio dalykų paskirstymo, specializuotos menų ugdymo krypties programos vykdančioms mokykloms. Šių idėjų įgyvendinimu norime pasidalinti su kitais.

Ekspertiniame Vidurinio ugdymo apraše specializuotos menų ugdymo krypties mokyklų ugdymo turinys suskirstytas į dvi programas: bendrojo ugdymo ir menų. *Bendrojo ugdymo* privalomo branduolio dalykų skaičius sumažintas iki 4: lietuvių kalba, užsienio kalba, dorinis ugdymas, kūno kultūra. Šiems mokomiesiems dalykams skiriamų valandų skaičius per savaitę – nuo 9 (renkantis B kursą) iki 11 (renkantis A kursą). Matematika, gamtos mokslų ir socialinių mokslų dalykai siūlomi laisvai pasirenkamųjų dalykų sąraše. Sumažintų bendrojo ugdymo privalomų dalykų valandų sąskaita yra didinamas specializuotos ugdymo krypties dalykų skaičius valandomis – ne mažiau kaip 13 valandų per savaitę. Bendras abiejų programos krypties (bendrojo ugdymo ir menų) privalomų dalykų valandų skaičius, tenkantis mokiniui per savaitę, yra nuo 22 iki 24, priklausomai nuo to, kokį dalyko kursą mokinytis pasirenka. Likusią dalį, t. y., nuo minimalaus valandų skaičiaus – 28 iki maksimalaus – 36, mokiniai gali laisvai rinktis ir modeliuoti mokomuosius dalykus bei mokomąjį krūvį. Laisvai pasirenkamųjų dalykų grupę gali sudaryti tiek bendrojo ugdymo dalykai, tiek kiti mokyklos siūlomi meninio ugdymo dalykai. Maksimalus dalykų skaičius neapibrėžiamas.

Supažindinant mokyklos bendruomenę su projektu ir mokykloje numatomomis įgyvendinti idėjomis, nemažai klausimų pateikė mokiniai, jų tėvai, bendrojo ugdymo mokytojai. Buvo baimintis dėl galimo mokytojų darbo krūvio sumažėjimo, dėl stojimo į aukštąsias mokyklas galimybių apribojimo. Entuziastingai naujas idėjas priėmė menų mokytojai, kurie pamatė didelę naudą ir pagalbą muzikos atlikėjo ar dailės specializaciją pasirinkusiems mokiniams, vykdant mokyklos misiją, ugdant jų specialiuosius gebėjimus, sudarant didesnes galimybes modeliuojant jų pasirinkimus.

Projekto seminarų metu mokyklų atstovams buvo pristatytos švietimo sistemos ir ugdymo organizavimo patirtys įvairiose pasaulio šalyse, kuriose aukštesnėje (vidurinio ugdymo) pakopoje atsiranda žymiai didesnis mokinių mokymosi krypties, karjeros planavimo pasirinkimo spektras. Tai suteikia galimybę skirtingų gebėjimų ir polinkių asmenims rinktis atitinkamas programas vykdančias švietimo institucijas. Lietuvoje privalomas vidurinio ugdymo bendrasis turinys visoms mokykloms kol kas mažai skiriasi.

Specializuotos menų ugdymo krypties programos vykdančios mokyklos, kurių ugdymo specifika yra savita, susiduria su kliūtimis – vienodas požiūris į visų mokomųjų dalykų svarbą, jų programiniai reikalavimai ir ruošimasis pamokoms apkrauna mokinius, susidaro per didelis mokymosi krūvis, kuris neoptimaliai paskirstomas tvarkaraščiuose. Būsimi muzikos atlikėjai kasdien nemažą laiko dalį privalo skirti savarankiškam darbui – atlikimo technikos, kūrybinių interpretacijos gebėjimams ugdyti, kitų atlikėjų muzikos įrašams klausyti, prieš koncertus papildomai repetuoti. Dailės specializacijos mokinių kūrybinis procesas taip pat neapsiriboja vien pamokomis. Norėdami pasiekti optimalių rezultatų, jie savarankiškai ieško idėjų, eksperimentuoja, ugdo vaizduotę ir kuria originalius kūrinius. Mokiniams svarbu ne tik tinkamai ruoštis pamokoms, bet ir lankytis koncertuose, parodose, kultūros renginiuose, repetuoti individualiai ir ansamblyje ar orkestre. Turi likti laiko pailsėti. Tačiau jiems dar reikia pasiruošti visoms bendrojo ugdymo programos dalykų pamokoms, atlikti namų darbų užduotis, ruoštis kontroliniams darbams ir įvairiems atsiskaitymams. Minimaliai laiko lieka saviugdai, poilsiui, turiningam laisvalaikiui. Mažėja mokymosi motyvacija, apribojamos mokinių individualios saviraiškos galimybės, kyla įvairių psichologinių problemų.

Po konsultacijų su mokytojais ir tėvais, išanalizavus LAMA BPO teikiamą informaciją, individualių pokalbių metu mokiniai forma-

Mokinio individualų ugdymo planą sudaro:

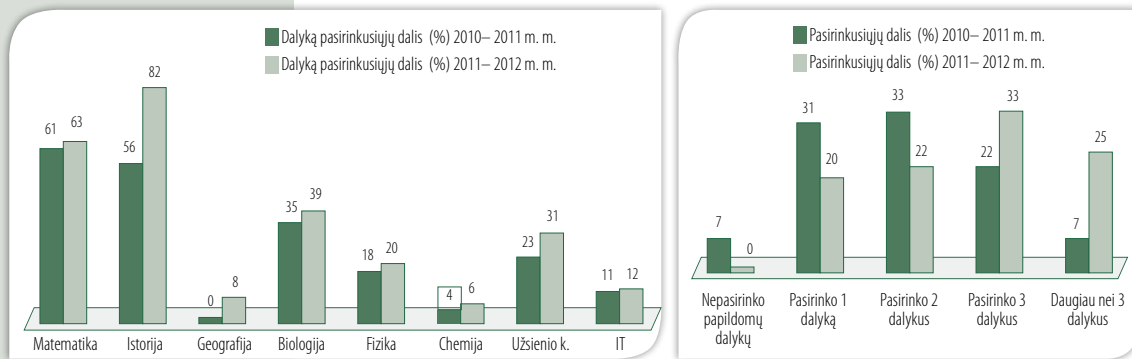
Dalykų grupės (dalykai)	Dalykų kursai (renkasi mokinys)	
	A	B
I. Bendrojo ugdymo branduolio dalykai		
1. Dorinis ugdymas	-	
2. Lietuvių k. / ir literatūra		
3. Užsienio k.		
4. Kūno kultūra		
II. Meninio ugdymo branduolio dalykai		
Ne mažiau kaip 26 savaitinės pamokos per dvejus metus		
III. Laisvai pasirenkami dalykai, dalykų moduliai		
Matematika		
Istorija ir kt.		
Socialiniai mokslai		
Gamtos mokslai		
Minimalus mokinio privalomų pamokų skaičius	28 pamokos per savaitę	
Maksimalus mokinio pamokų skaičius	36 pamokos per savaitę	
Neformalūs ugdymas		

IŠBANDOMOS MODULIŲ PROGRAMOS	9–10 (I–II gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
Matematikos	
Istorijos	
Biologijos	
Chemijos	
Fizikos	
11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse	
Lietuvių kalbos	
Matematikos	
Istorijos	
Biologijos	
Chemijos	
Fizikos	
Dorinio ugdymo	
Kitos veiklos:	
Užsienio kalbų programų įgyvendinimo organizavimas	
Menų programos: fotografija, filmų kūrimas, menų pažinimas	

Projektas leido sumažinti privalomų bendrojo ugdymo dalykų skaičių ir padidinti ugdymų dalykų skaičių menų mokyklos naudai. Tai atvėrė galimybes mokyklai praplėsti specializacijos branduolio dalykų pasiūlą, formalizuoti meno kolektyvų vykdomas programas, suaktyvinti dalykinių kompetencijų ugdymą mokiniams, kurie sąmoningai pasirinko menų mokyklą kaip vidurinio ugdymo paslaugos teikėją.

vo savo individualų ugdymo planą. Jie laisvai rinkosi tuos dalykus, kuriais domisi, kurie patinka ir kurių jiems gali prireikti renkant būsimas studijas. Šešiolikmečiai, septyniolikmečiai – subrendę ir sąmoningi savo ateities, apie kurią mąsto ir planuoja, kūrėjai. Jie tikslingai planuoja savo karjerą. Mokykloje yra teikiamos ugdymo karjerai paslaugos: mokiniui, toliau nepasirinkusiam menų krypties, neužkertamas kelias mokytis ir kitose aukštosiose mokyklose. Sudarytos sąlygos keisti dalyką, kas leidžia koreguoti individualų ugdymo planą. Keitėsi mokytojų darbo krūviai, tačiau ne taip, kaip buvo baimintasi. Bendrojo ugdymo mokytojams, kurių mokomieji dalykai priskiriami prie laisvai pasirenkamųjų dalykų, palengvėjo darbas emociu ir fiziniu požiūriu. Pagerėjo ir ugdymo(si) kokybė, nes sumažėjo mokinių skaičius grupėse, intensyviau galima pritaikyti mokymo individualizavimą. Skatindami mokinius rinktis jų dalyką, mokytojai ieško ir taiko įdomesnius ir patrauklesnius mokymo(si) metodus ir būdus.

Pav. Laisvai pasirenkamųjų bendrojo ugdymo dalykų suvestinė

Mokiniai, sąmoningai sumažinę mokymosi krūvį, atsisakydami kai kurių mokomųjų dalykų, daugiau laiko gali skirti savarankiškam darbui, tobulinant atlikimo technikos gebėjimus ir siekiant aktyvios praktinės veiklos. Suaktyvėjo mokinių meninė raiška socialinėje kultūrinėje aplinkoje. Mokyklos meno kolektyvai kviečiami į Šiaulių mieste ir regione vykstančius įvairius renginius atlikti muzikines programas, mokiniai aktyviai ir rezultatyviai dalyvauja prestižiniuose šalies ir tarptautiniuose konkursuose, sceninę patirtį gilina įvairiuose festivaliuose, meistrų kursuose ir panašiuose renginiuose. Vykdomos įvairios dailės specializacijos mokinių inicijuotos meni-

Statistiniai 2010 m. menų gimnazijų ir konservatorių situacijos įvertinimo duomenimis, daugiau kaip 70 proc. šių mokyklų abiturientų renkasi menų krypties studijas.

nės akcijos – instaliacijos, sujungiančios visų specializacijų mokinius ir mokytojus. Didžiausias pasiekimas – sudarytos sąlygos ruošti ir sudalyvauti atstovaujant Lietuvai 64-ame Pasaulio akordeono taurės konkurse Kinijoje, Šanchajuje. Tarp 170 dalyvių iš 25 pasaulio šalių du mūsų mokyklos 12 klasės mokiniai savo kategorijoje laimėjo 6 ir 7 vietas.

Pradėjus vykdyti projektą, pagerėjo bendrasis pamokų lankomumas. Be pateisinamos priežasties praleistų pamokų gerokai sumažėjo. Spėjama sėkmingiau pasiruošti mažesniai dalykų skaičiui, gaunami aukštesni pasiekimų įvertinimai. Mokiniai nejaučia baimės, įtampos, kad nespės laiku atlikti bendrojo ugdymo dalykų užduočių. Gerėja mokinių psichologinė savijauta, jie nepervargsta.

Galima teigti, kad vidurinio ugdymo pakopoje nesimokydami matematikos, mokiniai nelieka nuskriausti. Jų loginio mąstymo gebėjimai toliau kūrybiškai yra ugdomi per harmonijos, solfedžio pamokas, mokydami visiutinės muzikos / dailės / meno istorijos raidos dėsnių, jų ypatumus nagrinėja ir analizuoja bendrame istorijos ir geografijos kontekste. Nereikia pamiršti, kad šiuolaikiniam žmogui visa informacija yra prieinama ir įgyjama įvairiais kitokiais būdais.

Kalbėdami apie projekto sėkmę ir nesėkmes, mokiniai džiaugiasi suteikta galimybe rinktis dalykus, turėti daugiau laisvo laiko saviugdai, muzikavimui, dailės idėjų realizavimui ir parodų lankymui, nes savo gyvenimą jie planuoja susieti su menininko ar pedagogo profesija. Mokiniai dalykus rinkosi sąmoningai, planuodami savo ateitį ir siedami ją su būsimu brandos egzaminų pasirinkimu.

Lietuvoje yra sudarytos sąlygos mokytis savarankiškai, brandos egzaminus laikyti eksternu, perlaikyti juos, siekiant aukštesnio įvertinimo ir t. t. Tad, jeigu ateityje ir prireiks kažkurio vidurinio ugdymo pakopoje nesimokyto dalyko, nuostata „mokyti visą gyvenimą“ pasiteisins tiesiogine prasme.

Įžymus XVII a. vokiečių matematikas, integralinio skaičiavimo pradininkas Gottfried Leibniz yra sakęs: „Muzika yra panaši į paslėptą matematikos uždavinį. Ir tas, kuris domisi muzika, net nenujaučia, kad nuolat bendrauja su skaičiais ir matematika.“

Šiaulių profesinio rengimo centras

Tai – viena didžiausių profesinio mokymo įstaigų Lietuvoje. Projekte „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams, II etapas: gilesnis mokymosi diferencijavimas ir individualizavimas, siekiant ugdymo kokybės, reikalingos šiuolaikiniam darbo pasauliui“ dalyvauja tik Mechanikos sektorius.

Mechanikos sektoriuje priimami mokytis mokiniai, siekiantys su specialybe įgyti vidurinę išsilavinimą, nebaigę pagrindinės mokyklos ir baigę vidurinę mokyklą, siekiantys įgyti tik pirminę profesinę kvalifikaciją.

Mūsų sėkmės dalyvaujant projekte: pasijutome kaip niekad stiprūs.

Mokyklos veiklos sistema, kur vienas struktūrinis elementas veikia kitą, gali net išjudinti esamą pusiausvyrą. Mes džiaugiamės tuo, kad projekte dalyvaujantys mokytojai skleidžia savo projekto veiklas rengdami pristatymus, pranešimus, straipsnius centro laikraščiu MES bei dalindamiesi kitokio darbo patirtimi centro mokytojų metodiniuose būreliuose. Lietuvių kalbos mokytojos parengė pristatymą Šiaulių miesto lietuvių k. mokytojų metodiniame susivienijime. Labai didžiuojamės, kad komandinio darbo patirtimi esame pranašesni už kitus centro skyrius, todėl jaučiamės stiprūs.

Komandinio darbo patirtis

Partnerystės pojūtis, kūrybos laisvė skatina žmones dirbti aktyviau, nebijoti naujovių, skatina tobulėti – to mes ir siekėme. Pirmoji mintis, kilusi darbo grupei – tai noras pastebėti vaiko keitimąsi, įvertinti jį ir sudaryti didesnes pasirinkimo galimybes atsiskleisti bendriesiems ir specifiniams mokinio gabumams. Kūrybiškas kolektyvas ėmė burtis į grupes po 2–3 žmones. Mokytojai pradėjo bendradarbiauti, išryškėjo kolegialumas, partnerystė, pagerėjo mokyklos mikroklimatas.

Atsirado poreikis kartu planuoti veiklą. Geranoriška aplinka skatino teigiamas emocijas, norą keistis ir keisti. Kiekvienas pajuto, kad gali būti naudingas dirbdamas tai, ką išmano ir sugeba geriausiai. Teko ne tik naujas Vidurinio ugdymo bendrąsias programas analizuoti bei aprobuoti, bet ir ieškoti naujų mokymo(si) būdų, daug planuoti, ruošti pamokoms, ieškoti naujos medžiagos ir ja dalintis su kolega.

Pasikeitęs mokytojo vaidmuo klasėje

Mokytojas buvo priverstas nuolat tobulėti, plėsti savo kompetencijas. Mokiniam jau nebeužteko pagrindinių žinių perteikimo, jiems reikėjo patiemis daryti išvadas, rasti problemos sprendimą, analizuoti taikymus supančioje aplinkoje. Pastebimai pasikeitė mokytojo ir mokinio dialogas, atsirado bendradarbiavimas, keitėsi ir klasės mikroklimatas. Mokytojai turėjo būti lankstesni rinkdamiesi savo vaidmenį klasėje, nes nuo pasirinkimo priklausė mokinių galimybė aktyviau dalyvauti mokymo procese, reikšti savo nuomonę. Tam ypač padėjo aktyvus netradicinių ugdymo metodų taikymas: debatai, projektai, kūrybiniai darbai, situacijos žaidimas, interviu, darbas grupėmis, netradicinės pamokos. Po mokinių apklausos paaiškėjo: pamokos tapo įdomesnės, padidėjo mokymosi motyvacija, pagerėjo pamokų lankumas, tapo suprantamesnis mokytojo aiškinimas, pagerėjo santykiai su mokytoju, išlaisvėjo mokinių kūrybingumas.

Mokinių krūvių reguliavimas – optimalus tvarkaraštis

Tvarkaraščio sudarymo užduotis – garantuoti mokiniui mokomųjų dalykų pasirinkimo laisvę ir reguliuoti mokinio mokymosi krūvį. Kaip suderinti šiuos du dalykus – apsisprendimo laisvę ir tvarkaraščio nuoseklumą, individualumą? Mokiniai rinkosi mokomuosius dalykus tik bendroju kursu, o dalyvavimas projekte profesinių mokyklų mokiniams leido rinktis mažiau privalomų dalykų – tik septynis. Mūsų mokiniai teikia pirmenybę praktiniam, o ne akademiniam mokymui, todėl ir savaitiniai krūviai po 30–31 pamoką (13 pamokų profesijos mokymo dalykai ir 17 pamokų privalomai pasirenkami bendrojo kurso branduolio dalykai) padėjo išvengti „langų“. Mažesnis pasirinkimas leido sudaryti lankstų ir optimalų tvarkaraštį mokiniams.

Dalykų integravimas

Įgyvendinant laisvai mokinių pasirenkamą modulį „Verslumo gebėjimų ugdymas“, kilo mintis išjudinti specialybės dalykų mokytojus. Teko įtikinti kolegas pakoreguoti savo dalyko turinį įtraukiant ir mokiniams aktualų dalyką – jų tolimesnės karjeros planavimą. Vyko netradicinės pamokos: ekskursijos į įmones, bendroves, susitikimai su darbdaviais, buvusiais mokyklos mokiniais. Linkusiems tęsti mokslą toliau – susitikimai su kolegijų ir aukštųjų mokyklų atstovais. Suaktyvėjęs tolimesnės mokinio karjeros planavimas mokykloje įrodo, kad mums labai svarbu, koks bus tolimesnis mokinio kelias po mokyklos baigimo. Mokinių atsiliepimai: „išvykos į įmones įdomesnės už eks-

Mokinių atsiliepimai:
„Galime daug diskutuoti. Mokytoja nepertraukia, leidžia išsišnekėti man svarbia tema.“

Deividas B.

„Pamokos tapo daug įdomesnės, noriai į jas einu.“

Mantas S.

„Labai gerai, kad lietuvių k. modulis skirtas ne tik pagilinti žinias ir geriau pasiruošti, bet ir išlaisvino mano kūrybiškumą.“

Almantas G.

Mokytojų pastebėjimai:
„kaip gera sutikti bendraminčių, su kuriais gali dalintis naujomis idėjomis“, – fizikos mokytoja;

„kiek galima daug pasisemti kūrybinių minčių iš savo kolegų“, – lietuvių k. mokytoja.

IŠBANDOMOS MODULIŲ PROGRAMOS	9–10 (I–II gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
	Chemijos
	Fizikos
	11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
	Chemijos
	Fizikos
	Dorinio ugdymo
	Kitos veiklos:
	Užsienio kalbų programų įgyvendinimo organizavimas
Verslumo gebėjimų ugdymas	
Mokinių pasiekimų vertinimas mokant moduliais	

Stiprūs esame savo mokytojų, dalyvaujančių projekte, komanda, nes galime būti patarėjais, gerosios patirties skleidėjais kitų centro skyrių mokytojams, pradėjusiems dirbti pagal atnaujintas Vidurinio ugdymo bendrąsias programas.

kursijas į muziejus“, – *Paulius P.*; „man buvo svarbu išgirsti apie galimybę mokytis toliau kolegijoje pagal pasirinktą specialybę“, – *Dainius K.*

Formuojasi nauja pedagoginė patirtis

Mokytojų dalyvavimas projekte sudarė daug sąlygų pačiam mokytojui tobulėti: dalyvavimas seminaruose, susitikimai su programų rašančiais ekspertais, metodinės medžiagos rengimas, galimybė pačiam išsakyti savo nuomonę ir kažką keisti. Atsirado naujos galimybės bendradarbiauti su kitų šalies mokyklų mokytojais: keistis su jais savo pedagogine patirtimi, analizuoti projekte dalyvaujančių mokyklų gerą patirtį, taip pat su kolegomis dalintis ir savo mokyklos sėkmėmis.

Projekto veiklų tęstinumas

Projekto veiklas tęsiame ir 2012–2013 m.m. tose pačiose dviejose klasėse, bendrojo kurso privalomus 12 klasės modulius: lietuvių k., matematikos, fizikos, vienoje laikinoje grupėje biologijos. Taip pat laisvai pasirenkamą lietuvių k. modulį „Centrai ir periferijos“.

Kokios kilo problemos? Planavome išbandyti mokymosi intensyvinimą: keisti biologijos ir fizikos dalykų mokymą tarpusavyje, bet turėjome atsakyti. Tai lėmė mokinių pasirinkimas (mažai mokinių rinkosi šiuos dalykus). Neatitiko ir mokinių grupės, kurias galėtume keisti tarpusavyje – biologijos mobili grupė susidėjo iš kitų klasių (kitos specialybės), kurios į projekto išbandomas veiklas neįtrauktos. Labai gaila, kad mūsų mokyklos mokiniai yra silpnesni savo pasiekimais ir nesirenka išplėstinio kurso, todėl turėjome atsakyti minties išbandyti išplėstinio kurso privalomus bei laisvai pasirenkamus modulius (išskyrus lietuvių kalbos). Norėjome išbandyti veiklas, susijusias su verslumo gebėjimų ugdymu, bet baiminomės, kadangi anksčiau mokykla šioje srityje jokios patirties neturėjo. Buvo sunku tikėtis, kad mokiniams, jau pasirinkus savo profesiją, bus įdomus laisvai pasirenkamas modulis „Karjeros planavimas“.

Kaip mokykla išsprendė problemas? Norėjome išbandyti kuo daugiau projekto veiklų, o jos prasidėjo tik nuo 11 klasės. Susidariusias problemas bandėme išspręsti į projekto išbandomas veiklas įtraukę 12 klasės mokinius. Šiems mokiniams buvo pasiūlytas laisvai pasirenkamas biologijos modulis „Ekokultūra“. Mokiniai jį rinkosi noriai. Pakoregavus etikos dalyko mokomąją programą, atsirado galimybė išbandyti vienoje 12 klasės grupėje etikos modulius: „Profesijos etika“ ir „Šeimos etika“.

Norėdami išbandyti veiklas, susijusias su verslumo gebėjimų ugdymu, parengėme mokyklos lygmens laisvai pasirenkamą modulį

„Karjeros planavimas“. Džiugu, kad šį modulį pasirinko net dvidešimt du 11 klasės mokiniai.

Siūlymai projekto tęstinumui:

- Tęsti projekto idėjas ir kitų dalykų mokyme (geografijos, užsienio k.).
- Parengti nacionalinio lygmens praktinio pobūdžio laisvai pasirenkamus modulius III–IV gimnazijos klasės mokiniams, kurie silpnesni savo akademinėmis žiniomis ir planuoja savo ateitį susieti su darbo pasauliu.
- Parengti daugiau mokymo(si) priemonių, atitinkančių atnaujintą bendrąsias programas.
- Suvienodinti mokinių pasiekimų vertinimo sistemą mokant moduliais, nes kiekvienas mokytojas vertinimą interpretuoja savaip.
- Įdiegti modulių įvertinimo sistemą, jei modulį rengia pats mokytojas.
- Modulių suskirstymą valandomis padaryti lankstesnį. Leisti dalyko mokytojui, atsižvelgiant į mokinių lygį, mokytojo patirtį, mokymo bazę, keisti (didinti ar mažinti) iki 10 % valandų skirtų moduliui, nekeičiant bendrų dalyko valandų, skirtų pagal mokymo programą.

Švenčionių rajono Pabradės „Ryto“ gimnazija

Vienas iš gimnazijos tikslų – siekti ugdymo kokybės, atsižvelgiant į individualius mokinių poreikius, sudarant sąlygas ugdyti sveiką ir saugų vaiką. Dalyvavimas projekte „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams, II etapas: gilesnis mokymosi diferencijavimas ir individualizavimas, siekiant ugdymo kokybės, reikalingos šiuolaikiniam darbo pasauliui“ padeda įgyvendinti šį tikslą.

Nuo 2010 m. rugsėjo mėnesio iniciatyvių, nebijančių pokyčių, iššūkių ir naujovių mokytojų komanda ir I gimnazijos klasių mokiniai ryžosi įgyvendinti projektą gimnazijoje.

I gimnazijos klasėse buvo organizuotas pagrindinių dalykų: lietuvių kalbos, matematikos, biologijos ir istorijos modulinis mokymas.

Dalyvaudami projekte pasiekėme savo užsibrėžtų tikslų. Pajutome savo stiprybę, sustiprinome komandinio darbo patirtį. Keitėsi mokytojo vaidmuo bei mokinių motyvacija, kūrybingumas. Plėtėsi bendradarbiavimas su kitų mokyklų mokytojais. Sprendėme iškilusias problemas, tęsiame projekto veiklas, nes „Kas geba remdamasis sena atrasti naują, vertas būti mokytoju.“
Konfucijus

9–10 (I–II gimnazijos) klasėse

Lietuvių kalbos

Matematikos

Istorijos

Biologijos

Chemijos

Fizikos

11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse

Lietuvių kalbos

Matematikos

Istorijos

Biologijos

Chemijos

Fizikos

Dorinio ugdymo

Užsienio kalbų programų įgyvendinimo organizavimo

Kitos veiklos:

Verslumo gebėjimų ugdymas

Dalykų intensyvinimas

Mokinių pasiekimų vertinimas mokant moduliais

Modulių pasirinkimas. Atsižvelgiant į mokinių gebėjimus, polinkius, jiems sudarytos galimybės rinktis akademinių ar praktinių polinkių modulius. Mokiniam, kuriems sunkiau įgyti akademinių žinių per tradicinę pamoką, pasiūlyta savo gebėjimus ugdyti tiriant, modeliuojant ar užsiimant kitokia praktine veikla. Dirbant su šių mokinių grupe mokytojai pažymi, kad mokiniai drąsiau jaučiasi pamokoje, laisviau reiškia mintis, nebijo išsakyti nuomonės. Analizuojant mokinių matematikos metinius įvertinimus pastebėta, kad 12 mokinių iš 48 metiniai įvertinimai pakilo 1 balu, o 2 mokiniams – dviem balais. Toks mokymosi būdas leidžia daryti prielaidą, kad mokiniai sulaukia didesnio mokytojo dėmesio, padidėjo pasitikėjimas savo jėgomis, jie tapo atsakingesni.

Mokiniai, besimokydami istorijos modulio „Istorija aplink mus“, rinko kraštotyrinę medžiagą apie Pabradę ir jos apylinkes, kurią naudojo rengiant projektus, pranešimus. Dalis šio modulio pamokų vyko gimnazijos kraštotyros muziejuje, buvo organizuotos išvykos.

Lietuvių kalbos mokytojos, įgyvendinančios projektą, teigia: „Mokiniai, nagrinėdami ir mokydamiesi vieną modulį, o tik po to kitą, labiau įsisavino tuo metu pateikiamą medžiagą. Pamokos skatino mąstyti, domėtis, skaityti. Jų metu mokiniai galėjo laisviau bendrauti, reikšti mintis, diskutuoti. Pagerėjo kai kurių mokinių metiniai įvertinimai. Mokytojai, dalyvaujantys projekte ir kuriantys modulinio mokymo planus, įgavo daugiau patirties ir savarankiškumo.“

Mokinių refleksija: „nagrinėdami ir mokydamiesi vieną modulį, o tik po to kitą, mes labiau įsisaviname tuo metu pateikiamą medžiagą“; „įdomiau mokytis (įdomesnės pamokos)“; „lengviau mokytis“; „moduliniame mokyme matau vien pliusus. Manau, kad tokiu būdu nagrinėjame vieną temą daug smulkiau. Mažesnis žmonių skaičius klasėje leidžia laisvai bendrauti, diskutuoti. Galvoje nepasidaro „košė“, nes viską nagrinėjame paeiliui. Pamokos skatina mąstyti, domėtis, skaityti. Net nebuvęs pamokoje, gali namų darbų užduotis sužinoti patikrinęs elektroninį pašta“; „nėra vadovėlių toms temoms, kurias turime išmokti“; „mokydamiesi literatūros pamirštame rašybos ir skyrybos taisykles“; „negalime praleisti nė vienos pamokos, nes nesusigaudysime iš kur ir ką išmokti kitai pamokai“.

Dalyvavimas projekte suteikė galimybę mokytojams ir mokiniams kitaip pažvelgti į ugdymo proceso organizavimą, paskatino keistis ir domėtis naujovėmis.

Dalykų intensyvinimas ir integravimas. Biologijos ir chemijos dalykų mokymas buvo intensyvinamas. Mokiniai 8 savaites po 4 pamokas mokėsi biologijos, po to 8 savaites chemijos. Po to vėl mokėsi biologijos, vėliau chemijos. Intensyvinimas pasiteisino, kadangi atlikus šių dalykų mokinių metinių įvertinimų analizę, paaiškėjo, kad Iag klasės penktadalio mokinių įvertinimai, lyginant su praeitais metais, pagerėjo, Ibg klasės – ketvirtadalio.

Informacinių technologijų ir technologijų mokymas intensyvinamas, mokant šių dalykų pusmečiais. Taip pat intensyvinamas geografijos ir ekonomikos mokymas (šių dalykų mokoma pusmečiais ir mokiniai turi po 2 savaitines pamokas). Atlikus mokinių ir mokytojų apklausą, sulaukta tik teigiamų atsiliepimų: susipažinus su teorine dalimi, per kitą pamoką žinios taikomos praktikoje (tvarkaraštyje sudėtos dvi pamokos iš eilės). Dėl dalykų intensyvinimo sumažėja mokinių namų darbų krūvis ir apimtis.

Viduriniame ugdyme (11 klasėje) intensyvinamas dorinio ugdymo mokymas. Abiturientams sumažėja dalykų skaičius, atsiranda galimybė daugiau dėmesio skirti pasirengimui egzaminams. Pagrindiniame ugdyme (9 klasėje) pilietiškumo pagrindų mokymas integruojamas į istorijos, dorinio ugdymo, lietuvių kalbos dalykų temas.

Apibendrinant galima teigti, kad dėl dalykų integravimo sumažėja mokinių krūvis, formuojamas mokinių visuminis ugdymo turinio suvokimas, mokiniams atsiranda galimybės pasirinkti kitą, jų pomėgius atitinkantį dalyką.

Karjeros planavimas ir verslumo ugdymas. Dalyvavimas projekte paskatino siūlyti mokiniams mokytis naujų pasirenkamųjų dalykų: savęs pažinimo, karjeros planavimo, verslumo pagrindų bei verslumo ugdymo.

Verslumo mokiniai mokosi ne tik ekonomikos ir verslumo pamokų metu, bet ir įvairiuose renginiuose. 2010 m. gimnazistai noriai dalyvavo Tarptautinės verslumo savaitės renginiuose: verslo idėjų konkurse, Monopolio turnyre, Blusų turguje.

Vyresniųjų klasių mokiniai lankėsi Vertybinių popierių biržoje NASDAQ OMX Vilnius, „Swedbank“, AB, UAB „Intersurgical“, kitose įmonėse. Kasmet mokiniai dalyvauja Jaunojo kolegijos dienoje, kurią organizuoja LJA, Vadybos ekonominio modeliavimo (VEMP) čempionate (konkurse). Jie dalyvavo ir Ūkio ministerijos, ir LJA organizuotame konkurse „Verslumas Lietuvoje“, tema „Aš – sėkmingo verslo BOSAS“.

Priimant sprendimus dėl integravimo ir intensyvinimo su mokyklos bendruomene reikia labai apgalvotai pasverti visus pliusus ir minusus, būtini aiškūs visos bendruomenės susitarimai, tinkamai įvertintas vaiko „užmiršimo efekto“ aspektas. Prioritetas turi būti mokiny, jo ugdymosi sėkmė, o ne mokytojo darbo krūvis, „langai“ tvarkaraštyje ir pan.

Gimnazijoje vyksta susitikimai su verslininkais ir kitais įdomiais žmonėmis. Vykdomų projektų ir renginių metu mokiniai turi puikią galimybę įgyti naujų verslo įgūdžių. 2010–2011 m. m. registruotos keturios mokomosios bendrovės. Geriausiai sekėsi mokinių bendrovei „Maikona“, kurios atstovai 2011 m. kovo 28–30 dienomis dalyvavo Europos mokomųjų bendrovių mugėje Slovakijoje, Bratislavoje. Iš viso mugėje dalyvavo 50 mokomųjų bendrovių iš 24 Europos šalių.

Dalyvaudami tarptautinėje mugėje II klasės mokiniai Julija Zubkova ir Aleksandr Poniatajev pristatė savo verslo idėją, dalinosi patirtimi, domėjosi kitų šalių mokinių siūlomomis prekėmis ir paslaugomis. Mokiniai patobulino savo bendravimo įgūdžius, pristatydami bendraamžiams Lietuvą.

Dirbdami kartu mokinių mokomosios bendrovės nariai išmoko spręsti iškylančias problemas, priimti racionaliausius sprendimus, dirbti komandoje, patobulino bendravimo įgūdžius. Mokiniai pastebi, kad pirmąjį mėnesį sunkokai sekėsi vykdyti bendrovės veiklą, kadangi į reklamą žmonės nesureagavo, jiems mokinių įsteigta bendrovė atrodė nerimtas dalykas. Įkėlus reklamą į socialinį tinklalapį, sulaukta susidomėjimo ir pirmųjų užsakymų, pasirodžius siūlomų produktų nuotraukoms ėmė pastebimai daugėti klientų. Norėdama sulaukti dar didesnio dėmesio, mokoji bendrovė dalyvavo Kaziuo mugėje. Didėjant užsakymų skaičiui, atsirado darbo našumo problemų. Dėl nedidelės komandos bei laisvo laiko trūkumo kilo sunkumų laiku įvykdyti klientų užsakymus. Taip pat miestelyje nėra gamybai reikalingų priemonių – dažnos kelionės į Vilnių sulėtino darbo procesą.

Mokiniai išsako nuomonę, kad pasirenkamųjų dalykų mokymasis padėjo suprasti, kad karjeros, verslo sėkmė priklauso nuo jų pačių, išmokė dirbti komandoje, įvertinti savo galimybes planuojant karjerą, būti atsakingais už priimamus sprendimus.

Kitų mokyklų mokytojams linkime drąsos išbandant įvairias mokymo naujoves, užmegzti ryšius ir nuolat bendradarbiauti su kitomis mokyklomis dalinantis gerąja patirtimi.

Tauragės Žalgirių gimnazija

Modulinio mokymo patirtis. Lietuvių kalba. Mokytoja Rita Marcinkienė išbandė lietuvių kalbos modulį „Teksto samprata, poveikio, sąsajos su kontekstu suvokimas“ III gimnazijos klasėje. Mokytoja įsitikinusi, kad lankstesnis ugdymo proceso organizavimas padėjo kiekvienam mokiniui patirti sėkmę (mokiniai turėjo galimybę pasiekti geresnį įvertinimą, nes modulis leido užduotis pasirinkti pagal poreikius). Mokytoja išmoko efektyviau naudotis IKT, nes pamokai pasiruošti reikėjo rasti daug papildomos medžiagos. „Šį projektą vertinu teigiamai – kaip dar vieną iššūkį. Kolegos taip pat atsiliepia pozityviai, aišku, akcentuoja, kad mokytojui krūvis yra didžiulis, nes vadovėliai nepritaikyti, reikia daug dalijamos medžiagos“, – mokytoja Rita Marcinkienė.

Mokiniai palankiai vertina modulinio mokymo galimybes: „Pagaliau suvokiau, kodėl džiaugiuosi, kad esu lietuvis“, – Donatas III kl.; „Patiko, nes nereikėjo skaityti ilgų grožinės literatūros tekstų. Be to, buvo linksma dirbti, nenuobodu“, – Albertas III kl.; „Nagrinėjome konkrečius pavyzdžius (šokiruojanti socialinė reklama, laidelė „Ragai“). Manau – taip mokytis įdomiau, o žinios nė kiek ne prastesnės nei kitų mokinių, kurie mokosi tradiciškai“, – Tomas III kl.

Į projektą įsijungę istorijos mokytojai džiaugiasi, kad turėjo galimybę susipažinti su modulinio mokymo programomis, kolegų patirtimi. Programa dalyko mokymą daro įdomesnę, lengviau suvokiama, labiau priartintą prie žmogaus, visuomenės. Net ir nedirbantys pagal modulių programas mokytojai, nagrinėdami kai kurias temas, pasinaudoja projekto medžiaga – planais, užduotimis. Mokiniai džiaugiasi projekto teikiamomis galimybėmis lengviau išmolti istorijos kursą.

Gimnazijoje visiems I–II klasių mokiniams yra dėstomi **matematikos** branduolio moduliai ir pasirenkamieji moduliai, kurie skirti mokinių gebėjimus, poreikius, žinias. Anot matematikos mokytojų Astos Rekašienės ir Emilijos Asačiovienės, išbandžiusių modulinio mokymo programas, „sėkmė – tai supratimas ir reali būtinybė mokant matematikos (diferencijuoti, individualizuoti pamokoje ir namų darbų užduotis). Mokinių sėkmė – galimybė įvertinti žinias ir gebėjimus pagal lygius (susikūreime elektroninį paštą ir ten skelbiame vertinimą mokiniams su nuorodomis apie pasiekimo lygius)

IŠBANDOMOS MODULIŲ PROGRAMOS	
9–10 (I–II gimnazijos) klasėse	
Lietuvių kalbos	
Matematikos	
Istorijos	
Biologijos	
Chemijos	
Fizikos	
11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse	
Lietuvių kalbos	
Matematikos	
Istorijos	
Biologijos	
Chemijos	
Fizikos	
Dorinio ugdymo	
Kitos veiklos:	
Verslumo gebėjimų ugdymas	
Integruotas menų kursas	

Mūsų vizija – moderni, efektyvi, inovatyvi, saugi, nuolat besimokanti, konstruktyviai bendradarbiaujanti, veiksmingai taikanti IKT, patraukli visuomenei, puoselėjanti humanistines vertybes keturmetė gimnazija, kuri suteikia kiekvienam besimokančiajam kokybišką išsilavinimą ir šiuolaikines kompetencijas sėkmingai siekti ateities karjeros Lietuvoje ir Europoje.

ir sėkmingai pasiruošti tikrinamajam darbui. Vykdydami projektą įgijome patirties individualizuojant ir diferencijuojant darbą pamokoje, o svarbiausia – suvokėme, kad tai neišvengiama. Pagal vertinimo lygmenis sudarinėjame baigiamuosius kontrolinius darbus. Su I gimnazijos klasių mokiniais vykdėme projektą „Pasigaminkime taisyklingą piramidę“. Mokiniai grupėmis gamino piramides, apskaičiavo piramidės paviršiaus plotą, tūrį, aukštinės ilgį. Vieni mokiniai gamino piramides, kiti – skaičiavo, treči – ruošė pateiktis ir pristatė klasės draugams savo darbą. Mokiniais projektas labai patiko. Pagrindinis sėkmės elementas – grupinis darbas, bendradarbiavimas. Mokiniais tai buvo nauja patirtis ir jie susidomėję kibo į darbą, padėdami vienas kitam“.

Kolegos matematikai tiek mokykloje, tiek rajone modulinio mokymo pagrindinio ugdymo programas vertina gerai, nors tikisi parengtų ugdymo programų su diferencijavimo pavyzdžiais, vertinimo principais. Rajono matematikos mokytojų metodinės dienos metu (vyko mūsų gimnazijoje 2011 m. balandžio mėn.) dalijomės patirtimi apie modulinį programų privalumus, vertinimo sistemą. Manome, kad projektas patyrė sėkmę: mūsų gimnazijos matematikos mokytojai džiaugiasi turėję galimybę išbandyti naujas projekto idėjas, įgiję patirties diferencijuodami darbą pamokoje, namuose, sudarydami galimybę mokiniams įsivertinti savo žinių ir pasiekimų lygį.

Gimnazijoje išbandytos dvi **technologijų** modulinės programos: „Statyba ir medžio apdirbimas“ bei „Taikomasis menas, amatai ir dizainas“. Naujosios technologijų modulinės programos leidžia mokiniams išsamiau susipažinti su įvairių profesijų pasauliu, ūkio šakomis, labiau gilintis į technologinio konstravimo, dirbinių projektavimo paslaptis. Technologijų pamokose gaminami dirbiniai yra eksponuojami ne tik Žalgirių gimnazijoje, bet ir Tauragės rajono bei respublikinėse parodose. Kaip technologijų mokytojai, modulinį mokymą vertiname tik teigiamai. Manome, tai postūmis naujam technologijų ugdymo kokybiniam proveržiui. Naujos programos, naujos metodinės priemonės, pagerinta materialinė bazė atskleidžia naujas technologinio ugdymo galimybes. Technologijų pamokose pasiektas rezultatas atveria galimybes mokiniui sąmoningai rinktis būsimą profesiją. 2009 ir 2011 metais Tauragės rajono mokinių technologijų olimpiados nugalėtoju ir respublikinės olimpiados prizininuku tapo III klasių mokinys Jonas Vaičiulis (mokytojas A. Lobinas).

Dalyvavimas šiame projekte pakeitė gimnazijos įvaizdį ne tik rajone, bet ir respublikoje, tapome patraukli gimnazija vaikui – mokiniai pamatė, kad pamokos gali būti kitokios, patys tapo aktyvesni, labiau motyvuoti.

Varėnos „Ažuolo“ gimnazija

Varėnos „Ažuolo“ gimnazija, dalyvaudama projekte „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams, II etapas: gilesnis mokymosi diferencijavimas ir individualizavimas, siekiant ugdymo kokybės, reikalingos šiuolaikiniam darbo pasauliui“, derino patirtį, įgytą dalyvaujant šio projekto I etape, ir siekė įgyvendinti gimnazijos vizijoje bei prioritetuose atsispindinčias vertybes – kokybiškas ir kūrybiškas mokytojo darbas, mokykla atvira naujovėms, ruošianti jaunuolius gyventi besikeičiančioje visuomenėje.

Išbandant modulinio mokymo programas gimnazija rėmėsi patirtimi, įgyta dalyvaujant pirmajame projekto etape, todėl galime teigti, jog pavyko dar labiau individualizuoti ir diferencijuoti kai kurių dalykų programas, metodus, užduotis (matematika, lietuvių kalba, chemija).

Kuriant gimnazijos ugdymo modelį ir ugdymo diferencijavimo bei mokymo modulį buvo svarbu tai, kad gali būti viena dalyko ugdymo programa ir skirtingi jos realizavimo keliai, atsižvelgiant į mokinių poreikius ir gebėjimus.

9–10 (I–II gimnazijos) klasėse	
IŠBANDOMOS MODULIŲ PROGRAMOS	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
	Chemijos
11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse	
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
	Chemijos
Dorinio ugdymo	Fizikos
	Kitos veiklos:
	Verslumo gebėjimų ugdymas
	Dalykų intensyvinimas
	Mokinių pasiekimų vertinimas mokant moduliais

Mokymas moduliais

Matematika. I gimnazijos klasėje iš srauto (4 klasių) sudarytos 5 mobilios grupės:

I gr.	4 privalomi branduolio moduliai + 2 privalomi pasirinkami akademiniai polinkų mokiniams	1 laisvai pasirinkamas modulis
II gr.		
III gr.		
IV gr.	4 privalomi branduolio moduliai + 2 privalomi tiksliniai praktinių polinkų mokiniams	
V gr.		

Ugdymo organizavimo modeliavimo gimnazijoje pavyzdžiai:

lietuvių k.

1 (modulis akad. polink. mok.)
3+ = 4 (val. mokiniui per sav.)
1 (modulis prakt. polink. mok.)

biologija

1 (modulis akad. polink. mok.)
3+ = 2 (val. mokiniui per sav.)
1 (modulis prakt. polink. mok.)

P. S. 6 dalykų mobilios grupės formuojamos iš vienos arba paralelių klasių mokinių.

Mokymas moduliais

Ugdymo organizavimo modeliavimo pavyzdžiai:

Matematika. I gimnazijos klasėje iš srauto (4 klasių) sudarytos 5 mobilios grupės:

I gr.	4 privalomi branduolio moduliai + 2 privalomi pasirinkami akademiniai polinkų mokiniams	1 laisvai pasirinkamas modulis
II gr.		
III gr.		
IV gr.	4 privalomi branduolio moduliai + 2 privalomi tiksliniai praktinių polinkų mokiniams	
V gr.		

Ugdymo diferencijavimo patirtis

Ugdymo organizavimo modeliavimo gimnazijoje pavyzdžiai:

lietuvių k.

1 (modulis akad. polink. mok.)
3+ = 4 (val. mokiniui per sav.)
1 (modulis prakt. polink. mok.)

biologija

1 (modulis akad. polink. mok.)
3+ = 2 (val. mokiniui per sav.)
1 (modulis prakt. polink. mok.)

P. S. 6 dalykų mobilios grupės formuojamos iš vienos arba paralelių klasių mokinių.

Aktyvūs mokymo metodai, individualus darbas, praktinės užduotys skatino mokinį dirbti, stiprino jo motyvaciją.

Individualizuojant ir diferencijuojant ugdymą rengiami moduliai, skirti akademinį ir praktinių polinkių mokiniams. Viena iš didžiausių dalyvavimo projekte sėkmių laikome tai, kad derinant I etapo patirtį ir II etapo projekto naujoves pavyko ne tik ugdymo turinį suskirstyti moduliais, bet ir sudarius mobilies (taikomojo ir akademinio polinkių mokinių) grupes diferencijuoti ugdymą, teikti pedagoginę pagalbą čia ir dabar.

Tokiu būdu atsirado daugiau galimybių:

- teikti kokybiškesnę pedagoginę pagalbą atskiriems mokiniams;
- mokiniui patirti asmeninę sėkmę;
- dirbti mažesnėse grupėse;
- diferencijuoti ugdymo procesą, atsižvelgiant į mokinių poreikius, polinkius, parinkti atitinkamus metodus, užduotis, veiklas.

Projekto nauda – žinome, kad pats teisingiausias ir tikriausias vertintojas – mokinys, jo rezultatai, sėkmės ir nesėkmės. Esame tikri, kad turime galimybę nuolat tobulinti ugdymo proceso organizavimą, ugdymo turinio planavimą ir realizavimą. Gimnazijoje daug dėmesio skiriama mokinių profesiniam informavimui, verslumo ir praktinių įgūdžių ugdymui. Įgyvendinant technologijų bei ekonomikos programas mokiniai turėjo galimybę rengti verslo planus ir juos praktiškai įgyvendinti. Buvo taikomi aktyvaus mokymo ir mokymosi metodai, virtualios aplinkos, šiuolaikinės mokymo priemonės, bendradarbiavama su verslo pasaulio atstovais, mokoma dirbti komandoje ir ugdomas savarankiškumas, kūrybiškumas, atsakingumas.

Per dvejus metus buvo įsteigtos ir sėkmingai veikė 3 mokinių mokomosios bendrovės: „Ąžuolo lyga“, „Gilė“ ir „Cukierka“. Gimnazistai įgijo ekonominio raštingumo pagrindus, verslumo įgūdžių. Visos bendrovės dirbo pelningai. Mokinių nuomone, jie „išreiškė“ save versle: „Mes turėjome galimybę realizuoti save kaip lyderiai, sukūrėme verslo planus, įsteigėme bendrovę, pardavinėjome akcijas, produktus, tvarkėme bendrovės finansinius dokumentus. Pagaliau suvokėme, kas tai yra verslo atsakomybė.“

Kai aiškiai ir konkrečiai galime pasakyti, kas iš viso to, ką darome mokiniui, tėvams ir mokytojui, kai kyla daug klausimų ir diskusijų, tada galime sakyti, kad einame teisingu keliu, netgi tada, jeigu kelias vingiuotas ar slidus.

Vilniaus Salomėjos Nėries gimnazija

Gimnazijos misija atspindi šiandieninius švietimo politikos tikslus ir uždavinius:

- gilesnis mokymosi diferencijavimas ir individualizavimas, siekiant ugdymo kokybės, reikalingos šiuolaikiniam pasauliui;
- modernizuotas ugdymo(si) procesas;
- kiekvieno mokinio kūrybiškumo, pilietiškumo, tolerancijos skatinimas;
- asmenybės, atsakingos už savo mokymosi pasiekimus, vertybinių nuostatų laikymąsi, ugdymas.

Gimnazija išnaudoja galimybę ne tik pati kurti, bet ir pasinaudoti įvairiomis edukacinėmis erdvėmis netradicinėms akademinėms pamokoms. Unikalias mokymosi erdves įmanoma kurti pasinaudojant ypatinga mokyklos geografinę padėtį ir socialiniais partneriais: muziejai ir teatrai, supantys gimnaziją, sudaro palankias sąlygas įvairiapusiam kultūriniam mokinių tobulėjimui. Bendradarbiavimas su Vilniaus universitetu įvairiais lygmenimis: dėstytojai – mokytojai, studentai – praktikantai, pamokos fakultetuose sudaro palankias sąlygas ne tik mokymosi turinio įsisavinimo formų įvairovei, bet ir atveria realias galimybes mokiniams susipažinti su studijų kryptimis bei profesijomis. Architektūriniai ansambliai, supantys mokyklą, ypač palankūs meniniam ir technologiniam ugdymui; bendradarbiavimas su įvairiomis organizacijomis (Lietuvos laisvosios rinkos institutu, Pilietinių iniciatyvų institutu, VšĮ *Socialiniai projektai* kavine *Guru*, Klasikų asociacija).

Gimnazija, dalyvaudama projekte, išbandė **diferencijuoti ir individualizuoti mokymą(si)**.

I ir II klasių mokinių diferencijavimas į praktikus ir akademikus per **lietuvių kalbos** ir **matematikos** pamokas. Per lietuvių kalbos pamokas akademikų grupėje mokosi mokiniai iš visų paralelių klasių, o praktikų grupėje lieka vienos klasės mokiniai. Akademikų grupėje besimokantys mokiniai labai teigiamai vertina tokio pasirinkimo galimybę, nes jiems visiems keliami vienodi tikslai, jie mokosi vieni iš kitų, kūrybinės užduotys padeda lavinti kalbėjimo įgūdžius, mokiniai mokosi mąstyti kalbėdami. II klasių mokiniai tvirtina padarę didelę

IŠBANDOMOS MODULIŲ PROGRAMOS	9–10 (I–II gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
	Chemijos
	Fizikos
	11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
Istorijos	
Biologijos	
Chemijos	
Fizikos	
Dorinio ugdymo	
Kitos veiklos:	
Verslumo gebėjimų ugdymas	
Dalykų intensyvinimas	
Integruotas menų kursas	
Integruotas technologijų kursas	

pažangą, o svarbiausia jaučiasi labiau kultūriškai išprusę. Antra vertus, atskyrus literatūros, teksto rašymo, viešojo kalbėjimo modulius, mažiau galimybių lieka nuolat prisiminti ir įtvirtinti sintaksę, rašybą – sumažėja mokinių raštingumas.

Matematikos pamokose II, IIA ir IIB klasių mokiniai gali pasirinkti praktikų ir akademikų grupes pagal mokslo metų pradžioje parašytą diagnostinį testą. Mokinių nuomone, toks darbas labai efektyvus. Jie teigia: „...yra gerai, kai suteikiama galimybė geriau mokytis abejoms grupėms“, „...gerai, nes kiekvienas žmogus buvo „savo lygyje“...“, „gerai, nes kai mokiniai ugdomi pagal gebėjimus, mokytojas gali aiškinti akademikams greičiau, o su praktikais užtrukti...“, „gerai, nes ne visi žmonės mąsto vienodai ir jų negalima mokyti vienodai...“, „patiko, nes ne visiems matematika yra suvokiama iki šaknų galelių ir ne visiems tų šaknų galeliai patinka. Man matematikos reikia tik stiebelio, todėl šakneles galiu dovanoti tiems, kas jas prižiūrės ir darys tai noriai. Aš ne savo noru gražių, sveikų šaknelių neišauginsiu“. Mokinių nuomone, svarbu mokytojo parinkimas atitinkamai grupei mokytis. Blogai, kai vienas mokytojas moko tik „praktikus“, o kitas – tik „akademikus“. Jei tik įmanoma, mokyklos administracija turėtų tam pačiam mokytojui sudaryti galimybes dirbti ir su praktikais, ir su akademikais (pvz., akademikai pirmokai, praktikai antrokai).

Modulių programų įgyvendinimas. Mokytojai susipažino su modulių programos idėjomis, temų išdėstymu, tačiau realiai to neįgyvendino: dažnai vedė daugiau (arba mažiau) pamokų nei numato modulio apimtis. Mokytojai pastebėjo, jog modulių valandų skaičius dažnai neoptimalus ir konkrečiai klasei per mažas, kad mokiniai išmoktų temą (matematika, istorija, fizika). Mokytojai dalijosi patirtimi: diskutavo, aiškinosi modulinio mokymo privalumus ir trūkumus, tačiau liko abejonių dėl modulinio mokymo naudingumo, veiksmingumo, priimtimumo.

Intensyvinamas ekonomikos ir informacinių technologijų dalykų mokymas Ia, Ib klasėse. Sukomplektavus tris II gimnazijos klases, intensyvinimas vyko tik Ia ir Ib klasėse; Ic klasė palikta kaip kontrolinė, tikintis ugdymo proceso pabaigoje palyginti mokymosi pasiekimus. Mokinio ir mokytojo kontaktui greičiau užsimegztį padėjo dvi savaitinės pamokos, tačiau šis aspektas nėra svarus toliau tęsti dalykų intensyvinimą. Mokytojų ir mokinių teigimu, medžiaga labai pasimiršta. Integravimas tapo neefektyvus, nes ekonomikos ir informacinių tech-

nologijų dalykai sėkmingiau integruojami, kai jų mokoma paraleliai. Sunkiau tapo organizuoti ilgalaikius projektus. Mūsų patirtis rodo, kad netikslinga intensyvuoti šiuos dalykus mokant po 8 savaites.

Verslumo ugdymas gimnazijoje. Mokinių mokomosios bendrovės įsteigimui buvo sutelktos trijų skirtingų dalykų (ekonomikos, anglų k., technologijų) mokytojų pajėgos. Šia iniciatyva siekta, kad mokiniai įgytų gebėjimų, reikalingų jiems, kaip individams ir kaip visuomenės nariams, savarankiškai gyventi ir pozityviai veikti savo ir visuomenės labui, kad jie sugebėtų prisiimti atsakomybę bei mokėtų gyventi visuomenėje, pagrįstoje rinkos ekonomikos sąlygomis. Taip pat mėginta sukurti sąlygas siekiantiems įgyti profesinių anglų kalbos žinių ir turtinti dalykinės kalbos žodyną. Šiems tikslams pasiekti sėkmingai buvo surinkta mokinių komanda. Stengtasi pakviesti ir pritraukti naujų žmonių, turinčių naujų idėjų. Mokinius konsultavo kviesti svečiai iš finansinių bendrovių. Mokiniai per mokslo metus sukūrė jubiliejinę gimnazijos atributiką, kurią platino mokyklos bendruomenėje. Šioje veikloje mokiniai susipažino su leidybos, marketingo pagrindais, taip pat ieškojo geriausių finansinių sprendimų. Dalyvaujant projekte įsteigta mokinių mokomoji bendrovė yra nauja iniciatyva – mokiniai išbandė įmonės modelį nuo gamybos iki pardavimo. Įmonės veikla nebuvo itin rezultatyvi. Mokiniais pritrūko motyvacijos ir atsakomybės už veiklos kokybę. Tikimės, kad ateityje ši veikla bus aktyvesnė ir mokinių verslas suklestės.

Mokytojų patirtis ir išpūdziai projekte. Mokyklos komandos nariai projektą vertina įvairiai: kaip galimybę dalyvauti seminaruose, susipažinti su ugdymo proceso ir turinio naujovėmis, dalytis patirtimi ir patys kurti. „Aktyviai dalyvaudamas projekto technologijų ugdymo turinio modernizavimo veikloje turėjau galimybę tyrinėti technologinio ugdymo problemas ir aktualijas šiandieninėje ugdymo plotmėje, realizuoti teorines savo idėjas ir jas pristatyti kitiems projekto dalyviams, pasidalyti naujais atradimais ir įžvalgomis. Prieš pradėdant dalyvauti projekte mūsų gimnazijoje, vyresnėse klasėse (III–IV) nebuvo dėstoma taikomojo meno, amatų ir dizaino programos. Džiugu, kad šių metų III klasės rinkosi šią technologijų programą ir susidarė dvi mokinių grupės. Akivaizdu, kad įgyvendinus projektą technologijos pagrindiniame ugdyme įgauna tąšą viduriniame ugdyme ir mokiniai gali plėtoti technologines kompetencijas vyresnėse klasėse. Sudarytos sąlygos gerosios patirties sklaidai leido pažinti ir suprasti technologi-

Dalyvaudami projekte tikėjomės sustiprėti, išryškinti savo stipriąsias puses, gauti patarimų ir gerosios patirties pavyzdžių.

nio ugdymo vystymosi ir tobulėjimo procesus visoje šalyje (dalyviai iš skirtingų miestų). Mano, kaip jauno technologijų mokytojo, patirtis buvo pastebėta. Turėjau galimybę pristatyti savo sukurtą ir išbandytą metodinę medžiagą, pasidalyti idėjomis. Projekto metu įgijau seminarų organizatorių pasitikėjimą ir savo požiūrį į dizaino ir jo mokymo ypatumus pristatydavau tolimesniuose mokymuose (dizainas, ateities dizainas, edukacinės erdvės ir kt.). Tokia veikla suteikė daug motyvų domėtis bei tobulinti savo pedagoginę veiklą, o sėkmėmis ir išvalgomis pasidalyti su kitais technologijų mokytojais“, – technologijų mokytojas Donatas Kriukas.

„Dirbant su projekto dalyviais formavosi bendradarbiavimo reikalingumo nuostata. Mokytojų komandas suburiančios seminarai buvo naudingi, nes atsirasdavo galimybių pasidalyti savo gerą patirtimi, išgirsti kolegų patirtį ir ją taikyti savo darbe. Seminaruose dalyvavo įdomūs lektoriai, teikę ne tik praktinių siūlymų, naujų darbo metodų, bet ir dalijęsi naujaisiomis, moderniausiomis teorijomis. Mūsų gimnazijoje lietuvių kalbos modulių metu gimusi medžiaga šią vasarą pasirodė „Gimtojo žodžio“ numeriuose: straipsniai „Individo ir visuomenės sankirtos: nuo laisvės siekio iki tikrovės neigimo“ (du teksto suvokimai su atsakymais „Tolstant nuo tikrovės: apie Jeano Baudrillard'o filosofiją“ ir „Inkvizitoriaus kaltinamoji kalba Jėzui“ – „Gimtasis žodis“, Nr. 8, Nr. 9) bei „Stoikų moralės recepcija keturiose Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus etinėse odėse“ („Gimtasis žodis“, Nr. 9). Mokiniais šis projektas pasirodė kaip galimybė jų kūrybiškumui skleisti, individo visapusiškai asmenybei formuotis, nes modulių pamokos tapo ne tik kūrybiška praeities ir dabarties jungtimi, kur atskaitos taškas būdavo mokinio asmenybė, bet neišvengiamai formavosi integruotų pamokų reikalingumas kaip galimybė pamatyti tekstą dalykų sistemoje ir išreikšti sistemos darnos pojūtį tą kūrinių individualiai reflektuojant“, – Lietuvių ir lotynų kalbos mokytoja Onutė Baumilienė

Apibendrinant projekto patirtį, galima daryti išvadą, kad projektas suteikė pedagogams galimybę naujai pažiūrėti į ugdymo procesą, ieškoti neišnaudotų ugdymo(si) rezervų, kūrybiškai mąstyti bei dirbti. Gilesnis mokymosi diferencijavimas ir individualizavimas efektyviau tenkino skirtingus mokinių poreikius, suteikdamas ugdymo procesui patrauklumo ir šiuolaikiškumo.

VšĮ Kauno Juozo Urbšio katalikiška vidurinė mokykla

Dalyvavimas projekte mokytojams suteikė galimybę ne tik dalintis idėjomis, bet ir tapti ekspertais išbandant naujas mokymo strategijas, programas, o vadovams – ieškoti naujų ugdymo organizavimo būdų, dalyvauti kuriant lankstų ugdymo planą. Net ir patirtos nesėkmės ieškojimų kelyje veda į bendromis pastangomis siekiamą ugdymo kokybę.

Mokytojų refleksija: sėkmė, problemos, galimybės.

Lietuvių kalba. 2010–2011 m. m. devintoje klasėje buvo išbandyti visi moduliai, dirbo dvi mokytojos su dviem klasėmis (akademiinių ir praktinių gebėjimų vaikais).

„Dirbant su devintokais įdomiausiai sekėsi modulis B1 – tautosaka, antikinė literatūra. Tikrai pakilo mokinių mokymosi motyvacija, jie perskaitė keletą antikos dramų, rašė įvairių žanrų rašinius. Manau, šis modulis buvo suplanuotas, gerai pagalvota, kaip pristatyti antiką mokiniams. Kitų modulių kai kurias temas keičiau. Ne visada sutapdavo pamokų skaičius, nes dažnai temai skirta viena pamoka turi tiek medžiagos, jog nesutalpinsi ir į keturias, ypač kai mokiniai rengia pranešimus, o klasė didelė. Ką jau ką, o pranešimus, pateiktis rengti išmoko, ne vienas įgijo drąsos kalbėti prieš auditoriją. Po jų klasėje devintokai skaitė savo pranešimus ir mokyklos bei mikrorajono renginiuose.

Akademinio modulio C devintoje klasėje tiesiog nespėjome. Dirbant reikia be galo daug ruošti, ieškoti medžiagos. Darydavau daug pateikčių, užduočių, tačiau reikėtų turėti tą vieną klasę, kad galėtum visiškai atsidėti kūrybai. Dabar turėdama 4 skirtingas klases (viena iš jų dvyliktokai, kuriuos reikia parengti valstybiniam egzaminui) ne visada gali skirti pakankamai laiko. O ir kam išradinėti dviratį? Kiekvienas mokytojas, rengdamas pamokai skaidres, tikrai nepadarys geriau, negu tai padarytų tam pasirengusi grupė ar laiko turintis žmogus. Todėl ir manau, jog modulio planas turi būti su užduotimis, lentelėmis, pavyzdžiais. Visi planai turi būti pateikti prieš rugsėjį, tuomet ir darbą galima apgalvoti iš anksto – priimtinas tas modulis ar kurti savaip“, – lietuvių kalbos mokytoja Zita Urbonavičienė.

„11-oje klasėje išbandytas modulis „Teksto samprata, poveikio, sąsajos su kontekstu suvokimas“. Modulis įdomus, bet didelės sėkmės nepatyrėme. Lituanistų bendruomenė jį vertina gan skeptiškai, nes, aki-

IŠBANDOMOS MODULIŲ PROGRAMOS	9–10 (I–II gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
	Chemijos
	Fizikos
	11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
Chemijos	
Fizikos	
Dorinio ugdymo	
Kitos veiklos:	
Užsienio kalbų programų įgyvendinimo organizavimas	
Verslumo gebėjimų ugdymas	
Dalykų intensyvinimas	
Profesinis veiklinimas	
Integruotas menų kursas	
Integruotas technologijų kursas	

Mokyklos prioritetiniai tikslai – diegti nuolatinio mokymosi organizacijos kultūrą, sukurti socioedukacinę mokymosi aplinką, panaudojant mokymosi partnerystės tinklą, skatinti naujų, ugdymo kokybę garantuojančių idėjų vystymą – dera su projekto tikslais ir vykdomomis veiklomis.

vaizdu, kad norint puikiai startuoti su nauja medžiaga reikia ypač daug ruošti: ką mokytojas aiškina, rodys, kaip mokiniai dalyvaus – ar nebus pasyvūs stebėtojai, kokias užduotis jie atliks, kaip vertinsime ir pan. Taigi pasiruošimui daug laiko sugaišdavome, o ir dauguma mokinių klausdavo: „Kada pradėsime mokytis normaliai, t. y. naudosimės vadovėliais?“

Tiesa, dalyvavimas šiame projekte pajavairino mokyklos ugdymo procesą, įgalino drąsiau planuoti, neprisirišti prie vadovėlio kaip vos ne vienintelio šaltinio (beje, norint dirbti moduliais multimedijos įranga būtina). Kaip sėkmę įvardinčiau dažnesnį įvairios animacijos naudojimą pamokose. Tai mokiniams įdomu, priartina ugdymo procesą prie jų, bet dirbant su besiruošiančiais valstybiniam brandos egzaminui esi stipriai įpareigotas programos“, – lietuvių kalbos mokytoja metodininkė Gitana Liaudinskienė.

„**Ekonomika ir verslumas.** Pagal projekto parengtas modelio gaires, modulines programas, metodines rekomendacijas išbandėme verslumo ir darbinės veiklos ugdymui skirtas veiklas. 2011 m. m. 10-tų klasių mokiniai įkūrė Mokomąją bendrovę (MMB). Veikla pasiteisino: aktyvūs ir motyvuoti, kūrybingi mokiniai buriasi į komandas ir išbando save naujoje veikloje – versle. 10-toje klasėje jie susipažįsta su teoriniais ekonomikos pagrindais. MMB patirtis, gyvenimiški lyderystės įgūdžiai ir žinios pamokų metu papildė vienas kitą ir neleidžia atitrūkti nuo gyvenimo realybės. Taip pat mokiniai gali išbandyti jėgas formuodami savo komandas ir įgyvendindami idėjas, planuodami ateities karjerą, ugdydamiesi būsimai profesijai reikalingus gebėjimus.

Dorinis ugdymas. Etika. Projekto metu buvo parengtos naujos etikos programos ir 11–12 klasėse išbandyta „Etika ir kinas“ programa. Tai nauja taikomosios etikos modulio programa. Ši programa skatina moderniai ir aktualiai analizuoti šiuolaikinio pasaulio problemas medijų kontekste.

Projekte įgyta patirtis leido geriau suprasti, kaip pamokoje galima panaudoti kino ištraukas, kas yra geras kinas, kaip jį analizuoti. Projekte dirbę ekspertai – konsultantai suteikė žinių ir mokė, kaip remiantis kino meno interpretacija sudaryti mokiniams sąlygas formuoti dorinę poziciją. Labai naudinga buvo projekto metu įgyta patirtis; mokytojai dalinosi metodine medžiaga, parengtais pamokų, ilgalaikiais planais.

Dalyvavimo projekte metu sukurta inovatyvi suintensyvinata ekonomikos programa – kai vieno mėnesio laikotarpyje išdėstoma viso trimestro medžiaga, ir etikos programa – kai metų programos turinys

išdėstomas per trimestrą. Toks mokymosi būdas leidžia giliau išanalizuoti aktualias etines temas, mokytojui suteikia galimybę geriau pažinti mokinius, sukurti artimesnį santykį, pritaikyti ugdymo turinį vaikų gebėjimams, disciplinuoja dalyką, mokytoją įpareigoja labiau apgalvoti pamokos turinį“, – etikos ir ekonomikos mokytoja Giedrė Banelienė.

„**Darbinės veiklos gebėjimų ugdymo ir darbo pasaulio pažinimas.** Projekto metu turėjau galimybę pristatyti kolegoms iš kitų mokyklų savo mokyklos patirtį, nes mūsų mokykloje yra PIT, organizuojamos ekskursijos, mokiniai dalyvauja Jaunojo kolegijos programoje. Mūsų mokyklai aktualu PIT ir ekskursijos į įmones, organizacijas, darbo vietas. Remdamasi projekte gauta medžiaga ruošiu seminarus apie ugdymą karjerai mokytojams, klasių auklėtojams“, – psichologė, profesijos konsultantė Kristina Keturakytė.

„**Matematika.** Dirbdama pagal modulinį mokymą sėkmingai naudojausi tomis modulių programomis, kuriose buvo nurodyti reikalavimai pasiekimams, turinio apimtis, teminis planas, mokinių pasiekimų vertinimo kriterijai pagal pasiekimų lygius ir užduočių pavyzdžiai pagal pasiekimų lygius. Taip pat labai patiko apibendrinamieji darbai, kurie sudaryti pagal tam tikrą metodiką.

Trūkumas – nebuvo vadovėlių. Reikėjo ruošti teorinę ir praktinę medžiagą, tai užėmė labai daug laiko ir materialinių sąnaudų (kopijavimas, popierius). Taip pat problemų kėlė modulių eiliškumas. Pavyzdžiui, pradžioje buvo išnagrinėta aritmetinė ir geometrinė progresijos, todėl nebuvo galimybės spręsti uždavinių su logaritmu, trigonometrinėmis funkcijomis. Apibendrinamųjų darbų trukmė – dvi valandos. Tokiu atveju turi būti dvi pamokos iš eilės. Nei vienuoliktoje, nei dvyliktoje klasėje tokio pamokų išdėstymo nebuvo“, – matematikos mokytoja Edita Zapustienė.

„**Biologija.** Modulinis mokymas pasiteisina, nes galima individualizuoti biologijos ugdymo turinį pagal mokinių pasiekimų lygį, polinkius ir poreikius, kiekvienas mokinys gali patirti sėkmę. Taikydama šį mokymą galėjau aktualizuoti ugdymo turinį, naudoti aktyvius mokymo metodus, mokyti mokytis, savarankiškai ieškoti informacijos, lavinti kūrybinius gebėjimus, projektinio darbo įgūdžius.

Lengva nebuvo – pradžioje kilo daug klausimų, atrodė painoka. Mokiniai įpratę nuosekliai mokytis pagal vadovėlio temas. Dabar – temos išsklaidytos, prireikė net kelių vadovėlių (o jų trūko), reikėjo kitu būdu ieškoti informacijos. Tai apsunkino nemotyvuotų vaikų mokymąsi.

Sėkmė – mokytojai išmoko laisviau planuoti ugdymo turinį, aktualizuoti pamokos temas.

Projekto rezultatai tiesiogiai ir netiesiogiai turėjo įtakos mokiniams, jų tėvams. Patirtis projekte pagerino pamokos kokybę, suteikė įvairių ugdymo turinių.

Mokytojui darbo taip pat pagausėjo – atrasti, susisteminti mokomąją medžiagą, kuri būtų aktuali, įdomi. Reikėjo suprojektuoti veiklą, sudaryti diagnostines modulių vertinimo užduotis, apmąstyti vertinimo kriterijus. Antra vertus – tai galimybė mokytojui tobulėti ir nuolat mokytis!

Vertinu teigiamai tai, kad pagrindiniame ugdyme 10 klasėje galima rinktis akademinį ar praktinį modulį. Pasitarusi su mokiniais, atsižvelgdama į jų poreikius ir gebėjimus, mokymosi motyvaciją, išbandžiau praktinį modulį.

9 klasėje įgyvendinant modulį „Organizmų sandara ir funkcijos“ pritrūko skirtų valandų kai kurioms temoms išdėstyti. Liko neaiškus baigtinis modulio įvertinimas. Džiaugiuosi, kad dalyvaudami projekte, turėjome puikią 9–10 klasių modulių programos vadovę M. Purlienę, taip pat buvo galimybė pabendrauti, pasidalinti patirtimi su kitų Lietuvos mokyklų mokytojais ir tobulinti savo kompetencijas. Ugdymo plėtotės centro interneto puslapyje patalpintas mano sudarytas modulio „Gyvybės tęstinumas ir įvairovė“ 9 kl. planas ir diagnostinė užduotis“, – biologijos mokytoja S. Jakienė.

Intensyvinimas. Nors mokomųjų dalykų intensyvinimą galima buvo vykdyti ir anksčiau, tik dalyvavimas šiame projekte, mokyklą padarė pernai mokslo metų ugdymo plane panaudoti 9 klasėse technologijų, pilietinio ugdymo ir dorinio ugdymo intensyvinimą. Dalyko mokymo intensyvinimo metu neviršijamas maksimalus mokiniui privalomų pamokų skaičius per savaitę. Pvz.: mokiniai I trimestrą mokosi tik technologijų, II trimestrą – pilietinį ugdymą, III trimestrą – dorinį ugdymą. Kadangi mokykloje turime 3 paraleles klases, tai galėjome lengvai realizuoti mokiniams vis kito dalyko intensyvinimą. Nuo dalykų intensyvinimo nenukentėjo ir mokytojų darbo užmokestis, nes visi mokytojai mokė tas pačias paraleles klases. Tačiau toks intensyvinimas nelabai patenkino mokinių poreikius. Jie skundėsi, kad mokytojai (ypač technologijų) visas užduotis suspaudė laike, bet mažai keitė ugdymo turinį atspindinčias užduotis. Atsižvelgdami į mokinių poreikius, šiemet 9 klasėse intensyviname gamtos mokslų mokymą: fizikos, chemijos, biologijos mokymą; 10 klasėse: ekonomikos, geografijos, biologijos mokymą. Pasibaigus I trimestrui mokiniai vėl pradeda dalykų ciklą.

Tikimės, kad toks intensyvinimo modelis bus patrauklesnis ir mokytojams, ir mokiniams bei jų tėvams.

Viešoji įstaiga Panevėžio profesinio rengimo centras

Projekte dalyvavo dvi 11-os klasės grupės – kirpėjų ir apdailininkų specialybių bei laikinosios (mobiliosios) grupės: etikos, tikybos, fizikos, chemijos, biologijos, istorijos. Minėtose grupėse buvo sudaryti ugdymo planai pagal eksperimentinio vidurinio ugdymo programos aprašą ir eksperimentinius pagrindinio ir vidurinio ugdymo planus. Mokytojai, dalyvavę projekto mokymuose, pradėjo ir tęsia darbą pagal dalykų modulinę programą.

Mokiniai susidarė individualius ugdymo planus, pagal kuriuos sudarytos laikinosios (mobiliosios) grupės. Įgyvendinant projekto idėjas didelis dėmesys buvo skiriamas verslumui skatinti (įsteigtas ekonomikos būrelis „Junior“ ir verslo bendrovė „Logetra“).

Išbandydami projekto idėjas mokinių verslumą skatiname per įvairias veiklas. Viena iš tokių veiklų – tai MMB (mokinių mokomosios bendrovės). MMB nariai 5–6 mėn. gamina ir parduoda kanceliarines prekes, savo sukurtus atvirukus, suvenyrus, prekiauja kava, arbata, bandelėmis. Ši veikla reikalauja daug verslumo gebėjimų: derėjimosi su tikrais verslo atstovais dėl nuolaidų prekėms, užsiėmimo prekių reklama, lanksčios nuolaidų sistemos taikymo. Be to, moksleivių verslumas ugdomas per ekonomikos pamokas, t. y. rašomi verslo planai, mokomasi subalansuoti savo asmeninį biudžetą. Visi moksleiviai privalo aplankyti mieste organizuojamas MMB parodas, panaudojant bukletų medžiagą, aprašyti patikusios bendrovės stendą.

Projekto veiklomis buvo siekiama kuo plačiau supažindinti mokinius su darbo pasauliu, ugdyti mokinių asmenybę, padėti jiems aktyviai kurti savo profesinę veiklą, planuoti karjerą. Įgyvendinant šias veiklas mokiniai apsilankė kai kuriose verslo įmonėse, valstybinėse institucijose. Mokiniai turėjo galimybę gyvai pamatyti verslo įmonės kasdienybę, ten priimamus sprendimus, pabendrauti su darbuotojais. Daugiau suprato apie kai kurias profesijas, verslo įmonės darbą. Turėjo galimybę stebėti tam tikrų profesijų darbuotojus, galėjo pasitikrinti, ar patys norėtų dirbti tokį darbą, ar jiems būtų įdomu.

Projekto veiklos buvo integruojamos į ekonomikos, etikos pamokas, mokyklos prevencinę veiklą (pvz., ekskursija į policijos komisariatą). Dalyvavimas jose skatino mokinių motyvaciją, susidomėjimą.

IŠBANDOMOS MODULIŲ PROGRAMOS	9–10 (I–II gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
	Chemijos
	Fizikos
	11–12 (III–IV gimnazijos) klasėse
	Lietuvių kalbos
	Matematikos
	Istorijos
	Biologijos
Chemijos	
Fizikos	
Dorinio ugdymo	
Kitos veiklos:	
Užsienio kalbų programų įgyvendinimo organizavimas	
Verslumo gebėjimų ugdymas	
Dalykų intensyvinimas	
Dalykų integravimas	
Profesinis veiklinimas	
Mokinių pasiekimų vertinimas mokant modulių	

Filosofija:
Neiti pirmyn – lygu
žengti atgal.

Buvo ugdomi gebėjimai bendrauti ir bendradarbiauti, dirbti komandoje. Pateikiame mokytojų mintis apie projektą:

„Dalyvauti šiame projekte buvo įdomu ir naudinga. Projekto pagrindinio ugdymo programų gamtos mokslų metodininkės ne tik profesionaliai vedė mokymus, bet ir nuolatos konsultavo visų mokslo metų bėgyje, pateikė naujos naudingos informacijos, aptarė pažangiausius mokymo metodus. Tai leido nuosekliai įgyvendinti projekto etapus. Vertinga buvo ir nuolatinė informacijos sklaida tarp projekto dalyvių. Daug diskutavome, daug dalijomės patirtimi su kitų miestų biologijos dalyko mokytojais. Tai praturtino mūsų žinias, dėstomą dalyką, mokymo resursus. Pasitvirtino kitoks biologijos temų išdėstymas. Pavyzdžiui, genetikos mokymas vyksta pirmame modulyje, kartu su ląstelės sandara, dalijimusi ir kt., tačiau valandų šiame modulyje norėtusi daugiau. Bent jau mūsų profesinės mokyklos mokiniai šias biologijos temas išmoksta sunkiai. Todėl reikėtų tam skirti daugiau valandų“, – teigia biologijos mokytoja Vijolė Miškinienė.

Etikos mokytoja Danguolė Maldeikienė taip vertina patirtį projekte: „Projektas naudingas tuo, kad mokiniams sudaromos didesnės turinio pasirinkimo galimybės, siūlomi etikos programų moduliai orientuojantys į mokinių poreikius, pasirinktą mokymosi kryptį, aktualius ateities uždavinius. Teko išbandyti šeimos etikos modulį, kurio tikslas – ugdyti visapusišką mokinių požiūrį į šeimą, pasitelkiant

jų autentišką patirtį, naujas žinias ir kritinę refleksiją. Manau, kad šis modulis aktualus sociokultūrinio, psichologinio, filosofinio požiūriais. Mokant jo, buvo galimybė taikyti įvairias darbo formas: filosofų, psichologų tekstų nagrinėjimą, straipsnių ir TV laidų aptarimą, dialogą, diskusiją, bendradarbiavimą grupėmis, vaidmenų žaidimą, refleksiją.“

Apibendrinami projekto patirtį, galime daryti išvadą, kad modulių programos leidžia mokiniui kritiškiau mąstyti, vertinti informaciją, puoselėti sąmoningumą, ugdyti socialinius įgūdžius.

NAUDOTI IR REKOMENDUOJAMI INFORMACIJOS ŠALTINIAI

Analizuoti dokumentai

1. Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategija 2006–2012 (2006 m. lapkričio 23 d. Nr. 1.9-13 M1-7).
2. Bendrojo lavinimo technologijų dalykų ir profesinio mokymo programos modulių užskaitymo tvarkos aprašas (2008 m. kovo 15 d. Nr. ISAK-716).
3. Iki profesinio mokymo tvarkos aprašas (2007 m. rugsėjo 17 d. Nr. ISAK-1841).
4. Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas (2007 m. balandžio 3 d. Nr. X-1065).
5. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281).
6. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (galiojęs iki 2011 m. liepos 1 d.).
7. Mokymosi krypčių pasirinkimo galimybių didinimo 14–19 metų mokiniams modelio aprašas (2008 m. kovo 15 d. Nr. ISAK-715).
8. Neakivaizdinio mokymosi tvarkos aprašas (2007 m. rugpjūčio 31 d. Nr. ISAK-1757).
9. Savarankiško mokymosi tvarkos aprašas (2007 m. rugpjūčio 31 d. įsakymo Nr. ISAK-1759 redakcija).
10. Vidurinio ugdymo programos aprašas (2006 m. birželio 30 d. Nr. ISAK-1387 redakcija).
11. Vidurinio ugdymo programos aprašas (2011 m. liepos 21 d. Nr. V-1392 įsakymo redakcija).
12. 2003–2012 metų Valstybinė švietimo strategija.
13. 2009–2011 metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrieji planai.
14. 2011–2013 metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrieji planai.

Literatūra

- Ališauskas A., Gerulaitis D. (2003). *Bendrojo ugdymo klasėje besimokančio specialiujų poreikių vaiko psichologinės charakteristikos atskleidimas*, Šiauliai.
- Barkauskaitė M., Vasiliauskas R., Gaigalienė M., Indrašienė V., Prakapas R., Survutaitė D., Rinkevičienė V., Guoba A. (2003). *Nesėkmingo mokymosi mąstai ir priežastys*, Vilnius.
- Barkauskaitė M., Martišauskienė E., Gaigalienė M., Indrašienė V., Dačiulytė R., Zybartas S., Guoba A. (2003). *Mokymosi krūviai bendrojo lavinimo mokykloje*, Vilnius.
- Civic Education Study (CivEd)*, (1999). IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement).
- Dobryninas A., Tureikytė D., Poviliūnas A., Žilinskienė L., Kirvelevičius M., Pipiraitė J. (2004). *Mokytojų tobulinimosi ir poreikių tenkinimas*, Vilnius.
- Jonušaitė S. (2003). *Popamokinės veiklos veiksmingumas*, Kaunas.
- Jovaiša L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*, Vilnius: Gimtasis žodis.
- Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Gebėjimų ugdymas XXI amžiuje: Europos bendradarbiavimo mokyklų klausimais darbotvarkė*. (2008). Briuselis.
- Lietuvos švietimas skaičiais*. 2009. *Bendrasis lavinimas*. (2009). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
- Lietuvos švietimas. Tik faktai*. (2010). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
- Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo tobulinimo dorinio, meninio ir kūno kultūros ugdymo procese rekomendacijos. Projekto (2008–2010) dalyvių mokytojų patirtis*. (2010). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.

- Narkevičienė B., Almonaitienė J., Janulionis V., Rost D. H. (2002). *Itin gabių vaikų ugdymo situacijos Lietuvoje analizė*, Vilnius.
- Petty G. (2008). *Įrodymais grįstas mokymas. Praktinis vadovas*, Vilnius: Tyto Alba.
- Ramanauskaitė A., Laužackas R., Targamadžė V., Indrašienė V., Statauskienė L., Bukantaitė D. (2004). *14–19 metų paauglių, linkusių į praktinę veiklą, mokymosi krypties pasirinkimo galimybės*, Vilnius.
- Rupšienė L., Tijūnėlienė O., Jautakytė R., Kučinskienė R., Žukauskienė L., Zulumskytė A., Saveljeva R. (2004). *Ugdymo kokybė skirtingų tipų mokyklose: mokyklą pakeitusių vaikų ir jų tėvų požiūris*, Vilnius.
- Progress in International Reading Literacy Study (PIRS)*. (2001). IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement).
- Ruškus J., Melienė R., Elijošienė L. (2003). *Kompleksinio tyrimo „Švietimo kokybės vadyba: specialiųjų poreikių vaikų integruotas ugdymas“ ataskaita*, Šiauliai.
- Ruškus J., Pacevičienė R., Gelžinienė R., Urbelytė I. (2004). *Ugdymo turinys kaip specialiųjų poreikių vaikų socialinio ir edukacinio dalyvavimo prielaida: tyrimo duomenys*, Šiauliai.
- Šiaučiuikėnienė L., Visockienė V., Talijūnienė P. (2006). *Šiuolaikinės didaktikos pagrindai*, Kaunas: KTU leidykla Technologija.
- Švietimo ir mokslo ministerija. (2008). *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos*, Vilnius.
- Švietimo ir mokslo ministerija. (2009). *Mokslo ir studijų reformos padarinių analizė*. Vilnius.
- Švietimo ir mokslo ministerija. (2011). *Vidurinio ugdymo bendrosios programos: bendrųjų kompetencijų ugdymas*. Vilnius.
- Trends in International Mathematics and Science Study (TIIMSS)*. (1995, 1999, 2003). IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement).

Interneto nuorodos

- <http://www.actiononaccess.org> (žiūrėta 2011 12 21).
- <http://www.cedefop.europa.eu> (žiūrėta 2011 12 21).
- <http://www.CIMO.fi> (žiūrėta 2011 12 21).
- <http://www.ed.gov.nl.ca/edu/k12/curriculum/> (žiūrėta 2011 12 21).
- <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (žiūrėta 2011 12 21).
- http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/archive/Countries/WDE/2006/WESTERN_EUROPE/Finland/Finland.htm (žiūrėta 2011 12 21).
- <http://www.kurstudijuoti.lt> (žiūrėta 2011 12 21).
- <http://www.lsnlearning.org.uk> (žiūrėta 2011 12 21).
- <http://www.mol.fi> (žiūrėta 2011 12 21).
- <http://www.opintoluotsi.fi> (žiūrėta 2011 12 21).
- <http://www.umanitoba.ca> (žiūrėta 2011 12 21).
- <http://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/tyrimai/> (žiūrėta 2011 12 21).
- <http://www.statesassembly.gov.je> (žiūrėta 2011 12 21).
- <http://www.tinklas.lt> (žiūrėta 2011 12 21).
- <http://www.visasverslas.lt> (žiūrėta 2011 12 21).

Nuotraukos Vaido Garlos, Genovaitės Kynės ir iš mokyklų archyvų.